

OK
B-51

ISSN 1811-900X

Bibliio Polis

Biblioteca Municipală "B.P. Hasdeu" Nr. 2
Vol. 43 (2012)

Biblio Polis

Revistă de biblioteconomie
și științe ale informării editată
de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Apare din anul 2002

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” Vol. 43 (2012) Nr. 2

135
ani

Director:

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Redactor-șef:

Vlad POHILĂ

Consiliul științific: *dr. Hermina ANGHELESCU (Detroit), Leons BRIEDIS, membru de onoare al Academiei Letone (Riga), acad. Mihai CIMPOI, Nicolae DABIJA, membru de onoare al Academiei Române, conf. univ. dr. Natalia GOIAN, conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI, prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București), prof. univ. dr. Victor PETRESCU (Târgoviște), Vlad POHILĂ, prof. univ. dr. Ion STOICA (București), conf. univ. dr. Vasile ȘOIMARU, conf. univ. dr. Nelly ȚURCAN, prof. univ. dr. Dumitru URSU (Odesa)*

Colegiul de redacție: *Tatiana COȘERIU (Teorie și practică), Mariana HARJEVSCHI (Politici, Legislație), Valeriu HERȚA (Design), Tatiana ISCHIMJI (Bibliotecile minorităților etno-culturale), conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (Studii și cercetări), Ludmila PÂNZARU (Tehnologii, Resurse, Traduceri), Vlad POHILĂ (Editorial, Cultură și spiritualitate), Genoveva SCOBIOALĂ (Imagine, Relații publice, Activități rețea)*

Secretariat: *Tatiana BORODATÎI, Valeriu RAȚĂ*

CUPRINS / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS

EDITORIAL / ПЕРЕДОВАЯ СТАТЬЯ / EDITORIAL

Vlad POHILĂ

Deschiderea spre lume a revistei *BiblioPolis*
BiblioPolis: лицом к миру
BiblioPolis: the opening toward the
world..... 7

STUDII ȘI CERCETĂRI / ИССЛЕДОВАНИЯ / STUDIES AND RESEARCH

Elena BUTUCEL, LIDIA KULIKOVSKI

Progresul individual sub semnul egalității cu
progresul instituțional
Индивидуальный прогресс под знаком
равенства с институциональным прогрессом
The individual progress is equal with the
institutional progress..... 10

Nelly ȚURCAN

Contribuția oamenilor de știință la formarea
culturii științifice a societății
Вклад научных работников в
формирование научной культуры
общества
The contribution of the scientists in the
formation of society's scientific culture 18

TEORIE ȘI PRACTICĂ / ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА / THEORY AND PRACTICE

Dr. Hermina Anghelescu: „Trebuie să găsim
soluții ca să atragem la bibliotecă pe cei
care nu ne trec pragul...” (*Consemnare:*
Liliana MOLDOVAN)
Др Хермина Ангелеску: «Нам необходимо
найти возможности привлечь в
библиотеку тех, кто проходит мимо нас...»
Dr. Hermina Anghelescu: “We must to
search solutions to attract the potential
users...” 29

Olesea COBLEAN

Valorificarea culturii accesului la
informația publică, chintesența cooperării
administrației publice și instituțiilor
infodocumentare
Освоение культуры доступа к публичной
информации – суть сотрудничества
публичной администрации с
инфодокументарными учреждениями

The valorification of the culture of public
information access is the essence of the
collaboration between public administration
and the infodocumentary institution 36

Mariana HARJEVSCHI

Primul curs online pentru bibliotecari –
Dreptul de autor pentru bibliotecari
Первый курс лекций онлайн для
библиотекарей
The first online course for librarians 43

VIAȚA FILIALELOR / ЖИЗНЬ ФИЛИАЛОВ / LIBRARY'S BRANCHES LIFE

Cristina MAMAISCAIA

În viață nu contează unde te afli, ci pe cine
ai alături
В жизни важно не то где ты находишься,
а кто рядом с тобой
In life, no matter where you are but who
is next to you 46

Liliana CUGUT

Istoria care doare
История приносящая боль
The history that hurts 49

DE ZIUA BIBLIOTECARULUI / ДЕНЬ БИБЛИОТЕКАРЯ / LIBRARIAN'S DAY

Tatiana COȘERIU

Emergența profesionistului perfect sau
23 aprilie sărbătorit de comunitatea
bibliotecară cu mult fast
23 апреля сообщество библиотекарей
отметило свой профессиональный
праздник
The 23 of April the librarians' community
celebrated their professional day 52

Tatiana COȘERIU

Conferința Asociației Naționale a
Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din
România
Конференция Национальной Ассоциации
библиотекарей и публичных библиотек
Румынии
The Conference of the National Librarian
and Public Libraries Association from
Romania 54

- Mariana HARJEVSCHI*
Sint tânără, deci mă implic
Я молодая, значит я действую
I'm young so I get involve56
- Tatiana COȘERIU*
Justificarea clipelor trăite...
Прожитые мгновения
The justification of the lived
moments59
- MANIFESTĂRI CULTURALE / КУЛЬТУРНЫЕ
МЕРОПРИЯТИЯ / EVENTS**
- Valeriu RAȚĂ*
Cu inima deschisă despre genocidul roșu
С искренностью о «красном геноциде»
Sincerely about the "red genocide"61
- R. ANDREI*
Cartea, o preocupare de căpătâi a bibliotecii
Книга – важнейшее дело библиотеки
The most important care of the library –
the book67
- Raia ROGAC*
Destine neordinare – lansări memorabile
Необычные судьбы – необычные
презентации
Unordinary destinies – unforgettable
launches76
- Petru PARASCHIVU*
Destinul tragic al românilor din Basarabia:
1812-2012
Трагическая судьба бессарабских румын:
1812-2012
The tragic destiny of Romanians from
Bessarabia: 1812-2012.....81
- Elena CALDARE*
„...Numele vechiu și mai dreptu iaste
rumân...”
«...Древнее и правильное название
нашего народа это румыны...»
The older and the correct name of our
people is Romanian.....87
- Nina SLUTU-SOROCEANU*
Colaborare româno-română: „Punți de
suflet” – punți de spiritualitate
Румынско-румынское сотрудничество:
презентация книги интервью *Душевные
мосты*
Romanian-Romanian collaboration: “Soul’s
bridges” – spiritual bridge.....90
- Tamara GORINCIOI*
Un document istoric inedit: *Crucea Mintuirii
Neamului Românesc*
Исторический документ о возведении
Креста спасения народа
A unique historical document: The Salvation
Cross of Roumanian people99
- OMAGIERI / ГОДОВЩИНЫ / ANNIVERSARY**
- Vlad POHILĂ*
Cu sufletul mereu în Basarabia
Душой – всегда в Бессарабии
Your soul is always in Bessarabia 104
- V. PRISĂCARU*
Artista dorurilor noastre
Наша любимая актриса
Our favorite actress 106
- BIBLIOPOLIS – 10 ANI / BIBLIOPOLIS –
10 LET / BIBLIOPOLIS – 10**
- Raia ROGAC*
BiblioPolis la o zi de mare sărbătoare
К десятилетию журнала
The tenth anniversary of the journal 108
- Zoia BALAN*
Felicități revistei *BiblioPolis*, care m-a
acceptat în familia sa
Спасибо *BiblioPolis*-у за то, что он принял
меня в свою семью
Thanks to the journal accepted me
to their family 111
- ISTORIA NOASTRĂ ADEVĂRATĂ / НАША
ПРАВДИВАЯ ИСТОРИЯ / OUR REAL
HISTORY**
- Mircea ELIADE*
Piloții orbi ai României
Слепые лётчики Румынии
The blind pilots of Romania 114
- Gheorghe PÂRLEA*
Drumurile Mareșalului au trecut și pe
meleagurile noastre
Дороги Маршала проходили и через
наши края
The Marshall roads across our country ... 118
- Constantin BOBEICĂ*
Paul Goma despre un alt aspect al
șovinismului rus
Паул Гома о русском шовинизме
Paul Goma about chauvinism 122

Vasile ȘOIMARU

- Aventurile unui manuscris al inginerului
Paul Emil Rașcu
Перепитии рукописи инженера П.Э. Рашку
The adventures of Paul Emil Rascu's
manuscript 124

**BIBLIOLOGI, BIBLIOFILI ȘI COLECȚIONARI /
БИБЛИОЛОГИ, БИБЛИОФИЛЫ,
КОЛЛЕКЦИОНЕРЫ / LIBRARIUS,
BIBLIOPHILES, COLLECTORS**

lurie COLESNIC

- Bibliotecarul Academiei...
Библиотекарь Академии Наук
The librarian of the Academy 131

lurie COLESNIC

- Un muzeograf incontestabil
Ценнейший музеограф
The valuable museographer 132

REMEMBER**Ștefan BOLOCAN**

- Comemorarea lui Valeriu Gafencu la
Chișinău
Чествование памяти мученика Валериу
Гафенку
The commemoration of Valeriu Gafencu
in Chisinau 134

Sergiu P. PALII

- Ion Vatamanu, cel care a studiat valențele
lumii
Слово к 75-летию Иона Ватаману
Ion Vatamanu who has studied
the world valences 137

Gheorghe PÂRLEA

- Trei ani de la plecarea la ceruri a unui român
ales – basarabeantul Andrei Vartic
Три года без румынского патриота
Андрея Вартик
Three years without Andrei Vartic 139

Nicolae RUSU

- Reîntregirea nu se așteaptă la rînd
Удивительный поэтический голос
The reunification is not waiting
in queue 143

Nicolae BĂLȚESCU

- La moartea Leonidei
На смерть Леониды Лари
On the death of Leonida Lari 150

**OAMENI ȘI CĂRȚI / ЛЮДИ И КНИГИ /
PEOPLE AND BOOKS**

Ludmila BULAT

- „Franțuzul” nostru de la Chișinău
Редактор книги Георге Кирицэ
Our French in Chisinau 153

- Gheorghe Erizanu: „Cititorul este
dezorientat de cărțile proaste și de educația
neadecvată...” (*Consemnare: lurie COLESNIC*)
Г. Еризану: «Читатель дезориентирован
плохим и неадекватным воспитанием...»
Gheorghe Erizanu: “The reader is confused
by bad books and inadequate
education...” 155

Iulius POPA

- Good bye, biblioteca?!
Good bye, библиотека?
Good bye library? 158

CRONICĂ / ХРОНИКА / CHRONICLE

- Spiritul lui Zamolxis a poposit și la BM „B.P.
Hasdeu” (*Valeriu RAȚĂ*)
Дух дакского бога Замолксиса в
Муниципальной библиотеке
The Spirit of Zamolxis came to a stop
in the Municipal Library B.P. Hasdeu 161
- Concursul de caligrafie „Crinii latini”
(*Valeriu HERȚA*)
Конкурс каллиграфии „Crinii latini”
(«Латинские лилии»)
The Calligraphy contest „Crinii latini”
Latin's lilies) 164

**CARTEA DE SPECIALITATE / КНИГИ ПО
СПЕЦИАЛЬНОСТИ / PROFESSIONAL BOOKS**

Lidia KULIKOVSKI

- Bibliotecile contemporane
Современные библиотеки
The modern libraries 166

**RECENZII ȘI CONSEMĂRI / РЕЦЕНЗИИ
И ЗАМЕТКИ / REVIEWS AND NOTES**

- O carte cît (și ca) o Biblie: *Teroarea
comunistă în RASSM (1924-1940) și în RSSM
(1944-1947)* (*Gheorghe PÂRLEA*)
Книга о коммунистическом терроре в
МАССР и МССР
About the communist terror in the
Moldavian Autonomous Republic and in the
Moldavian Soviet Socialist Republic 169

Contemporan-imaginar-real (<i>Vitalie RĂILEANU</i>) Современность-воображение- реальность The contemporary-imaginery-reality 173	Acest descântec, poezia... (<i>Lidia GROȘU</i>) Постоянная привязанность лирике The constant affection to the lyrics 199
Ficțiunea realității (<i>Nicolae RUSU</i>) Фантазия реальности The fiction of reality 175	Cerul de cuvinte al lui Victor Ladaniuc (<i>Eugenia MANEA-CERNEI</i>) Волшебник слова Виктор Ладанюк The wizard of the word 200
Drumul pătimirilor parcurs de o basarabeană deportată în Siberia (<i>Ludmila BULAT</i>) Хождение по мукам бессарабки в Сибири The calvary road of the Bessarabian woman in Siberia 178	Toate curiozitățile lumii într-o singură carte (<i>Aurel HIOARĂ</i>) Занимательно и полезно – в одной книге All sights of the world in one book 202
O cronică modernă a unui sat românesc din sudul Basarabiei (<i>Iulia MĂRGĂRIT</i>) Современная летопись румынского села юга Бессарабии A contemporary chronics of a Romanian village from southern Bessarabia 180	Quo vadis, România? (<i>Andrei BUTUCENEANU</i>) Камо грядеши, Румыния? Quo vadis, Romania? 205
Universul unei comune din județul Iași (<i>Cristian ZIDARU</i>) Удивительная монография коммуны Ясского уезда The universe of a village from Yassy county 183	Un suport didactic binevenit (<i>Ludmila DOROȘENCO</i>) Полезное учебное пособие An useful educational support 209
Două cărți dedicate Chișinăului (<i>Victor ȘTIR</i>) Две книги посвященные г. Кишинэу Two books dedicated to Chisinau 188	ALEGERE / ВЫБОР / PREFERENCE
Уникальная, интригующая книга (<i>Ion ȘPAK / Ion Șpac</i>) O carte istorică deosebit de valoroasă A unique historical book 190	<i>Mihai CIMPOI</i> Poetul în postură de Faust XXI Поэт в роли Фауста XXI-го века The poet in Faustus posture 211
IMPRESII DE LECTURĂ / О ПРОЧИТАННОМ / IMPRESSIONS	<i>Iulian FILIP</i> Scump, cu adevărat, a fost și este numai copilul Дети – настоящее сокровище The children are real treasure 214
O pledoarie tulburătoare, deci și extrem de convingătoare, pentru Maramureș (<i>Vlad POHILĂ</i>) Антология впечатлений о Марамурешском крае A troubling and extremely persuasive pleading for Maramureș (<i>Vlad POHILĂ</i>) 194	IN MEMORIAM
Dulce-amar de poezie... (<i>Vitalie RĂILEANU</i>) Новизна стихов Анны Рапця The originality of Anna Rapcea's poems.... 197	S-a stins din viață Primadona Operei Naționale Умерла Примадонна молдавской оперы The Prima donna of Moldovan Opera died 218
	A plecat la Domnul rectorul nostru... В память ректора МГУ акад. Бориса Мелника In memory of the Moldovan State University, Boris Melnic 219
	Era o pezență unanim apreciată în viața noastră teatrală Не стало театроведа Павела Проки The theater critic Pavel Proca is died 220

DESCHIDEREA SPRE LUME A REVISTEI *BIBLIOPOLIS*

Vlad POHILĂ

Cine va spune că enunțul din titlu conține o metaforă, desigur, va avea dreptate. Însă chiar și cel care doar va deschide *BiblioPolis-ul*, va remarca neapărat că sumarul e în trei limbi: română, engleză și rusă și iată deja o dovadă de deschidere, căci astfel și un necunoscător al limbii noastre, în care apare majoritatea absolută a materialelor incluse, deja își poate face o imagine despre demersul publicației.

La începuturile apariției revistei *BiblioPolis*, într-un număr a fost inserat un interviu cu directorul de atunci al Bibliotecii Congresului SUA, din Washington – recunoscută unanim ca cea mai mare, cea mai bogată, cea mai cuprinzătoare bibliotecă din lume, unde poți găsi chiar și ziare basarabene din anii '30 ai secolului trecut, dar și plachete de poezii sau culegeri de proză tipărite la Chișinău la răscrucea secolelor XX-XXI. Mai apoi, am publicat traducerea unui interviu cu directorul Bibliotecii de Stat a Rusiei, fosta Bibliotecă „Lenin”, cea mai mare și mai importantă bibliotecă din URSS, apoi din Rusia actuală și chiar din spațiul răsăritean actual. A urmat o amplă prezentare a Bibliotecii Naționale a Franței, care i-a avut cititori pe toți clasicii literaturii franceze, de la Rabelais și Molière la Maupassant, Hugo, Balzac, Flaubert, Baudelaire și pînă la Albert Camus, Alain Robbe-Grillet sau Jean-Paul Sartre. Mai apoi revista a publicat un serial dedicat Bibliotecii Naționale a Poloniei, precum și altor biblioteci mai vechi și mai noi din această țară. Astfel, prin prezentarea unor instituții-cheie din sfera bibliotecară a unor țări

avansate, am încercat să familiarizăm cititorul nostru, în primul rînd pe angajații BM „B.P. Hasdeu”, cu starea de lucruri a domeniului pe alte meridiane, încercînd, totodată, să le insuflăm ideea că ei sînt o părticică a unui tot de rang global, că oamenii noștri nu numai prestează o muncă similară cu colegii lor din Europa de Vest, America de Nord sau din altă parte a lumii civilizate, dar sînt și promotorii unor principii și idealuri profund umane, prin care lumea este ajutată să se informeze, să se cultive, să devină mai bună și mai dreaptă.

Și dacă materialele amintite mai sus, de la debutul editorial al *BiblioPolis*-ului, purtau un mesaj cu precădere informativ-cognitiv, foarte curînd au prins a apărea în revistă și lucrări cu caracter academic, teoretic, și acestea însă avînd drept scop popularizarea unor jaloane importante ale evoluției științei biblioteconomice în lume. Vom aminti, în context, articolele despre contribuțiile în domeniu ale lui Shiyali Ramamrita Ranganathan (India) sau cele ale rusului Nikolai Rubakin, care a activat un timp în Franța, mai multe scrieri teoretice ale conaționalei noastre din SUA Hermina Angheliescu. Un număr special al revistei *BiblioPolis* (vol. 37, nr. 5), cuprinzînd articole, studii și cercetări pe tema *Cultura informației* ale unor bibliologi din 12 țări din Europa, America și Asia, a văzut lumina tiparului în 2010. Grație acestei ediții speciale, cititorii noștri – și mă refer acum la cei interesați la modul cel mai direct de domeniul biblioteconomic – au putut lua cunoștință de cele mai recente

și mai valoroase demersuri, manifestări și evoluții ce se înregistrează pe mapamond în sferile cunoașterii, informării, lecturii, culturalizării maselor prin carte (inclusiv cartea și mass-media electronice) și prin intermediul bibliotecii.

De-a lungul deceniului ce s-a scurs, revista noastră a inserat mai multe articole, studii sau interviuri de natură să propage experiența avansată în domeniu din alte țări. De multe ori acestea au fost niște impresii pe care le-au cules angajați ai BM „B.P. Hasdeu” aflându-se în vizite de lucru sau pentru schimb de experiență, la stagiile sau la conferințe tematice în Finlanda, Grecia, Ucraina, Israel, SUA, Rusia, Lituania, Polonia, Ungaria și alte țări.

Mai multe rubrici permanente din revista *BiblioPolis* găzduiesc diverse materiale cu caracter cognitiv, dar și analitic, despre literatura și cultura altor popoare, inclusiv despre activitatea editorială și cea bibliotecară din state europene, asiatice, americane. Astfel, la rubrica *Cartea pe glob*, cititorii noștri au putut găsi informații captivante și utile despre viața culturală, atât în plan diacronic, cât și sincron, din Armenia, Franța, Estonia, Serbia, Croația, Slovenia,

Lituania, Bielorusia, Polonia, Cehia etc. La alte rubrici (*Recenzii și consemnări, Impresii de lectură, Remember, Omagieri, Calendar, Eseu, Manifestări culturale* etc.) au fost publicate articole despre destinul cărților, al bibliotecilor, cititorilor și lecturii în Ucraina, Rusia, țările baltice, țările scandinave, Italia, Spania, Marea Britanie. O modalitate de a familiariza cititorii cu starea lecturii la alte popoare este și omagierea unor personalități notorii ale scrisului, culturii sau artei din lume, doar se știe că un scriitor, un om de știință sau un artist veritabil are cea mai directă legătură cu cei care citesc, frecventează bibliotecile; cu cei care doresc să fie informați sau sînt pasionați de miraculosul univers al poeziei, prozei, dramaturgiei, istoriei și criticii literare. Vom aminti doar cîteva nume de celebri scriitori sau slujitori ai artelor care, cu diferite ocazii și în cele mai variate modalități, au beneficiat de generoase prezentări în paginile *BiblioPolis*-ului: Adam Mickiewicz, Feodor Dostoievski, Șalom Alehem, Guy de Maupassant, Charles Baudelaire, J.D. Salinger, Gabriel García Márquez, Ingmar Bergman, Luciano Pavarotti, Andrei Voznesenski, Martin Buber, Iuri Lotman, Cinghiz

Aitmatov, Lilli Promet, Leons Briedis etc., alte zeci de nume celebre fiind amintite și / sau comentate în diverse contexte.

Am contribuit la realizarea dezideratului nostru de deschidere spre lume și publicînd materiale referitoare la personalități de impresionantă anvergură ale culturii naționale, care sînt de neconceput în afara fenomenului literar, cultural, artistic, științific sau filozofic european ori chiar mondial: Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Nicolae Titulescu, George Enescu, Eugen Doga, Emil Loteanu, Grigore Vieru...

În fine, în contextul aceleiași tendințe de a ne apropia cît mai mult de ritmurile contemporane ale vieții culturale de pe glob, am atras în rîndul colaboratorilor noștri și scriitori, ziariști, cercetători științifici sau plasticieni din alte țări, unii fiind conaționali de ai noștri, alții – străini familiarizați cu spiritualitatea românească: Dumitru Pădeanu și Elena Buică din Canada, Leons Briedis din Letonia, Sanda Golopenția din SUA, Teodor Buzu din Cehia, Gheorghe Cojocar din Polonia, Dinu Ursu din Ucraina ș.a.

Deschiderea spre lume, spre inițiere și comunicare, spre schimb de experiență cu colegi de pe alte meridiane și paralele nu constituie un apanaj al revistei *BiblioPolis*, nici măcar o inițiativă strict individuală a redacției. Dimpotrivă: promovînd acest demers, noi nu am făcut decît să continuăm linia pe care o dezvoltă de mai bine de două decenii Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. În acest răstimp, biblioteca editoare a revistei a preluat creator tot ce este demn de urmat din activitatea instituțiilor

bibliotecare din Europa și din lume, izbutind, în termeni record și prin modalități minimal dureroase, să depășească închistarea ce caracteriza viața spirituală din imperiul sovietic. Este unanim apreciat efortul BM „B.P. Hasdeu” de a reabilita cartea națională, aceasta fiind neglijată, marginalizată, sfidată în anii de regim comunist. În acest scop, în cadrul BM din Chișinău au fost deschise nouă biblioteci de carte românească, iar în ansamblu pe rețea procentul de carte națională a crescut de la 7-8 la sută pînă la mai bine de jumătate din valoarea fondurilor. La fel de unanim însă este apreciată și experiența multiculturală dezvoltată la BM „B.P. Hasdeu”, inclusiv prin deschiderea și gestionarea cu succes a unor filiale sau centre de spiritualitate pentru minoritățile etnice din R. Moldova (rusă, ucraineană, evreiască, bulgară, găgăuză, polonă, bielorusă) sau care reprezintă limbi, literaturi și culturi cu vechi și solide tradiții în Europa de Vest (germană, engleză, franceză ș.a.). Astfel încît, revista noastră nu face decît să dezvolte, prin modalități specifice pentru mass-media contemporană, tot ce se acumulează mai bine, mai rațional și mai eficient la biblioteca editoare, *BiblioPolis* aducîndu-și în acest chip contribuția la păstrarea bunei imagini a Echipei „Hasdeu” în comunitatea locală și, de vreme, dincolo de hotarele naturale ale acesteia. Mulțumim, și pe această cale, tuturor celor care își aduc obolul la apariția ritmică și calitativă a revistei, poate cei mai valoroși autori ai noștri fiind angajați ai BM „B.P. Hasdeu”, mulți din „garda veche”, dar în creștere continuă – și din rîndul tinerilor ce au optat pentru specialitatea *Biblioteconomie*.

PROGRESUL INDIVIDUAL SUB SEMNUL EGALITĂȚII CU PROGRESUL INSTITUȚIONAL

Elena BUTUCEL,
Lidia KULIKOVSKI

Abstract

The study realized by the Department of Librarianship and Information Assistance "The efficiency of the workplace at the Municipal Library B.P. Hasdeu" oriented to identifying problems, searching solutions, highlighting the workplace efficiency and forecasting this management type in the practice of library science has emphasized some aspects. The article presents only 5 questions related to the professional development and the personal career.

The results reveal that the abilities' development is closely related to the support of manager, colleagues, and team. The study underlines the follow aspect – emotional ties between the colleagues. These relations, the need to be accepted personally and occupationally are very important.

As a generalizing element, the research results help to anticipate, to realize and manage situations in order to improve them. They relate to communication, relation manager - employee, employee - employee, employee at center - employee at the periphery, employee in vital structure – employee in a routines' structure etc. If you have not excellent employees you have not excellence in the activity.

Keywords: *The Municipal Library B.P. Hasdeu, institutional progress, individual progress, professional development, feedback, workplace, management efficiency, individual performance, institutional performance, recognition of work.*

* * *

În 2011, Catedra de biblioteconomie și asistență informațională, USM, a inițiat o cercetare pentru a evalua locul de muncă la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în scopul identificării problemelor, găsirii soluțiilor, evidențierii eficienței locului de muncă și prognozării dezvoltării acestui tip de management în practica biblioteconomică. Chestionarul, fiind anonim, a motivat respondenții să manifeste sinceritate și interes profesional, iar opiniile exprimate sunt un bun material de analiză. La realizarea sondajului au participat 107 respondenți din cei 344 angajați, dintre care: 49 bibliotecari; 33 șefi oficii, șefi servicii; directori, manageri; 7 bibliotecari principali; 17 șefi de filiale.

Din cele 12 întrebări ale chestionarului aplicat am selectat doar cinci, care au legătură cu dezvoltarea și progresul angajaților:

1. Există la locul meu de muncă cineva care mă încurajează să mă dezvolt?
2. În ultimele șase luni, cineva de la locul meu de muncă a discutat cu mine despre progresul meu?
3. În ultimul an, am avut posibilitatea la locul meu de muncă să învăț și să mă dezvolt?
4. În ultimele șapte zile, am fost lăudat pentru munca mea bine făcută?
5. Șefului meu sau altei persoane de la locul meu de muncă pare să-i pese de mine ca persoană?

La prima vedere, aceste întrebări par destul de clare, destul de simple, cu toate

acestea, ele au generat răspunsuri destul de emotive, subiective, încărcate cu responsabilitatea și dificultatea de autoevaluare. În spatele fiecărei întrebări de mai sus se află un adevăr fundamental al firii umane care guvernează activitatea profesională a fiecăruia dintre noi. Răspunsurile relevă, totodată, perspective asupra modalităților în care reacționează omul atunci când este vorba despre sine în raport cu ceva și cu cineva.

Adevărata dezvoltare a abilităților, a progresului profesional sunt irevocabil legate de suportul pe care-l simte angajatul din partea managerului, colegilor de echipă, a șefului ierarhic (în cazul bibliotecarului – din partea șefului de oficiu, de serviciu, de compartiment etc.).

Prima întrebare *Există la locul meu de muncă cineva care mă încurajează să mă dezvolt?* a înregistrat următoarele variabile: 2,8 la sută dintre bibliotecarii intervievați au ales varianta *dezacord*. Categoriic negativ, *cu dezacord total*, au răspuns de asemenea 2,8 procente. *Nu au știut* ce să răspundă 8,4 la sută dintre cei chestionați, iar 51,4% dintre ei au afirmat că *există asemenea persoane*. Pentru *total de acord* la această întrebare au optat 34,6 procente dintre intervievați. De fapt, răspunsul pozitiv constituie 86,0 procente, ceea ce reprezintă un indicator foarte bun și o situație în care angajații sunt susținuți în dorința lor de a se dezvolta profesional.

Vom menționa faptul că, planul de formare profesională la BM urmărește ca salariații săi să se afle într-un mediu permanent al învățării active. *Cinci ore* per săptămână revine fiecărui bibliotecar pentru învățare individuală. Pentru dezvoltarea competențelor au fost organizate 696 ore de formare profesională la locul de muncă. Aceasta denotă faptul că BM are un plan de instruire, însoțit de o politică ajustată la cerințele actuale de instruire a angajaților; prin diverse forme și metode este încurajată instruirea colectivă și a fiecărei persoane în parte. Mai

mult, instruirea este condiționată pentru ca în final să se obțină dezvoltarea profesională multiaspectuală a angajaților.

În viziunea specialiștilor Organizației Gallup¹ dacă managerul știe ce ar trebui să facă pentru a crea un loc de muncă solid și productiv, aceasta ar fi un început excelent, capabil să asigure răspunsuri de cinci puncte la cele cinci întrebări de mai sus. *Locurile de muncă unde cât mai mulți angajați pot răspunde pozitiv la aceste întrebări sunt, cu siguranță, mai productive. Rezultatele obținute până aici sunt destul de grăitoare. Acolo unde angajații au răspuns pozitiv, locul lor de muncă a fost măsurabil mai productiv. Este de menționat rolul managerilor, care au reușit să creeze implicare emoțională, iar acești angajați implicați au asigurat baza performanței superioare*². Diferite sunt rezultatele înregistrate la această întrebare, în funcție de posturile ocupate de către angajații BM. Relevantă este cifra de 60% dintre directori, care pot afirma că *există o asemenea persoană* la locul de muncă, fiind *total de acord* 60% dintre ei. *De acord* se dovedesc a fi 53,1% dintre bibliotecari și 60,0% dintre șefii de filiale. În raport cu vârsta respondenților 66,7% dintre persoanele cu vârsta cuprinsă între 56 și 60 de ani și 37,5% dintre cei care au 20-25 de ani sunt *total de acord*, în timp ce 66,7 procente dintre angajații BM, care sunt în perimetrul de vârstă 36-45 ani, sunt *de acord*, inclusiv 56,8% dintre tinerii angajați cu vârsta cuprinsă între 26 și 35 de ani. Deci, productivitatea Bibliotecii Municipale este rezultatul grijii manifestate față de angajați.

După elucidarea esenței și importanței elementului „încurajarea dezvoltării”, vom comenta în continuare pe marginea altei întrebări: *În ultimele șase luni, cineva de la lo-*

¹ Gallup – organizație americană de servicii și consultanță, lider mondial în evaluarea și analiza atitudinilor, a opiniilor și a comportamentului uman.

² WAGNER, Rodd; JAMES K. HARTER, Ph. D. *Cele 12 elemente ale managementului performant*. București: ALLFA, 2009, p. 173.

cul meu de muncă a discutat cu mine despre progresul meu? În *total dezacord* s-au postat 11,2 procente dintre angajații chestionați din cadrul BM, iar 29 de procente sunt în *dezacord* cu ideea de răspuns pozitiv la întrebarea menționată. Este un rezultat care generează material de reflecție pentru managerii BM ca să caute să redreseze starea de lucruri descrisă. Situația poate fi creată artificial, or, aceasta se întâmplă frecvent atunci când mesajele managerilor nu ajung la angajații subordonați. Pe poziția „nu știu” s-au situat 12,1 procente, în timp ce *de acord* s-au dovedit a fi 38,3 la sută. *Total de acord* s-au exprimat vizavi de acest element 41,1 procente. Este relevant faptul că 52,3 procente se exprimă pozitiv, totuși, la acest element, ceea ce constituie mai mult decât oponenții lor.

Progresul obținut la locul de muncă este foarte important pentru fiecare angajat al BM, care dorește să obțină performanțe în carieră și să urce pe treptele succesului împreună cu instituția. Cât de des a fost în centrul atenției acest aspect vom observa după felul cum se aranjează rezultatele răspunsurilor obținute. Să începem de la scara de sus a cifrelor. În funcție de postul ocupat la locul de muncă 60% dintre șefii de filială sunt în *total dezacord* cu faptul că, în ultimele șase luni, cineva de la locul lor de muncă a discutat cu ei despre progresul lor. Acestora li se alătură 28,6% dintre manageri. În *dezacord* cu un răspuns pozitiv s-au postat și 42,9% dintre bibliotecarii principali, inclusiv 32,7% dintre bibliotecari. În partea răspunsurilor pozitive, *de acord* s-au pronunțat 38,8% dintre bibliotecari; 36,4% dintre șefii de oficiu și 80% dintre directori *sunt de acord* cu acest element al problemei cercetate.

Din punct de vedere strict funcțional, evaluarea unui angajat este un proces foarte simplu. Se poate urmări progresul realizat de angajat în decursul unui an, de notat cu atenție pe formularul tipizat al instituției, ca apoi acesta să fie informat în legătură cu rezultatele obținute în muncă la intervalul de timp obișnuit, așteptând ca

acesta să facă toate rectificările necesare pentru a-și îmbunătăți rezultatele la următoarea evaluare. Dacă angajatul ar fi o mașină sau un robot, programul ar fi perfect. În practică, însă, o evaluare corectă a randamentului profesional constituie o formă de artă interpersonală care cere talent managerial și o pregătire atentă. Faptul că angajatul simte că are un cuvânt de spus în acest proces, respectiv afirmația că „opinile mele contează”, se aplică și aici la fel ca și în celelalte cazuri – este chiar mai important decât aspectele funcționale ale participării sale. Managerul trebuie să mențină un echilibru delicat între a da angajatului un feedback sincer și obiectiv și a nu-i năruie elanul și încrederea în sine. Dacă feedback-ul pozitiv insuflă energie angajatului, apoi comentariile negative privesc însăși slujba de o parte din motivația sa intrinsecă. Comentariile colegilor sau ale subordonaților trebuie interpretate cu circumspecție, făcându-se abstracție de sentimentele de pică, gelozie și orice observații eronate.

Întrebarea cu numărul trei *În ultimul an, am avut posibilitatea la locul meu de muncă să învăț și să mă dezvolt?* a cules răspunsurile angajaților furnizând următoarele date. 0,9 la sută sunt în *total dezacord* cu un răspuns pozitiv și tot 0,9 procente sunt în *dezacord* cu acest element al sondajului realizat. Corelat cu răspunsul la prima întrebare, unde accentul se pune pe faptul *dacă există cineva la locul de muncă, care îl încurajează pe angajat să se dezvolte*, raportul este de 1,8 la 5,6 procente, ceea ce constituie de fapt o diferență de situații. Astfel, conform răspunsurilor la ultima întrebare, la BM bibliotecarii au șansa, în majoritate absolută, să se dezvolte profesional. „Nu știu” ce să spună la acest subiect 3,7 procente. Sunt *de acord* cu faptul că au atins o performanță în acest sens 53,3 procente, iar 41,1% sunt *total de acord*. Astfel, comparând răspunsul pozitiv general la aceste două întrebări, care au ca tangență dezvoltarea angajatului, raportul este

de 94,4 : 86,0 procente. E un rezultat mai mult decât bun pentru BM, în comparație cu alte biblioteci publice din RM.

Cea de-a patra întrebare, de la care așteptam răspunsuri destul de interesante, a fost: *În ultimele șapte zile, am fost lăudat pentru munca mea bine făcută?* Este o întrebare principială, care furnizează date de interpretat și de gândit atât angajaților, cât și managerilor. Dar, mai întâi enumerăm ce au de făcut angajații BM la locul lor de muncă. Iată un lung șirag de servicii: „...consultarea documentelor în săli de lectură; împrumut de documente la domiciliu; servirea la domiciliu a persoanelor dezavantajate; servicii la distanță (prin telefon, prin e-mail, „Întrebă bibliotecarul”); servicii comunitare; servicii extramuros (la grădinițe, școli speciale, aziluri, centre de zi, penitenciare); împrumut interbibliotecar (intern și extern); rezervări de titluri solicitate pentru un anumit timp; prelungirea termenului de împrumut, inclusiv prin telefon, e-mail; consultarea publicațiilor electronice offline, pe CD-ROM sau DVD; audierea și vizionarea individuală și colectivă a casetelor audio / video din colecțiile bibliotecii; acces gratuit la internet; acces la cataloagele tradiționale și electronice; consultarea bazelor de date abonate de bibliotecă (MoldLex, Practica judiciară, EBSCO); reviste și prezentări bibliografice; zile de informare; liste bibliografice; asistență în identificarea publicațiilor în cataloage și baze de date; vizite colective (excursii) în bibliotecă; manifestări culturale permanente sau prilejuite de marcarea unor evenimente, saloane și expoziții de carte.”³ Am enumerat câteva servicii pe care le oferă BM, dar acestea mai desfășurat sunt expuse în ghidul elaborat de BM 90+ *motive pentru a frecventa Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*.

Considerând necesar a face asemenea specificare, ne vom referi în continuare la răspunsurile date pentru cea de-a patra întrebare: 15 procente dintre angajații chestionați sunt în *total dezacord* cu aceasta;

18,7 la sută sunt în *dezacord*; cel mai mare procentaj s-a înscris la categoria „*nu știu*”!!!; răspuns pozitiv au dat 24,3 procente, iar un *total acord* la această întrebare au exprimat 14,0 procente dintre bibliotecari. Întrebarea a înregistrat cele mai mici variabile de răspuns pozitiv: *total de acord* și *de acord*, față de rezultatele înregistrate de celelalte întrebări. Găsim justificare la aceste rezultate? Probabil, respondenții care au răspuns negativ la această întrebare și-ar dori o atenție mai mare din partea colegilor sau a superiorilor, ca să se simtă la locul lor acolo unde muncesc și mai împliniți sufletește; probabil timpul, perioada (ianuarie-februarie) desfășurării cercetării nu a fost bine aleasă; dar cel mai probabil este faptul că managerii noștri sunt scumpi la laude...

Dacă e să corelăm răspunsurile în raport cu funcția deținută, atunci 42,2% au optat *total de acord* managerii, care au fost lăudați în ultimele șapte zile pentru munca bine făcută. În corespundere cu vârsta respondenților cel mai mare procentaj la același element, care s-a pronunțat în *dezacord* și *total dezacord* cu chestiunea discutată, a fost de 36,4% de persoane cu vârsta de 46-55 de ani și, respectiv, 33,3% cu vârstele cuprinse între 56 și 60 de ani. Desigur, respondenții au votat și în funcție de studiile pe care le au. La acest capitol, cele mai indecise în a da un răspuns au fost persoanele care au studii postuniversitare – 66,7 procente au răspuns *nu știu*. Paradoxal: cu cât mai înalte le sunt studiile cu atât, credem, vor mai multă recunoaștere! Dintre cei cu studii medii același răspuns a fost dat de 40% dintre participanții la sondaj. *De acord* s-au dovedit a fi 100,0% dintre cei care au absolvit colegiul. Aceste date ilustrează polivalent gradul de implicare și exigențele angajaților BM față de locul de muncă, care la oamenii cu pregătire diferită sunt mai mici sau mai mari în funcție de devotamentul fiecăruia, de aspirațiile lor individuale față de locul de muncă.

Specialiștii de la Gallup abordează acest fenomen în felul următor: „[...] În general,

³ <http://www.hasdeu.md/ro/index.html?pg=2>

majoritatea absolută a angajaților de pretutindeni consideră că în cele mai multe companii se face o nedreptate strigătoare la cer prin faptul că laudele lipsesc aproape cu desăvârșire. Mai puțin de un angajat din trei poate exprima un acord puternic cu afirmația că „În ultimele șapte zile am fost lăudat pentru munca făcută”⁴ Această chestiune ar putea fi considerată, în domeniul nostru, drept un aspect emoțional trist, cu impact negativ însă nerelevant, dacă acordarea recunoașterii și stimularea angajaților nu ar fi atât de importante pentru motivarea lor. Dar ele sunt. Efectele acestei stări de lucruri asupra instituției în ansamblu încep cu intenția angajaților de a-și schimba locul de muncă: angajații care nu sunt suficient de apreciați pentru munca lor bine făcută au șanse de două ori mai mari de a afirma că anul următor vor exista o serie de consecințe și mai grave pentru activitatea instituției, care ilustrează energia pe care angajatul o aduce la serviciu în fiecare zi. Angajații puternic implicați la locul de muncă, care au o relație bună cu șeful lor, nu consideră că durata de șapte zile ar reprezenta un obstacol. Unul dintre aspectele care îl fac să lucreze cu dăruire poate fi faptul că managerul este un tip cu o orientare foarte pozitivă și foarte încurajatoare. În orice conversație cu angajatul care își face bine munca la locul său, acesta nu întârzie să-i spună cuvinte de apreciere. Poate că unora lucrul acesta li se pare neînsemnat, dar pe angajat îl motivează. Se consideră că majoritatea managerilor și organizațiilor reacționează mai rapid la soluționarea unei probleme decât la elogierea unui randament exemplar la locul de muncă. Fără un efort conștient de a nu renunța la elogierea angajaților, evenimentele negative vor continua să ocupe un loc de frunte, lăsând în planul doi evenimentele pozitive. În același timp, angajații care nu primesc elogii pentru munca lor bine făcută acolo unde sunt angajați, le vor căuta la un alt serviciu. Există

mai multe „scuze” la care managerii recurg pentru a-și justifica zgârcenia la acest capitol. Unii le spun direct angajaților: „Dacă nu-ți zic nimic, înseamnă că lucrezi bine.”⁵ Aprecierea de către manageri că lucrează bine le adaugă angajaților mai mult tonus și o stare de bună dispoziție, un impuls să vină cu plăcere la serviciu și să se simtă bine, în general.

La cea de-a cincea întrebare – *Șefului meu sau altei persoane de la locul meu de muncă pare să-i pese de mine ca persoană?* – categoric „nu” au răspuns 1,9 procente dintre angajații chestionați și aproape un procent au răspuns pur și simplu negativ. Un număr destul de mare au venit cu răspunsul „nu știu”, iar 52,3 la sută au afirmat că *este cineva căruia îi pasă de angajat la locul de muncă*, inclusiv 23,4 procente dintre ei fiind absolut convinși că este anume așa. Deci, 75,7 procente au acordat un răspuns pozitiv.

Acest aspect este unul foarte important și trebuie abordat ca atare. Este în interesul tuturor să aprecieze o persoană pentru lucrul bun pe care îl face, dar să-i și cunoască starea de spirit, situația de acasă, din familie, succesele sau nereușitele personale, pentru a o ajuta să se ridice, atunci când pare „să se lase bătută”, sau să o ajute atunci când aceasta are nevoie. Astfel, bibliotecarul va veni cu tragere de inimă la locul său de muncă și va munci cu plăcere, fiind motivat de atenția celor din jur. Oamenii sunt diferiți, precum și necesitățile lor de ordin material, spiritual, psihologic sunt diferite. Fiecare are o opinie personală despre locul său de muncă, despre profesia sa, despre instituția în care lucrează. Ei vor să fie cât mai eficienți, să înregistreze un randament important, care să se adauge la performanța generală a Bibliotecii Municipale, care are misiunea de a oferi tuturor, fără restricții, acces liber la informație, idei, lecturi; să încurajeze și să susțină libertatea de a cunoaște, libertatea de expresie; să ofere spații pentru dezbateri, pentru expunerea punctelor de vedere, a

⁴ WAGNER, Rodd; JAMES K. HARTER, Ph. D. *Op. cit.*, p. 74.

⁵ *Ibidem*, p. 80.

creației proprii etc. Strategia și obiectivele BM, proiectele și programele elaborate sunt adaptate la satisfacerea necesităților comunității chișinăuiene, iar rețeaua formată din 31 filiale are o arie de cuprindere pe întreg municipiul, creând un ansamblu coerent și funcțional care formează o instituție patrimonială de documentare și cercetare. O contribuție deosebită la valorificarea tezaurului de publicații revine bibliotecilor și serviciilor specializate (*Biblioteca Publică de Drept, Biblioteca de Arte „T. Arghezi” și CID „Chișinău”, Centrului Academic Internațional Eminescu, Centrului de Hasdeologie, Centrului de carte germană*). Filialele BM se înscriu cu toate realizările lor în marea familie „Hasdeu”, în care fiecare membru trebuie să se simtă luat în seamă și apreciat. Legăturile între opiniile angajaților BM și performanțele acestora par inerente – „...la urma urmei, cei mai mulți dintre bibliotecari au auzit clișee precum: «Angajații fericiți sunt mai eficienți» sau «Dacă te porți bine cu oamenii tăi, și ei vor trata clienții cum se cuvine.»”

Întrebarea de ce oamenii simt această nevoie – ca o anumită persoană să se intereseze personal de bunăstarea lor – atinge esența unor aspecte mult mai generale ale înseși noțiunii de umanitate. Concentrarea atenției asupra rezultatelor, cultivarea unor parteneriate cu alte organizații și instituții, aprecierea angajaților și interesul pentru cine sunt, care este situația lor familială, materială, starea de sănătate, toate acestea reprezintă un element puternic în ce privește motivarea lor la locul de muncă. Dacă managerul se comportă cu fiecare dintre ei ca și cu persoane pe care se mizează în realizarea scopului de îndeplinire a sarcinilor și obiectivelor pe care și le propune BM, atingerea unor performanțe palpabile este inerentă. Faptul că Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a devenit în timp o instituție infodocumentară apreciată în acest sens, are la bază și respectarea principiului „ne pasă de angajați”. Preocuparea reală față de angajații săi, împreună cu un

stil motivațional adecvat, este un instrument puternic în ambiția fiecărui angajat și a colectivului BM în general de a obține rezultate semnificative la toate capitolele.

Nu se pot înregistra performanțele așteptate atunci când angajatul observă că la locul de muncă șeful său ori altei persoane *nu-i pasă* de el ca persoană. *Total de acord* cu această idee sunt 31,3% dintre persoanele cu vârsta de 20-25 de ani; 24,3% dintre cei cu vârsta de 26-35 de ani; 18,0% din categoria 36-45 de ani; 13,6% din angajații de 46-55 de ani; 33,3% dintre cei cu vârsta de 56-60 de ani și 50,0% dintre cei de 61-65 de ani. Dacă în *total dezacord* sau *dezacord* cu cele enunțate nu s-a postat nici măcar unul dintre angajații cu vârstele de la 20 la 45 de ani inclusiv, mulți dintre aceștia au preferat să răspundă „nu știu” după cum urmează: 31,3% sunt cu vârstele cuprinse între 20 și 25 de ani; 24,3% sunt de la 26 la 35 de ani; 19,0% au vârsta cuprinsă între 36 și 45 de ani. Corelăm această întrebare și cu studiile respondenților. Tabloul se prezintă în felul următor: în *total dezacord* se dovedesc a fi 2,2% dintre cei cu studii superioare și tot dintre ei 1,1 la sută sunt în *dezacord*. „Nu știu” au răspuns 100,0% dintre acei cu studii generale, iar „de acord” au răspuns toți angajații care au absolvit colegiul.

În numeroase discipline experții încearcă să dea o definiție exactă a imboldului uman care determină nevoia de a progresa. Abraham Maslow a elaborat o teorie conform căreia oamenii au o ierarhie a nevoilor care se aseamănă mult cu o piramidă egipteană, cu un vârf care se identifică cu „autoactualizarea”, respectiv împlinirea potențialului fiecărei ființe umane. *Omul trebuie să devină ceea ce poate să devină*, spunea el. Aspirația naturală a angajaților de a avea succes și de a-și atinge adevăratul potențial rămâne o nevoie umană și astăzi. În studii mai recente, cercetătorii au propus ideea conform căreia angajații au nevoi înnăscute de „autodeterminare”, simt nevoia unor șanse de „a prospera”,

de „a se dezvolta impetuos” sau de a crea cea mai bună imagine a sinelui prin intermediul realizărilor personale. Un criteriu de evaluare este timpul cheltuit pentru formarea profesională. La ultima întrebare s-au înregistrat răspunsuri interesante în funcție de postul deținut pe moment. Doar 2% din bibliotecarii în total dezacord și 14,3% dintre bibliotecarii principali în dezacord cu un răspuns pozitiv la această întrebare – sunt cifre care îi orientează pe manageri să cunoască ce trebuie să facă pentru a asigura completarea cunoștințelor și deprinderilor profesionale ale acestora, organizând ateliere de instruire profesională, seminare, conferințe etc. Pe de altă parte, 100% dintre directorii filialelor sunt total de acord cu faptul că au avut această posibilitate, ca și 85% dintre manageri și 71,4 la sută dintre bibliotecarii principali.

Practicile internaționale acordă atenție deosebită acestui indicator. Varietatea temelor de la un an la altul explică și argumentează căutările, cercetările BM orientate spre constituirea unui mediu de învățare relevant. Alături de aceasta practicarea diverselor tipuri de acțiuni de instruire necesită timp variabil de petrecere. Din orele total deschise pentru public – **92 732** – bibliotecarii dedică constant **4%** din timp pentru formarea profesională per rețea. Dacă se adaugă și învățarea individuală, atunci cuantumul atinge 10%. Analiza datelor argumentează că Biblioteca Municipală în 2010 a acordat o atenție deosebită învățării corporative la locul de muncă, fiind apreciată de fondatori, parteneri și prieteni. În total au fost acordate 209 diplome, inclusiv distincții guvernamentale. Toate acestea reprezintă rezultatele evaluării performanței la locul de muncă, care se obține prin monitorizarea lunară a progresului, la anumite date calendaristice, sărbători, Ziua profesională a bibliotecarului, când angajații care au înregistrat anumite performanțe sunt evidențiați și menționați. Un rol aparte îl are „Boxa de idei”, cu

ajutorul căreia utilizatorii își expun opiniile despre calitatea serviciilor și pun note apreciative pentru fiecare bibliotecar.

Orice persoană dorește să realizeze în viață multe lucruri importante și să aibă sentimentul de progres. Definiția din dicționarele englezești a termenului „carieră” subliniază ideea de realizări ulterioare tot mai mari: *Carieră* : **progres** profesional: **progresul** *cui-va într-o anumită profesiune sau în activitatea sa profesională*. Această dorință este proprie omului într-o măsură atât de mare încât zilnic întâlnim dovezi ale existenței sale. Pentru mulți progresul este elementul, care realizează o distincție între o carieră și o slujbă ce este doar o „slujbă ca toate celelalte”. Angajații care au doar ocazia să învețe și să se dezvolte la serviciu au șanse de două ori mai mari să afirme că își vor petrece întreaga carieră la o singură instituție decât angajații aflați la cealaltă extremă, care nu au această șansă. În cel mai fericit caz, oamenii sunt autodidacți și inspirați, dornici să învețe, să-și lărgască cunoștințele, să dobândească abilități noi și să folosească în practică talentele lor în mod responsabil. Faptul că majoritatea oamenilor demonstrează în viață că depun eforturi considerabile în activitatea pe care o desfășoară și manifestă devotament față de aceasta pe întreaga durată a vieții pare a constitui, de fapt, mai degrabă o situație normativă decât una excepțională, ceea ce sugerează prezența unor trăsături pozitive și foarte durabile ale naturii umane, susțin teoreticienii și practicienii.

Concluzii

Scopul oricărei organizații este eficiența pe care o asigură oamenii, angajații. Bibliotecile investesc timp, efort și bani pentru întreținere, echipamente, resurse materiale, dar nu investesc nimic sau prea puțin pentru a păstra, a încuraja și a susține pe angajați. Despre cum se leagă eficiența individuală de cea organizațională știu toți managerii. Dar puțini dintre ei utilizează, aplică feedbackul ca motivație esențială la rezultatele

pe care le obțin angajații. În această ordine de idei, menționăm următoarele:

- feedbackul mobilizează oamenii să meargă mai departe, feedbackul este combustibilul învățaturii;
- managerii transmițând feedbackul performanțelor, încurajează, disciplinează și educă. Rezultatul principal al educației e evoluția;
- lauda este un instrument de lucru foarte practic și eficient de management;
- recunoașterea este cheia creării unui cadru sigur pentru învățare și dezvoltare. Recunoașterea atrage după sine o opinie pozitivă și reprezintă o adevărată anunțare a valorii;
- scopul managerilor este de a oferi angajatului un cadru sigur de dezvoltare. Oamenii cresc pe măsura mediului lor înconjurător.

Biblioteca Municipală este o bibliotecă instruită – are în cultura sa dezvoltarea, învățarea, perfecționarea și experimentarea permanentă. Mai mult, instruirea la „Hasdeu” este considerată ca una dintre metodele principale de a convinge angajații să rămână în cadrul bibliotecii mai mult timp.

Cercetarea a scos în evidență încă un aspect, accentuat și într-un articol din *BiblioPolis*⁶, – atașamentul față de instituție și legăturile emoționale dintre oameni. Din răspunsurile angajaților se desprinde nevoia de a fi în legătură cu alți oameni care țin la ei, de a fi acceptați așa cum sunt, ca profesioniști, ca pasionați de munca pe care o prezintă.

Ca element sintetizator, rezultatele cercetării duc dincolo de stări și acțiuni ce pot anticipa, conștientiza și stăpâni situații care pot fi îmbunătățite. Ele se referă la comunicarea și relațiile manager-angajat; angajat-angajat; angajat la centru – angajat la periferie; angajat în structuri vitale,

⁶ BUTUCEL, Elena, KULIKOVSKI, Lidia. *Locul de muncă – Biblioteca Municipală. Gradul de identificare cu instituția*. BiblioPolis. 2012, **42**, 1, 26-32. ISSN 1811-900X.

preferențiale dezvoltării instituționale – angajat într-o structură rutinară etc. Fără excelență la acest capitol nu ai angajați excelenți, deci, nu ai excelență în activitate.

Lecțiile de învățat pentru toți membrii echipei „Hasdeu” – de la director general la bibliotecar din prima linie (de la pupitrul de servire a utilizatorului) – despre modul în care oamenii pot lucra cel mai bine unii cu alții; despre modul în care oamenii dau rezultate optime, dorite, așteptate de instituție; despre modul în care au o atitudine pozitivă față de ei înșiși, față de locul de muncă, față de instituția pentru care lucrează și față de ceilalți oameni cu care lucrează.

Referințe bibliografice

1. BUCKINGHAM, Marcus, CLIFTON, O. Donald. *Descoperă-ți punctele forte cu Testul Clifton (StrengthsFinder)*. București: ALLFA, 2008. 227 p.
2. BUCKINGHAM, Marcus; COFFMAN, Curt. *Manager contra curentului*. București: ALLFA, 2007. 236 p.
3. BUTUCEL, Elena; KULIKOVSKI, Lidia. *Locul de muncă – Biblioteca Municipală. Gradul de identificare cu instituția*. *BiblioPolis*. 2012, **42**(1), 26-32. ISSN 1811-900X.
4. CORGHENCI, Ludmila. *Bibliotecarul și bibliotecă: aspecte ale eficienței profesionale*. Ch.: Epigraf, 2009. 112 p.
5. COȘERIU, Tatiana; ȚURCAN, Nelly. Particularitățile culturii și comunicării instituționale în structurile infodocumentare (Aspecte clasice și moderne de cercetare). In: *Conferința științifică a masteranzilor și doctoranzilor „Cercetare și inovare – perspective de evoluție și integrare europeană”, dedicată aniversării a 63-a de la fondarea USM. Științe socioumanistice: Rezumatul comunic*. Ch., 2009, pp. 203-204.
6. KULIKOVSKI, Lidia. *Biblioteca Municipală „B.P.Hasdeu” – dezvoltare și progres: un bilanț aniversar*. In: *Dezvoltare, progres, colaborare, parteneriate*. Ch.: Epigraf SRL, 2007, pp. 9-17.
7. KULIKOVSKI, Lidia. *Managementul resurselor umane în bibliotecile din Republica Moldova: abordare teoretico-metodologică*. *BiblioPolis*. 2010, **34**(1), 15-29. ISSN 1811-900X.
8. WAGNER, Rodd, James K. HARTER, Ph. D. *Cele 12 elemente ale managementului performant*. București: ALLFA, 2009. 271 p.
9. SCHRENK, Jakob. *Arta exploataării de sine sau minunata lume nouă a muncii*. București: Humanitas, 2010. 245 p.

CONTRIBUȚIA OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ LA FORMAREA CULTURII ȘTIINȚIFICE A SOCIETĂȚII

*Conf. univ. dr. Nelly ȚURCAN,
Universitatea de Stat din Moldova*

Abstract

This article provides an analysis of the survey's results on the involvement of researchers in the science communication process and establishment of scientific culture of society. The study shows that researchers prefer to communicate with the public about science using traditional means: conferences, public lectures, and articles in popular magazines. Young researchers often use new media for science communication. An important role in science communication has different structures: research institutions, museums, libraries and media. The communication of scientific knowledge through mass media contributes to the formation of a scientific culture and the construction of basic scientific knowledge.

Keywords: *science communication, researchers' opinion, scientific culture, media.*

Impactul real al cercetării științifice poate fi determinat doar pe baza unui dialog cu o gamă întreagă de actori sociali, printre care se identifică și publicul larg. Relevanța dialogului privind știința, rolul ei pentru societate depind de cultura științifică a publicului. Cultura științifică a societății reprezintă un sistem integrat care apreciază valoarea socială și promovează pe scară largă știința propriu-zisă și educația științifică [11, p. 36].

În lucrarea *Science in Public: Communication, Culture, and Credibility* Jane Gregory și Steven Miller s-au referit la motivele care îi determină pe savanți să comunice cu pu-

blicul [5, p. 245]. Autorii au catalogat aceste motive și intenții în următoarele grupe: (a) entuziasm (cercetătorii sunt pasionați de domeniul în care activează și care doresc să împărtășească această pasiune cu alții); (b) perfecționarea abilităților beneficiarilor; (c) perfecționarea proceselor democratice la care savanții vor să contribuie; (d) prevenirea izolării unor categorii ale societății; (e) servirea intereselor comunității științifice și a organismelor care finanțează știința.

În cadrul unui studiu, realizat în Spania în perioada 2001-2004 [8, p. 11], a fost consultată opinia savanților privind motivele de comunicare publică despre știință. Cea mai mare parte a savanților au recunoscut că interacționează cu publicul din datorie, comunicarea cu publicul este obligația cercetătorului; în același timp, cercetătorii tineri au declarat că simt satisfacție personală și au o reală plăcere de la aceste activități. Această interacțiune a mediului de cercetare cu publicul este în mare parte una de informare, explicare, de promovare a înțelegerii reciproce, „fără a menționa, însă, printre modalitățile de realizare a acestora dialogul sau interacțiunea directă” [7, p. 51].

Astfel, comunicarea dintre comunitatea științifică și public este încadrată în modelul canonic de difuzare a cunoștințelor științifice, când oamenii de știință sunt producătorii mesajului științific pentru public și tot ei îl difuzează în scopuri de popularizare, informare despre știință, precum și pentru a confirma rolul și necesitatea științei pentru societate.

Fig. 1. Modelul Emițător – Mediator – Receptor în comunicarea științifică externă.

Sursa: J. Gilbert [4]

Din punctul de vedere al participării diferitor actori la popularizarea științei, J. Gilbert [4] insistă asupra participării în acest proces a profesorilor universitari sau a profesorilor din licee / școli. Actul de transmitere a mesajului este intermediat prin manuale și alte publicații, elaborate în scopul educării științifice a publicului. În acest model mesajul este produs de expeditor (savant). Acesta este transmis fără nicio schimbare de esență de către un mediator (un profesor / sau prin manual) pentru receptor (public) care consumă mesajul în formă nemodificată. Mesajul este transmis doar într-o singură direcție, de la expeditor la receptor, acesta din urmă nu are „drept de vot” privind mesajul recepționat (fig. 1).

Este evident că acest model prezintă procesul de comunicare științifică într-un aspect simplist. Savanții rareori sunt nemijlocit implicați în producerea mesajelor științifice pentru un astfel de public, aceste mesaje fiind o versiune simplificată și, uneori, distorsionată, sunt produse, de exemplu de profesori. În literatură au fost menționate mai multe cazuri care „denaturează mesajul primit” [4, p. 6]. Acest model a fost treptat înlocuit de un model interactiv, care a fost puternic influențat de teoriile constructiviste ale educației.

În modelul interactiv, savantul furnizează informații mediatorului (profesorilor, autorilor de manuale sau altor actori, cum ar fi mass-media), în funcție de nevoile și interesele acestora, existând un proces de feedback. Mediatorul, la rândul său, compune un mesaj bazat pe interpretarea informației primite, în funcție de percepțiile, nevoile și interesele publicului. De asemenea, în acest caz există un feedback. Astfel, în procesul de comunicare științifică publicul nu este neutru, el este capabil să-și exprime nevoile și interesele, precum și ideile preconcepute despre subiectul în cauză (fig. 2).

Soluționarea problemei comunicării între savanți și public nu constă în transmiterea unui volum cât mai mare de informație despre știință, dar în realizarea unei comunicări și a unui dialog mai eficient despre știință. Pornind de la acest considerent, a fost oportună studierea disponibilității savanților din Republica Moldova de a comunica cu societatea asupra problemelor științifice, de a contribui la formarea culturii științifice a publicului, precum și de a determina în ce măsură mijloacele de informare pot media această comunicare.

În cadrul studiului sociologic, realizat în perioada decembrie 2010 – februarie 2011 [10], savanții s-au pronunțat vis-à-vis

Fig. 2. Modelul interactiv al comunicării științifice externe. Sursa: J. Gilbert [4]

de tipul cunoștințelor care trebuie să fie difuzate pentru public (fig. 3). Opiniile savanților nu sunt contradictorii asupra tipului de cunoștințe care trebuie comunicate publicului și despre care savanții urmează să dialogheze cu publicul larg.

Oamenii de știință din toate domeniile, practic, sunt unanimi în opinia că dialogul cu societatea trebuie să fie axat pe rezultatele științifice noi (53,5%), posibilitatea utilizării cunoștințelor noi bazate pe cercetare (63,1%), pe problemele etice, sociale și politice ale cercetării (28,1%). Doar șase (0,7%) din cei 775 de cercetători participanți la sondaj nu au putut să determine ce tipuri de cunoștințe trebuie să fie comunicate publicului larg. În același timp, doi savanți (0,2%) consideră că ar fi necesar să se discute asupra tuturor problemelor menționate. Aceste opinii ale cercetătorilor demonstrează că socie-

tatea trebuie să fie activă în problematica științifică nu doar atunci când este vorba despre rezultatele noi ale cercetărilor științifice, dar și în cazul problemelor etice ale cercetării, la consecințele rezultatelor cercetărilor pentru societate, politicile de dezvoltare a științei etc.

Responsabilitatea savanților în comunicarea cu societatea despre problemele științei a fost sesizată în răspunsurile la întrebarea privind obligațiile savanților și ale instituțiilor de cercetare pentru diseminarea cunoștințelor și a informației despre rezultatele cercetărilor științifice. Marea majoritate a cercetătorilor consideră că responsabilitatea trebuie să revină, în egală măsură, atât savanților (57,9%), cât și departamentului specializat din cadrul instituției (57,4%). Aceste departamente trebuie să organizeze diverse activități cu participarea savanților pentru publicul

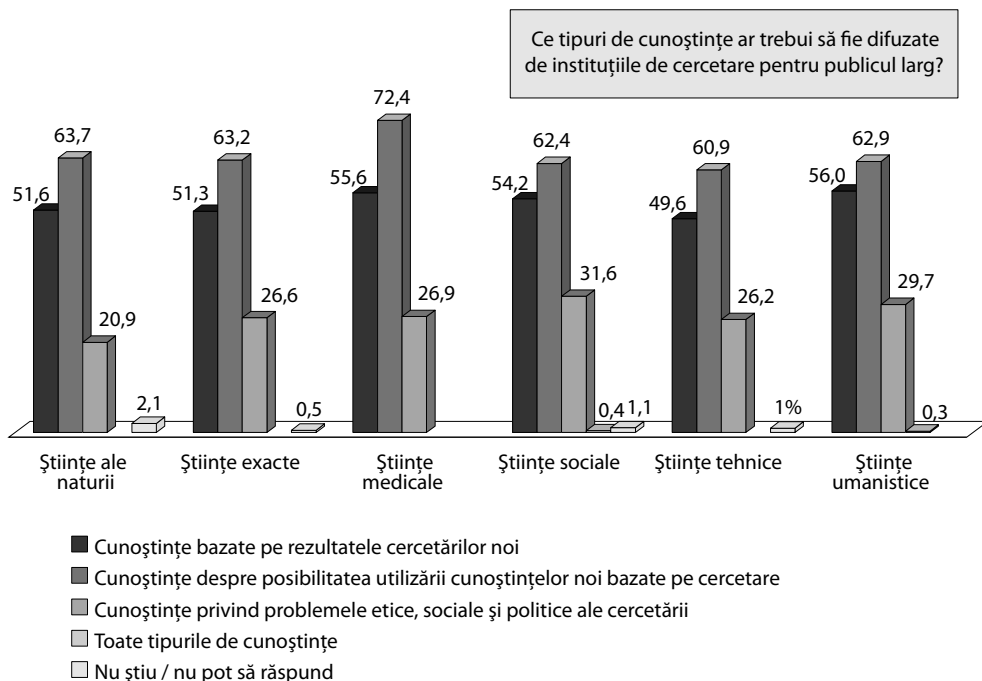

Fig. 3. Opinia savanților privind tipul de cunoștințe care trebuie să fie difuzat pentru public (%)

larg, să editeze materiale ce promovează rezultatele științifice și să conlucreze cu mass-media pentru a dialoga cu societatea despre știință. De asemenea, în opinia cercetătorilor, pentru a contribui la formarea culturii științifice a societății în procesul de comunicare a științei trebuie să participe administrația instituției (16,5%), administrația departamentului, a catedrei sau a facultății (27,1%). Au fost expuse opinii pentru participarea muzeelor instituțiilor (2,7%) în această activitate, precum și implicarea altor structuri ale instituțiilor de cercetare, cum ar fi bibliotecile (0,4%).

Analiza opțiunilor savanților de la diferite instituții de cercetare (fig. 4) a reliefat că cercetătorii de la Academia de Studii Economice a Moldovei (ASEM), Academia de Științe a Moldovei (AȘM), Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ULIM), Universitatea de Stat „Alecu Russo” din

Bălți (USB) și Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu” (USMF) consideră că diseminarea cunoștințelor științifice este, în primul rând, una din obligațiile profesionale, o responsabilitate a oamenilor de știință, dar, în același timp, în comunicarea științei pot fi implicate și alte structuri din cadrul instituției. Posibil, că cercetătorii din aceste instituții au o responsabilitate socială mai înaltă și o poziție civică mai activă. Astfel, mai mult de 60% din cercetătorii participanți la sondaj din aceste instituții consideră că diseminarea cunoștințelor și formarea culturii științifice este obligația savanților.

Cea mai mare rată a savanților care împărtășesc această opinie este înregistrată la USB (79%). O altă opinie a fost pronunțată de cercetătorii de la Universitatea Agrară de Stat din Moldova (UASM) – (59%), Universitatea Academiei de Științe a Moldovei

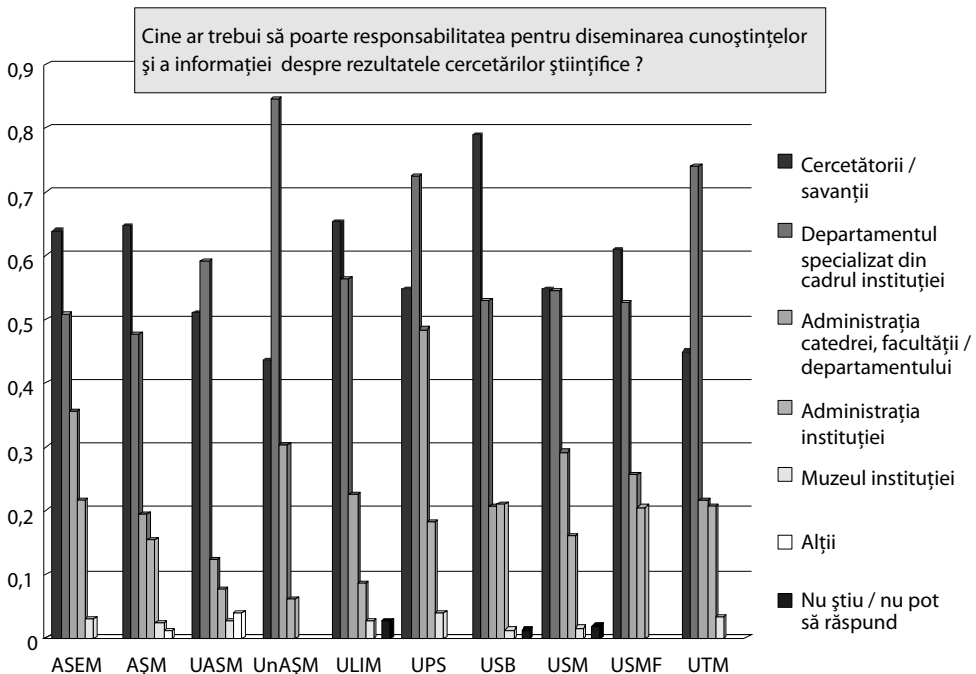

Fig. 4. Opinia savanților de la diverse instituții de cercetare privind responsabilitatea în difuzarea cunoștințelor științifice pentru public (%)

(UnAȘM) – (84,4%), Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” (UPS) – (72,5%) și Universitatea Tehnică din Moldova (UTM) – (74,1%), care au remarcat necesitatea implicării, în primul rând, a unei structuri specializate din cadrul organizației pentru formarea culturii științifice a populației. Cercetătorii de la Universitatea de Stat din Moldova (USM) consideră că responsabilitatea trebuie, în egală măsură, să revină oamenilor de știință (54,8%) și departamentelor specializate (54,4%). Răspunsurile la această întrebare au fost multiple. Astfel, cercetătorii de la instituțiile participante la sondaj au menționat că activitatea de popularizare a cunoștințelor trebuie să fie în obiectivul catedrei și al facultății. Cea mai mare rată de cercetători care au expus această opțiune a fost constatată la UPS (48,4%). O cotă mai mică de cercetători, de la toate instituțiile, au specificat că administrația instituției este responsabilă de comunicarea științei. Menționăm că deopotrivă cu muzeele instituțiilor, unii cercetători, de

exemplu, cei de la AȘM și UASM, consideră că biblioteca trebuie, de asemenea, să participe activ la popularizarea cunoștințelor științifice.

Este salutară disponibilitatea cercetătorilor din cadrul diferitor instituții științifice de a promova rezultatele cercetărilor și de a contribui la formarea culturii științifice a societății. Circa 60% din cercetători sunt interesați să contribuie la comunicarea despre știință prin diferite medii (fig. 5).

În contextul analizei răspunsurilor cercetătorilor privind disponibilitatea și interesul acestora de a contribui la formarea culturii științifice a publicului larg prin diferite mijloace de comunicare se evidențiază filierele tradiționale de comunicare. Cercetătorii sunt interesați într-o măsură foarte mare și destul de mare de a contribui la formarea culturii științifice a publicului prin conferințe, seminare, ateliere sau alte prezentări orale pentru publicul limitat (86%); lecții publice, dezbateri sau alte prezentări orale

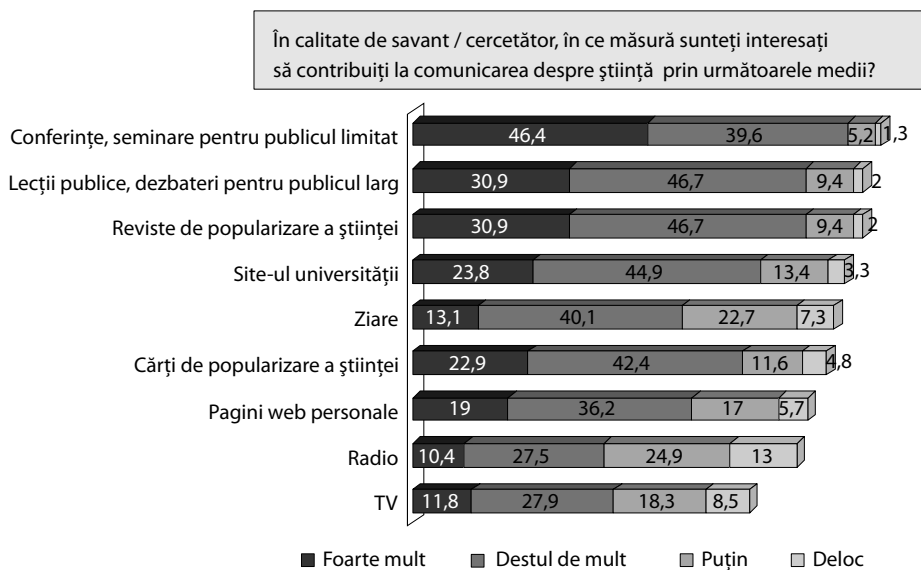

Fig. 5. Disponibilitatea cercetătorilor de a comunica despre știință prin diferite medii (%)

pentru publicul larg, precum și prin reviste de popularizare a științei (77,6%). De asemenea, cercetătorii au menționat că sunt foarte mult și destul de mult interesați să comunice prin site-ul web instituțional (68,7%), prin cărți de popularizare a științei (65,3%). Rata cea mai înaltă a celor care manifestă un interes redus pentru anumite medii a fost înregistrată pentru mijloacele mass-media. Astfel, 22,7% din cercetători menționează că sunt interesați puțin, iar 7,3% deloc nu sunt interesați de comunicarea prin ziare; 24,9% sunt puțin interesați și 13% deloc nu sunt interesați de comunicarea prin radio, iar 8,5% nu manifestă niciun interes și 18,3% au remarcat un interes redus pentru comunicarea prin TV. De asemenea, a fost înregistrată o rată înaltă a celor care nu au putut să decidă ceva privind oportunitatea utilizării acestor medii pentru comunicarea științei: 33,4% de cercetători au fost indecizi în privința utilizării TV și 24,1% – a radioului pentru comunicarea științei. Putem presupune că acest dezinteres este rezultatul unor neînțelegeri sau bariere de comunicare care există între savanți și jurnaliști [6]. Ele sunt influențate de mai mulți factori care inhibă comunicarea eficientă, cum ar fi, de exemplu, factori de ordin psihologic, social, cultural, politic, lingvistic sau semantic. În special, este menționat că există diferențe în cultura savanților și cea a jurnaliștilor [3], iar neînțelegerea apare atunci când unii nu recunosc hotarele culturale care trebuie depășite pentru o comunicare eficientă [1].

Este semnificativ că nu există un decalaj mare între rata diferitor categorii de cercetători, în funcție de variabilele de vârstă, grad științific, domeniu de cercetare etc., privind interesul pentru popularizarea științei prin medii tradiționale de comunicare. Astfel, de exemplu, cota doctorilor habilitați, a doctorilor în științe, precum și a celor fără grad științific, care sunt interesați foarte mult și destul de mult să comunice despre știință în cadrul lecțiilor pentru publicul larg, variază între 75,3%

pentru doctori habilitați și 77,7% pentru cei fără grad științific. Remarcăm însă că cercetătorii mai tineri, în comparație cu cei mai experimentați, manifestă un interes mai mare pentru comunicarea științei prin utilizarea mediilor noi de comunicare, cum ar fi, de exemplu paginile și site-urile web. Astfel, 60,1% de cercetători din categoria de vârstă 20-29 de ani au menționat că sunt foarte mult și destul de mult interesați să comunice prin paginile web personale, iar 88,1% au manifestat același grad de interes pentru comunicarea prin site-urile instituționale. În același timp, mijloacele respective de comunicare (paginile web personale și site-urile instituționale) nu au fost apreciate la același nivel de către savanții din categoria de vârstă de peste 60 de ani. Doar 35,5% de cercetători din această categorie de vârstă au manifestat un interes foarte mare și destul de mare pentru comunicarea științei prin paginile web personale, iar 46,1% au manifestat același grad de interes pentru site-urile web instituționale.

Cu toate acestea, mijloacele moderne de comunicare, bazate pe tehnologiile informaționale, sunt foarte modest folosite pentru popularizarea rezultatelor științifice, inclusiv de tinerii cercetători care sunt mult mai bine familiarizați cu aceste tehnologii și care și-au exprimat disponibilitatea de a folosi aceste medii.

În cadrul cercetării a fost oportun să studiem frecvența utilizării diferitor mijloace de comunicare pentru popularizarea științei. Datele cercetării atestă că un număr destul de mare de respondenți niciodată nu au comunicat cu publicul larg despre știință și nu au diseminat cunoștințele științifice în scopul popularizării acestora (tabelul 1). Corelația variabilelor de frecvență și a mijloacelor de comunicare demonstrează că atât în ultima lună, cât și în ultimele șase luni cel mai des cercetătorii au folosit filierele tradiționale de diseminare a informației științifice, cum ar fi, de

exemplu, seminarele și atelierile pentru o audiență limitată (27,4% și 34,1%); lecțiile publice, dezbaterile sau prezentările orale pentru publicul larg (21% și 22,3%). De asemenea, în ultimele șase luni 24,9% din cercetătorii chestionați au practicat publicarea articolelor pe popularizare a științei. Analiza retrospectivă a datelor privind folosirea anumitor mijloace de comunicare relevă că cercetătorii au publicat cărți de popularizare a științei (17,4%) mai mult de un an în urmă. Totuși, acest canal de promovare și popularizare a științei nu este în vogă, deoarece pentru editarea cărților sunt necesare eforturi mult mai mari, precum și anumite abilități de a scrie, folosind o altă stilistică decât cea strict științifică.

Analiza datelor cercetării sociologice arată că mai mult de 50% din cei chesti-

onați nu au comunicat cu publicul prin intermediul mass-media. Constatăm că aceste date sunt confirmate și de rezultatele analizei de conținut a ziarelor cu privire la comunicarea despre știință. În pofida faptului că 35,7% din respondenți au menționat paginile web personale sau instituționale ca un mijloc important de comunicare, iar 15,8% și 13,5% au remarcat că este un mijloc foarte important și, respectiv, cel mai important, circa 50 la sută din cercetători nu folosesc paginile web personale sau site-urile instituționale pentru a disemina informația științifică pentru public (fig. 6). Rata mică de utilizare a mass-media pentru comunicarea științei este, inclusiv, o consecință a dezinteresului mijloacelor de informare în masă pentru subiectele privind știința.

Tabelul 1

Utilizarea diferitor medii pentru comunicarea științei (%)

Mijloace de comunicare	În ultima lună (%)	În ultimele 6 luni (%)	Mai mult de un an în urmă (%)	Niciodată (%)	Nu știu / nu țin minte (%)
Reviste de popularizare a științei	16,1	24,9	14,4	22,8	21,9
Lecții publice, dezbateri sau alte prezentări orale pentru publicul larg	21,0	22,3	16,1	18,6	22,0
Pagini web personale	10,3	12,8	6,0	55,4	15,5
Site-ul universității	10,0	13,6	11,3	47,1	18,1
Conferințe, seminare, ateliere sau alte prezentări orale pentru publicul limitat	27,4	34,1	11,0	9,0	18,6
Cărți de popularizare a științei	6,1	13,0	17,4	44,4	19,0
Ziare	7,4	9,9	16,0	50,1	16,6
TV	6,9	7,1	10,5	63,8	11,7
Radio	6,0	6,5	12,0	64,2	11,3

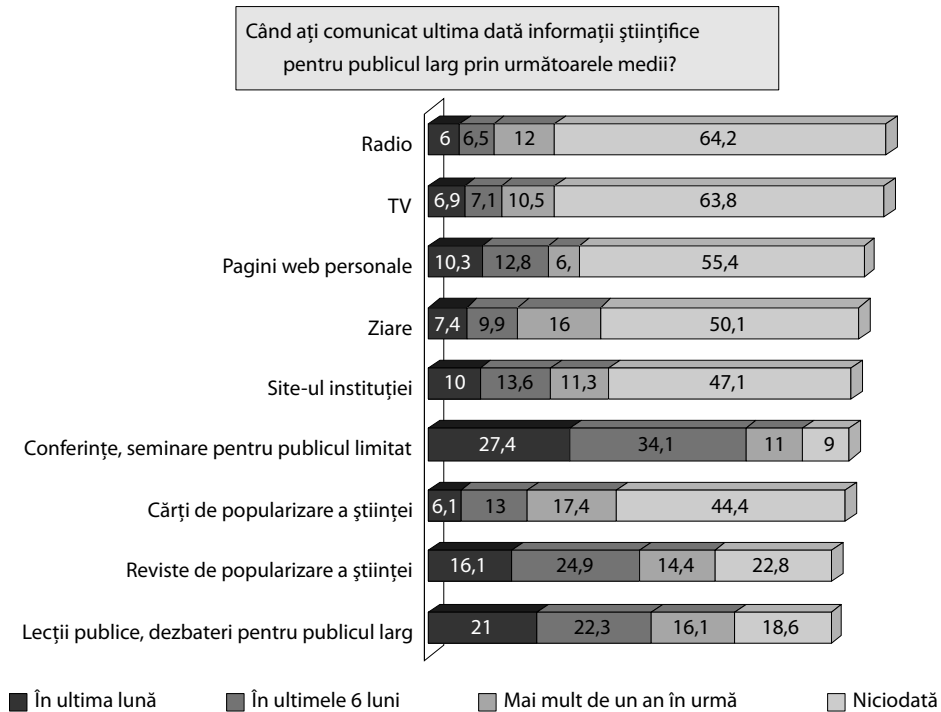

Fig. 6. Rata utilizării diferitor medii pentru comunicarea științei (%)

Constatăm că cercetătorii preferă să popularizeze informația științifică prin mijloace de comunicare tradiționale.

Examinarea corelației variabilelor privind mijloacele de comunicare și gradul științific a distins preferințele pentru anumite medii în diferite segmente temporale. De exemplu, doctorii habilitați, cel mai des în ultima lună au folosit următoarele medii: conferințe și seminare pentru publicul limitat (39%); lecții publice sau alte prezentări orale pentru publicul larg (27,3%); site-ul instituțional (23,4%). În ultimele șase luni doctorii habilitați de asemenea au preferat, în primul rând, să comunice despre știință în cadrul conferințelor și seminarelor pentru un public limitat (36,4%). Pe locul doi, ca preferință, se plasează articolele din revistele de popularizare a științei (24,7%), iar pe poziția a treia – lecțiile publice sau alte prezentări orale pentru

publicul larg (23,4%). În ultimul an, doctorii habilitați au comunicat în cadrul lecțiilor publice (24,7%), au publicat cărți de popularizare a științei (23,4%) și articole în reviste de popularizare a științei (19,5%). Remarcăm că toate categoriile de respondenți, în funcție de gradul științific, preferă să comunice despre știință, în primul rând, în cadrul conferințelor și seminarelor pentru publicul limitat sau să folosească lecțiile publice și alte prezentări orale pentru publicul larg. Din categoria mijloacelor moderne de comunicare cel mai mult sunt utilizate paginile web personale.

În linii mari, atunci când vorbim despre comunicarea publică a științei, ne referim la cel puțin două lucruri diferite: în primul caz, traiectoria procesului de comunicare este ținută pentru popularizarea cunoștințelor științifice; în al doilea caz, este o traiectorie alternativă, care prevede devie-

rea de la procesul ordinar de transmitere a mesajului științific, astfel încât comunicării publice i se conferă un rol mai articulat în comparație cu dezbateră de specialitate [2, p. 64]. Diferențele dintre aceste două traiectorii sunt sesizate, inclusiv, la nivel formal. Atunci când comunicarea științifică publică parcurge traiectoria obișnuită, articolele de popularizare, de regulă, se publică în tabloide, reviste de popularizare a științei. În cazul când traiectoria procesului de comunicare trece direct în spațiul public, publicațiile apar în diferite rubrici din ziare sau sunt prezentate în cadrul programelor de știri radio sau la TV.

Medierea științei este deosebit de importantă, deoarece majoritatea populației află despre riscurile pentru sănătatea publică și pentru mediu prin intermediul mass-media, mai degrabă decât în baza

experienței personale [9]. Totodată, publicul primește cele mai multe informații cu privire la știință de la jurnaliști, din presa scrisă, de la radiodifuziune, presa electronică. În plus, mass-media, acționând în rolul său de „câine de pază”, exercită un control asupra științei prin menținerea ochiului public pe tendințele de dezvoltare a științei, precum și rezultatele înregistrate.

Potrivit rezultatelor obținute în urma cercetării sociologice, 43,3% din respondenți au exprimat un acord total că prin intermediul mass-media este creată o imagine pozitivă a științei. În același timp, 51,2% au manifestat un dezacord total, potrivit căruia mass-media nu este necesară pentru comunicarea științifică (fig. 7).

Analiza opțiunilor cercetătorilor reliefează, în linii mari, o atitudine pozitivă față de mass-media și accentuează necesitatea

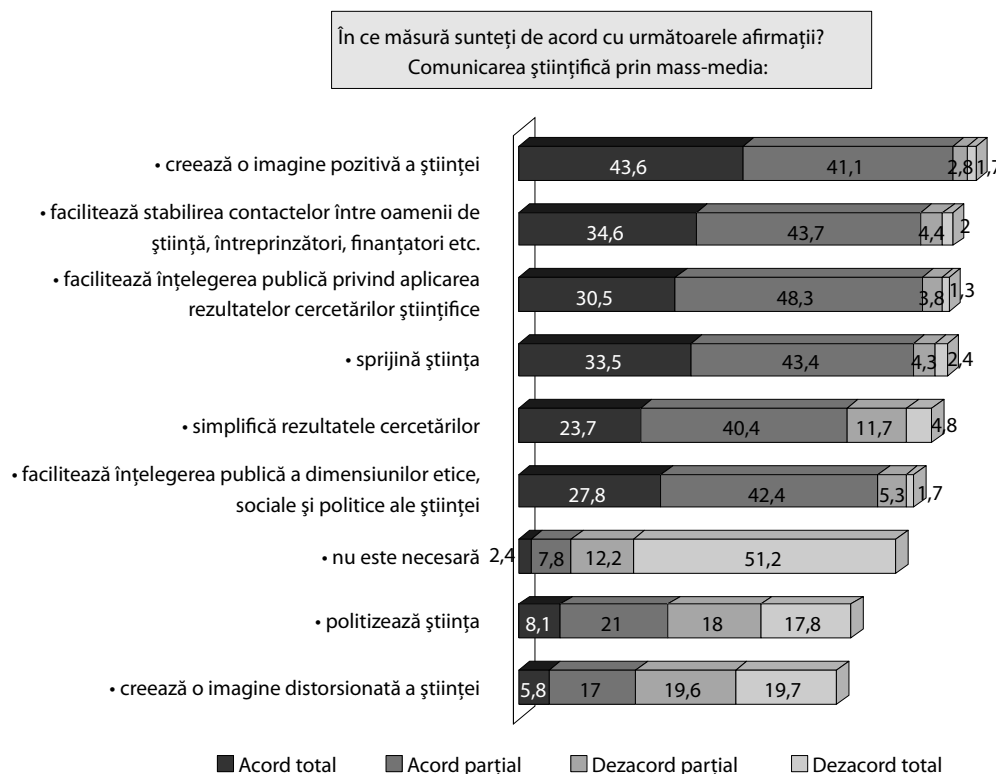

Fig. 6. Opinia cercetătorilor privind comunicarea științifică prin mass-media (%)

ei nu doar pentru a crea o imagine pozitivă a științei. Comunicarea științifică prin mass-media, în opinia savanților, facilitează stabilirea contactelor între oamenii de știință, întreprinzători și finanțatori (34,6% acord total); facilitează înțelegerea publică privind aplicarea rezultatelor cercetărilor științifice (30,5% acord total); sprijină știința (33,5% acord total); facilitează înțelegerea publică a dimensiunilor etice, sociale și politice ale științei (27,8% acord total). Doar 2,4% din respondenți au exprimat un acord total privind faptul că nu este necesar de a comunica despre știință prin mass-media. Remarcăm că această opinie a fost exprimată în special de tinerii cercetători cu vârsta între 20 și 29 de ani, care nu au încă suficientă experiență în domeniul cercetării științifice și comunicării științei.

Savanții au anumite rezerve referitor la știrile și istoriile despre știință din mass-media, în special atunci când ele sunt tratate cu ambiguitate. Pot apărea anumite distorsiuni din cauza unor greșeli comise de jurnaliști, cum ar fi, de exemplu: din cauza neînțelegerii subiectului cercetării, este denaturată ipoteza științifică; ziaristii arată uneori incapacitate de a transmite mesajul științific într-un limbaj adecvat pentru public, incapacitate de a convinge redactorii privind semnificația istoriei; la fel, contează lipsa ilustrațiilor necesare pentru a face o prezentare reușită a reportajului sau materialului analitic. Bunăoară, oamenii de știință sesizează de multe ori denaturarea titlurilor. Acest tip de erori poate apărea din cauza că jurnaliștii și editorii de multe ori sunt interesați mai ales de efectul și impactul de moment al articolelor, pentru a vinde cât mai profitabil știrea, în timp ce savanții pun accentul pe acuratețe și importanță. Acestea au fost argumentele cercetătorilor care au expus un acord total (5,8%) și un acord parțial (17%) privind crearea unei imagini distorsionate a științei în urma comunicării științifice prin mass-media.

Deși jurnalistul trebuie să informeze, să intereseze și să educe publicul într-un mod clar și convingător despre problemele semnificative ale societății, el trebuie să caute și să difuzeze informații fără a fi influențat în mod nejustificat de către cei care ar putea folosi puterea sau statutul lor, fie ei sunt politicieni sau oameni de știință, pentru a susține interesul public. Cu toate acestea, unele materiale jurnalistice privind știința sunt puternic influențate de viața politică din societate. Astfel, 8,1% din subiecții chestionați au fost în totalitate de acord, iar 21% au manifestat un acord parțial că mass-media politizează știința.

Din răspunsurile respondenților relevăm că circa 20% din cei chestionați nu au putut să aprecieze rolul mass-media în comunicarea științifică. De exemplu, 16,4% nu au avut o apreciere delimitată asupra faptului dacă comunicarea prin mass-media sprijină știința; 16,1% au fost indeciși dacă mass-media facilitează înțelegerea publică privind aplicarea rezultatelor cercetărilor științifice în practică. Acest fapt îl explicăm prin existența unei suspiciuni față de mass-media din partea unor cercetători.

Atitudinea față de știință se creează prin educarea necesității de a cunoaște spiritul interogativ și critic. Un rol important în acest sens revine diferitor structuri: instituții de cercetare, muzee, biblioteci, precum și mass-media, care sunt intermediari între societate și comunitatea științifică, dar, în același timp, contribuie la formarea culturii științifice prin popularizarea rezultatelor științifice și tehnologice.

Cercetătorii din Republica Moldova consideră că oamenii de știință, de asemenea, au responsabilitatea de a promova rezultatele cercetărilor științifice, de a populariza aceste rezultate și de a forma cultura științifică a societății. Savanții sunt interesați să comunice cu publicul despre știință, folosind în acest scop diverse medii – atât cele tradiționale, cât și mijloace moderne de comunicare.

Cu toate că, în opinia cercetătorilor, în mare măsură, responsabilitatea de a determina cunoștințele și informațiile despre rezultatele cercetărilor științifice revine oamenilor de știință, mass-media, de asemenea, are un rol important în formarea imaginii pozitive a științei și realizarea dialogului între știință, savanți și societate. Comunicarea științifică prin mass-media facilitează stabilirea contactelor între oamenii de știință, întreprinzători și finanțatori, facilitează înțelegerea publică privind aplicarea rezultatelor cercetărilor științifice, sprijină știința, facilitează înțelegerea publică a dimensiunilor etice, sociale și politice ale științei.

Societatea, comunitatea științifică și domeniul dezvoltării tehnologice conștientizează necesitatea de a dezvolta comunicarea publică cu privire la știință și tehnologie, de a dezvolta relațiile publice în domeniul științei, pentru a încuraja dialogul și interacțiunea dintre știință și public, de a mobiliza toate sectoarele societății pentru înțelegerea rolului științei în beneficiul societății și crearea culturii științifice a societății.

Referințe bibliografice

1. AIKENHEAD, G.S. Science Education: Border Crossing into the Subculture of Science. *Studies in Science Education*. 1996, **27** (1), 1-52. ISSN: 0305-7267.

2. BUCCHI, M. Of deficits, deviations and dialogues theories of public communication of science. In: *Handbook of public communication of science and technology*. New York: Routledge, 2008, pp. 56-76.

3. CANAN, Penelope, HARTMAN, Melanie. Science journalism collaboration: An experiment in closing the communication gap. *Applied Environmental Education & Communication*. 2007, **6** (2), 167-177. ISSN 1533-015X.

4. GILBERT, John K. Science communication: Towards a proper emphasis on the social aspects of science and technology. *Alexandria: Revista de Educação em Ciência e Tecnologia*. 2008, **1** (1), 3-25. ISSN 1982-5153.

5. GREGORY, J., MILLER, S. *Science in Public: Communication, Culture, and Credibility*. Cambridge, Massachusetts: Basic Books, 2000.

6. ORIARE, Peter. *Barriers between scientists and journalists: Myth or reality?* Nairobi: **African Technology Policy Studies Network, 2008.**

7. POPA, Dorin. Comunicarea științei. *Acta Universitatis Danubius*. 2008, **1**, 48-58. **ISSN 2069-0398.**

8. SEMIR, Vladimir. *Science communication & science journalism: Meta-review* [online]. Media Pompeu Fabra University, 2010 [citat 10.06.2012]. Disponibil: http://www.mediaforscience.com/Resources/documentos/booklet_en.pdf

9. SMITH, D., CANAN, P. Media coverage of the ozone layer issue. In: *Protecting the ozone layer: The United Nations History*. London: Earthscan, 2002, pp. 290-322.

10. ȚURCAN, N. *Comunicarea științifică în contextul Accesului Deschis la informație*. Ch.: CEP USM, 2012.

11. ȚURCAN, N. *Cultura științifică și comunicarea științifică – valori ale societății cunoașterii*. *Akados*. 2011, **1** (20), 35-39. ISSN 1857-0461.

„TREBUIE SĂ GĂSIM SOLUȚII CA SĂ ATRAGEM LA BIBLIOTECĂ PE CEI CARE NU NE TREC PRAGUL...”

(Interviu cu prof. dr. Hermina Anghelescu, Detroit, SUA)

Abstract

The article is about development of library science education in USA and Romania. The author, Dr H. Anghelescu, underlines that the Romanian system must be reformed and mentions that the American program Biblionet, implemented in Romania would help improve the situation.

Keywords: *information science, in-depth specialization, public/county/university library, library image, digitization, library collection, slogans in library.*

* * *

În perioada 20-25 mai 2012, Dr. Hermina Anghelescu, a fost invitată la Biblioteca Județeană Mureș (din Târgu-Mureș), pentru a ține un curs pe tema *Bibliotecile și societatea informației*. Cursul s-a ținut sub auspiciile Ambasadei SUA la București. În acest context, Domnia Sa a avut amabilitatea să îmi acorde un interviu și a acceptat să îmi ofere câteva date biobibliografice pe care le reproduc în fragmentul de mai jos.

Hermina G.B. Anghelescu este profesor la Facultatea de Biblioteconomie și Știința Informării (School of Library & Information Science), Wayne State University, Detroit, Michigan, Statele Unite ale Americii. Dr. Hermina Anghelescu are o vastă experiență, atât în domeniul bibliotecilor (a lucrat la Biblioteca Națională a României), cât și în învățămân-

tul superior biblioteconomic (a predat la School of Information, University of Texas at Austin și la School of Library & Information Science, Wayne State University, Detroit). A servit de mai multe ori în calitate de expert pentru Departamentul de Stat al SUA în legătură cu proiecte de biblioteci în Republica Moldova și România. Servește drept consultant pe probleme de biblioteci în Europa de Est pe lângă fundații de prestigiu din SUA, precum Fundația „Bill & Melinda Gates” și „International Research & Exchanges Board” (IREX). Este președinta Secției pentru Istoria Bibliotecilor din cadrul Federației Internaționale a Asociațiilor de Biblioteci (International Federation of

Library Associations – IFLA), este membru în colegiul de redacție al mai multor publicații de biblioteconomie și știința informării precum „*Annual Bibliography of the History of the Printed Book*”, „*Information & Culture: A Journal of History, Library & Archival Security*”, „*Slavic & East European Information Resources*”, „*Revista Arhivelor*”, „*Magazin Bibliologic*”. *Hermina Anghelescu face parte din Comitetul de Acreditare (Committee on Accreditation) a facultăților de biblioteconomie și știința informării din SUA și Canada, comitet ce activează sub egida Asociației Bibliotecarilor Americani (American Library Association – ALA).*

Hermina Anghelescu este autoarea a numeroase articole în dicționare și enciclopedii, studii de specialitate publicate în reviste precum „Libraries & the Cultural Record”, „Journal of Documentation”, „International Information and Library Review”, „Encyclopedia of Library and Information Science”, „International Dictionary of Library Histories”. Alte publicații includ două volume co-editate și publicate de Library of Congress: „Libraries & Culture: Historical Essays Honoring the Legacy of Donald G. Davis, Jr.” (2006) și „Books, Libraries, Reading & Publishing in the Cold War” (2001), precum și traducerea lucrării „What Is Documentation?” („Qu’est-ce que la documentation?”) de Suzanne Briet (2006), la fel și compilarea de indexe cumulative publicate în format tipărit și online și alcătuirea de bibliografii, precum „Republica Moldova în lume” (2007), lucrare de referință premiată la ediția a XVI-a a Salonului Internațional de Carte de la Chișinău, care a avut loc cu ocazia aniversării a 175-a de la înființarea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. În 2004, în semn de recunoștință pentru activitatea de promovare a culturii române dincolo de granițele țării, Președinția României a conferit Herminei

Anghelescu Ordinul „Meritul Cultural” în grad de Cavalier.

* * *

Liliana Moldovan (L.M.): *Stimată doamnă Hermina Anghelescu, sunteți profesor asociat la Facultatea de Biblioteconomie și Științele Informării din cadrul Universității de Stat Wayne (Wayne State University). În ce direcție se îndreaptă învățământul biblioteconomic american? Cu ce provocări se confruntă?*

Hermina Anghelescu (H.A.): E greu de răspuns la o astfel de întrebare pentru că învățământul din SUA și Canada servește drept model întregii lumi. Aceste țări, Statele Unite și Canada, sunt enorm de dezvoltate din punctul de vedere al bibliotecilor de tot felul, atât publice cât și universitare, școlare și specializate. Cele mai renumite universități se află în Statele Unite, prin urmare bibliotecile lor și serviciile oferite sunt deosebite. Modelul american a fost preluat de țările din Europa de Nord și de Anglia, formându-se ceea ce se numește în literatura de specialitate modelul anglo-saxon, prin care serviciile de bibliotecă sunt axate pe necesitățile de informare și documentare ale utilizatorului.

Utilizatorul modern, pe care, din păcate, în România îl numim numai cititor, are nevoi de informare complexă. Ideea principală este că utilizatorul de astăzi are nevoie de informație de foarte bună calitate, obținută în cel mai scurt timp și evident că solicită o informație complexă sub forma unui text integral. Studenții, de pildă, stau în camerele de cămin și își fac temele în miez de noapte, accesează site-urile bibliotecilor de unde pot descărca articole de ultimă oră, articole în formă integrală și nu descrieri bibliografice ale acestora, sub forma autor-titlu sau numai rezumat. În acest fel, ei își pot finaliza lucrările pe care trebuie să le predea profesorilor a doua zi.

În consecință, serviciile oferite de bibliotecile de peste ocean sunt foarte complexe, toate axate pe nevoile de informare ale individului din secolul XXI. Dacă ar fi să comparăm învățământul biblioteconomic din Statele Unite cu ce se petrece în România aş putea să spun că în România suntem în secolul trecut și asta o spun cu generozitate. În America de Nord acest învățământ biblioteconomic este foarte diversificat. Studenții se specializează pe diverse direcții pe care vor să le urmeze în domeniul biblioteconomiei. Dacă România produce niște generaliști (dacă ar fi să adoptăm modelul medical), SUA produce niște specialiști. Pe parcursul studiilor, studentul american se pregătește să devină, încă de la început, bibliotecar public ori bibliotecar universitar sau bibliotecar școlar. El știe de la bun început că vrea să lucreze cu copiii, adulți sau adolescenți, ori vrea să lucreze în domeniul medical sau să devină bibliotecar în domeniul juridic. Învățământul biblioteconomic din SUA este foarte flexibil. Dincolo de niște cursuri generale de bază, studenții se specializează, pe când în România, toți sunt înregistrați în anul I, II, III la cursuri generale, pentru că aici funcționează „modelul Bologna”, după care urmează un an, un an și jumătate de masterat, unde nu li se dă o mare posibilitate de specializare. În Statele Unite și arhiviștii se formează tot la facultățile de biblioteconomie. O altă specializare sunt informaticienii care lucrează în domeniul bibliotecilor și care învață să digitizeze informația și să o facă disponibilă prin intermediul internetului, la distanță. Tot acești bibliotecari-informaticieni țin în spate și întregul sistem integrat de bibliotecă. Sunt enorme diferențele între învățământul biblioteconomic din Europa de Est și cel din Statele Unite. Sinceră să fiu, nu văd prea multe șanse de apropiere și de modernizare în condițiile în care în România, învățământul biblioteconomic a fost întreprins, chiar desființat, iar în clipa de față ne

confruntăm cu un vid de cadre didactice cu doctorat de specialitate care să poată predă. La început, când s-a reînființat învățământul biblioteconomic, în anul 1990, au apărut, ca ciupercile după ploaie, foarte multe facultăți de biblioteconomie. Din fericire, multe dintre ele au dispărut fiindcă nu ofereau cursuri de înaltă ținută. Mai sunt câteva, dar și ele par cam înțepenite în timp și formează bibliotecari de secolul XIX, nu de secolul XXI. După părerea mea, curricula este învechită și ar trebui înnoită.

L.M.: *Dintre cursurile pe care le predați, care vă este cel mai drag și pe care îl considerați cel mai util?*

H.A.: Presupun că toate cursurile pe care le predau sunt utile pentru că atunci când predau clasele mele sunt pline. Limita de înscriere este de 25 de studenți într-un curs și nu mi s-a întâmplat să predau un curs la care să fie prezenți înlocuiri cu înscriși mai puțin de 20 de studenți. Dacă răspund la întrebarea legată de utilitate, presupun că aceste cursuri sunt utile. De fapt, așa au fost și gândite. O universitate americană nu își permite să ofere cursuri la care nu se înscriu studenți. Dacă există cursuri la care se înscriu mai puțin de cinci studenți, acele cursuri se anulează. Dacă ar fi să spun ce curs îmi este cel mai drag, pot spune că mie îmi place ceea ce fac și predau cu foarte mare pasiune și toate cursurile pe care le predau îmi sunt dragi – mai ales că ele se referă la niște discipline în care m-am specializat. În esență, îmi dau silința să fac un lucru cât mai bun, iar în momentul în care te implic și cu sufletul, și cu psihicul și ceea ce faci îți este drag. Eu predau de plăcere fiindcă îmi place să lucrez cu creiere adulte și mă bucur când studenții mei vin la sfârșitul cursului, după 14 săptămâni și îmi spun: „Doctor A., mi-am scos banii de pe urma cursului.” Aceasta este cea mai mare satisfacție a unui profesor: să vadă că ce a predat prinde roade.

L.M.: *Cum ar trebui să procedeze cei care conduc destinele instituțiilor de învățământ bibliotecomic pentru a diminua diferențele și a se apropia de nivelul de performanță al instituțiilor similare din străinătate.*

H.A.: După cum am spus, curricula trebuie regândită și reformulată. Dacă îi înregistram pe studenți și dacă îi obligăm să ia aceleași cursuri, nu ne atingem scopul. În medicină, de exemplu, medicii se specializează, la fel și la biblioteconomie. E un pericol să formăm numai generalişti și să nu îi lăsăm să aprofundeze. La biblioteconomie, curricula ar trebui regândită, dar o mare problemă este lipsa cadrelor didactice cu înaltă specializare care, realmente ar fi în stare să predea niște cursuri specializate și foarte aprofundate. Până una-alta, e un cerc vicios aici, în România.

L.M.: *Am aflat că sunteți pasionată de istoria bibliotecilor românești. Dacă ar fi să recomandați studenților dumneavoastră un model de bibliotecă românească valoroasă, la care v-ați opri?*

H.A.: Cam greu de spus, pentru că din păcate, prin serviciile pe care le oferă, nu prea văd o bibliotecă valoroasă, care să servească drept model în tot ceea ce face. Totuși, din punctul de vedere al colecțiilor m-aș referi la colecțiile de la „Batthyaneum” și la alte colecții unice pe care le-aș recomanda. Printre colecțiile unice aș recomanda colecțiile de la Biblioteca Teleki, dar ca bibliotecă renumită prin serviciile pe care le oferă mi-ar fi greu să aleg o bibliotecă despre care să spun „duceți-vă acolo că aveți ce vedea”. Încă băjbăim, bibliotecile publice din România și bibliotecile de felul celor universitare și școlare sunt în secolul XIX, unele în secolul XX, dar niciuna nu este în secolul XXI. Acest lucru se reflectă în datele concrete raportate în *Anuarul statistic al României*, care arată o situație tragică rezultată din faptul că, în România 10 % din populație vine la biblioteca publică, iar acestea ar fi niște ci-

fre generos „umflate” – aș putea să spun. Ce face cealaltă parte a populației de 90 % care nu frecventează biblioteca, care nu știe că există o bibliotecă ce poate să îi satisfacă niște nevoi de informare? Aici nu aș da vina numai pe public, ci e și vina bibliotecii care nu trezește interesul publicului. Este trist și îngrijorător faptul că nici la biblioteca universitară nu vin studenții, în contextul în care un individ merge la facultate patru ani, ia o diplomă bazată pe o lucrare finală de licență și acest individ nu a pășit în bibliotecă. Statisticile arată că 50 % din studenți vin la bibliotecă. Ce fac ceilalți de 50 % care nu au intrat în bibliotecă și obțin o diplomă? Devin medici de la care așteptăm să salveze vieți? Cum ajung ei profesori pe mâna cărora ne dăm copiii spre a fi educați? Cum ajung ei ingineri de la care ne așteptăm să ridice case? Mi-e greu să explic acest lucru. Am aflat din presă despre ultimele noutăți de plagiat comise de persoane care au fost puse în fruntea ministerelor, chiar la ministerul educației! Procurorul general al României a fost acuzat de plagiat! Așa nu se poate! E ceva în neregulă în România. Acești indivizi ori nu au călcat pe la bibliotecă, ori tezele lor au fost făcute de altcineva.

L.M.: *Se știe că programul „Biblionet” a adus importante schimbări în sistemul bibliotecilor publice din România. Credeți că bibliotecile românești au reușit să profite suficient de mult de pe urma rezultatelor implementării acestui proiect?*

H.A.: Aș vrea să explic, mai întâi ce este programul „Biblionet”. Programul „Biblionet”, este finanțat de Fundația *Bill și Malinda Gates* și este administrat în România de o fundație cu sediul la Washington, fundație care se numește IREX (International Research and Exchange Board). Scopul programului este să aducă computere, cu acces liber la public, în bibliotecile publice din România, atât din orașe, cât și din mediul rural. În plus, vizează pregătirea prin

sesiuni de training a bibliotecarilor publici. Programul aduce și dotare tehnică și dezvoltare profesională. În total, programul a primit cam 28 de milioane de dolari, pe parcursul a șase ani și jumătate, din care mai avem un an și jumătate. Am fost implicată în acest proiect înainte ca el să fie adus în România, din perioada în care s-a făcut studiul de țară pentru a se stabili dacă programul poate fi aplicat în România.

Sper că acest program a fost folosit cu succes. Viitorul o va spune, rezultatele obținute în viitor vor grăi în favoarea lui „da” sau a lui „nu”. Pentru moment, statisticile nu indică o creștere substanțială a numărului de persoane care trec pragul bibliotecilor publice. Sperăm că anii ce urmează vor trimite la rezultate pozitive. Știu că am făcut foarte mult bine, în sensul că, în unele localități cu precădere rurale, „Biblionet”-ul a salvat bibliotecile de la dispariție. Unii primari amenințau bibliotecile comunale cu dispariția, dar când a apărut programul „Biblionet”, primarii s-au întrecut unii pe alții în renovarea bibliotecilor și pregătirea lor pentru a primi calculatoare, pentru că una din condiții (pentru a intra în program) a fost că aceste calculatoare trebuie să ajungă în clădiri și spații reamenajate. Acest fapt a dus la o vizibilitate a bibliotecii, ca edificiu măcar, în comunitate. Sperăm că „Biblionet”-ul va avea un impact pozitiv mai ales că bibliotecarii intrați în program au învățat multe, au venit în contact cu idei noi care vor conduce la îmbunătățirea imaginii bibliotecii și a bibliotecarului în societate. Astfel, în anii ce urmează vom reuși să trecem de acel 10 % ce reprezintă procentul de populație care solicită serviciile bibliotecilor publice.

L.M.: *Dacă bine am înțeles, v-ați construit o imagine destul de clară despre situația bibliotecilor publice din România. Cum vedeți viitorul instituțiilor bibliotecare din țară? Au reușit aceste instituții să își facă simțite rosturile sociale și comunitare sau încă băjbâim pe acest teren?*

H.A.: Eu zic, că băjbâim în continuare. Și afirm acest lucru pornind de la faptul că am o imagine clară asupra bibliotecilor din România, deoarece, înainte să mă duc în America, am lucrat 14 ani la Biblioteca Națională a României, în cadrul unor servicii diferite, și am cunoscut situația bibliotecilor din România. Apoi, am revenit în țară, chiar și de trei sau patru ori pe an ca să lucrez cu biblioteci din România, cu bibliotecari din România. Deplasările și inițiativele mele au fost susținute financiar de Departamentul de Stat al SUA și Ambasada SUA, care sunt interesați să contribuie la dezvoltarea bibliotecilor publice din țara noastră. Sunt multe „American Corner” amplasate în bibliotecile din România, cam 16 în total. Deplasările mele au fost plătite de Fundația „Bill și Melinda Gates”, când făceam studiul de țară. Deci, am o imagine foarte clară a bibliotecilor publice din România. Multe dintre ele sunt însă înțepenite în trecut și nu fac pași rapizi spre modernizare, adaptându-se serviciilor pe care individul de secol XXI le dorește de la o bibliotecă. Acum s-a deschis și noua clădire a Bibliotecii Naționale, deci nu putem să mai folosim pretextul: „N-avem Bibliotecă Națională, n-avem clădire.” Dar, din păcate, avem doar clădirea, nu și viziunea de Bibliotecă Națională. Ce ne lipsește nouă românilor este coordonarea, colaborarea și comunicarea eficientă, dorința de a sta fără orgolii prostești în jurul unei mese rotunde pentru a identifica niște idealuri și scopuri comune pe care să le atingem cu eforturi comune. Intenția de a colabora ne lipsește și este înfrântă de orgolii personale și instituționale. Toți vor să conducă, să fie lideri de proiect, dar proiectul nu există. Avem încă mult de lucru pe traiectoria aceasta. Mai mult progres nu există pentru că serviciile sunt în continuare similare celor oferite acum 20 de ani, iar biblioteca continuă să fie un depozit de cărți. „Biblioteca – templul cărții” este o sintagmă care nu îmi place fiindcă îmi spune că biblioteca

este ceva static. În secolul XXI, biblioteca, mai ales cea publică, trebuie percepută ca un centru de informare. Individul de astăzi este ocupat cu mai multe slujbe și are în față multe tentații pentru petrecerea timpului liber, iar dacă biblioteca nu demonstrează că are capacitatea de a-i rezolva problemele de informare rapid și eficient, cu un produs de bună calitate, biblioteca își va pierde clienții. Pe de altă parte, multe persoane au calculatoare acasă și sunt conduse după percepția că totul se găsește pe internet și nu mai avem nevoie de bibliotecă și bibliotecar. Mulți afirmă astăzi: „Ce-mi trebuie mie biblioteca, când cu Google pot găsi orice pe internet?” Populația trebuie instruită că nu tot ce oferă internetul este de bună calitate, iar bibliotecarul este cel care știe să filtreze informația și te poate îndruma să ajungi la informația de calitate. Totdeauna vom avea nevoie de biblioteci care să găsească drumul spre informația valoroasă. Bibliotecarii români vor rata ocazia de a arăta de ce sunt în stare dacă nu își revizuiesc oferta de servicii. Vor rata ocazia să se afirme într-o societate care este tot mai tentată să își procure informația în manieră independentă, fără ajutorul bibliotecarului.

Trebuie să batem fierul cât e cald și să găsim soluții ca să atragem la bibliotecă pe cei 90 % din cetățeni care nu ne trec pragul. În SUA, 70 % din populație merge la bibliotecă chiar dacă cu toții au computer acasă. În Finlanda, procentul este și mai mare. În această țară, 90 % din populație utilizează bibliotecile publice. Cum explicăm această discrepanță? Ce fac bibliotecile publice în țările astea de lumea se duce la ele și la noi nu vine? E un moment de introspecție pentru bibliotecarii români. Ar trebui să fie... dar încă băjbăim.

L.M.: *Dacă ar fi să alegeți un slogan prin care să îi atrageți pe români la bibliotecă, cum ar suna acesta? Care ar fi cele mai eficiente mijloace de pătrundere a bibliotecilor*

în comunitate și de atragere a publicului la bibliotecă?

H.A.: În privința sloganului, cred că aș organiza un concurs național în care să-i invit atât pe bibliotecari, cât și întreaga societate să inventeze sloganuri pe care le-am testa, un slogan pentru fiecare județ. Și așa aș organiza o campanie de sloganuri, nu l-aș face eu. Cât privește a doua parte a întrebării, aș spune că biblioteca ar trebui să se reinventeze, să se reorienteze în funcție de necesitățile noilor utilizatori. Biblioteca ar trebui să digitizeze foarte mult, să devină creatoare de conținut digital și să fie pregătită să ofere informație cititorului virtual chiar și atunci când biblioteca este fizic închisă (în afara orelor de program). Accesul cititorului virtual în biblioteca virtuală este posibil prin constituirea unor baze de date cu text integral: cărți electronice, reviste electronice și alte tipuri de baze de date. Cam așa văd eu viitorul dacă vrem să atragem lume la bibliotecă.

L.M.: *În ultimii ani, spațiul cultural european s-a îmbogățit cu un număr destul de generos de biblioteci românești. Ce părere aveți despre acest fenomen? Cunoașteți activitatea bibliotecilor românești din străinătate?*

H.A.: Cunosc bibliotecile românești din Chișinău, adică bibliotecile din Chișinău care au primit fonduri de carte românească din România. Văd utilitatea trimiterii acestor fonduri de carte pentru că în 1991, când Moldova s-a desprins de Uniunea Sovietică, fondul de carte al bibliotecilor de acolo era eminentamente rusec, iar la bibliotecile din Chișinău continuă să existe o pondere mai mare a cărților rusești. Nici măcar acum nu s-a ajuns la o proporție de jumătate la jumătate și este nevoie în continuare de carte românească în R. Moldova, mai ales, în contextul în care în anii '90 ei nu aveau nici măcar *Abecedare* din care copiii să învețe românește. Mai sunt și celelalte biblioteci care s-au deschis prin

formarea unor colecții de cărți care s-au trimis din România spre unele țări unde au emigrat români, cum ar fi Spania sau Italia. Nu cunosc componența acelor fonduri, deci nu pot să mă exprim exact. Aș pune însă o întrebare și aceasta ar fi o invitație către o cercetare serioasă și obiectivă referitoare la: ce fonduri de carte s-au trimis acolo, ce fel de cărți, care sunt așteptările cetățenilor români din acele localități și întrebarea: se duc oamenii să citească acele cărți? Sunt ele scoase din bibliotecă sau nu? Și dacă răspunsul va fi „nu”, atunci trebuie să regândim acest program, pentru că dacă noi, bibliotecarii, considerăm că ar trebui să le trimitem, muncitorilor din Spania, Eminescu și Topârceanu sau mai știu eu ce altă literatură pe care noi o considerăm de clasă și credem că ar fi utilă, trebuie să ne gândim că după ce lucrează 8 sau 10 ore pe zi (la adunat căpșuni sau altceva), românii nu se vor duce la bibliotecă numai pentru că există un fond de carte românească acolo. Ei s-ar duce la acea bibliotecă românească dacă ar găsi informație care să-i ajute practic, să le satisfacă o nevoie de informare, specifică, pe care o au. Am mari dubii că ei se duc să ia Slavici – *Moara cu noroc* – și stau să citească după ce vin istoviți de la câmp. Ar trebui să facem o evaluare a acestor biblioteci, a acestor fonduri de carte. Pentru moment nu pot spune dacă sunt bune sau nu, dacă sunt eficiente sau nu. Ar trebui să avem o discuție cu utilizatorii de acolo și pe baza lor să adunăm datele statistice legate de numărul cititorilor și de circulația fondurilor.

L.M.: *Faceți parte din categoria persoanelor privilegiate care au reușit să transforme preocupările profesionale în pasiune. În afară de interesul pentru universul biblioteconomic, ce alte pasiuni aveți și ce proiecte doriți să realizați în viitor?*

H.A.: Da, aveți dreptate, îmi place enorm ceea ce fac și predau din pasiune

și plăcere. Când am ajuns în Statele Unite aș fi putut să aleg orice doctorat, dar am preferat să îmi continui profesia din România, profesie pe care o am la suflet, iar acesta este un mare privilegiu pentru că e o încântare să ai o meserie care îți aduce satisfacții profesionale și împliniri. Mă duc la congrese, prezint lucrări, fac parte din tot felul de asociații profesionale cum ar fi: IFLA (Federația Internațională a Asociațiilor de Biblioteci), acolo sunt președintele secției de Istorie a bibliotecilor. Fac parte din American Library Association, adică Asociația Bibliotecarilor Americani, fiind membră la două secțiuni din cadrul acestei organizații. Fac parte din Asociația Profesorilor de Biblioteconomie și Știința Informării, care reunește profesori din Statele Unite și Canada și mă implic în activitatea tuturor acestor asociații și nu sunt un simplu membru care își plătește cotizația, am responsabilități acolo, pe care le fac din plăcere, fiindcă nu mă obligă nimeni. Toată activitatea mea, cu România, cu Europa de Est, cu Bulgaria, cu Serbia și Republica Moldova, o fac din plăcere și din dorința de a ajuta aceste țări să progreseze.

În afara preocupărilor mele profesionale, îmi place foarte mult să călătoresc, să cunosc locuri noi, oameni noi. A vizita o țară pe îndelete, după părerea mea, înseamnă să observi oamenii, să vezi cum se comportă, cum se îmbracă, să iei contact cu gastronomia locală. Să călătorești într-o țară străină nu înseamnă să vizitezi doar muzee și apoi să te duci în camera de hotel. Mi-aș dori să pot să petrec mai mult timp într-un loc. Mi-ar plăcea, spre exemplu să stau la o cafenea pe trotuar și să-i observ și să intru în vorbă cu oamenii pe care îi întâlnesc. Îmi place să intru în vorbă cu oamenii pe care îi întâlnesc în avion, în autobuz, în parc, să văd ce gândesc, să îi văd cum se comportă, să aflu cu ce probleme se confruntă în viața de zi cu zi. Astfel, constat că suntem oameni cu toții și avem

aceleași preocupări și aceleași dificultăți, iar acestea constituie o unitate, un fir comun care ne leagă pe toți.

Îmi place să descopăr culturi noi cu specificul local. Am vizitat multe țări, în jur de 50 și în mod deliberat nu am fost în Spania pentru că din câte am citit și știu despre Spania, am sentimentul că trebuie să îi dedic o perioadă mai lungă, să fiu expusă la un fel de infuzie de Spania. De aceea, mi-aș dori să am timp să stau mai mult în fiecare mare oraș din Spania, să cunosc oamenii, să sorb orașul, să îl miros, de când se trezește de dimineață până noaptea trecând prin Fiesta, prin Flamenco. Vreau să îmi rezerv o vacanță de trei luni, să stau în Spania și să mă perind dintr-un oraș în altul. Sunt un turist înveterat, meticulos.

Când mă voi pensiona (fiindcă sunt un profesionist și îmi place ce fac, mi-am propus să mă pensionez pe la vârsta de 70 de ani) voi călători și mai mult. Între timp colecționez artă, cumpăr obiecte de artă de la artiștii români, pictori, sticlari, artiști care pictează porțelan. Sunt selectivă, evident,

dar îmi place să am o colecție eclectică, atât în apartamentul meu din București, cât și în casa mea din Detroit. Îmi place să ascult muzică. Chiar acum m-am întors de la concertul de încheiere a stagiunii Filarmonicii din Târgu-Mureș. Îmi place muzica, îmi plac culorile și chiar dacă nu sunt un creator de artă, sorb arta și îmi place. Deci, am preocupări de toate felurile, ca orice individ. Merg mai mult pe stilul clasic decât pe cel modernist, atât în muzică, cât și în artele vizuale. Nu aș putea să spun că sunt un cetățean de România sau de America, ci sunt un cetățean al lumii și îmi place să cunosc oameni din toate straturile sociale și din toate colțurile lumii și să constat că toți suntem la fel.

L.M.: *Vă mulțumesc pentru această oportunitate și vă doresc succes în tot ceea ce faceți pentru românii de pretutindeni.*

*A consemnat Liliana MOLDOVAN,
redactor-sef, Agenția de presă AȘII
ROMÂNII, Germania
(După www.asiiromani.eu)*

VALORIFICAREA CULTURII ACCESULUI LA INFORMAȚIA PUBLICĂ, CHINTESENȚA COOPERĂRII ADMINISTRAȚIEI PUBLICE ȘI INSTITUȚIILOR INFODOCUMENTARE

*Olesea COBLEAN,
lector univ., Catedra biblioteconomie și asistență informațională,
Universitatea de Stat din Moldova*

Abstract

Access to public interest information is a problem of current interest in Moldova that is involved in building a modern informational society. The topical interest of the information and communication phenomenon is explained by the increasingly relevant role and importance of public information in the citizens'

daily life. In Moldova, the role of libraries in promoting access to information is becoming more obvious and irreplaceable, starting with the computerization of the info-documentary system that implies qualitative perspectives in organizing the information and reference activity. Only through cooperation and effective collaboration at local level with various

institutions there may be encouraged the public participation in public life, e-government, cultural diversity and last but not least, in providing efficient access to public information. Thus, the society gains an active citizen who is engaged in decision making processes; the public authority wins credibility from the civil society, cooperation and community cohesion; and the library asserts itself as a social institution that promotes democratic, cultural and spiritual values.

Keywords: *public internet information, acces to information, info-documentary instituțion, public administration.*

* * *

„Biblioteca publică are o responsabilitate specifică în acumularea și disponibilitatea informației locale, iar pe parcursul acestui proces biblioteca publică ar trebui să coopereze cu alte organizații, inclusiv cu administrația publică locală...” (din Manifestul IFLA / UNESCO despre bibliotecile publice, 1994)

Cercetarea aspectelor privind accesul la informația publică prin intermediul bibliotecii identifică câteva momente: biblioteca devine un mediu de informare multidiscplinar, complex, deschis oricărei nevoi informaționale ale comunității; în condiții de competitivitate biblioteca își diversifică, înnoiește și extinde serviciile informaționale – condiții de menținere și motivare a propriei existențe, dar și a evoluției care, pe de o parte, implică un dinamism informațional, iar pe de altă parte, satisface cerința informațională socială. Totodată, accesul la informație revendică de la instituțiile administrației publice o deschidere maximală către public, ceea ce asigură transparența instituției, precum și legitimitatea deciziilor adoptate. Astfel se creează premise reale de încadrare a publicului în procesul de luare a deciziilor, de a se implica voluntar în viața publică. Însemnele sus-numite demonstrează uti-

litatea respectării și aplicării dreptului de acces la informație în țesutul societal național, pentru a edifica și a dezvolta procesul de consolidare a valorilor democratice. Mai mult, democrația fără o opinie publică informată e o contradicție în termeni. În această ordine de idei se înscrie instituția infodocumentară, fiind considerată cea mai democratică, din categoria celor care sunt preocupate de promovarea accesului la informație.

În opinia lui B. Conaty, bibliotecile formează „*temelia democrației*”, de aceea lor le revine sarcina, dar și responsabilitatea de a se „*implica în mod hotărâtor în toate procesele de dezvoltare a societății*” (I. Stoica) [2]. Sondajele sociologice, efectuate în țările cu democrații avansate (SUA, Franța, Marea Britanie, Suedia etc.) demonstrează nivelul de utilitate și credibilitate pe care îl are societatea vizavi de bibliotecă. Așadar, în SUA 95 % din populație sunt convinși că bibliotecile joacă un rol esențial într-o democrație, asigurând și promovând accesul la informație prin serviciile și produsele pe care le oferă publicului; urmează Franța cu 78 %, Finlanda cu 76 %, Australia, Canada, Danemarca, Marea Britanie, Suedia și Olanda, unde procentul general se ridică la 70 %¹. Întâmplător sau nu, datele sondajelor menționate anterior coincid, aproape în întregime, cu procesul de legiferare a accesului la informație în țările sus-numite.

În ultimele decenii, biblioteca comportă diverse transformări. Adaptarea la schimbările care intervin în mediu este o condiție a evoluției oricărei instituții, inclusiv a bibliotecii. Crearea și implementarea serviciilor noi este una dintre modalitățile de adaptare a bibliotecii la aceste schimbări. Necesitățile informaționale și culturale ale membrilor societății, pe care biblioteca are menirea a le satisface, devin tot mai complexe și mai dinamice. În același timp, cresc și cerințele beneficiarilor față de calitatea serviciilor prestate. Reacția firească a

instituției bibliotecare la această realitate constă în diversificarea și perfecționarea produselor și serviciilor sale. Pe lângă funcțiile tradiționale ale bibliotecii, în ultimul timp, se discută despre o nouă funcție, cea de mediere, care ar eficientiza circuitul informațional de interes public. Implicarea bibliotecii în acest sens confirmă rolul acesteia în democratizarea societății, fiind „esențială pentru cetățenii bine informați și o guvernare transparentă” (Manifestul de la Alexandria *Societatea Informațională în acțiune*, IFLA, 2005) [2, p. 56].

Sub incidența factorilor remarcabili, biblioteca trebuie să susțină și să se implice în soluționarea problematicei comunitare în aspect informațional și educativ-cultural, conform noilor necesități ale societății. *Se transformă misiunea și rolul bibliotecii ca instituție socială* pentru elucidarea problemelor organizatorico-informaționale actuale și a apărării drepturilor la liberul schimb de informații și la comunicare pentru care și există.

Importanța dezvoltării sistemice a bibliotecilor, ca organizații de informare și culturalizare eficiente, nu a fost niciodată atât de necesară ca în prezent. Se resimte nevoia imediată de a dezvolta nu numai structura funcțională, dar și cea organizațională și instituțională. Or, necesitatea diversificării, înnoirii și extinderii proceselor informaționale și comunicaționale sunt condiții de menținere și motivare a propriei existențe, dar și a evoluției ei care, pe de o parte, implică un dinamism informațional, iar pe de altă parte, satisface cerința informațională socială. Astfel, biblioteca devine un mediu accesibil de informare și comunicare multidisciplinar, complex, deschis oricărei nevoi informaționale ale comunității în care se află.

Spațiul informațional de interes public reprezintă mediul de formare și dezvoltare a principiilor democratice. Este aria de manifestare și afirmare a producăto-

rilor de informație (autoritatea publică), a utilizatorilor de informație (cetățenii) și a intermediarilor (bibliotecile). Apariția noilor servicii a determinat instituția infodocumentară să formeze noi relații, parteneriate, asocieri pentru a putea organiza fluxul informațional public, prin oferirea accesului la resursele informaționale oficiale. Astfel, accesul la informație devine una dintre condițiile de bază pentru organizarea dialogului constructiv între autoritatea publică și cetățeni, încât să se atingă scopurile finale ale ambelor părți: condiția depășirii stării de alienare a puterii față de societate, totodată atragerea și motivarea cetățenilor față de procesul de gestionare socială [3, p. 154].

Așadar, informația produsă de administrația publică (informația publică) este de o importanță majoră pentru cetățeni. Cu toate că, potrivit legislației în vigoare a Republicii Moldova, autoritățile publice locale sunt responsabile de a face public actele normative aprobate la nivel local, mecanismele utilizate în acest scop (postarea în locuri publice, publicarea selectivă în ziar, suplimente, postarea de decizii recente pe paginile web, în cazul când este formată o pagină proprie) nu satisfac pe deplin așteptările publicului. În acest sens, am putea interpreta metodele întreprinse de autoritatea publică în scop de promovare a participării publice, responsabilității democratice și încrederii în procesul decizional, fiind instrumente practice de acces la informația publică. Din această perspectivă, una dintre sarcinile principale ale bibliotecilor publice constă în a face aceste informații accesibile tuturor, ceea ce implică redefinirea principiului informației de bază și determinarea condițiilor în care acestea să fie accesibile utilizatorilor. Apreciind valoarea informației de interes public, UNESCO o califică drept „informație vie care ajută oamenii să trăiască”, o informație esențială pentru fiecare mem-

bru al comunității, deoarece consolidează implementarea democrației, prin oferirea răspunsurilor la diverse probleme de natură juridică, precum și posibilități de luare a deciziilor, vitale în cadrul familiei, derularea afacerilor personale și a altor inițiative.

În aceste condiții apare încă un actor al comunicării societale, biblioteca cu rol de mediator între autoritatea publică și cetățeni. Totodată implicarea mai activă a bibliotecilor în formarea culturii informaționale, în organizarea publicului în raport cu capitalul informațional ar mobiliza și ar cataliza dezvoltarea țării în sens democratic, încadrându-se totalmente în conceptul Consiliului Europei cu privire la rolul bibliotecii în democratizarea societății.

Prin urmare, biblioteca devine un component intrinsec al comunicării societale cu rol de canal, de punte de legătură și organizator al feed-backului între autoritatea publică și cetățeni, comunicarea fiind abordată ca un proces informațional de conexiune interactivă, fiind realizate următoarele obiective: asigurarea realizării dreptului la informația publică; diversificarea serviciilor informaționale și a suporturilor în scopul informării calitative și operative a cetățenilor; extinderea posibilităților de acces la informația publică prin implementarea TIC; afirmarea calităților de socializare prin formarea „conștiinței publice”, respectiv „conștiinței civice” (cunoașterea și respectarea drepturilor privind informația de interes public și posibilitățile de a o utiliza în viața cotidiană); organizarea diverselor întruniri de conținut și caracter public etc. [2, p. 201].

Prin *autoritate publică*, în contextul subiectului prezentat, se înțelege totalitatea puterilor și a forțelor nu numai a celor statale și de aparat, dar și alți subiecți publici, capabili să dirijeze evoluțiile politice ale comunității naționale. La ea se referă: Parlamentul, președintele Republicii Moldova, Guvernul, administrația publică cen-

trală și locală, inclusiv subdiviziunile subordonate acestora, instituțiile publice care exercită funcții societale, precum și forțele organizate ale societății civile și politice, spre exemplu, partidele, sindicatele, grupurile de presiune etc.

Societatea civilă este o sferă a vieții sociale, reglementată de o anumită ordine legală, dar autonomă în raport cu statul, este chemată să asigure activitatea vitală a sferelor socioculturale, spirituale, dezvoltarea acestora și asigurarea continuității din generație în generație. Societatea civilă implică diversitatea formelor de asociere, independentă și de sine stătătoare, incluzând sferile de realizare ale drepturilor și libertăților individului, indiferent de domeniul acestora, individuale sau colective.

Informația de interes public reprezintă orice informație care rezultă din activitățile unei autorități publice sau care reiese din acțiunile autorității publice [4]. La ea se referă informația oficială, informația despre activitățile administrației publice centrale și locale, sursele de formare și metodele de utilizare a bugetelor locale, starea mediului, starea de sănătate a populației, informații despre produse, ecologie, proiecte economice curente și de perspectivă etc.

Practica internațională, cât și experiența incipientă națională, demonstrează un interes vădit față de noile servicii oferite de către biblioteci în vederea satisfacerii necesităților informaționale publice. Spre exemplu, în Italia colaborarea bibliotecilor cu administrația publică are ca finalitate rezultate optime în asigurarea utilizatorilor bibliotecii cu informație publică. Cetățenii pot consulta informația interesată pe pagina web a bibliotecii, care devine în acest mod, un Centru de informare, pot depune plângeri, să scrie cereri, pot face reclamații, iar în timp util pot să primească răspunsuri atât direct, pe pagina web, cât

și prin intermediul poștei electronice. Pe lângă faptul că Biblioteca Municipală Sormani „găzduiește” pe pagina web informații despre primăria municipiului Milano, pe aceeași pagină găsim mereu informații noi cu privire la diverse activități comunitare, pe care le înfăptuiește municipiul din Milano. Același lucru este prezent și pe pagina web a municipiului: acolo se regăsesc informații actualizate permanent ale Bibliotecii Municipale milaneze și ale filialelor acestora.

Cât privește asigurarea publicului cu informație de utilitate publică prin serviciile tradiționale de bibliotecă, acestea sunt desfășurate de un serviciu special – „relații cu publicul”, care prestează informație publică în regim curent sau oferă consultanță, în cazul când biblioteca nu deține informația solicitată de utilizator. Implementarea noilor servicii informaționale a făcut să crească simțitor interesul față de bibliotecă. Numărul vizitatorilor fizici, dar și virtuali s-a dublat, ceea ce confirmă utilitatea accesului la informația publică pentru cetățeni. Astfel, societatea italiană a devenit mai informată în domeniul public, iar biblioteca și-a demonstrat grija față de oamenii pentru care există și funcționează, transformându-se într-un adevărat Centru de informare a comunității.

În Finlanda, de exemplu, legea cu privire la deschiderea activității guvernului, secțiunea 20, stipulează: „Autoritățile vor face publice activitățile lor și serviciile prestate, precum și drepturile și obligațiile persoanelor fizice și juridice ce cad sub incidența lor.” „Autoritățile vor avea grijă ca documentele (...), ce sunt de importanță majoră pentru publicul larg, să fie disponibile în biblioteci, baze de date sau prin alte mijloace accesibile publicului larg” [5]. Având legitimitate în acțiune, bibliotecile finlandeze își organizează activitatea la maximum, colaborând cu administrația publică prin cele mai diverse forme și

metode. De exemplu: pe afișele Bibliotecii Municipale se pot regăsi informații cu privire la diverse activități ce privesc nemijlocit activitatea primăriei municipiului; sălile de lectură ale bibliotecii pot găzdui, ocazional sau sistematic diverse activități de informare a cetățenilor, organizate de primărie și/sau în colaborare cu biblioteca însăși. De fapt, aceeași experiență este vizibilă și în Italia.

De remarcat este însuși faptul că aceste două instituții, administrația publică și biblioteca (siglele, numele lor etc.), sunt întotdeauna alături (reprezentate pe afișe, documente, pagini web). Din aceste considerente comunitățile milaneze și cea finlandeză percep aceste instituții ca un tot întreg, simbioza dintre ele, pe parcursul anilor, a devenit aproape de perfecțiune, identificându-se printr-un concept indivizibil.

Alte țări cum ar fi: Cehia, Ungaria, Elveția, Marea Britanie, Bulgaria etc. folosesc o varietate de metode pentru a oferi informația de interes public: o difuzează centrelor informaționale prin telefon, fax, e-mail, portaluri web; prin mijloacele de informare în masă – ziare oficiale, broșuri etc. Important este ca cetățenii să știe despre canalele existente.

Așadar, la nivel global ar trebui luate în considerare câteva aspecte: abordarea într-o concepție unică a proceselor privind producerea, prelucrarea, stocarea și difuzarea informației de interes public; crearea unui cadru instituțional și legislativ corespunzător care să permită dezvoltarea Societății Informaționale la nivel național și, implicit, acordarea acestuia la cerințele circuitului informațional mondial; modernizarea continuă a circulației fluxurilor de informații între structurile administrației centrale și locale prin procesarea informației cu ajutorul TIC; crearea unor instrumente de informare și comunicare pentru cetățeni în rețea cu administrația publică,

prin utilizarea metodelor actuale oferite de tehnologia informației (www, informare prin rețea, e-mail etc.)

Crearea instrumentelor de informare moderne, pentru cetățean, așa cum este necesar într-o societate informațională, este o preocupare prezentă și în Republica Moldova.

La nivel național, putem afirma că există tendințe vizibile de promovare și valorificare a resurselor informaționale publice. Un exemplu elocvent în acest sens este cooperarea Bibliotecii Publice de Drept și a Primăriei municipiului Chișinău. Inițierea proiectului „Chișinăul juridic online” constă în disponibilizarea dinamicii participării membrilor comunității în luarea deciziilor în municipiul Chișinău. Totodată, sprijinirea Primăriei în consolidarea capacităților de comunicare cu cetățenii într-o manieră deschisă, transparentă, favorizează instituționalizarea accesului la informație, simplifică și facilitează accesul la documentele publice emise recent, dar și cele emise anterior, propunând cetățenilor o variantă finală, consolidată a documentului în orice perioadă de timp².

Este de remarcat faptul că Biblioteca Publică de Drept, în acest sens, și nu doar, și-a asumat rolul de furnizor local de informații juridice, dezvoltând un parteneriat solid și deosebit de util cu autoritățile locale în scopul asigurării și promovării continue a accesului la informația publică.

Alt moment favorabil care condiționează o extindere a accesului la informație este faptul că țara noastră a devenit posesoare a unui sistem unic al resurselor informaționale de stat, odată cu definirea edificării Societății Informaționale în calitate de sarcină prioritară. Astfel devine necesară nu numai sporirea perpetuă a acestor resurse, ci și crearea condițiilor favorabile pentru utilizarea eficientă a potențialului informațional. Ne referim, în acest sens, la constituirea Sistemului Național de Prestare a Serviciilor Informaționale, care poate

reprezenta o platformă pentru atragerea investițiilor la nivel național al tehnologiilor informaționale (TI). Totodată, experiența europeană în direcția respectivă demonstrează sporirea numerică a serviciilor informaționale, prestate cetățenilor și businessului, amplifică mult calitatea acestora, securitatea informațională, protecția datelor și transparența dintre stat și societate [5].

Astfel, implementarea *formulei de succes*, reprezentată de cei trei „C” devine obligatorie și definitivă: „Colaborare. Comunicare. Coordonare” pentru realizarea cerinței informaționale sociale. În condiții de competitivitate instituția infodocumentară își confirmă poziția de lider printre furnizorii de informație, prin capitalul uman-profesional și prin calitatea și operativitatea serviciilor și produselor propuse pe piața informațională.

În acest sens recomandăm: regimul de acces la informație trebuie inclus în *Politica internă de bibliotecă*, fiind o practică internațională de succes, care merită a fi preluată și acomodată în spațiul autohton; elaborarea unor programe de stat în vederea acordării statutului de Centru de Informare instituției bibliotecii; instituirea unui nou parteneriat cu administrația publică, care este în prezent instituția finanțatoare a bibliotecii publice, dar care poate deveni și partener de colaborare; acordarea unei atenții deosebite accesului la informația publică, liant în promovarea și deschiderea spre o societate democratică și liberă.

Încercând să răspundem la toate obiectivele propuse în cercetarea de față, putem conchide: odată cu schimbările ce au loc în societate, ca rezultat al evoluției acesteia, se transformă și biblioteca, fiind parte din arealul societal, devenind Centru de informare pentru comunitatea pe care o servește, răspunzând prompt și operativ la orice gen de informație, inclusiv la *informația de interes public*; biblioteca se suplimentează cu un nou rol social,

cel de mediere, între comunitatea producătorilor și cea a consumatorilor; biblioteca își diversifică serviciile informaționale pentru a răspunde cerinței sociale; prin delegarea Bibliotecii Publice de Drept, municipiul Chișinău poate contribui la dezvoltarea culturii juridice a populației de nivel profesional, iar pe termen lung aceasta poate dezvolta un angajament social între autoritatea publică și o instituție infodocumentară; biblioteca își creează astfel o imagine notorie, atrăgând de partea ei publicul consumator; biblioteca inițiază diverse parteneriate, colaborări cu diferite instituții posesoare de resurse informaționale oficiale publice; biblioteca reușește să se afirme ca mediu de acces la informație, prin asigurarea accesului la informația publică, fiind în căutarea permanentă de noi forme și arii de afirmare [3, p. 36-38].

În societatea contemporană, extinderea accesului la informație este o problemă ce depinde direct de nivelul informatizării societății în ansamblu, de strategiile și politicile abordate la nivel național. Pe de altă parte, însă, tendința obiectivă de aderare la Comunitatea Europeană, precum și integrarea în circuitul informațional mondial, necesită de la autorități, ca și de la instituțiile infodocumentare și nu numai, identificarea acelor metode, tehnici, proceduri care să permită punerea în practică a cerinței informaționale sociale, dar și a evoluției sociale în general. Organizarea unui parteneriat durabil între autoritatea publică și instituția infodocumentară revendică substanțializarea accesului cetățeanului la informația publică, stabilită de legislația în vigoare, ceea ce înseamnă deschiderea autorității publice pentru un dialog constant, consistent și neîngrădit cu cetățenii. Valorificarea culturii accesului la informație va conduce la eficientizarea procesului de socializare și de edificare a societății democratice.

Note

¹ Msc. Barbro Wigell-Ryynanen, Consilier pentru Problemele de Bibliotecă în Ministerul Culturii din Finlanda. *Asigurarea accesului la informație, cunoaștere și experiență culturală*, material prezentat în cadrul unui forum internațional la București – „Cartea. România. Europa, 2009”.

² Mariana Harjevschi, director, Biblioteca Publică de Drept. *Biblioteca Publică de Drept – instituția ce facilitează și promovează accesul la documentele publice chișinăuene*, material prezentat la conferința anuală a Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova *Accesul deschis la informație și cunoaștere: susținerea progresului durabil*, 2010.

Referințe bibliografice

1. *Bibliotecile – temelia democrației*. Magazin bibliologic. 2005, 1-2, 10-13.

2. COBLEAN, O. Biblioteca – mediu de acces la informația publică. În: *Accesul la informație și dreptul de autor*. Ch.: Centrul Ed. al UASM, 2010, pp. 30-38.

3. COBLEAN, O. Comunicarea societală și rolul bibliotecii în asigurarea accesului la informația publică în Republica Moldova. În: *Cercetare și inovare – perspective de evoluție și integrare europeană* : conf. șt. a masteranzilor și doctoranzilor, Chișinău, 23 sept. 2009. Ch., 2009, pp. 201-202.

4. COBLEAN, O. Role of the library providing acces to public interest information in Moldova. În: *Lucrările Simpozionului Internațional Cartea. România. Europa*. București: Ed. Biblioteca Bucureștilor, 2010.

5. MANDA, C. *Administrația publică și cetățeanul. Structuri. Autorități. Informația publică*. București: Ed. Tehnică, 1997. 120 p.

6. Legea privind accesul la informație: nr. 982-XIV din 11.05.2000. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2000, 88-90, Art. 664.

7. MARIN, C. *Societatea civilă. Între mit politic și pledoarie socială*. Ch.: Epigraf, 2002. 182 p.

8. Библиотеки. Население. Местная власть. Информационное сотрудничество продолжается : Сборник документов и материалов. М.: Либерия, 2003. 188 с.

9. МИХНОВА, И.Б. *Библиотека как информационный центр для населения: проблемы и их решения: практическое пособие*. М.: Либерия, 2000. 128 с.

PRIMUL CURS ONLINE PENTRU BIBLIOTECARI – DREPTUL DE AUTOR PENTRU BIBLIOTECARI

Mariana HARJEVSCHI,
director, Biblioteca Publică de Drept

Abstract

The article describes the event where the Romanian version of the "Copyright for Librarians: an online open curriculum in copyright law" curricula was launched. The curricula will be part of the Legal Framework for Librarians Course at the Bachelor Program and also within the Digital Libraries and Copyright Issues Course at Master Program. At the event, Certificates of appreciation were presented to students from the Department of Translation, Interpretation and Applied Linguistics at Moldova State University for translation. The certificates were co-signed by EIFL and Harvard's Berkman Center for Internet and Society who developed the curriculum, and were presented by associate professor Nelly Turcan, vice-dean of the Faculty of Journalism and Science of Communication and Mariana Harjevschi, vice president of the Library Association from Moldova. The event took part at the School of Library and Information Assistance at Moldova State University and have been attended by members of the Electronic Resources for Moldova Consortia, as well as library students.

The Romanian version of the course will be available under a Creative Commons license in MediaWiki, the online learning platform supported by EIFL.

Keywords: copyright, libraries, online curricula.

* * *

La 29 mai a.c., programul EIFL IP, din cadrul Consorțiului Resurse Electronice pentru Moldova a prezentat versiunea română a curriculumului online *Dreptul de autor pentru bibliotecari* (*Copyright for Librarians: an online open curriculum in*

copyright law). În timpul evenimentului membri ai Consorțiului Resurse Electronice pentru Moldova, Asociației Bibliotecarilor din R. Moldova, precum și studenți de la specialitatea biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică au participat la prezentarea *Curriculumului* și oferirea *Certificatelor de apreciere* pentru studenți din cadrul Catedrei traducere, interpretare și lingvistică aplicată a Facultății de Limbi și Literaturi Străine de la Universitatea de Stat din Moldova. Certificatele, acordate de către Fundația EIFL și Centrul Berkman pentru Internet și Societate a Universității Harvard, au fost prezentate de către dr. Nelly Turcan, prodecan al Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării, și Mariana Harjevschi, vicepreședinte al Asociației Bibliotecarilor din R. Moldova. Evenimentul a fost susținut de către Catedra de Biblioteconomie și Asistență Informațională a Universității de Stat din Moldova.

Cursul, destinat bibliotecarilor din țările în curs de dezvoltare și de tranziție cu privire la legislația dreptului de autor, va fi integrat în cursul pentru ciclul I, licență, intitulat *Legislația și deontologia comunicării*, inclusiv în cursul *Biblioteci digitale și dreptul de autor* la ciclul II, masterat. Scopul curriculumului este de a informa bibliotecarii asupra diverselor aspecte cu privire la dreptul de autor, precum și referitor la modalitatea de participare a bibliotecarilor în viitor în procesul de interpretare și elaborare a legislației cu privire la dreptul de autor.

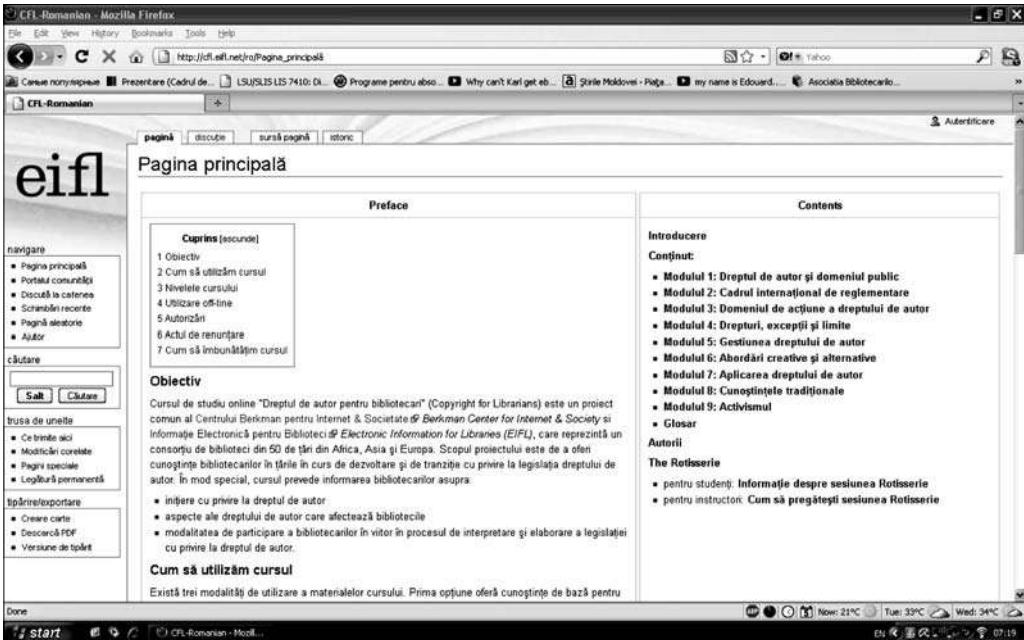
Studenții, printre care *Mariana Ciocoi, Veronica Bubușca, Olga Serghienko, Daniela Grosu, Cristina Mândâcanu, Lilia Bostan și Diana Bogatu* s-au implicat în procesul de

traducere în cadrul practicii de absolvire, fiind supervizați de către *Rodica Caragia*, lector superior, și dr. *Angela Grădinaru*. Beneficiile susținerii acestui demers au fost destul de avantajoase pentru studenți, fiind oferită posibilitatea exersării și îmbunătățirii cunoștințelor și abilităților de traducere în domenii precum biblioteconomia și dreptul. Vom menționa în context că efortul tinerelor traducătoare a fost mult apreciat – în repetate rânduri, în procesul de lecturare / redactare a manuscrisului – de către redactorul nostru Vlad Pohilă, el însuși având o bogată experiență în a transpune texte cu conținut diferit, din mai multe limbi.

În scopul utilizării, studenții, bibliotecarii interesați de acest subiect, vor avea trei modalități de utilizare a materialelor cursului. Prima opțiune, oferă cunoștințe de bază pentru instruire individuală. Bibliotecarul poate citi modulele în ordinea consecutivității sau optând pentru modul care reprezintă interes. A doua opțiune, permite utilizarea materialelor cursului pentru predarea clasică în auditorii. În acest mod, instructorul va determina pro-

cesul de instruire, selectând materialele pentru lectură și subiectele pentru discuții. Instructorul va utiliza lucrările practice incluse în module, inclusiv va posta întrebări pentru discuții. În final, cea de-a treia modalitate, oferă posibilitatea ca materialele să fie utilizate pentru cursurile la distanță. Instructorul va ghida, iar bibliotecarii implicați în studiu vor participa prin intermediul unui computer la distanță. Pentru asistarea instructorului a fost inclus un instrument pentru susținerea dialogului. Un manual care explică instructorului cum să utilizeze platforma *Rotisserie* este la fel disponibil pe pagina web. Unii utilizatori vor găsi acceptabil să utilizeze cursul în forma off-line. Pentru acest tip se pot utiliza două formate. Pentru prima opțiune, materialele sunt aranjate în forma ISO având posibilitatea de înregistrare pe CD și vizualizate în orice browser (de ex., Chrome, Firefox, Internet Explorer, Opera, Safari etc.). Pentru cea de-a doua opțiune, materialele au fost create în formatul PDF și pot fi descărcate, vizualizate și imprimate în orice program ce e compatibil pentru formatul PDF (de ex., Adobe Acrobat, Evince, GhostScript, Preview etc.).

Acest curs nu oferă consultanță juridică. Cursul oferă informații generale cu privire la principiile care stau la baza sistemului dreptului de autor și indică modul în care diverse probleme concrete sunt rezolvate în majoritatea țărilor. Cursul totuși nu indică modul în care o instanță dintr-o anumită țară ar răspunde la un set specific de probleme. Astfel, dacă vă aflați într-o situație legală descrisă în aceste materiale, ar trebui să consultați un avocat în jurisdicția Dvs.

Versiunea română a curriculumului este disponibilă pe pagina web a Funda-

ției EIFL (www.cfl.eifl.net) sub licența *Creative Commons Attribution* pe platforma MediaWiki. Astfel, bibliotecarii și publicul interesat sunt încurajați să folosească, să distribuie, să traducă, să modifice și să dezvolte aceste materiale, cu condiția ca acestea să citeze autorii colectivi, precum EIFL și Berkman Center.

Echipa implicată în traducerea, redactarea și editarea pe platforma electronică a acestui curriculum în limba română, așteaptă cu nerăbdare atitudinea și, probabil, contribuțiile Dvs., urându-vă succese și ascensiune profesională.

ÎN VIAȚĂ NU CONTEAZĂ UNDE TE AFLI, CI PE CINE AI ALĂTURI

(Colaborarea Filialei „Maramureș” cu Centrul de zi și activități
„Start” pentru persoane cu dizabilități de intelect)

*Cristina MAMAISCAIA,
director, Filiala „Maramureș”*

„Copiii cu dizabilități intelectuale au aceleași drepturi la servicii medicale și sociale, la educație și protecție ca orice alți tineri. Trebuie să beneficieze de aceleași șanse de a trăi o viață stimulată și împlinită în comunitate, alături de familiile lor și de ceilalți copii”, spunea Zsuzsanna Jakab într-un comunicat, replică pe care și la noi, în Republica Moldova, diverse comunități încearcă să o implementeze în cadrul unor programe cu regim special. Căci, nimeni nu pune la îndoială faptul că copiii cu dizabilități mereu au fost acei copii care au necesitat o îngrijire și o atenție specială. Aceste programe și-au găsit realizarea în organizații specializate în psihopedagogia educativ-medicală, unde cu asemenea copii cu dizabilități se ocupă specialiștii, ei fiind special instruiți ca să le acorde o îngrijire corespunzătoare și să le faciliteze, în măsura posibilităților, dezvoltarea multilaterală.

Centre de acest tip sunt și în Chișinău, încurajând o mare parte din familiile respective cu ocuparea adecvată a copiilor. Centrul de zi și activități „Start” pentru persoane cu dizabilități de intelect face parte dintre acestea, activând cel mai mult în educarea celor care au deficiențe intelectuale.

Totuși, copiii au nevoie de o integrare în societate, de o acceptare, iar Filiala „Ma-

ramureș” și-a propus să sprijine, în acest sens, Centrul „Start”, care se află în incinta aceleiași clădiri.

Începând cu anul 2009, Biblioteca „Maramureș” și-a creat o bună colaborare cu Centrul de zi și activități „Start” pentru persoane cu dizabilități de intelect. Conștientizând că copilul cu dizabilități trebuie considerat ca făcând parte din societate, n-am putut să-l ascundem, deoarece nu are nevoie de mila noastră, ci de sprijinul nostru, permițându-i să trăiască lângă ceilalți copii, ca parte integrală a comunității. Și în această situație am adus biblioteca mai aproape de cei care au nevoie de ea. Astfel, pe parcursul a trei ani de colaborare, am organizat în comun cu Centrul sus-numit activități ce au inclus spectacole literar-artistice, ore de lectură, discuții-dezbateri, prezentări de carte și ateliere de creație.

Prin urmare, periodic, au loc activități care să învieze și să dea culori cât mai vesele și mai optimiste vieții, să-i activeze și să le ofere motive de bucurie.

Această colaborare este fructuoasă, mai ales prin faptul că lumea interioară a acestor copii este îmbogățită calitativ, le asigură o dezvoltare la nivel de imaginație, creativitate și, în cele din urmă, îi face să zâmbească. Și ce poate fi mai frumos decât faptul că putem dăruii motive de a

zâmbi celor care nu au fost la fel de avansați, într-un anumit sens, la fel ca noi!

Fiecare sezon are tipurile sale de activități. Atunci când e mai cald afară, activitățile au loc în aer liber. Copiii au posibilitatea de a studia lumea imaginară a cărților în sânul naturii și prin ea de a se bucura de descoperirile făcute în paralel cu aceasta. Sunt organizate prezentări de carte, concursuri de erudiție și creație prin care se dezvoltă nu numai fizicul, dar și latura de integrare socială, imaginativă și creativă, psihologică. Astfel, ei nu se mai simt izolați de lume, ci o parte din societate, viața lor e valorificată la același nivel cu a tuturor celorlalți copii.

În perioada rece a anului sau când afară e timpul nefavorabil (ploaie, vânt sau altele care ar putea să influențeze negativ), pentru acești copii se organizează manifestări în incinta bibliotecii.

Aici ei au posibilitatea de a face cunoștință cu cărțile, de a le studia, pentru ei fiind organizate ore speciale de lectură

sau spectacole literar-artistice cum ar fi: *Biblioteca – insula curiozităților*; *Grigore Vieru – simbol al Basarabiei*; *Femeia – creatură să fie iubită, nu înțeleasă* ș.a. Tot aici se organizează și concursuri de creativitate: *Bucătar real*, *Balul florilor*, *Mărțișor pentru mama* ș.a. prin care să se asigure o diversitate de exerciții pentru dezvoltarea lor, dar care să-i mențină la nivelul cel mai înalt de activitate fără să-i obosească.

Dorim să menționăm că am avut o deosebită plăcere să găzduim programul festiv *Centrul de zi și activități „Start” pentru persoane cu dizabilități de intelect – zece ani de la înființare*. Invitații la sărbătoare, printre care Svetlana Chifa, șefa Direcției municipale pentru protecția copilului din Chișinău, Igor Fonari, doctor în filosofie, și coordonatorul programului „Projects Abroad Moldova”, precum și părinții beneficiarilor, colaboratorii centrului și-au exprimat părerile despre beneficiile unei astfel de colaborări, urându-ne în continuare succes.

Analizând literatura de specialitate, încercăm să punem în aplicare o varietate de activități recomandate de psihologi în asemenea cazuri, astfel valorificându-le unele laturi ale intelectului, care, de regulă, funcționează altfel decât la ceilalți, iar de multe ori se fac descoperiri uluitoare de talente. În acest context, deseori este folosită educația artistică și cea tehnologică, acestea fiind domeniile în care se regăsesc toți.

Atelierul de creație *Povestea anotimpurilor*, propus de Filiala „Maramureș” include lecții de desen, de artă plastică, care activează toți copiii, le pune la încercare imaginația și descoperă noi modalități de manifestare a spiritului creativ. În acest domeniu, de obicei, se înregistrează mari succese, iar atmosfera este mereu relaxantă și destinsă. Astfel, se dezvoltă efectiv și sigur latura artistică a copiilor, ceea ce le permite, ulterior, să activeze cu succes și să se integreze în societatea noastră fără mari dificultăți și să-și asigure o parte din cheltuieli. La nivel de intelect, se realizează o dezvoltare activă și productivă, ceea ce asigură atingerea scopului de bază.

De asemenea, în cadrul acestui atelier se realizează lecții de creare prin aplicații din diverse materiale, iar rezultatele pot, uneori, să-i uimească pe toți cei din jur. Sunt realizate, bunăoară, lecții de creare a felicitărilor sau alte lucruri ce ar putea să le vină în minte pentru moment, ceea ce îi predis-pune la momente creative și la modelarea unui comportament liniștit, echilibrat, la un temperament calm, sociabil și la menținerea unei atmosfere relaxante și plăcute.

Cu ocazia diferitor sărbători (Anul Nou, Crăciunul, Ziua internațională a femeii, Ziua internațională a copilului), se realizează spectacole artistice, la care fiecare copil își poate demonstra talentul său. Astfel, ei nu numai că asimilează mai ușor noi cunoștințe printr-o modalitate distractivă, dar se și pot simți apreciați și mulțumiți de ceea ce pot face, se pot simți speciali și utili în societate.

Pentru a le dezvolta nu numai gustul estetic în artă, dar și dragostea pentru literatură, deseori se fac expoziții și prezentări de carte. Acestea presupun o dezvoltare a sufletului unei cărți, o demistificare a sensului, o educare a imaginației la un nivel abstract și global. Informația este structurată simplu, accesibil și ușor de asimilat pentru ei, ceea ce îi face să se simtă confortabil și să consulte cărțile mai ușor.

Tot aici se desfășoară și ore de lectură: *Cea mai frumoasă carte pentru copii; Strămoșii noștri din antichitate; Să trăim corect, o alimentație sănătoasă; Primul ajutor și asistența de urgență; Pământul printre planete; Cartea Roșie a Moldovei; Sarea și apa – daruri ale naturii; Plantele și interpretările lor emoționale*, ceea ce le permite copiilor să dezvolte nu numai imaginația, ci și memoria, atenția, gândirea. Reflecția asupra unor momente le determină intelectul să evolueze așa încât contribuția unor asemenea activități este aproape inestimabilă pentru ei.

O importanță deosebită o au și discuțiile pe anumite teme: *Cum putem scăpa de stres, Importanța prieteniei, Relațiile dintre copii și părinți, Criza adolescentă, Legenda orașului meu, Taina picăturii de apă ș.a.*, determinate fie de orele de lectură, fie de alte lucruri pe care ei le valorifică într-un mod mai special. Tematica, în fond, nu este cea mai relevantă, rolul major jucându-l, de fapt, comunicarea. Felul în care comunică și învață copiii cu deficiențe mintale este unul specific, ceea ce determină și o apropiere foarte specială față de ei.

De regulă, activitățile realizate împreună cu acești copii sunt fragmentate și structurate pe mai multe etape, care reprezintă nu numai un plan de activitate, ci și o facilitare pentru ei. Această modalitate le permite să asimileze mult mai eficient și mai calitativ informații, mesajele și ideile principale pe care colaboratorii Filialei „Maramureș” încearcă să le transmită lor, o analiză bine stabilită și organizată a su-

biectului propus spre discuție, iar aceștia pot asimila cu ușurință materialul pe care noi îl expunem în vizorul lor.

Astfel, încercăm să contribuim la formarea și dezvoltarea pe cât posibil normală a vieții lor psihologice și sociale. Prin activitățile și scopurile propuse pentru copiii cu deficiențe intelectuale de la Centrul de zi și activități „Start”, trecem de la o stare calitativă veche la alta nouă, de pe o treaptă inferioară la alta superioară, de la simplu la complex, treptat, fără ca ei să conștientizeze, dar cu o eficiență sigură.

Este asigurat un progres vizibil în timp la asemenea laturi ale psihicului, precum atenția, memoria, gândirea (de regulă, logică, concretă și, după posibilitate, cea abstractă), imaginația, creativitatea ș.a. În procesul de educare, cu o latură mai mult distractiv-cognitivă, în etapele ei inițiale, căutăm să scoatem în evidență semnificația conținutului pe care se centrează activitatea. Achiziționarea materialului nou este asigurat prin repetarea periodică și cât mai variată a acestuia.

Următoarea etapă pe care o realizăm presupune promovarea a tot ce fac copiii și insuflarea succesului în lucrul ce îl realizează. Aceasta îi încurajează efectiv și la alte activități, oferind o garanție a evoluției lor benefice în ceea ce privește integrarea în societate. Stimularea are și ea un rol important în susținerea unui proces evolutiv cât mai bun, deoarece le întărește incre-

derea în forțele proprii și le creează o imagine optimistă despre ei înșiși. Frecvent practicăm implicarea în unele activități și a copiilor din comunitate, utilizatori ai bibliotecii. Aici se formează o concurență și astfel se stimulează procesul de a atrage fiecare participant.

În contextul acestor procese complexe de dezvoltare, menționăm că este absolut necesar ca la început copiii să fie ajutați, iar apoi, treptat, acest ajutor să fie retras, astfel încât ei să se deprindă să facă singuri anumite lucruri, sinteze la discuții etc.

În concluzie, putem menționa câteva aspecte sintetice pe care le-am observat pe parcursul a trei ani cu privire la educarea și integrarea socială a copiilor cu dizabilități de intelect. În primul rând, educația oferă fiecărui copil, adolescent sau tânăr oportunități pentru a-și spori potențialul de dezvoltare intelectuală și socială. O bună educație pune la dispoziția tuturor copiilor, cu sau fără dizabilități intelectuale, puterea de a gândi și de a face alegeri. Al doilea aspect, demn de menționat pentru planificarea și organizarea tuturor activităților, ar fi cum se va încadra un astfel de copil într-o societate care nu-l va accepta, pentru că a trăit izolat, cum se va privi chiar el, într-o societate pe care nu o cunoaște, între oameni pe care nu-i înțelege?

Învățând împreună cu noi, acești copii învață să trăiască împreună! – acesta ar fi sloganul ce se cere promovat.

ISTORIA CARE DOARE

*Liliana CUGUT,
șef-oficiu, Filiala „Liviu Rebreanu”*

O vorbă înțeleaptă spune că cine nu-și cunoaște trecutul, nu are viitor. Asumează acest adevăr și dorința de a cunoaște unele momente tăcute și durute din istoria Neamului adună la Filiala „Liviu Rebreanu” mai mulți cititori.

Pe parcursul ultimilor ani predarea istoriei în Republica Moldova a constituit un permanent subiect de dispută, iar pentru întâlnirile dintre cititori și diferite personalități marcante – tema cea mai des solicitată.

Parteneriatul dintre Filiala „Liviu Rebreanu” și Institutul de Științe ale Educației oferă un auditoriu competent și preocupat de problema în cauză. O discuție aprinsă la masa rotundă s-a încins între un grup de profesori de la cursurile de formare continuă de la Institutul de Științe ale Educației și oaspeții de la Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei – Gheorghe Cojocaru (dr. în istorie, conf. univ., director al IISD al AȘM), Ion Negrei (dr. în istorie, vicepreședinte al Asociației Istoricilor din Moldova) și Constantin Ungureanu (dr. în istorie, conf. univ.).

Discuția s-a axat pe problemele ce îi frământă atât pe profesorii de istorie din republică, cât și pe specialiștii de la Institutul de Istorie: disciplina – obiectul „Istoria” – conținut, denumire, manuale.

Dl Ion Negrei, după ce a făcut o succintă prezentare a Institutului de Istorie și a materialelor aduse, a atins punctul vulnerabil al întâlnirii – modalitatea de predare integrată sau separată a istoriei în școală, pronunțându-se, cu argumente convingătoare, pentru două manuale de predare

separată. Accentuând rolul istoricilor în formarea tinerei generații și necesitatea predării istoriei românilor, dl Negrei a constatat că cunoștințele acumulate la istorie sunt pentru toată viața.

O prezentare mai detaliată a Institutului de Istorie a oferit dl dr. Gh. Cojocaru care consideră că Institutul și-a păstrat identitatea și „s-a pronunțat clar în privința predării istoriei românilor”.

Atmosfera s-a înviorat la momentul când profesorii Claudia Galaju (Zârnești, Cahul), Ion Miron (Talmaz, Ștefan-Vodă), Lilian Șonțu (Mihăileni, Râșcani) au adresat un șir de întrebări istoricilor: „*Dacă s-a hotărât să fie un manual, cum va fi apreciat elevul? Se va păstra același raport al materiei 50/50 %? Cine vor fi autorii noilor manuale? De ce generația anilor '80 e mai patriotică decât cea de azi, după 20 de ani de independență?*” ș.a.

Răspunsurile au purtat același caracter: manuale și autori străini nu vor fi, „dacă excludem limba română și istoria românilor, nu avem produs”, interesul față de istorie trebuie menținut și sporit.

Un alt moment al discuției a fost revenirea la examenele de absolvire a obiectului „Istoria”. Informația i-a bucurat pe profesori: probele vor fi de nivel mediu, pe parcurs va fi și o probă orală, următorii trei ani examenul la istorie va fi susținut și de elevii din ciclul gimnazial.

În finalul întâlnirii, dl C. Ungureanu a prezentat *Revista de istorie a Moldovei* care apare trimestrial și conține o tematică vastă atât din istoria veche și antică, cât și din istoria actuală. Revista colaborează cu colegi, profesori din România, Rusia, Ucraina, Italia, iar articolele prezentate sunt scrise atât în limba română, cât și în limbile engleză, rusă, ucraineană. Cu dorința „Să ajungă aceste reviste și la Dvs.!", Constantin Ungureanu le-a dăruit celor prezenți cele patru numere ale revistei din 2011, precum și mai multe numere ale revistelor de istorie și cultură *Destin românesc*, *Magazin istoric* și harta Basarabiei.

O altă întâlnire cu caracter similar a avut loc între scriitorul care se ocupă de cercetarea istorică a Chișinăului – Iurie Colesnic – și un cerc mai larg de iubitori de istorie: profesori de istorie (veniți la cursurile de perfecționare la Institutul de Științe ale Educației), cadeți de la Liceul „Sfântul Gheorghe” și cititori activi ai bibliotecii.

Autorul a vorbit despre recente sale publicații *Chișinăul din amintire* și *Timp și istorie. Autori de la „Viața Basarabiei”*, editate de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” cu prilejul „împlinirii unei vârste frumoase” a Chișinăului, precum și despre revista *Viața Basarabiei*, o publicație de cultură, „o mărturie exactă” a timpului, care a adus în viața Basarabiei o generație nouă, tânără. C. Stere, P. Halippa, N. Costenco, P. Ștefănuță, V. Luțcan, B. Istru

– sunt doar câteva nume proeminente din cartea sa *Timp și istorie* care include 180 de personalități.

Informațiile, cifrele ce au urmat au adus o notă mai tristă în auditoriu: 87 de clădiri au fost aruncate în aer, în 1941, când s-au retras trupele sovietice din Basarabia, în ultimii 15 ani – 150 de monumente istorice au fost demolate, Chișinăul nu are un veritabil Muzeu al orașului, a existat un Chișinău istoric, construit strict după proiectele unor arhitecți cu renume – astăzi nu există nimic sfânt: totul se vinde...

Au urmat întrebări-răspunsuri. Cadeții au fost curioși și i-au propus dlui Iurie Colesnic întrebări despre schimbarea denumirii străzilor. Pe profesori i-a durut mai mult problema unirii / închiderii școlilor, problema manualelor.

Accentul însă a fost pus pe tema actuală a zilei – *Istoria Moldovei* sau *Istoria românilor*, curs integrat sau separat. Întrebările purtau mai mult un caracter retoric: „Când vor dispărea cele două tabere de istorici? Chiar nu sunt de ajuns 20 de ani de independență pentru a avea un curs de istorie perfect? Ce ar trebui să facem?” ș.a.

Deși concluzia dedusă de participanți „Ne cunoaștem prea puțin istoria” a lăsat o urmă dureroasă, toți s-au bucurat de această întâlnire de suflet cu scriitorul Iurie Colesnic care e ferm convins că trebuie păstrată valoarea istorică a Chișinăului.

Deși multe lucruri profesorii de istorie nu le pot schimba, ei sunt pătrunși de responsabilitate pentru ceea ce fac și conștientizează că au rolul de a educa o generație patriotică, iar întâlnirile la care au participat le-au adăugat încredere că problemele ce îi deranjează atât de mult își vor găsi dezlegare în timpul apropiat.

EMERGENȚA PROFESIONISTULUI PERFECT SAU 23 APRILIE SĂRBĂTORIT DE COMUNITATEA BIBLIOTECARĂ CU MULT FAST

*Tatiana COȘERIU,
director adjunct, BM „B.P. Hasdeu”*

De ziua lor bibliotecarii din Republica Moldova s-au adunat la Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici”. Sala arhiplină a demonstrat coeziunea profesională și dorința de a împărtăși bucuriile, experiențele.

Bibliotecarii din toate tipurile de biblioteci au primit felicitări din partea doamnei Olga Bârlad, șef al Direcției politicii culturale în teritoriu, Ministerul Culturii; doamnei Lilia Bolocan, director general AGEPI; domnului Evan Tracz, directorul Programului Biblioteci Globale, Moldova.

Concursul Național „Cel mai bun bibliotecar al anului...”, fiind la cea de-a 21-a ediție, este o modalitate eficientă de promovare a celor mai buni specialiști

în informare și documentare. Acest concurs este organizat anual de către Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova (ABRM) în scopul identificării și valorificării potențialului creativ al resurselor umane din biblioteci, amplificării imaginii și poziției bibliotecarului în comunitatea profesională. Astfel, din partea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” la Concursul „Cel mai bun bibliotecar al anului 2011” au fost nominalizați doi bibliotecari care au obținut un punctaj relevant categoriei de biblioteci publice – **Savela Starciuc**, șef serviciu, Centrul de Informare Europeană, și **Aliona Vîrlan**, șef filială, Filiala de Arte „Tudor Arghezi”.

Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova (ABRM) organizează anual Concursul Național „Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomiei și științei informării”, al cărui scop este de a optimiza și a susține gradul de profesionalism și nota de originalitate în editarea publicațiilor de profil, precum și din arile adiacente, importante pentru dezvoltarea domeniilor în care se produc membrii ABRM. La acest concurs au fost câștigate de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” următoarele categorii:

- Premiul „Ion Madan” pentru lucrările: *Timp și istorie: autori de la „Viața Basarabiei” și Chișinăul din amintire*, ambele de Iurie Colesnic;
- Bibliologie. Premiul I: *Creatori de ex-libris basarabeni: mic dicționar*;
- Biblioteconomie. Premiul II: *Filiala „Transilvania”. Portret din cuvinte și Cronica devenirii noastre: un CV al Bibliotecii „Transilvania” (1991-2010)* (Filiala „Transilvania”);
- Biobibliografii. Premiul I: *Viața printre cărți: Lidia Kulikovski și Un om al faptelor: Vasile Șoimaru* (Filiala „Transilvania”);
- Biobibliografii. Premiul II: *Rapsodie teatrală: Paulina Zavtoni & Spiru Haret* (Filiala de Arte „Tudor Arghezi”);
- Lucrări în alte domenii. Premiul I: *Chișinăul în literatură: antologie*;
- Materiale promoționale. Premiul I: pungă, carnet, afișe, materiale promoționale;
- Materiale promoționale. Premiul II: *Baza de acte normative „Monitorul de Chișinău”: afiș, pliant, semne de carte* (Biblioteca Publică de Drept);
- Premiul special pentru originalitate: *Clubul „Biblioteca mov”: materiale promoționale*.

Ministerul Culturii al Republicii Moldova a acordat pentru bibliotecari diplome de apreciere a muncii asidue. Printre aceștia au fost și bibliotecari din Echipa „Hasdeu”: **Galina Neamțu, Margarita Șcelicicova, Aliona Vîrlan, Angela Borșci și Mariana Harjevschi**.

Sărbătoarea bibliotecarilor a fost completată cu multe cuvinte frumoase adresate profesiei noastre, elogiile fiind acompaniate cu muzică interpretată de către studenții de la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice.

Evenimentul a fost moderat de Daniel Vodă, iar discursul de bază a fost susținut de Mariana Harjevschi, vicepreședinte al ABRM, director, Biblioteca Publică de Drept a BM.

Sponsorii sărbătorii bibliotecarilor au fost: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Camera Națională a Cărții, Compania „Moldpresa”. Sincere mulțumiri doamnei Svetlana Bivol, director, Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici”, membrilor concursurilor naționale ale ABRM și, desigur, celor care au contribuit la desfășurarea cu adevărat sărbătorească a evenimentului din 23 aprilie a.c.

CONFERINȚA ASOCIAȚIEI NAȚIONALE A BIBLIOTECARILOR ȘI BIBLIOTECILOR PUBLICE DIN ROMÂNIA

Tatiana COȘERIU,
director adjunct, BM „B.P. Hasdeu”

Patru bibliotecari din Republica Moldova – Lidia Kulikovski, Ludmila Corghenci, Mariana Harjevschi, Tatiana Coșeriu – au avut prilejul, onoarea și plăcerea de a participa la Conferința Asociației Naționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România. Conferința s-a desfășurat în perioada 26-28 aprilie 2012 la Biblioteca Județeană Mureș. Tema propusă – *Impactul transformator al bibliotecii publice în comunitate* – a oferit participanților posibilitatea valorificării experienței bibliotecilor în adaptarea ofertei de servicii axate pe necesitățile comunității, modului în care răspund bibliotecile la nevoile de informa-

Programul conferinței a cuprins:

- ședința în plen cu următoarele comunicări: *Colaborări și parteneriate pentru dezvoltarea durabilă* (Doina Popa, președinte al ANBPR), *Bibliotecile pe agenda publică internațională și națională* (Paul Baran, director, Programul „Biblionet”), *Învățămîntul la distanță, o nouă opțiune în instruirea personalului din biblioteci* (Dragoș Adrian Neagu, director, Biblioteca Județeană Brăila), *Biblioteca multicul-*

turală. *Cazul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”* (Lidia Kulikovski, director general, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, președintele Comisiei bibliotecii publice a ABRM), *Cultura informației și a învățării: repere și paradigme în activitatea bibliotecilor* (Ludmila Corghenci, director adjunct, DIB ULIM, vicepreședinte al ABRM), *Bibliomist – servicii noi pentru comunitate* (Antonina Ivanitska, Cernăuți, Ucraina), *Importanța comunicării pentru dezvoltarea sus-*

tenabilă (Mihaela Kardoș, Universitatea „Petru Maior”, Tirgu-Mureș), *Rolul bibliotecii publice în implementarea politicilor europene cu privire la incluziunea socială a persoanelor dezavantajate* (Tamara Petrova, Universitatea de Vest, Timișoara), *Fotoetnografica: un secol de istorie în imagini* (Angela Pop, Muzeul Județean Mureș), *Colecția de dicționare lingvistice „Corint”* (Cristian Crișanu, Grupul Editorial „Corint”);

- lansare de carte: *Managementul serviciilor pentru utilizatori în bibliotecile contemporane* de dr. Liviu-Iulian Dediu;
- lucrări pe secțiuni:

- I. Secțiunea tinerilor bibliotecari – TIBRO, participanți la Școala de vară pentru bibliotecari: „Sînt tînăr, deci mă implic!” Pentru prima oară cînd tinerii bibliotecari din România au o secțiune în cadrul Conferinței ANBPR. Speaker la secțiune a fost Mariana Harjevschi cu alocațiunea *Cum am fost cu MINTE*. Tinerii au abordat următoarele subiecte axate pe proiecte comunitare: *Să ne cunoaștem orașul, Citesc, deci nu mă plictisesc, Voluntar pentru comunitatea mea, AdolescenTeen, Spune NU consumului de substanțe etnobotanice*;
- II. Secțiunea centrelor American Corner *Bibliotecile azi: centre de resurse și informare*;
- III. Workshopul *Cursurile pentru comunitate – serviciu al bibliotecilor publice: servicii pentru comunitate cu accesibilitate adulți, familii vulnerabile, mame cu mulți copii, adolescenți, persoane cu studii obligatorii nefinisate*;
- IV. Workshopul *Biblioteca multiculturală – strategii și perspective IFLA*;
- V. Workshopul *Resurse de învățare – experimentați, creați și partajați: tutoriale pentru bibliotecari*;
- lucrări în plen: proiecte de succes, servicii pentru adulți, platforme de învățare pentru bibliotecari, oportunități noi pentru biblioteci publice, biblioteci publice din Polonia, campanii de promovare a lecturii, cursuri de bune maniere.

În cadrul Conferinței a fost organizat Tîrgul de promovare a bibliotecilor „Pro-moLib”. La acest tîrg posterul-comunicare

Delegații BM „B.P. Hasdeu” la Conferință

Baza de date „Monitorul de Chișinău”, autor Mariana Harjevschi, a obținut Diploma de excelență.

Lecții învățate:

- organizare perfectă;
- responsabilitate totală;
- implicare multiplă de la președintele județului Mureș pînă la partenerii comunitari;
- colaborare bibliotecă-muzeu-edita-tură;
- dialog profesional durabil prin evidențierea valorilor bibliotecii;
- aplicații eligibile pentru toate bibliotecile publice;
- interactivitate virtuală: blogul conferinței, difuzarea on-line a lucrărilor conferinței;
- informare și orientare relevantă în spațiile desfășurării conferinței.

Vizitele la obiectivele culturale din județul Mureș – salina Praid și Sighișoara – au fost adevărate revelații, descoperiri și completări la dezvoltarea intelectuală a bibliotecarilor.

Experiențele acumulate vor fi cu siguranță aplicate în practica Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Urmează schimbările. Am zis (vorba toboșarului)!

SUNT TÂNĂRĂ, DECI MĂ IMPLIC

Mariana HARJEVSKI

Sunt onorată și flatată că am fost invitată să vorbesc cu această ocazie minunată în fața unui public aflat la început de carieră. Voi încerca să împărtășesc din experiența mea de *bibliotecar* și, în mod special, despre ceea ce m-a determinat să îmbrățișez această profesie, ce fascinează să îmi continui experiența profesională.

Fiecare își dorește să vină în profesie din considerente proprii. Pentru unii, faptul celor apropiați contează foarte mult. Nici eu nu am fost o excepție. Era simplu pe atunci, în 1992 îmi doream să învăț limbi străine. Doar așa îmi vedeam viitorul. De fapt, asta își doreau colegile mele. Aceasta era în vogă. Și eu îmi doream să vorbesc engleza și să fiu ca și ele. Dar nu a fost așa. În scurt timp, până a mă decide la ce facultate să aplic, oscilam deja între facultatea de drept pe care, de altfel, mi-o propunea cu mai multă insistență tatăl. Lucrurile însă s-au schimbat la foarte scurt timp – la propunerea mamei, am depus actele la specialitatea *biblioteconomie*. Ca un copil cuminte, m-am lăsat convinsă de mama. Argumentele ei erau ca... să optez pentru o profesie liniștită.

Au urmat cinci ani de facultate, așa erau studiile pe atunci, timp în care oscilam între *a fi sau a nu fi*, să continui sau nu la facultate. Și aceasta pentru că cei din jur încercau să îmi insuflă că această specialitate nu are viitor. Cei ce m-au convins să rămân să-mi continui studiile au fost, desigur, profesorii care, prin excelența predării, au reușit să îmi inspire devotament și un sentiment de afecțiune față de această profesie. Iar prima recompensă de fidelitate, pentru care am decis să rămân, a fost bursa în anul trei de facultate, 1997, stagiul pe care l-am avut la Universitatea „La Sapienza” din Roma. Acolo am reușit să văd pri-

mele biblioteci moderne, pe care ni le imaginam ascultând orele de *biblioteconomie* la facultate, biblioteci pe care le doream, firește, să le văd și la Chișinău. Acel stagiul a avut un adevărat impact profesional asupra mea – o singură lună de primăvară, mediul academic de acolo, bibliotecile universitare și publice vizitate m-au transformat, mi-am adunat toate argumentele în favoarea acestei profesii de *bibliotecar*. Curajul de a spune că sunt *bibliotecar* s-a dovedit net superior tuturor argumentelor celor care încercau să îmi dovedească contrariul.

Revenind în țară, am fost invitată pentru perioada de vară să fiu angajată la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Absolvisem trei din cei cinci ani de facultate și mă bucuram deja de tot în ce s-ar fi desfășurat o tânără absolventă. Deși nu aveam încă diploma de absolvire, *simțeam că îmi place ceea ce fac*. Să te simți împlinită din punct de vedere profesional cred că a ajuns în zilele noastre unul din țelurile spre care tind toți tinerii, pentru că aceasta contează foarte mult: să fii studentă și, totodată, să ai un serviciu și să te simți pe picioarele tale.

Se tot spune și aud istorii minunate despre oameni care înainte de a deveni celebri și-au pus pe hârtie visurile. Însuși Jim Carrey, în drum spre Hollywood, și-a scris un cec de 10 milioane de dolari. Motivul – „pentru serviciile prestate”. Ani de zile a purtat cecul asupra sa și a trecut ceva timp până a fost plătit cu exact o asemenea sumă pentru un film. Personal, *îmi întipăream dorințele și visele în minte*. Încercam să fac față și la facultate, și la serviciu, pentru care mi se propuse să continui munca la bibliotecă. Îmi onoram sarcinile cu responsabilitate, răsfoiam, citeam și studiam

multă literatură de specialitate. Desigur, găseam timp și pentru un film bun, și pentru un suc cu prietenii. Trebuie să mărturisesc că Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a fost și continuă a fi cu adevărat instituția în care, aducându-ți contribuția zi de zi – fie atunci când împrumuți o carte, fie te implici în organizarea unui eveniment, fie scrii un articol pentru o publicație de specialitate –, ești școlit din mers – criticat, apreciat, avansat. Pentru mine, era o a doua școală a profesiei. Totodată, sunt din fire o persoană care am nevoie de libertate. Așa aveam parte de acea libertate și independență din partea directoarei Lidia Kulikovski, dar respectam și disciplina, eram serioasă și, cum obișnuiesc să spun, cuminte. *Făceam din pasiune și îmi reușea.*

Fiind la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” am înțeles sau cel puțin așa universul profesional mi-a demonstrat că „în viață nu este nimic întâmplător”. Pe parcursul celor 135 de ani de existență a BM a avut mai mulți directori. Cea mai tânără, dar și cea mai longevivă directoare a fost Daria Harjevschi: a fost numită în funcție la vârsta de 22 de ani și s-a aflat în fruntea bibliotecii tocmai 33 de ani, din 1884 până în 1917. Eram atât de curioasă să aflu dacă există vreo legătură de rudenie – de altfel și colegii mă tot întrebau – că m-am decis să scriu și o teză de an despre viața și activitatea Dariai Harjevschi. Cu părere de rău, răspunsul exact nu l-am găsit, nici până astăzi, deoarece străbunii mei nu sunt originari din Moldova. Și nici dosarele de arhivă cu privire la Daria Harjevschi nu arată ca ea ar fi din Moldova. Firul care ne unește este că venim din actuala regiune Cernăuți.

Studiile de la facultate îmi oferiseră posibilitatea să îmi câștig un ban prin profesie în viitorul pe care mi-l construiam, dar mediul oferit la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” era lumea care îmi crea destinul. Dorința de a studia, a cunoaște, a vorbi limba engleză desigur mă urmărea și astfel în paralel frecventam cursuri de lim-

bă engleză. Realizam în 1998-1999 că este necesar să cunosc și computerul, de aceea rămâneam după orele de lucru iarăși la BM ca să învăț și utilizarea acestuia.

Responsabilitatea care era și este o condiție la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” mă obliga să fac lucrurile bine, împreună cu colegii de serviciu. Trebuie să recunosc, și o spun foarte sincer, că *sentimentul de devotament față de profesie ne făcea să le facem frumos.*

A urmat o perioadă agitată în care paralel făcând studiile de master, totodată obțineam burse de a participa la școli de vară peste hotare (Budapesta, Istanbul ș.a.), participam la diverse activități în cadrul altor biblioteci din țară, inclusiv conferințe universitare ale studenților.

Și ceea ce vreau cu adevărat să mărturisesc că nu mă simțisem jenată de a spune că am studii în biblioteconomie, ceea ce de altfel observam la unii colegi de facultate sau chiar de breaslă.

Era deja anul 2000, când în una din zile dna Lidia Kulikovski îmi oferea ca sarcină scrierea a două proiecte, a două schițe de proiect. Desigur discutasem anterior

despre conținutul acestora – *Centrul de Informare Economic* și celălalt, care ulterior a devenit și un proiect care îmi este cel mai drag – *Biblioteca Publică de Drept*. Mai apoi, cu îmbunătățirile aduse ambelor proiecte de către dna L. Kulikovski, acestea au fost acceptate de către Fundația „Soros-Moldova”.

Ziceam anterior despre faptul că nimic nu este întâmplător – și dorința tatălui de a fi mai aproape de jurisprudență, și să fiu cuminte la sfaturile celor dragi –, am fost numită și coordonatoarea de proiect – *Biblioteca Publică de Drept*.

Nimic nu a fost ușor – ceea ce îmi lipsea nu erau cunoștințele de managementul unei biblioteci de drept, ci experiența practică. Dar odată ce fusesem implicată în proiectarea nemijlocită a bibliotecii, m-a ajutat foarte mult să tind să o pot crea. De la oferirea unor idei pentru mobilă de bibliotecă, organizarea tenderului de procurare a echipamentului, până la achiziția de carte și abonare la baze de date, eu cu noua echipă pe care o formasem reușisem într-un an să deschidem o bibliotecă specializată de drept, administrând un buget de 200 mii dolari. Pentru a înțelege mai bine specificul unei biblioteci specializate am urmat împreună cu colegii mei seminare peste hotare – Budapesta, Moscova și Riga. Proiectul, preconizat pentru trei ani, a fost extins la opt ani. Cel mai dificil a fost pentru mine de a crea o Bibliotecă Publică de Drept în sensul unei biblioteci publice deschise pentru întreaga comunitate și, în același rând, a unei biblioteci specializate, având menirea de a servi un grup-țintă de utilizatori. Prin multiplele sarcini pe care le realizam împreună cu colegii era că biblioteca *aluneca* spre una de tip universitar. De aceea, împreună cu echipa, am început implementarea managementului proiectelor. Oferirea lecțiilor publice pe diverse tematici juridice cetățenilor (proiecte finanțate de Ambasada Norvegiei în Româ-

nia, de PNUD), abonarea la baze de date pentru practicienii din domeniul juridic (Ambasada SUA, Fundația „Soros-Moldova”), iar recent – și prin stabilirea parteneriatului cu Primăria municipiului Chișinău și crearea unei baze de date retrospective *Monitorul de Chișinău*, ce include deciziile Consiliului Municipal și dispozițiile primarului de Chișinău, a reușit să aducă biblioteca aproape de fiecare membru al comunității. Ceea ce m-a încurajat mereu în inițiativele mele au fost colegii de serviciu, cărora le voi fi mereu recunoscătoare.

În primii ani ai facultății, inclusiv deja fiind director al Bibliotecii Publice de Drept, *nu puteam să renunț la un vis* – cel de a studia în Statele Unite. Aplicasem, fiind studentă în ultimul an, apoi și în primii ani de serviciu, dar norocul îmi surâse abia în 2004, când am obținut o bursă *non-degree*. Am avut marele noroc de a studia la Universitatea Indiana din or. Bloomington, urmând practica la Biblioteca de Drept a Congresului. Experiența a fost una excepțională.

Desigur, mediul american este unul care inspiră, iar experiența de acolo s-a transformat la revenirea acasă în mici „teme de acasă”: proiecte realizate atât în cadrul bibliotecii, cât și prin implicarea în alte organizații nonguvernamentale – Asociația Absolvenților programelor SUA (membră a Boardului), Asociația Bibliotecarului (secretară, președintă a Secțiunii relații internaționale, Secțiunea Fundraising) și Fundația *Electronic Information for Libraries* (EIFL IP) – care, recunosc, pe post de voluntar în ambele asociații am reușit, desigur, împreună cu colegii să obținem prin scrierea de proiecte de buget – Școala de vară *Advocacy pentru bibliotecari*, și alt proiect care a vizat îmbunătățirea dreptului de autor. Totodată, expusă la mediul internațional și interacționând cu diverși experți în domeniu, bibliotecari (dreptul de autor devenind un subiect de mare interes pentru mine), am fost nominali-

zată în Comisia pentru dreptul de autor și probleme juridice din cadrul IFLA (Copyright and Legal Matters Committee – IFLA, CLM), mandat care trebuie să îl onorez din 2009 până în 2013. Poziția de membru al unei comisii din cadrul IFLA – desigur este o onoare personală și a instituției pe care o reprezintă, dar și o obligație pe care și-o asumăm pe cont propriu (și asta e specific R. Moldova) că să găsești surse din exteriorul bibliotecii de a fi prezentă la ședințele comisiei care, de regulă, sunt în perioada conferinței IFLA. În perioada între confe-

rințe – participarea fie online, fie comunicarea prin liste de distribuții la diverse discuții, dezbateri ale IFLA și asta este mereu o provocare pentru mine de a ști ce se întâmplă în mediul profesional.

Desigur, rămân și în continuare aproape de Biblioteca Municipală, de fapt, sunt parte a mării familii care este Echipa „Hasdeu”, rămân aproape și de Facultatea de Biblioteconomie și Asistență Informațională. Port mereu recunoștința celor care m-au susținut în orice ambiție profesională.

JUSTIFICAREA CLIPELOR TRĂITE...

*Tatiana COȘERIU,
director adjunct, BM „B.P. Hasdeu”*

Fiecare om are momente când caută trecutul justificând clipele trăite. În viața mea a venit acest moment. *Helen Keller* a accentuat bine rostul vieții care este „o cursă cu șuișuri și coborișuri și tot ce trebuie să faci e să câștigi. Este să te ridici de fiecare dată când ai căzut”. Traectoria mea profesională a fost marcată de multe succesiuni de lecții înțelese cu demnitate.

Anul 2012 este un an cu semnificații de amploare: 15 ani de la absolvirea Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Catedra de biblioteconomie și asistență informațională, 15 ani de fidelitate Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, 135 de ani de tradiție și inovații ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

În anii de studenție am avut parte de un mediu favorabil pentru dezvoltarea personală și pentru studiu. Promoția noastră (1992-1997) a trecut prin reformări esențiale: schimbarea statutului de învățământ biblioteconomic – facultatea devine catedră. Noi am avut o responsabilitate majoră – de a demonstra că suntem oameni cu carte și oameni ai cărții. Profesorii

au fost cei care ne-au făcut să înțelegem rolul bibliotecii, al informației și cunoașterii. Astăzi, Catedra de biblioteconomie și asistență informațională este o reuniune a forțelor intelectuale de amploare cu rezonanțe majore, se aliniază rigorilor Procesului de la Bologna, participă cu idei noi și competitive la formarea specialistului în informare și documentare. Pentru prima dată am participat la Conferința studenților, unde calificativul de primul loc printre studenți mi-a oferit încredere, siguranță în drumul ales – drumul spre bibliotecă. Prima ieșire peste hotarele R. Moldova se datorează cadrelor didactice de la catedră. Stagiul la Universitatea „La Sapienza” din Roma mi-a permis să descopăr biblioteci, oameni și o altă abordare față de carte și profesia de bibliotecar.

Profesionalismul se învață. Este adevărat, se învață mai eficient dacă lucrezi mult și dacă ai un scop. Zicea Nicolae Iorga: „Ai toată viața un școlar pe care niciodată nu trebuie să-l pierzi din ochi: tu însuși.” Omul învață toată viața. Dar, „nu e destul să știi, trebuie să și aplici. Nu e destul să vrei, tre-

buie să și faci” (J.W. von Goethe). Fiind o studentă exigentă și responsabilă, reușeam să execut toate sarcinile. Aveam timp liber. Vacuumul a fost ocupat de aplicarea cunoștințelor în practică, experimentarea celor învățate. Biblioteca Științifică Republicană de Medicină a pus bazele profesionalității complete. Cele patru ore ale programului de lucru erau adevărate satisfacții profesionale de implicare totală în procesul de organizare a informației. Traseul profesional – controlor, bibliotecar în sala de lectură, bibliotecar la prelucrarea intelectuală a documentelor – mi-a permis să comunic cu specialiștii în domeniu, să cunosc specificul unei biblioteci științifice. Mentorii m-au format ca personalitate sigură, iar practicile acumulate sunt și acum drept exemplu pentru alți studenți, masteranzi.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” m-a marcat atât ca membru al comunității chișinăuene, cât și ca specialist. În calitate de cititor, uneori aveam probleme cu colegii de clasă: de ce citeam și pregăteam referate, de ce unele lucruri le cunoșteam mai bine? Peste un timp toate s-au ordonat. Am

obținut un rol în clasă, o stimă și, de ce nu, am devenit colacul salvator în situații de urgență. Primii pași de bibliotecar au fost făcuți prin activități de voluntariat: ordonarea cărților la raft, încheierea buzunărașelor pentru cărți, participarea la concursul „Cel mai activ cititor” etc. Ca tînăr specialist am venit de la examenele de licență. Cunoștințele, dinamismul, perseverența și climatul psihologic agreabil, motivator m-au ajutat să mă integrez ușor în marea familie a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Implicarea în proiecte, stagiile profesionale peste hotare, activitatea de formator mi-a oferit răspunsuri la multe întrebări. Henry Ford spunea: „Să formezi o echipă este doar începutul, să rămii împreună este progresul, să lucrezi împreună este succesul”. Aici bibliotecarii se mobilizează pentru a răspunde rapid, prompt la nevoile informaționale ale utilizatorilor, pentru a provoca prin produse creative și inovative.

Am parcurs clipe onorabile de care m-am bucurat. Viața dedicată unui scop – cărții, lecturii, cercetării – este viața care merită trăită.

MANIFESTĂRI CULTURALE

CU INIMA DESCHISĂ DESPRE GENOCIDUL ROȘU

Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar

În Săptămîna Luminată (prima ce urmează după Învierea Domnului Iisus Hristos), miercuri, pe 18 aprilie a.c., la Sediul Central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a avut loc lansarea monografiei ***Teroarea comunistă în RASSM (1924-1940) și RSSM (1944-1947)*** (Editura „Serebia”, Chișinău, 2012), de profesorul de istorie **Alexei Memei**, originar din s. Mălăiești, r-nul Grigoriopol. Astfel, istorici, scriitori, jurnaliști, bibliotecari, cadre didactice, studenți ai facultăților de istorie din Chișinău și pur și simplu buni români pe care îi dor cicatricile lăsate de rănilile teroarei fără de asemănare, organizată de comuniști în raioanele din stînga Nistrului în perioada interbelică și apoi în Basarabia postbelică, au avut ocazia să-și expună părerea despre cele 784 de pagini ale volumului apărut prin eforturi mari ale autorului, care s-a ostenit circa 20 de ani la rînd adunînd de prin arhivele de stat ale Republicii Moldova, inclusiv din Arhiva SIS (fostul KGB) al RM, dovezi grăitoare de tratare inumană a populației ce poate fi comparată doar cu holocaustul.

„Astăzi, multă lume bună s-a adunat în jurul unei cărți consacrată atît Transnistriei, cît și Basarabiei”, așa și-a început discursul de deschidere dr. **Lidia Kulikovski**, director general al BM „B.P. Hasdeu”. „Sîntem martorii lansării unui megaproiect sprijinit de înflăcărutul patriot basarabean dr. Vasile Șoimaru, dar și ai unui megavolum (căci e mare și din punct de vedere fizic!) ce conține sute de documente originale selectate din arhive după un anumit cri-

teriu de profesorul Alexei Memei despre ceea ce s-a întîmplat în perimetrul RASSM și RSSM într-o perioadă de timp destul de dramatică pentru populația noastră băștinașă. Pot spune că asistăm la desfășurarea unui eveniment cu greutate patriotică și națională majoră”, a conchis conducătoarea bibliotecii-gazdă.

Prof. univ. dr. hab. **Anatol Petrencu**, președintele INIS „ProMemoria” și moderatorul manifestării culturale, care cunoaște istoria apariției cărții lui A. Memei, a vorbit atît despre structura ei (divizarea în două părți, 11 capitole, o *Înceiere* și *Bibliografie*), cît și despre conținut (scopul formării RASSM; răscoalele țăranilor împotriva bolșevicilor din partea stîngă a Nistrului; luarea pîinii cu forța de la țăranii; deportarea țăranilor înstăriți, a intelectualilor și a specialiștilor în Siberia și în raioanele de nord ale URSS; munca de sclav a țăranilor în colhozuri; organizarea foametei și răspîndirea canibalismului în RASSM; evadarea moldovenilor din „raiul” comunist în România; denunțurile și mîncărimea între comuniști; soarta tragică a sătenilor din Mălăiești; genocidul promovat de regimul comunist în RSSM în anii 1944-1947 etc.). Materialul adunat timp de două decenii este expus în ordine tematico-cronologică.

Autorul – Alexei Memei – s-a născut în anul 1935, în satul Mălăiești din stînga Nistrului. În 1959, a absolvit Facultatea de istorie a Institutului Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău. Ulterior a fost director al școlii de opt ani din s. Cornova, r-nul Un-

gheni, și al școlii medii din s. Speia, r-nul Tiraspol. A activat în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, la Colegiul cooperatist din Chișinău, în aparatul „Moldcoop”. Este unul dintre fondatorii Societății culturale „Transnistria”. După pensionare, a studiat în arhivele de stat materiale pe tema istoriei Transnistriei și Basarabiei, publicând în presa periodică de la noi articole despre fărâdelegile săvârșite de comuniști pe aceste teritorii. În anul curent apare volumul *Teroarea comunistă în RASSM (1924-1940) și RSSM (1944-1947)*, pe care autorul îl dedică „memoriei participanților la răscoalele din stînga Nistrului împotriva teroarei bolșevice, celor deportați și represați, patrioților Neamului nostru din trecut, de astăzi și celor ce vor veni după noi”. Prof. univ. A. Petrencu a ținut să specifice că „aceste mărturii documentare trebuie să devină o carte de căpătii pentru miniștri, deputați, consilieri, pentru toți conducătorii de orice rang, fiindcă dezvăluie istoria adevărată a poporului nostru, iar aceștia trebuie să o cunoască așa cum a fost, trăgînd învățămintele cuvenite – ca evenimentele de groază trăite cîndva să nu se mai repete”.

RASSM a fost concepută ca un cap de pod pentru recucerirea nu numai a Basarabiei, dar și a întregii României, apoi și a Europei Occidentale. „Avînd în vedere actualitatea temei și nivelul de cercetare în istoriografia contemporană, scrie în *Introducere* conf. univ. dr. hab. în științe istorice **Anton Moraru**, autorul a formulat următorul scop: cercetarea și reflectarea, discutarea obiectivă a instaurării și activizării terorii comuniste în RASSM (care, după ocuparea din iunie 1940, s-a extins foarte curînd și asupra Basarabiei). Pentru a realiza acest scop, au fost formulate următoarele obiective: a cerceta și a clasifica istoriografia RASSM, apreciind la justa lor valoare lucrările istoricilor contemporani; a arăta esența colonială a politicii naționale comuniste a URSS, rolul formării RASSM; a descrie rolul răscoalelor țărănești împotriva bolșevicilor în Transnistria; a evidenția procesul de colonizare și rusificare a satelor moldovenești din stînga Nistrului; a descrie tragedia foametei organizate de comuniști în RASSM; a arăta manifestările de canibalism în rîndurile populației moldovenești din Transnistria, urmare a foametei organizate de bolșevici; a atra-

ge atenția asupra masacrului organizat de comuniști la Nistru, pentru a opri încercările de evadare a populației moldovenești din RASSM în România; a descrie acțiunile de genocid ale bolșevicilor împotriva populației moldovenești din RASSM; a arăta esența politicii de deportare a populației din Transnistria și de intensificare a procesului de exploatare a țăranilor din RASSM. [...] Suportul teoretic și metodologic al lucrării îl constituie principiile teoretice și științifice ale metodologiei general-umane contemporane. Autorul a valorificat astfel de principii metodologice precum: istorismul, raționalismul, caracterul științific, umanismul, obiectivitatea, documentarea cercetărilor științifice, logica științei, apărarea intereselor naționale ale românilor moldoveni din RASSM, dialectica unității și luptei contrariilor etc. [...] Inovația științifică a lucrării este caracterizată prin faptul că în istoriografia românească din Republica Moldova a fost deschisă o nouă direcție de cercetare, complexă și profundă, a crimelor regimului totalitar comunist din RASSM și RSSM. Pentru prima dată în istoriografia Republicii Moldova s-a realizat o cercetare cu privire la teroarea organizată de regimul comunist în Transnistria, fiind abordată în contextul politicii expansioniste a imperiului sovietic împotriva României și a altor țări balcanice. Pentru prima dată este cercetată problema folosirii de către comuniștii ruși a metodelor economice și sociale de luptă pentru dominația totală în RASSM.”

Dr. **Vasile Șoimaru** (coordonatorul ediției) a mărturisit că pentru A. Memei acest volum este proiectul vieții unui om curajos care stă ferm pe pozițiile adevărului istoric. „Îl cunosc de pe când era director de școală la Cornova, anume dumnealui m-a îndrumat să merg la învățătură în capitală după opt clase... Dacă alegeam altă cale, nu se știe unde ajungeam... Mă mândresc cu așa om, care era un bun prieten cu tatăl meu,

cu fratele meu mai mare, Gheorghe... Am mai văzut documente de felul acesta și la alții, dar nu au scris așa după cum vedem că a făcut-o protagonistul nostru. Cartea e plină de teroare, sînge... Te urmăresc denunțuri, deportări... Oamenii au suportat foame, lipsuri elementare... Așteptam enorm de mult să apară la lumină această lucrare de valoare excepțională, am ajutat cu ce am putut la ultima etapă, la un moment chiar mă temeam să nu se piardă, să nu fie furat manuscrisul, căci se știe: cei ce nu ne vor binele, nu dorm. Cartea trebuia să apară neapărat... Ea e o mărturie elocventă despre ticăloșiile celor ce s-au făcut stăpîni peste noapte pe pămînturile noastre, despre cei ce periodic ne-au terorizat și ne mai terorizează în continuare”, a spus unionistul convins dr. V. Șoimaru, înmîinîndu-i (în semn de mare prețuire) un buchet de flori de primăvară soției profesorului – dna Valentina Socurenco, de origine ucraineană, dar care și-a susținut soțul în demersurile sale pe tot parcursul vieții lor în comun.

Luînd cuvîntul, publicistul **Vlad Pohilă** (totodată și redactorul monografiei) a atras atenția că *Teroarea comunistă...* este o carte mai deosebită ca celelalte, căci ne prezintă adevărul curat despre moldovenii (alias românii) din Transnistria. E o carte ce a întrecut orice așteptare, nimic nu este trucat: documentele spun totul, statisticile sînt zguduitoare... Construcția interioară este pusă bine la cale și scoate în evidență ideea de genocid etnic. La lectură predomină emoțiile negative, căci sînt redacte un șir de aspecte tragice ale vieții din perioada comunistă care au fost ascunse de ochii lumii. „În Transnistria, dar și pe teritoriul dintre Prut și Nistru, a mai spus Vl. Pohilă, conștiința maselor era mutilată, comuniștii promovau o politică de prostire a meselor, transformînd societatea într-o «fermă de animale» (ca la scriitorul englez George Orwell!). Zeci sau poate chiar sute

de mii de oameni au trecut prin toate cercurile infernului lui Dante. Intențiile autorităților bolșevice, la prima vedere, erau bune, dar permanent eșuau. În 1932-1938 a fost introdus alfabetul românesc, însă ulterior toți conducătorii care l-au acceptat au fost lichidați. Nu în zadar o parte din transnistreni vedeau în România un liman al salvării și încercau să treacă Nistrul cu riscul de a fi împușcați de grănicerii sovietici. URSS-ul, în general, era construit și se baza pe criteriul fidelității și obedienței în fața «nacialnicilor» și a «fratelui mai mare», care și acum ne mai învață cum să trăim. Mă impresionează mult acest profesor de școală, care nu și-a pierdut legătura cu locul de unde își trage obârșia – cu satul natal Mălăiești – și a putut să ne dea o lecție extraordinară de istorie contemporană. Volumul care se lansează în perioada Sfințelor Sărbători de Paști (fapt emblematic!) merită o popularizare amplă.”

Romancierul, eseistul și omul politic **Vladimir Beșleagă** a adus mulțumiri consăteanului său pentru că a scos la iveală infamia sistemului comunist, înveșnicind pe hîrtie memoria anilor trecuți ce va rezista în timp pentru generațiile viitoare. Prezentînd faptele mîrșave ale călăilor bolșevici, A. Memei ne-a pus să medităm asupra unor evenimente înfiorătoare. Doar și el este omul unei biografii tragice: de la patru ani a cunoscut ce înseamnă deportare. Însă, are un suflet blînd, este săritor la nevoie. Cînd a început să studieze materialele de arhivă nu a spus nimănui cu ce se ocupă

(atunci, pe la începutul anilor '90 ai secolului trecut, persista încă sistemul strict de admitere la documentele secrete). Autorul a adunat în cîțiva ani clituri de caiete cu transcrieri din acele documente și iată că a apărut o carte ce iese din comun, ne uimește prin profunzimea conceptului științific. În mod intuitiv tot a adunat materiale și date sumare și, cînd citești cartea... te iau fiorii. Scriitorul a mărturisit: „Desigur că am găsit în carte ceea ce ce știam de acum – despre răscoala țărănilor din satul meu natal împotriva puterii sovietice – de la locuitorii lui. Mulți țărani au fugit din sat să nu fie pedepsiți... Pe mulți consăteni i-am „întilnit” pe paginile cărții... Kotovski a fost prin părțile noastre... Starii spunea că republica autonomă nu avea bază politică și economică... În 1941 s-a produs o explozie de libertate, ce a ținut pînă în 1944. În acea perioadă sătenii au devenit din nou bine dispuși, căci au primit pămînt, puteau merge la biserica redeschisă, se cununau, făceau nunți, copiii erau botezați chiar și la 14, 15, 16 ani... Activiștii de partid (bolșevic) au fost lăsați în pace de autoritățile române... Cînd au venit din nou rușii, în 1944, vâlul negru s-a lăsat din nou peste sat... Orice istorie se scrie sub un oarecare unghi de vedere (adică prin interpretare proprie). Opera vieții lui Alexei Memei este fîntîna din care vor scoate apă bună de băut generațiile viitoare.”

Prozatorul, poetul și dramaturgul **Andrei Strâmbeanu**, colegul de promoție al lui A. Memei de la Institutul Pedagogic de Stat „Ion Creangă” (a stat cu el și la cămin) își aduce aminte: „Salvarea noastră pe timpul studenției erau cărțile, ele urmau să ne scape de sărăcie... Alexei Memei avea note bune, spre deosebire de noi, basarabeni, știa la perfecție limba rusă, pe care a învățat-o în condițiile rusificării transnistrenilor... Transnistria era pe atunci un cuvînt tabu... Dar acum Transnistria e liberă?... Satele de-a lungul

Nistrului continuă și azi să fie depopulate de români... Și iată că, de unde nu ne așteptaserăm a răsărit un om care a scris un tratat istoric – o carte-monument. Această operă fundamentală trage o palmă dureroasă tuturor scriitorilor noștri, căci ea trebuia să fie scrisă de un scriitor. Ceea ce am citit în acest volum, din păcate, nu am găsit nici în proză, nici în poezie, nici în dramaturgie... Aceasta ne demonstrează că nu ne cunoaștem destul de bine istoria... Alexei Memei pentru această faptă îndrăznească merită titlul de academician.” Poetul, prozatorul și publicistul **Nicolae Dabija**, autorul romanului *Tema pentru acasă*, subiectul căruia e în tangență cu cea ce se discută în sală, a adăugat: „Volumul *Teroarea comunistă...* este un rechizitoriu la adresa comunismului. Cu siguranță, datele din această cercetare vor fi folosite peste ani când se va decide condamnarea regimului comunist. Autorul

vorbește cu dragoste și compătimire despre Transnistria, în care locuitorii ei erau pedepsiți aspru (inclusiv prin împușcare) și pentru că... foloseau cuvinte românești; că... refuzau să predea pîinea, ca să nu moară de foame; că... erau dușmani ai poporului; că... fugeau în România, unde era mai bine de trăit, sau chiar pentru că... nu se prezentau la sovietul sătesc la ora stabilită; că... Autorul cărții merită Premiul Național al Republicii Moldova fiindcă ea este un bun ghid de istorie.”

Metodele („direcțiile”) terorii comuniste (ale genocidului roșu!) în Transnistria și Basarabia au fost diabolice. În *Încheiere* A. Memei le scoate în evidență: 1) înăbușirea în sânge a celor peste 20 de răscoale țărănești; 2) arestarea chiaburimii („culacilor”), a intelectualilor și a specialiștilor din economia națională și deportarea lor în cele mai îndepărtate regiuni ale Siberiei; 3) colectivizarea prin violență a țărănimii; 4) colectarea forțată a pîinii și a altor produse alimentare de la țărani, organizîndu-se în felul acesta o foamete inimaginabilă; 5) constrîngerea țărănilor prin muncă silnică, prin bătăi, arestări și chiar prin lichidarea lor fizică; 6) formarea „troicilor” pentru a săvîrși judecăți ilegale asupra „dușmanilor poporului”; 8) stabilirea unui regim administrativ colonial de promovare a politicii de rusificare și de îndoctrinare a maselor; 9) propagarea ideilor cu un caracter antiromânesc și expansionist; 10) interzicerea migrațiunii populației ș.a. Astăzi aceste atrocități s-ar califica drept „crime contra umanității” și nu în zadar prof. univ. dr. hab. în științe istorice **Ion Buga**, unul dintre conducătorii Forumului Democrat al Românilor din Moldova, a fost destul de categoric în cele relatate: „Pe Alexei Memei îl cunosc de 55 de ani. Este un om vrednic – am lucrat împreună la Tiraspol, am fost la Mălăieștii lui. Iată că îl vedem pe dumealui înălțînd un monument victimelor regimului comunist prin «deștelenirea» documentelor din arhivele de stat de pe

ambele maluri ale Nistrului. Transnistria este teritoriul nostru național, pe timpul lui Burebista aici au trăit strămoșii noștri... *Teroarea comunistă...* este un volum documentar, care vorbește despre realitățile unor vremuri vitrege, mai exact despre genocidul săvârșit asupra românilor de pe aceste locuri... Socotesc că această carte trebuie expediată, în mod oficial, tuturor ambasadelor pe care le are Republica Moldova, pentru a demonstra lumii ce s-a petrecut pe teritoriul nostru după ocuparea lui de către vecinul hrăpăreț de la Răsărit."

Istoricul și arhivistul **Alexandru Moraru** a prezentat cartea *In memoriam*, consacrată eroilor căzuți în războiul de pe Nistru din anii 1991-1992, și a povestit auditoriului cum a lucrat A. Memei în arhive, ce greutăți a întâmpinat pînă a apărut volumul care este, după părerea dumnealui, un îndreptar de neprețuit în materie de istorie pentru tineretul de azi. **Nina Negru**, șefa Serviciului studii și cercetări al BNRM, a spus că această carte (care a impresionat-o imediat cum a început s-o citească) este utilă și necesară fiindcă se bazează pe documente concrete, iar A. Memei este un exemplu pentru cercetătorii tineri din RM. Jurnalistul **Gheorghe Mărzencu**, pasionat și el de problemele abordate în volumul lansat, a prezentat la rîndul lui alte documente scoase din arhivele Securității ce demonstrează neleguirile celor ce diriguiau cîndva după bunul lor plac soarta

oamenilor. Știutor nu din auzite al celor întîmplăte, el a reiterat că „în Basarabia pînă în 1940 se trăia mai bine, iar cînd în țară e teroare omul nu trăiește bine – exemplele selectate de Alexei Memei sînt o confirmare elocventă. Oamenii se tem și astăzi de teroarea care a bîntuit pe aceste meleaguri”. Cu adresarea „Hristos a înviat!” a început cuvîntarea sa **Boris Vasiliev**, fost profesor de educație fizică din Sărătenii Vechi, r-nul Telenești, luptător în primele rînduri ale Mișcării de eliberare națională de la sfîrșitul secolului trecut și autorul cărții *Stalin mi-a furat copilăria*. Glasul lui mobilizator a produs o mare admirație: „Am venit să-l felicit pe un om minunat care a spus numai adevărul despre regimul comunist... Mă închin pînă la pămînt în fața autorului pentru acest fapt împlinit... Unii pe de-a dreptul pot muți (din cauza emoțiilor!) cînd vor citi această carte...” Apoi același glas a îndemnat: „Să ținem aprinsă oricînd flacăra românismului pe teritoriile noastre străbune!...”

Fericit că și-a văzut visul împlinit, **Alexei Memei** a mulțumit tuturor celor care au contribuit la apariția unei lucrări atît de trebuincioase societății, pe care a conceput-o cînd a ieșit la pensie și lucrînd în arhive. Apoi autorul, impresionat puternic de aprecierile elogioase ale vorbitorilor, s-a lăsat pe valul amintirilor... Bătrînii satului natal povesteau despre răscoală, foamete, represalii, împușcarea oamenilor. Atunci a

observat că ceea ce auzea de la ei nu coincidea cu ceea ce era scris în manuale, în cărțile de istorie. De exemplu, acolo se scria despre o răscoală a chiaburilor în Mălăiești, dar într-adevăr s-au răscolat țărani... În sate se vorbea de cazuri de canibalism, cum oamenii fugeau peste Nistru – în România, dar când era student, de la catedră nu a auzit despre așa ceva... De aici, de la istoria satului, a început să se înfripeze o altă istorie – cea adevărată a regiunii transnistrene... Fără răutate A. Memei a spus: „Academicienii noștri au cules din arhive ce era mai bun, mie mi-au rămas... «zoile»”, referindu-se, desigur, la documente ce dovedesc atrocitățile săvârșite de sovietici, cele mai penibile și mai tragice pagini din istoria moldovenilor din stînga Nistrului. După 20 de ani de independență a Republicii Moldova A. Memei e tot cu gândul la prosperitatea ei. Trăim vremuri grele, în lume face ravagii criza economică... Peste un milion de concetățeni se află în străinătate, în căutarea unui ban pentru existență... Pensiile, lefurile oamenilor simpli sînt mizerie... Astăzi poporul a ales la guvernare forțele liberal-democratice, dar ele nu fac nimic pentru a îmbunătăți soarta muritorilor de rînd... Pretutindeni predomină interesele personale, de gașcă... Când vom ieși din impas, nu se știe... Sînguinciosul profesor și cercetător istoric e de părere să nu rămînem pe voia slobodă a cuiva, să nu ne dăm bătuți, ci să educăm zi de zi – în spiritul interesului național – poporul, care

cu siguranță va da naștere fiilor săi care îl vor izbăvi de robie și de mizerie... Să nu ne temem să învățăm de la evrei și de la alte popoare cum se poate supraviețui în condiții extreme... De cercetat mai este mult, trebuie să avem în republică un fond special de susținere materială a cercetătorilor tineri în diverse domenii. Dacă nu vom susține știința și educația, ne așteaptă zile sumbre...

Parcurgînd filă cu filă *Teroarea comunistă în RASSM (1924-1940) și RSSM (1944-1947)* de A. Memei, ce prezintă faptele mîrșave ale călăilor bolșevici, fiecare om cu mintea trează se va cutremura de grozăviile săvârșite de cei ce se ascundeau în dosul secerii și ciocanului și va blestema pe bună dreptate pe împilatori. Degeaba încearcă comuniștii de azi să tulbure apele ca să vină din nou la putere. Tot mai mulți oameni înțeleg cine au fost ei cîndva și cine sînt acum (adică aceiași demagogii!). Lumea s-a săturat de atîtea experimente pe seama păturilor de jos. Materialele de arhivă din prezenta carte-document demonstrează că partidul comunistilor din fosta URSS (ca și cele din alte țări ale „lagărului socialist”) s-a dovedit a fi o organizație criminală ce a generat numai teroare, genocid și sărăcie pe toată perioada cît a fost la cîrma țării. Să ne ferească Dumnezeu de așa conducători pe viitor!

(Foto: Vasile Șoimaru)

CARTEA, O PREOCUPARE DE CĂPĂTÂI A BIBLIOTECII

R. ANDREI

Mărturie de credință pentru Basarabia română

La Sediul Central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, în prezența unui nume-

ros public, competent, de elită, am putea spune, s-a desfășurat, pe parcursul a câteva ore pline de discuții și aprecieri elogi-oase, lansarea unui volum de publicistică, analize și atitudini, intitulat *Basarabia Ro-*

mână la cumpănă de milenii (antologie, 1988-2010), semnat de istoricul Ion Buga, eveniment moderat cu multă competență de scriitorul **Vlad Pohilă**, așa precum se manifestă de fiecare dată în asemenea cazuri, având și eu bucuria de a-mi fi condus dezbaterile la o carte.

Lucrarea cuprinde în jur de 200 de articole, studii, eseuri pe o întindere de 600 de pagini, completată cu vreo 50 de pagini de album foto. Perioada în care acestea au fost scrise și publicate în cele mai bune ziare și reviste ale vremii este 1988-2010, cap de serie fiind articolul *O limbă maternă – un alfabet*, care la început a avut răsunetul unui dangăt de clopot de vestire a renașterii naționale.

În *Prefață*, prof. univ. dr. Ioan Scurtu, director al Institutului de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române, menționează: „Volumul *Basarabia Română la cumpănă de milenii* (antologie, 1988-2010) însumează o parte din creația, munca, lupta și zbaterea profesorului Ion Buga, fiind o mărturie de credință pentru un intelectual de înaltă ținută morală, care va rămâne, peste timp, un reper de conduită civică, într-o vreme tulbure, când omenirea, în ansamblul ei, își caută noi repere și căi de

evoluție. Om de cultură, cu o aleasă sensibilitate, profesorul Buga a fost întotdeauna receptiv la creațiile din acest domeniu, acordând o atenție specială personalităților care, prin scrisul și atitudinea lor, au contribuit la afirmarea valorilor naționale românești. Impresionante sunt paginile scrise despre Mihai Eminescu, poetul nepereche al tuturor românilor, dar și despre contemporanii noștri, «basarabeanul» Grigore Vieru, «răgățeanul» Adrian Păunescu, «bucovineanul» Vasile Tărățeanu ș.a.”

Sunt creionări distincte și adevărate despre autorul nostru. Trecând la tema propriu-zisă – lansarea noului volum, vom preciza că prof. Ion Buga a dat dovadă de o activitate prolifică, înscriindu-se în anale cu 150 de lucrări științifice, didactice și publicistice, inclusiv șapte cărți.

Din start, moderatorul Vlad Pohilă a accentuat că volumul *Basarabia Română la cumpănă de milenii* este o carte de sinteză, care trage linia, făcând bilanțul unei activități de peste două decenii. Și-a amintit că domnul Buga i-a fost profesor de istorie la Universitatea de Stat din Moldova, ulterior cunoscându-l prin articolul *O limbă maternă – un alfabet*, publicat în ziarul *Învățămintul public*, o publicație presti-

oasă pentru acea vreme. A fost o premieră punerea în firescul lor a limbii materne și alfabetului latin, fiind unul din manifestele perioadei de glorie a renașterii naționale. Cartea este foarte bine și frumos construită cu o emoționantă dedicație copiilor și nepoților, incluzând cele mai importante studii privind adevărul istoric în desfășurarea lui. Oricare Rogozin și șovinii ruși de teapa lui, dacă ar pune la îndoială acest adevăr, el este anihilat chiar din titlul cărții, pe care îl enunță cu toată demnitatea și verticalitatea profesorul Ion Buga. Are cartea și multe referințe, o iconografie bogată. Mihail Kogălniceanu spunea că nu se poate studia Istoria Moldovei fără Istoria celorlalți români – munteni, transilvăneni și prof. I. Buga a dat curs acestei opinii printre primii în rândul istoricilor noștri, încă în anii '80 ai secolului trecut. E potrivită lansarea unei cărți cu amprenta proaspătă a istoriei ultimelor decenii, în această sală, și ea istorică, pentru că aici au fost găzduiți și marele Nicolae Iorga, neîntrecutul George Enescu, remarcabila soprană Maria Cebotari, care pe vremuri își lăsase aici bagajele, am putea enumera zeci de alte personalități, dar să dăm curs lucrurilor de cuvânt.

Dr. hab. **Anatol Petrencu:** „Este un eveniment științific și cultural deosebit, pentru că și protagonistul nostru – profesorul Ion Buga este un om deosebit, deputat în primul Parlament, care, de fapt, a fost cel mai important pentru evoluția R. Moldova. Domnul Buga este o persoană foarte activă. Țin să atrag atenția că această lucrare cuprinde materiale legate nu numai de istorie, dar și de cultură, diverse aspecte lingvistice, de politică. Foarte bine că autorul a conceput-o în ordine cronologică. Am avut prilejul să-l cunosc mai bine la Catedra de Istorie a Universității de Stat din Moldova, predând și un Curs comun. Nu putem preda Istoria pe bucăți, oricare ar fi opțiunile și cât de împărțite opiniile,

dovada acestei afirmații stă și în cartea profesorului Ion Buga.”

Dr. **Iurie Colesnic:** „Vreau să amintesc, la rândul-mi, că în această sală a fost și în 1917, și în 1918, Constantin Stere. Deci, suflul Unirii se mai simte. Nemijlocit la omul și cartea care ne-a adunat voi începe mai de departe. Este o carte care nu putea să nu apară. Pe autorul ei l-am cunoscut în calitate de profesor pe când eram student la Institutul Politehnic, astăzi Universitatea Politehnică. Noi încă pe-atunci îi spuneam Ion Ionovici și nu Ivan Ivanovici, cum impunea regimul. Articolul despre care a amintit moderatorul Vlad Pohilă a fost valul care a spart zăgazul răbdării și cumițeniei noastre, valul renașterii naționale. Cartea este o cronică veridică a pașilor noștri. Ea demonstrează că memoria învinge prin oameni. Eu întrevăd continuarea cărții prin alt volum, autorul e plin de energie la această frumoasă vârstă.”

Acad. **Anatol Ciobanu:** „Istoria și limba trebuie s-o cunoască fiecare, pierzându-se acestea, se pierde Neamul. Profesorul Ion Buga este luptătorul pentru cauza națională de pe linia întâi. A scris cu mult curaj încă până la declararea Independenței. Reputatul lingvist, basarabeanul nostru E. Coșeriu ne îndemna să spunem despre lucruri așa cum sunt, dar să spunem adevărul despre limbă și alfabet în anii 1988-1989 nu era chiar așa de simplu pentru noi. Am asistat la „ghilotinarea” lui Ion Buga când a

scris materialul la care s-a făcut trimitere. *Basarabia Română la cumpănă de milenii* este scrisă cu multe argumente și fapte. Vă îndemn să citiți studiul despre Tricolor, și celelalte materiale, căci merită toată atenția. Fiindcă suntem la Biblioteca, patronul spiritual al căreia este Bogdan Petriceicu Hasdeu, aș aminti un gând spus de acest mare cărturar: istoricul poate fi numai român prin simțăminte.”

Prof. **Boris Volosatâi**, directorul Liceului româno-francez „Gheorghe Asachi”: „Mulțumim, domnule profesor Buga, pentru acest minunat manual, nu ați cedat nimic din verticalitate. Omul se trece, cartea însă rămâne. Am trăit Istoria alături de Dumneavoastră. Această lucrare este asemenea unui testament, ea răspunde la multe întrebări. Pentru mine este ca o fearestră deschisă spre orizonturi, am aflat la lectura ei multe lucruri și detalii noi.”

Prof. dr. **Timofei Melnic**: „Antologia reprezintă o imagine complexă a unei personalități, care s-a inclus în lupta pentru realizarea idealurilor naționale. Este o carte integră, un volum fundamental și monumental, ca și autorul ei, care demonstrează calități iscusite de savant, publicist, cronicar. Merită toată aprecierea design-ului cărții – Vitalie Pogolșa, care a realizat o copertă minunată după o fotografie de Mihai Potârniche, care ne amintește de neuitatele Mari Adunări Naționale, în consecință și piața fiind îndreptățit botezată

cu acest nume. Profesorul Ion Buga poate fi mândru și de faptul că unul din participanții în prim-plan la Marea Adunare Națională este fiul său Mircea, tânăr studios pe atunci, actualmente dr. în medicină, director general al CNAM, ex-vice ministru al Sănătății, care a pus umărul și punga la bătaie pentru sprijin financiar la editarea volumului.”

Acad. **Gheorghe Ghidirim**: „Îl cunosc pe fratele Ion Buga din 1965. Sunt impresionat de credința, cumsecădenia, activismul și curajul civic de care a dat dovadă permanent. Ne-am educat și copiii în spirit patriotic. Ion Buga a fost clopotarul, care a argumentat că avem un alfabet, o limbă a noastră și că ea este limba română.”

Ex-ministrul Culturii **Ion Ungureanu**: „Iată că am ajuns să vedem cum „rinocerii roșii” au venit și în Piața Marii Adunări Naționale – locul nostru sacru. Suntem în plină conflagrație cu un imperiu care nu se lasă dus – iată de ce e importantă cartea lui Ion Buga, necesară în fiecare casă luminată, bibliotecă, școală. Noi avem comori care trebuie puse în circuit larg pentru a ne scoate din adormirea egipteană. Renașterea a fost o mare victorie națională, care se termină cu o rușine națională: ei – „rinocerii roșii”, vor să ne întoarcă înapoi. Cartea *Basarabia Română la cumpănă de milenii* este o chemare de a nu ne lăsa în genunchi, decât doar în față lui Dumnezeu. Domnul Buga ne învață că istoria trebuie să țină cont de

morală. Dacă istoria nu ține cont de morală, ea este imorală, deci trebuie să se ducă la groapa de gunoi a societății. Profesorul Ion Buga ne invită să cugetăm pe linia lui Mihai Eminescu. M-am gândit, citind această carte, că este foarte binevenită în aceste timpuri incerte, care-i evidențiază pe adevărații români basarabeni. Ce înseamnă a fi azi „moldovan”? – Înseamnă să nu ai istorie, ca ei, dușmanii noștri, să ne ducă înapoi în Rusia cu Ștefan cel Mare și Sfânt. Asemenea cărți obligă societatea să se trezească.”

Igor Burcă, veteran al Armatei Române: „Am venit la această frumoasă adunare pentru a sărbători cartea *Basarabia Română la cumpănă de milenii*, pe care am citit-o de-a fir a păr. Am fost coleg de luptă cu Gheorghe Ghimpu, arboratorul Tricolorului, l-am admirat pe Ion Buga pentru verticalitate și patriotism.”

Nicolae Misail, ziarist: „Mă simt fericit și împlinit de faptul că am avut la facultate buni profesori, între care și domnul Ion Buga. Am conlucrat în cadrul primului Parlament al R. Moldova. Cartea e bună mai ales pentru faptul că delimitează clar minciuna de adevăr. Nu știu care este tirajul, dar cred că ar trebui să fie cât mai multe exemplare.”

Dr. hab. **Ion Ciocanu**, „Evidențind meritul cărții, a ținut să remarce și faptul că autorul trebuia să fie mai riguros la selectarea fotografiilor pentru ca să nu fie

incluse și persoane care s-au situat pe altă parte a baricadei de luptă împotriva renașterii naționale.”

Au completat șirul aprecierilor și opiniilor Boris Vasiliev, autorul zguduitoarei cărți *Stalin mi-a furat copilăria*, prof. V. Zagaevschi, jurnalistul Ion Stici, dr. Ion Văluță, colegul de școală T. Musteață, prof. Maria Neagu din Criuleni ș.a.

Lansarea a fost un triumf, un succes al cărții, cinstea și onoarea i-a revenit autorului, așa după cum am putut observa și din această trecere în revistă.

Pentru încheiere aș mai face trimitere la două succinte referințe. Poetul academician Grigore Vieru scria că „*Ion Buga este unul dintre cei mai de seamă frunzași ai mișcării pentru eliberarea noastră națională și istoria îi va înregistra numele în filele ei de aur*”, iar dr. Nicolae Mătcaș are convingerea că „*Ion Buga ar putea renunța la toate avuțiile lumii, nicidecum însă la adevărul istoric și științific*”.

După cum mi-am dat seama, volumul *Basarabia Română la cumpănă de milenii*, ar fi trebuit să fie editat câțiva ani în urmă, dorindu-se a fi un cadou meritat la aniversarea a 75-a de la naștere a lui Ion Buga. Din motive bine cunoscute editarea s-a târăgănat, oricum rămâne a fi o carte de căpătâi, o carte foarte necesară – „**Cartea vieții**”, așa cum a mărturisit însuși autorul că este pentru Domnia Sa.

Adunați la „Masa rotundă” a cuvintelor

Zilele trecute, la Sediul Central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a avut loc lansarea unui nou volum **Rotonda falnicilor tei**, apărut recent la Editura „Pontos”, a scriitorului Gheorghe Marin, și a romanului în două volume **Evadat din Basarabia cotropită**, tipărit la Editura „Bogdana”, a bucureșteanului basarabean Stelian Nicula.

Mai întâi octogenarul **Gh. Marin** a ținut să menționeze că Stelian Nicula, care

nu a putut fi prezent la eveniment din cauza unor probleme legate de perfectarea documentelor pentru trecerea frontierei, este consătean și fost coleg de clasă la școala primară din satul Cășlița-Prut, plasa Reni, județul Ismail, fiind bucuros că după o perioadă îndelungată de timp s-au regăsit în lumea cuvintelor, fiind brutal despărțiți atunci când armata sovietică „eliberatoare” a impus frontiera pe malul Prutului, unul refugiindu-se în Țara-mamă, altul rămânând în Basarabia ocupată.

Pe post de moderator, **Arcadie Suceveanu**, președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, a menționat: „Avem bucuria de a ne întâlni cu o distinsă personalitate a culturii noastre, semnatarul unui nou volum de proză, care înregistrează un adevărat reviriment, dând viață cărților una după alta: de memorii, nuvele, scrieri pentru copii ș.a. Titlul cărții lansate este unul foarte frumos, poetic, semnificând parcă românimea adunată la Masa brâncușiană, Masă pe care o putem vedea și pe copertele acestui volum, surprinsă de maestrul fotograf conf. univ. dr. în economie Vasile Șoimaru. Proza domnului Gh. Marin este mai puțin obișnuită, fiind la interferența

dintre genuri: eseistică, nuvelistică, memorii. Este unul din puținii cunoscători ai evenimentelor istorice trăite, «un translator de memorii», cum foarte bine îl definește scriitorul Ion Hadârcă. Gh. Marin se dovedește a fi un iscusit portretist și interpret al unor evenimente și detalii inedite. Acest tip de carte se citește foarte ușor. Personal, la lectura ei, citeam pagină după pagină, vrând parcă să nu se mai termine. Lucrearea deschide porțițe în biografia unor personalități dragi nouă tuturor. Unele întâmplări pot servi ca nucleu, subiect pentru povestiri, nuvele documentare mai extinse, chiar și pentru romane. Mă bucur că autorul la această vârstă frumoasă este foarte activ, o prezență cunoscută și în publicistică. L-am cunoscut vreo 35 de ani în urmă în calitate de vicepreședinte al Comitetului de stat pentru edituri, poligrafie și comerțul cu cărți. Domnia Sa a semnat pentru apariția a zeci, sute de mii de volume, inițial fiind doar o singură editură – «Cartea Moldovenească», după care au apărut «Lumina» și «Literatura Artistică». Erau trase tiraje mari, astfel că de pe urma vânzării lor în bugetul republican anual se vărsau circa 12 milioane de ruble,

o cifră impunătoare. Domnul Gh. Marin n-a făcut figură de șef mare, mai mult, era ca un factor de detensionare atunci când apăreau situații critice și au fost nu puține, ajungându-se până la hotărâri de «ghilotinare» a unor volume semnate de scriitorii Mihail I. Cibotaru, I. Vatamanu, P. Cărare, P. Boțu ș.a., salvând imaginea scriitorului și a redactorului de carte. Umorul și înțelepciunea care-l caracterizează îl ajutau să soluționeze o parte a «nodurilor gordiene» din cele mai complicate. Sunt prețioase paginile din această carte, care îi readuc în actualitate pe nonagenarul Anatol Gugel, pe regretații Gheorghe Vodă, Gheorghe Malarciuc ș.a., scriitori care fac parte din generația de aur a literaturii noastre, care ne prezintă prietenia exemplară dintre scriitori, ce trebuie să ne servească model de concordie. Autorul nostru cu multă candoare scrie și despre scriitorii din generația mai tânără, bunăoară, colegii Nicolae Dabija, Ion Hadârcă, Claudia Partole etc. Sunt pagini frumoase, înduioșătoare, așa că vă felicit din tot sufletul, domnule Gheorghe Marin, pentru această nouă realizare. Romanul domnului Stelian Nicula doar o să-l prezentăm, dar sperăm să facem o lansare cu prezența autorului.”

Poetul și parlamentarul **Ion Hadârcă**, „nașul” și prefațatorul unor cărți de-ale lui Gh. Marin, a apreciat evenimentul ca pe o sărbătoare: „Cartea *Rotonda falnicilor tei* este rodul unei mari prietenii, iar efortul actului creator este unul salvator. Autorul insistă întru salvarea prin cultură. Cartea poate fi citită în mod dublu, pentru că însuși Gh. Marin a trecut prin drame mari. Ea este prefațată de acad. Gheorghe Ghidirim, care face parte din cohorta marilor personalități. Sunt de aceeași părere cu Arcadie Suceveanu, când a spus că titlul este poetic. După lectură, vezi cât de clar definește el semnificația, pare că suntem adunați la un simpozion în jurul rotondei pentru a discuta problemele neamului legate de limba română, sentimentele patri-

otice, demnitatea națională. Începând cu evocarea lui Alexe Mateevici, pentru care autorul are numai cuvinte de laudă, găsește detalii inedite, cum sunt, de exemplu, versurile adresate direct țarului la 100 de ani de la cotropirea Basarabiei, anul acesta în luna mai vom marca bicentenarul acestui trist eveniment pentru neam. A fost un act de mare curaj pentru poet atunci când a scris aceste versuri cutremurătoare, aduse în actualitate și care constituie un filon al demnității naționale. Urmează portretizarea unui grup de scriitori despre care s-a pomenit, ei făcând parte din generația de sacrificiu și de risc, este vădit calvarul prin care a trecut această generație. Mă bucură noua carte și primesc cu rezervă faptul că m-a inclus și pe mine în rotondă. M-a mișcat evocarea părintelui meu. Vreau să amintesc aici cum împreună cu domnul Gh. Marin visam la deschiderea unei edituri a cărților pentru copii, am pregătit documentația necesară, dar având o plecare la Moscova, unde am fost filat, verdictul a fost negativ pentru această inițiativă. O fi de vină Securitatea, regret că nu s-a fondat această editură a cărților pentru copii. Și ultimul aspect – evocarea celor dragi – Doina și Ion Aldea-Teodorovici. Am fost nu o dată în vizită, pe vremuri, în această familie, eram impresionat de minunata lor bibliotecă, unde, cred, mai dănuie cântecele patriotice ale celor două inimi gemene, se mai simte candoarea aromei florilor de tei. Îndemn autorul să mai scrie cărți, inclusiv pentru copii, pentru că este mereu tânăr sufletește”.

Gheorghe Ghidirim a recunoscut că e greu pentru un chirurg să vorbească de pe același eșichier cu predecesorii săi, remarcabilii scriitori A. Suceveanu și I. Hadârcă, dar totuși va încerca să puncteze câteva gânduri: „Îl cunosc pe Gheorghe Marin din 1960. Am rămas plăcut surprins de inteligența, cunoștințele și curajul Domniei Sale. Atunci la putere era Boduil, care a adus enorme daune culturii naționale,

mai mari decât întreg Imperiul Otoman. Gheorghe Marin are cuget și suflet curat și spune adevărul. Despre toți și tot ce a scris, a făcut-o cu multă căldură, nu observăm invidie, ci generozitate, dăruire. Este foarte impresionantă evocarea prieteniei celor patru scriitori, care s-au căsătorit în aceeași zi: Gheorghe Marin, Gheorghe Malarciuc, Alexei Marinat și Arhip Cibotaru, avându-l de naș pe marele actor Constantin Constantinov («cea mai strălucită Chirița din teatrul basarabean»). În această carte descoperim o rară frumusețe sufletească. M-a frapat ceea ce am aflat despre scriitorul creștin Vasile Militaru. Regimul comunist din România, nu mai puțin odios decât la noi, l-a întemnițat și l-a maltratat, a trecut în veșnicie cu moarte de martir. El este un exemplu pentru generația tânără de astăzi. Mi-au provocat profunde emoții poezia *Mama*, pe care vreau s-o citesc în continuare și care cu reală îndreptățire poate sta alături de versurile închinatelor ființei dragi care ne aduce pe această lume ale lui Grigore Vieru și George Coșbuc.”

Nepotul **Cristi Aldea-Teodorovici**, împreună cu un grup de tineri interpreți: Adriana Rusu, Felicia Dunav, deținătoarea Marelui Premiu la Festivalul „Două inimi gemene”, ediția 2011; Cristi Papanaga, Lavinia Rusu, ambii laureați ai aceluiași festival, și Anișoara Balmuș, i-au dăruit lui Gheorghe Marin un buchet de răscollitoare melodii patriotice din repertoriul Doinei și al lui Ion Aldea-Teodorovici, dar nu înainte ca să-i mulțumească iubitului „băbălaș” (cum îi spunea în copilărie bunicului) pentru frumoasa carte apărută și lui Dumnezeu că i-a dăruit acestuia viață și memorie lungă, cu puterea de a o împărtăși și în continuare în viitoarele cărți, și-a destăinuit visul în care bunicul o ținea de mână pe micuța Doina, fiind nu departe și bunița Eugenia, mulțumindu-i și ei pentru că are grijă de amândoi.

Maria Sarabaș, apreciata interpretă de muzică populară, a mulțumit numeroșilor participanți la eveniment, care i-a pus în față pe doi oameni venerabili, unul din ei – Stelian Nicula, fiind chiar unchiul distinsei cântărețe și profesoare universitare. Este interesant că S. Nicula nu face parte din rândul scriitorilor, dar, ajuns la onorabila vârstă de 80 de ani în aprilie 2010, după moartea scumpei soții, a simțit nevoia să-și reverse în cuvinte scrise tumultuoasa biografie personală, a satului și a țăranilor din Câșlița-Prut. Stabilizat de ani buni în București, n-a uitat rădăcinile de unde a pornit. A învățat la școala primară cu Gheorghe Marin, apoi a făcut Liceul la Ismail, a lucrat câțiva ani pe post de învățător la baștină, dar a venit „puhoiul roșu” și în 1944 s-a refugiat în Țară. Aici a învățat la Politehnică, a lucrat inginer, devenind apoi director general al Uzinei „Grivița Roșie” din București, încheindu-și strălucită cariera în fotoliul de ministru al Construcției de Mașini. Maria Sarabaș a remarcat că unchiul ei a scris cu multă dragoste și evlavie despre satul în care s-a născut, a studiat multe documen-

te de arhivă. Cele două volume reprezintă un roman autobiografic, în care sunt evocate viața și traiul cășlițenilor, nepoata fiind mândră de memoria și imaginația bogată a lui S. Nicula, care i-au permis să oglindească minunate peisaje, folosind cu iscusință metafora, comparația etc., exprimându-și speranța că romanul le va trezi revelație cititorilor. A mai spus că autorul trudește la o a treia carte cu aceeași simțire românească care-i unește pe toți românii și că satul Cășlița-Prut mai are pornite în lume multe personalități notorii: fostul ministru al Educației Ilie Vancea, istoricul și folcloristul Valeriu Chiperi ș.a., prezenți la manifestare, făcând un apel pentru fondarea unei asociații a cășlițenilor.

Valeriu Chiperi: „Domnule Gheorghe Marin, sunteți un model pentru noi, ca și oamenii despre care scrieți, sunt oameni buni, și exemplul lor parcă ne îndeamnă și pe noi să devenim mai buni. Sper ca la Hramul satului să mai facem o lansare, am și vorbit cu primarul, care a îmbrățișat cu toată inima această propunere. «Am sorbit» cartea în câteva zile, ca de altfel și pe cea a domnului Stelian Nicula. Prin romanul *Evadat din Basarabia cotropită* mi-am amintit despre cele povestite despre satul nostru de bunica și străbunica, fiind prețioase aceste relatări, pentru că ele spun adevărul din perioada interbelică, mai puțin cunoscută, chiar și de unii profesori de istorie. Mi-a plăcut foarte mult cum este descrisă viața sătenilor, evlavia lor, credința lor adâncă în Dumnezeu și felul cum o transmiteau copiilor. Cât de frumoase erau relațiile dintre rude și nețărmurită dragostea față de pământ! Sunt cutremurătoare paginile despre felul în care s-a cedat Basarabia, fără să se tragă un foc de armă, cum a venit balaurul roșu în sat cu «politrucii», care încercau să pună călușul în gura oamenilor. Familia Vancea a fost prima deportată «în Siberii de gheață». Doresc protagoniștilor multă sănătate

pentru a scrie și alte cărți, căci noi le vom citi cu multă recunoștință. Având asemenea personalități, avem îndreptățită motivația să fondăm o asociație a cășlițenilor. Domnul Vancea este primul om cu studii superioare din sat și cu funcția de ministru.

În replică, **Ilie Vancea**, apreciind valoarea cărților care au fost lansate și a luărilor de cuvânt, a concluzionat: „Asistând la această minunată sărbătoare de suflet mă simt de parcă s-ar fi turnat ulei în candela sufletului meu și a Neamului întreg”, la care moderatorul Arcadie Sucevanu a adăugat: „Să dea Dumnezeu ca niciodată să nu se termine uleiul din candela Neamului și să ne tot adunăm la asemenea rotonde până la întregire.”

Marcela Mardare, editoarea volumului *Rotonda falnicilor tei*: „Cartea este de fapt o continuare a celorlalte, care au apărut tot la «Pontos» în 2008, 2009, exceptându-le pe cele pentru copii. Autorul a știut să adune în proaspătul volum scriitori din mai multe generații. În scrisul domnului Gh. Marin simți dragostea față de aproapele nostru, ce atât de mult ne lipsește în aceste timpuri zbuciumate la care suntem martori oculari. Autorul a pășit pragul celor 80 de ani, fiind în suflet copil. Îi dorim sănătate și să-i sporească oțelul în peniță pentru a scrie noi cărți și a ne aduna și la alte rotonde, tot atât de frumoase.”

Gheorghe Marin, copleșit de emoții, a mulțumit tuturor pentru prezență, cuvinte frumoase, pentru organizare, editare și găzduire, încheind cu: „M-am simțit la fel cum mă simțeam la vârsta de șapte ani, dar și mai fragedă, când mă duceam cu mama la biserică și ascultam slujba religioasă. Vă aștept și la alte lansări, căci scriu în continuare.”

Celor interesați să citească cărțile despre care am relatat, le spunem că se pot adresa la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și la filialele acesteia.

DESTINE NEORDINARE – LANSĂRI MEMORABILE

Raia ROGAC

Lansarea romanului
Mareșal Alexandru Averescu
 la Biblioteca „O. Ghibu”

Zilele trecute, la Biblioteca „Onisifor Ghibu” din Chișinău, a avut loc lansarea celui de-al doilea volum al romanului istoric intitulat *Mareșal Alexandru Averescu*, semnat de Mihai (Michael) Babele. De menționat că lansarea primului volum *Mareșalul Alexandru Averescu. Anii de tinerețe* a fost găzduită de aceeași instituție cu doi ani în urmă.

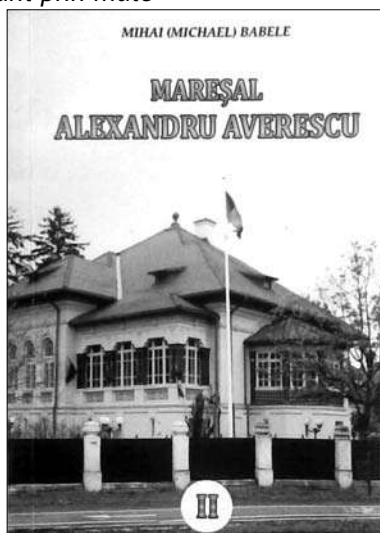
Până în prezent autorul a mai editat *Jurnalul unui KGB-ist*, roman în trei volume, romanele *Glorie și umilință* și *Malurile morții*, culegerile de nuvele *Prințesa de Mangop* și *16 ani din viața lui Isus*.

În calitate de moderator, dar și de prefațator, **Vitalie Răileanu** s-a referit atât la noua lucrare, cât și în general la scriitura lui Mihai Babele, specificând: „Recentul volum semnat de autorul nostru are un cuprins destul de concentrat, interesant prin materia și tehnicile românești, și insolit prin amănuntele biografice și istorice ale Mareșalului Alexandru Averescu. Autorul construiește un „model” existențial al unei personalități, iar elementele acestui univers sunt atât de captivante încât merg până la contestarea unor pagini din Istoria neamului românesc. Prozatorul a intuit că atunci, într-o anumită perioadă, când evenimentele întâmplătoare ale istoriei se substituie destinelor umane, dispare adevărul.

Ceea ce reușește să răvășească Mihai Babele definitivează natura istoriei.” Și, în aceeași ordine de idei: „Originalitatea scriiturii nu se află numai în subtilitatea și unicitatea expresiei, ce mărturisește, într-adevăr, un deosebit romancier, ci și în viziunea propriilor investigații, cercetări, dar și a experienței de viață, transformată în perspectiva contopirii intime a scriitorului Mihai Babele cu modul de activitate a unei personalități. Spiritualitatea autohtonă, absorbită fără niciun fel de artificiu, este ridicată, prin romanul Mareșal Alexandru Averescu de Mihai Babele, la o dimensiune aparte, cea a autenticității, de o novitate specifică oricărui artist profund.”

În continuare, **Arcadie Suceveanu**, președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, vorbind despre protagonist, a menționat și faptul că e potrivită această lansare în spațiul înnobilit de cărți, precum este Biblioteca „Onisifor Ghibu”. Babele este numele de scriitor, iar în buletin este Mihai Neceainicu. Autorul este unul din

cei mai prolifici scriitori din ultima vreme, a găsit filoane de aur din istoria mai nouă și mai veche, exploatându-le cu succes, editând un roman după altul. Această nouă lucrare se află la al doilea volum, care prezintă o panoramă a istoriei noastre. Este scriitorul care știe să îmbine reușit elementul de ficțiune cu cel al realului, lucru de loc ușor. Au mai scris în acest mod scriitorii Gheorghe Madan, Vladi-

mir Beșleagă și, fără doar și poate, Mihail Sadoveanu. Această lucrare oferă o lectură antrenantă, care te ține în elementul ei până la sfârșit. În roman e oglindită epoca dintre cele două războaie mondiale – viața mareșalului Alexandru Averescu cu toate intrigile caracteristice acestui fragment de istorie. Autorul ne propune o biografie romanțată suprapusă peste evenimentele istorice. Noua carte este o reușită a autorului și a prozei noastre în general.

Până a oferi cuvântul altui vorbitor, moderatorul a ținut să sublinieze faptul că istoria trebuie să intereseze pe toți, indiferent de categorie socială și de vârstă. A amintit și de faptul că mareșalul Alexandru Averescu este din satul Babele, de unde este și autorul, de unde și provine pseudonimul acestuia. Un timp localitatea a purtat numele acestei distinse personalități din istoria neamului românesc, acum numindu-se Oziornoe. Cartea are următoarea dedicație: *„Dedic această carte Mareșalului nostru intelectual, publicist, prozator și patriot înflăcărat, Maestrului Serafim Saka”*, moment apreciat atât de Arcadie Suceveanu, cât și de Vitalie Răileanu, ultimul mărturisind și faptul că a citit toate volumele scrise de Mihai Babele, considerându-l un bun valorificator al istoriei. *„Romanul m-a înrobbit, îl recomand cu toată insistența mai ales tinerilor, celor prezenți în sală, și nu numai, pentru că această scriere completează o breșă din istoria neamului nostru”*, a mai adăugat moderatorul.

Prins în mrejele lecturii acestui roman s-a arătat și scriitorul **Nicolae Popa**, care l-a citit într-o singură noapte, chiar dacă volumul se întinde pe 280 de pagini. Sub aspect literar, autorul captivează cititorul prin ficțiune, dar în același timp propune file de jurnal de istorie trăită de eroul romanului. Mareșalul Averescu a fost mai întâi un militant și apoi un politician. Lucrarea se înscrie fără îndoială în lista romanelor istorice, el are și un caracter didactic,

fiind necesar, în primul rând, pentru cei maturi și, în special, pentru politicieni și guvernanți.

Arcadie Suceveanu a propus ca romanul să fie lansat și la Academia Militară din Republica Moldova.

O altă vorbitoare, **Lidia Grosu**, din start i-a dorit autorului sănătate și inspirație și mulți cititori noului roman, remarcând că Mihai Babele și-a ales un gen și un domeniu de abordare nu chiar atât de ușor – istoricul, încercând, vorba scriitorului, „să șteargă colbul”, și a reușit, pentru că a prezentat una din marile personalități în întreaga ei complexitate. Lansarea acestei cărți poate să se înscrie și în lista evenimentelor de comemorare a celor 200 de ani de la răpirea Basarabiei. Mihai Babele este un spirit creativ cu o concepție bine conturată, a conchis Lidia Grosu.

Generalul **Anton Gamurari** a spus că eroii cărților lui Mihai Babele sunt oameni deosebiți, care au lăsat urme memorabile în istoria neamului. Mareșalul Averescu este o figură marcantă, merită să fie amintit că din satul lui de baștină mai sunt încă patru generali de armată. Cu toate că astăzi există multe surse despre mareșalul

Averescu, el este foarte puțin cunoscut în spațiul basarabean, de aceea romanul lui Mihai Babele este foarte bine-venit pentru a completa golul de informație. În 1918 mareșalul a spus un lucru sfânt, după părerea mea (A. Gamurari), și anume ca să nu fie legiferat în grabă Actul Unirii Basarabiei cu Țara-mamă, pentru ca ulterior Rusia să nu mai poată pretinde la acest teritoriu. M-au impresionat în mod deosebit momentele biografice despre generalul și apoi mareșalul Alexandru Averescu. În continuare, vorbitorul, în virtutea faptului că lansarea se desfășoară în incinta unei biblioteci, și-a amintit de anii tinereții, spunând că era cititorul a trei biblioteci din Chișinău, orașul în care s-a născut, considerând că anume lectura l-a format ca personalitate, dar mai întâi ca elev, apoi și ca student eminent. Cu multă durere în suflet și tristețe și-a amintit de luptele pentru integritatea Moldovei din 1992, de camarazii de arme, de greșelile care s-au făcut, exprimându-și convingerea că, evitate fiind, Republica Moldova ar fi avut cu siguranță un alt viitor și o statalitate sigură. A amintit de furturile masive care s-au făcut în cadrul marilor întreprinderi, așa-zise „de importanță unională”, între care și „Mikroprovod”, cu ajutorul evreilor trecându-se peste hotare tehnologii importante, scumpe, pe baza cărora străinii și-au făcut business de mare succes. A mai vorbit și despre eliberarea unor mari infractori, între care și Smirnov, de legăturile și afacerile dubioase ale acestuia cu Vladimir Voronin. „Chiar dacă noi n-am avut armată, mă doare și până astăzi că n-am reacționat prompt, cu fermitate pentru a ne impune dușmanului; momentele de tăvănare au condus la ceea ce avem până în prezent – incertitudine în privința integrității statale”, și-a încheiat mesajul Anton Gamurari.

Dna dr. **Larisa Căzănescu**, profesoară la Universitatea de Stat din Moldova, l-a apreciat pe Mihai Babele ca pe un scriitor foarte bine documentat, care abordează

cu discernământ teme delicate, de natură să scoată în lumină mari personalități de interes larg pentru cititori. Sunt foarte bine-venite aceste cărți ale autorului, prin multitudinea planurilor și subiectelor, care oferă o lectură dinamică. Din conținutul lor aflăm lucruri interesante, care merită să fie cunoscute, în special despre războiul din Transnistria – toți trebuie să cunoască adevărul, toți trebuie să dorească să fim împreună.

O altă profesoară, de la Liceul „Mihai Eminescu” din Chișinău, **Eugenia Bobeică**, a remarcat: „În roman e pomenită și familia noastră, care a trecut printr-un adevărat calvar în timpul războiului din Transnistria. Bravo lui Mihai Babele, care are curaj să spună adevărului pe nume.” Adresându-se către tinerii din sală, doamna profesoară i-a îndemnat să nu fie indiferenți față de aceste evenimente de maximă importanță. Fără a cunoaște trecutul, îndepărtat sau mai puțin îndepărtat, o țară nu poate avea un viitor, iar tinerii nu pot fi educați în adevăratul sentiment de dragoste și patriotism față de înaintași și patrie.

Mihai Babele, mulțumind celor prezenți pentru participare și cuvintele calde de apreciere, a declarat că despre mareșalul Alexandru Averescu poate să vorbească zile și nopți întregi. „Personalitatea lui m-a marcat și m-a predominat, astfel că la scrierea romanului nu am avut mari dificultăți, scrierea parcă venind de la sine. Am multe proiecte de creație, dar le voi dezvălui la timpul oportun”, a mai adăugat protagonistul.

Am citit și eu cu multă plăcere ambele volume ale romanului. Cu adevărat acestea abundă în materiale documentare, un plus sunt referințele marilor personalități din epocă, cum ar fi celebrul cărturar Nicolae Iorga, politicianul Constantin Argetoianu, căruia, de asemenea, i-am savurat memoriile, scrise cu o doză considerabilă de umor caragialesc, generalul Alexe Tanasiu ș.a. Îmi permit să ofer autorului câteva sugestii pentru evitarea unor greșeli care s-au strecurat pentru a fi evitate la o even-

tuală nouă ediție. În primul rând, cred, că în titlul volumului doi trebuia menținută sintagma Mareșalul Alexandru Averescu, la forma hotărâtă, ca și în primul volum. Aș presupune că la colaționare nu s-a ținut cont de unele redactări, fie că sunt scăpate unele cuvinte, fie că altele sunt în plus. Atunci când ele nu creează mici confuzii, sunt nevinovate, dar pe alocuri întâlnim situații generatoare de neclarități. Cred că redactorul ar fi trebuit să manifeste mai multă atenție.

În rest, felicitări autorului și viață lungă romanului!

Un vis împlinit contra unui destin marcat

La Biblioteca „Ovidius”, în prezența autoarei Ecaterina Drotenco, a avut loc lansarea volumului *O soartă și un vis* (o istorie tristă, sub formă de jurnal, a unei femei plecate să muncească pentru binele familiei în Italia), însoțit de un preludiv și un amplu comentariu de Dumitru Mircea (Mămăligă), carte recent apărută la Editura „Ancestrala” din Chișinău.

Abordarea acestei teme nu este nouă, dacă e să ne amintim de *Totentanz sau Viața unei nopți* de Claudia Partole, romanul care i-a adus scriitoarei Premiul Uniunii Scriitorilor, care cuprinde file de jurnal a două eroine tragice, roman lansat la Sediul Central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” și la Biblioteca „Onisifor Ghibu”. În ambele cazuri e redat calvarul prin care sunt nevoite să treacă o parte din femeile plecate din sânul familiilor pentru a câștiga bani mai mulți decât ar putea agonisi în patrie. Numai că

aceste sume de bani, chiar dacă rezolvă o serie de probleme ale rudelor rămase acasă, nu vor cicatriza niciodată rănilor fizice și morale ale celor care, cu bună-știință, s-au supus martirajului. Străinii își precupețesc banii, încredințând slugilor venite de peste hotare cele mai grele munci, acestea fiind, de regulă, îngrijirea celor bătrâni sau bolnavi, de care membrii familiilor se lasă sau nu vor să se ocupe singuri. Mă întreb și probabil se întrebă mulți ca mine: „Ce e aceasta, Doamne, blestem sau cruce, atunci când pe lângă bătrânii și bolnavii ajunși în neputință – italieni, greci, spanioli etc., se află nu cei apropiați, dar ființe de departe, cărora le plâng bătrânii și bolnavii, lăsați singuri în satele și orașele Moldovei? Oare a mai ajuns vreun Neam să-și bocească morții prin telefon? Când vor reveni lucrurile la normal, dacă acești bani sunt și de *cârpală* Bugetului de Stat, nu doar pentru cei, de dragul și pentru nevoile cărora se muncește din greu?”

În ciuda acestei note triste, inevitabile, atmosfera de la lansare a fost una caldă, de suflet. Autoarea, pe care au venit s-o susțină rudele, prietenii, consătenii, publicul cititor, deși răvășită de emoții, s-a arătat

bucuroasă de a-și ține cartea în mână, de a-și vedea visul cu ochii. Aproape zece ani Ecaterina Drotenco a întreținut flacăra vieții unui condamnat la moarte – Silvio Certolini, care, bărbat în floarea vârstei, la puțin timp după ce a făcut nunta, a fost atacat de SLA (scleroză laterală amiotrofică), fiind nevoit să se conecteze la mașina aplicată la tratomie. Fiind părăsit de soție, cu o indiferență totală din partea rudelor, acest suflet chinuit, neîncrezător și brutal la

început, a înțeles până la urmă cine este îngerul lui păzitor, astfel că nu numai că-i lua apărarea Ecaterinei, dar a și îndrăgit-o. Pare absurd, paradoxal, dar s-a dovedit a fi o dragoste reciprocă. Suflul ei mistuit de dorul de casă, de cei apropiați, generos și bun, nu a putut să nu-i răspundă decât prin același sentiment, contopit cu milă și suferință. Chiar zilele trecute am ascultat spovedania unei cunoscute, ce a îngrijit în Italia cinci ani de zile o bătrânică paralizată, culcând-o, spălând-o, sculând-o, hrânind-o, însoțind-o la biserică în cărucior, care, atunci, când a simțit că se apropie clipele de pe urmă, n-a întins brațele nici soțului, nici fiicei, nici fiului, dar anume ei, pentru a-i spune ultimele cuvinte de dragoste și recunoștință. Între altele, în comentariu, D. Mircea menționează că „*Silvio a păcălit moartea pentru mai mult de zece ani. Decizia de a trăi a fost una fericită, căci dacă nu o lua, n-ar fi cunoscut aieva firea adevărată a oamenilor – mai ales a celor dragi. Ai săi s-au îndepărtat și o femeie venită de departe, pe care nu o știuse, nici nu o văzuse, a devenit pentru el cea mai apropiată ființă. Atâta timp cât i-a stat alături, cu dragostea ei, viața în el a pâlpâit. Nu putem să punem*

la îndoială: în persoana autoarei avem de a face cu o conștiință curată, străbătută de lumina evlaviei și sacrificiului.” Da, a fost un sacrificiu, o faptă plăcută lui Dumnezeu, dar mari ne sunt păcatele, dacă ai noștri bolnavi rămân singuri în suferință, iar banii, oricât de mulți ar fi, nu pot acoperi golul celor care trebuie să le fie în preajmă.

Această poveste de dragoste aproape incredibilă, m-a dus cu gândul la o alta, care s-a răspândit în toată lumea, fiind intitulată *Love story*, romanul lui Erich Segal, profesor de limba latină și de literatură antică de la Universitatea din Yale, după care s-a făcut și filmul cu același nume. Dacă s-ar face un scenariu de film sau o piesă pe motivul cărții *O soartă și un vis*, unde ar putea juca rolul principal însăși autoarea, cu toată sinceritatea și simplitatea ei, am impresia că ar avea un mare succes la public. O dovadă în acest sens este că volumul prezentat cititorilor Bibliotecii „Ovidius”, s-a bucurat de mare priză.

Cartea a fost prezentată de D. Mircea, la care s-au alăturat și alți vorbitori: scriitoarea Raisa Plăieșu, directoarea Elena Butucel, traducătoarea Eugenia David și alții care, pe lângă aprecierile făcute au lăsat să

se audă clar apelul pentru cei plecați: „*Veniți acasă!*”

Participanții la acest eveniment, pe lângă exemplarul cărții lansate, s-au ales și cu alt cadou – o plachetă de versuri *Am uitat să uit de tine*, o carte de debut a Tatianeii Afanase, apărută la aceeași editură, care va fi lansată în viitorul apropiat la Biblioteca „Ovidius”.

DESTINUL TRAGIC AL ROMÂNILOR DIN BASARABIA: 1812-2012

Petru PARASCHIVU

Vorbind despre războiul ruso-turc din anii 1806-1812, constatăm că el a avut un impact deosebit de grav asupra destinului istoric al românilor de pe teritoriul dintre Prut și Nistru. Pe parcursul sec. XVIII Principatele Române au servit ca teatru de război pentru armatele celor trei mari imperii din vecinătate: Otoman, Habsburgic și Rus, iar pe 16 mai 1812, în urma expansiunii rusești ce s-a încheiat cu Pacea de la București, Moldova a fost despărțită practic în două, partea ei de est fiind anexată la Imperiul Rus. Consecința aceluia rapt a continuat să provoace suferințe și nenorociri pe parcursul a două secole. În prezent, la început de secol XXI, rănile lui nu s-au cicatrizat defel, ba chiar s-au deschis și sîngerează cu o nouă putere. Dovadă sînt și marșurile agresive ale comuniștilor (coloana a cincea a ocupanților ruși!) de la Chișinău și din alte localități din republică, dar și dezbaterile infinite atît ale istoricilor, lingviștilor, ale altor savanți, cît și ale deputaților din Parlamentul RM referitoare la un șir de chestiuni ce privesc identitatea poporului nostru, denumirea limbii, semnificația unor date și evenimente ce s-au desfășurat pe teritoriile populate din vechime de români etc.

În ajunul împlinirii bicentenarului de la anexarea / ocuparea Basarabiei de către imperiul hapsîn de la Răsărit, pe 10 mai 2012, la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău au fost lansate trei publicații de apariție recentă ce reflectă și elucidează cu lux de amănunte tema anunțată în titlul de mai sus. Astfel, numeroși beneficiari și vizitatori ai acestui Templu al Cărții au avut ocazia să se apropie mai mult de istoria noastră nu atît de îndepărtată, as-

cultînd dezbateri și ținînd în mînă cărțile **Și cerul s-a umplut de sfinți... Martiriul în Antichitatea creștină și în secolul XX** (editori: **Cristian Bădiliță, Emanuel Conțac**; București, Ed. „Curtea Veche”, 2012), **Ion Pelivan: părinte al mișcării naționale din Basarabia** de **Ion Constantin, Ion Negrei și Gheorghe Negru** (Chișinău, Ed. „Notograf Prim”, 2012) și revista de istorie și cultură **Destin românesc** (2011, nr. 5-6).

Moderatorul evenimentului cultural, scriitorul **Vlad Pohlă**, a menționat că raptul Basarabiei de la 1812 nu e un prilej de jubilar, chiar dacă e vorba despre apariția unor lucrări mult așteptate de cititori. *Și cerul s-a umplut de sfinți...* este o culegere de comunicări la un colocviu internațional ce a avut loc la Sighetul Marmației (jud. Maramureș) în perioada 2-5 iunie 2011, organizat de către „Academia Civilă” din România (președinte și fondator Ana Blandiana) împreună cu Asociația Culturală „Oglindanet”. În acest oraș – în perioada postbelică – a funcționat o groaznică închisoare, locul unui martiraj al elitelor românești: politicieni, militari, scriitori, fețe bisericești etc. Începînd cu 1994, în clădirea închisorii își are sediul Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței, cunoscut ca Memorialul Durerii din Sighet. La acest colocviu a participat și **Nina Negru**, șefa Serviciului studii și cercetări al BNRM, care a inserat în culegerea sus-menționată un articol cu titlul *Metode de tortură și persecuție a creștinilor basarabeni, practicate de comuniști în timpul ocupațiilor sovietice*. În total în culegere sînt incluse 18 articole de cunoscuți istorici, publiciști, scriitori etc. Vl. Pohlă a mai spus că Procesul de la Nürnberg asupra unor importanți membri ai conducerii

politice, militare și economice a Germaniei naziste a fost, pînă la urmă, un act de echitate, dar nu a fost încă (va fi oare?) un Nürnberg-2 care să pună pe banca acuzațiilor sus-pușii conducători comuniști ai fostei URSS, care sînt în egală măsură vinovați de declanșarea celui mai mare dezmăț mondial din toate timpurile, iar după război au martirizat (mai ales pentru credință în Dumnezeu!) mai mulți oameni decît în toate secolele precedente.

În continuare N. Negru a spus că în România a fost condamnat – în Parlament – regimul comunist ca ilegal și criminal, prin discursul ținut la 18 decembrie 2006 de președintele Traian Băsescu. Dar ulterior nu s-a făcut pasul al doilea, nu au fost acuzate și trase la răspundere persoanele responsabile din conducerea țării, care prin voia lor au permis să se întîmple nenumărate atrocități în societate. S-a vorbit despre clarificarea noțiunilor de „martir”, „persecuție”, „teroare”, „genocid” ș.a., precum și despre necesitatea înființării unui centru ortodox de studii martirologice. Ascultătorii au aflat multe date ce prezintă interes precum că: prototipul martirului

creștin este considerat Iisus Hristos, iar prima femeie-martir în istoria creștinismului este Sf. Tecla, că martirul se opune Satanei, iar persecutorii au fost influențați totdeauna de spiritul necurat al diavolului, că în sec. XX crimele au devenit perfecte (nu se lasă urme de săvîrșire a lor sau se ascund prin metode impecabile), iar persecuția și prigoana au devenit lucruri aproape firești...

Parohul Bisericii „Sfinții Trei Ierarhi” (Mitropolia Basarabiei) din capitală **Anatolie Gonțear**, un duhovnic extraordinar, cu o cultură deosebită, a remarcat pe o notă tristă că noi – goniți de grijile cotidianului – nu avem timp să mergem la biserică și să ne rugăm întru Domnul – un prim act de a ne mărturisi credința. Sfinții nu au fost ruși niciodată de biserică și i-au urmat pe Hristos pînă pe Cruce, ei nu s-au temut să fie răstigniți, fiindcă nici Hristos nu s-a temut... În zilele noastre ne este frică să fim mucenici, dar vom putea să îndurăm chinurile fizice și morale numai dacă „vom uita ce ne-a spus comunistul Lenin”... Deci, să luptăm cu formalismul, cu toate metodele de a spăla creierul și să mergem întru

salvarea noastră la biserică... Preotul **Nicolae Crețu**, de la același lăcaș sfânt, ne-a încredințat că martirii au trasat o linie între viața de aici și cea de dincolo de moarte, că viața martirilor a fost trăită după legi lăsate de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos apostolilor, că închisoarea le-a fost biserică, iar azi, pentru mulți necredincioși biserică este închisoare. Sarcina noastră este ca să cinstim memoria acestor oameni – adevărați eroi ai Neamului. Sub aspectul istoric, oameni concreți nu s-au gândit la sine, la conformism, lor le-a fost greu, de aceea nouă ne este ușor... Efortul lui N. Negru e salutabil, el va fi înmulțit de cei ce vor cerceta problema în continuare.

Privitor la cea de-a doua carte ce se lansează, Vl. Pohilă s-a destăinuit că a citit-o cu interes și cu emoție. Lucrarea celor trei istorici cunoscuți în lumea științifică de la noi și peste hotare este un omagiu tulburător lui Ion Pelivan, personalitate din cea mai puternică și mai frapantă perioadă de dezvoltare în toate sferile vieții din Basarabia aflată în cadrul României Mari – cei 22 de ani salvatori parcă au venit de la Dumnezeu și ne-au salvat de cruntul experiment comunist și de tăvălugul necruțător al rusificării (mare ar fi fost schilodirea și fizică, și morală a poporului – de altfel, nu mai vorbeam noi astăzi românește!). A urmat prezentarea unor date din viața și activitatea părintelui mișcării naționale din Basarabia: Ion Pelivan (1 aprilie 1876; s. Răzeni, jud. Lăpușna, azi r-nul Ialoveni – 25 ianuarie 1954; penitenciarul din Sighet) a absolvit Seminarul Teologic din Chișinău (1898) și a studiat dreptul la Dorpat (Estonia; 1898-1903). A fost unul dintre organizatorii apariției ziarului *Basarabia*, prima publicație editată în limba română (cu litere rusești) (1906-1907), a fost judecător la Bălți (1907-1916) și creatorul primei grupări naționale din acest oraș. Datorită activității sale, județul Bălți a fost primul județ din teritoriul din-

tre Prut și Nistru care în 1918 s-a pronunțat pentru Unirea Basarabiei cu România. Din inițiativa lui, în ianuarie 1918, a fost chemată Armata Română să întretină ordinea publică destabilizată de bandele tâlhărești ce dădeau buzna din Ucraina. A activat ca deputat în „Sfatul Țării” și în Parlamentul României (în mai multe legislaturi), a fost ministru al justiției (1919-1920). În 1919-1920 a făcut parte din delegația României la Conferința de Pace de la Paris, iar în 1922 la cea de la Geneva. A condus filiala basarabeană a Asociației culturale „ASTRA” (1927-1936). A publicat mai multe lucrări referitoare la Basarabia printre care: *Basarabia sub regimul rus, Unirea Basarabiei cu Patria-Mamă* ș.a. În 1950, a fost întemnițat de autoritățile comuniste la Sighet, unde și moare. Numele lui îl poartă o stradă din sectorul Buiucani al Chișinăului, iar la 25 ianuarie 2012, prin ordinul ministrului educației al Republicii Moldova, Liceul Teoretic din com. Răzeni a fost redenumit în Liceul Teoretic „Ion Pelivan”.

Doctorul în istorie, vicepreședintele Asociației Istoricilor din Moldova **Ion Negrei** a mulțumit pentru prezență la manifestarea de evocare a unui om politic, publicist, apărător și promotor al limbii române, animator al vieții culturale care a fost Ion Pelivan. E semnificativ faptul că în ajunul marcării unei date istorice de tristă amintire aducem în prim-plan o figură reprezentativă a Basarabiei, care în cele mai frumoase clipe ale ei, în 1918, era catalizatorul tuturor forțelor progresiste. Când la Pacea de la Paris le-a convins pe cele mai mari puteri ale lumii să-și dea votul și să valideze Unirea Basarabiei cu România, a fost în culmea fericirii. A fost un om de o delicatețe rară, a fost și omul care și-a asumat unele riscuri, dar anume datorită lor satele și orașele basarabene au cunoscut în acea perioadă o înflorire la care se poate visa numai. **Ștefan Dodiță**, președintele Fundației culturale „Nicoară” din Botoșani,

a înmînat dr. Ion Negrei o diplomă în semn de recunoaștere a activității lui prodigioase de istoric și care poate fi socotită ca un gest de continuare a colaborării.

Savantul enciclopedist, istoricul cu renume Nicolae Iorga spunea: „A vorbi despre Ion Pelivan înseamnă a vorbi despre Basarabia. A vorbi despre Ion Pelivan înseamnă a vorbi despre destinul Basarabiei.” În aceeași cheie și-a construit discursul și profesorul universitar **Alexandru Moșanu**, doctor habilitat în științe istorice și membru de onoare al Academiei Române din anul 1993, care a menționat că autorii monografiei ne-au încurajat prin aducerea în conștiința noastră a unei figuri importante a Basarabiei cum este Ion Pelivan. Cartea e excelentă, dar – după părerea savantului – a întârziat să apară și nu are o prefață consistentă. E bine că se cunosc faptele mărețe ale înaintașilor noștri, dar ce s-a întâmplat cu ideile lor ulterior? De ce nu sînt lichidate consecințele anului 1812? Ne-am pomenit în tranșee din nou... Ar trebui să trasăm o punte către cititorul de azi... Idealurile lui Ion Pelivan, cărțile pe care ni le-a lăsat ca moștenire trebu-

ie să lumineze ca o făclie și să atragă în permanență curiozitatea consîngenilor... În educație totul este important, baza ei trebuie să o formeze anume cărțile ce reflectă adevărul istoric – fără asta vom reveni la începuturi... Deci, cartea este foarte bună, dar își va atinge scopul ajungînd în toate bibliotecile școlare și universitare. Prof. univ. A. Moșanu a mai reflectat asupra unor probleme filozofice și general-umane: „De ce omul ca cea mai superioară ființă de pe pămînt este irațional în unele acțiuni ale sale? Cum se întîmplă că omul pe parcurs de secole și milenii se nimicește pe sine însuși în războaie? De ce oameinii cînd discută despre problemele majore de viață sînt agresivi?...”

Marele nostru poet și profet Mihai Eminescu încă la 1878 în articolul *România în luptă cu panslavismul* scria: „Rusia nu se mulțumește de a fi luat o parte mare și frumoasă din vatra Moldovei, nu se mulțumește de a fi călcat peste granița firească a pămîntului românesc, ci voiește să-și ia și sufletele ce se află pe acest pămînt și să mistuiască o parte din poporul român.” Iată de ce astăzi toată lumea condamnă

nelegitimitatea actului politic de la 1812. Poetul, prozatorul și publicistul **Nicolae Dabija**, membru de onoare al Academiei Române, președintele Forului Democrat al Românilor din RM, a spus că timp de 200 de ani rușii și-au bătut joc de sufletele noastre, s-a turnat asupra noastră noroi, pământ, calcar, dar am rezistat. Trebuie să introducem în calendare sfinții noștri martiri, fără de care nu ar fi ajuns să vedem Basarabia să fie românească... Ion Pelivan a fost ideologul Unirii. Cu părere de rău, autoritățile comuniste i-au condamnat la moarte anume pe cei care, riscându-și viața, au construit România Mare. Trebuie să recunoaștem că închisorile de pe teritoriul românesc au fost de sorginte sovietică. În încheiere, redactorul-șef al săptăminalului *Literatura și arta* și-a cerut scuze în fața României pentru călăii din Basarabia ce au activat împotriva Neamului românesc pe teritoriul ei.

Doctor în istorie **Ion Constantin**, cercetător la Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului și colaborator al Bibliotecii Metropolitane din București, a oglindit unele aspecte problematice din istoria basarabeană și poloneză, amintind de martirajul polonezilor, masacrul de la Hatîn. Dumnealui a spus că lucrul împreună cu colegii coautori apropie Chișinăul și Bucureștiul, iar elaborarea unor monografii despre personalitățile notorii – care în comunism erau estompate – este un exercițiu de lichidare a golurilor din istoriografia românească. Pe viitor în plan sînt puse sarcini de a edita în fiecare an cîte o lucrare – oameni de seamă avem destui: Vasile Stroescu, cărturar de frunte, susținător al învățămîntului școlar și om politic român basarabean, filantrop și membru de onoare al Academiei Române; Anton Crihan, avocat, economist, profesor și publicist român basarabean, deputat în „Sfatul Țării”, a votat Actul Unirii; Pantelimon Halippa, publicist și om politic român basarabean,

unul dintre cei mai importanți militanți pentru afirmarea spiritului românesc în Basarabia, care de asemenea a votat Unirea, ș.a.

Versurile Lucefărului poeziei românești „De la Nistru pîn-la Tisa / Tot românul plînsu-mi-s-a / Că nu mai poate străbate / De-atîta străinătate” mai au actualitate. Poate de aceea cuvintele istoricului **Demir Dragnev**, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, erau sorbite de auditoriu cu răsufierea tăiată: „Felicit autorii, cărțile lor ne aduc chipul oamenilor politici de altădată și cititorii îi pot compara cu politicienii de azi. Intelectualii de la începutul sec. XX (care s-au format într-un mediu nefast) sînt un exemplu viu pentru tinerii contemporani.” Iar dr. hab. **Gheorghe Negru**, cercetător științific superior la Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei, a menționat că a fost o idee fericită de a lansa seria consacrată personalităților notorii ale Basarabiei. Ion Pelivan a avut un traseu deosebit de cel al altor personalități, care au ajuns cu greu la ideile favorabile națiunii întregi – nu în zadar este denumit părintele mișcării naționale. El a fost primul care a început să întrețină legături strînse cu oamenii politici din România. Dar există o inechitate în istorie: recunoștința vine prea tîrziu. Timpul însă aranjează valorile după ierarhie. Doleanța omului de știință Gh. Negru se reduce la: „Visez un timp cînd toți concetățenii noștri vor putea face deosebire între cuvintele *ocupat* și *ocupant*...”

În sală am avut ca oaspeți pe un șir de reprezentanți din localitățile care direct sînt legate de numele protagonistului nostru. **Gheorghe Maxian**, directorul muzeului de istorie din com. Pelivan, r-nul Orhei, și-a expus impresiile despre conținutul cărții, despre documentele de arhivă, fotografiile inserate. Ion Pelivan a avut totdeauna sentimente de dragoste față de poporul român. Asculta cu atenție dolean-

țele oamenilor, a fost un om politic cinstit, un revoluționar de excepție, ce a dus făclia unionismului pînă la biruință. „Avînd drept călăuză faptele precursorilor noștri, activăm și noi mai cu spor... Avem intenția de a dezveli un monument ilustrului om politic”, a spus Gh. Maxian. Convingător a fost și **Ion Cotorobai**, preot din com. Rezeni, r-nul Ialoveni, care ne-a amintit o frază axiomatică: „Un istoric care nu a scris o carte este mort.” Ion Pelivan, Ion Incuț și Elena Alistar, membri ai „Sfatul Țării” de origine din satul Rezeni, au adus lumină în satul nostru. „Vom ajunge și noi la acel nivel al patriotismului, care se pare a fi de neatins, cînd nu ne vom teme să spunem lucrurilor pe nume, așa cum au procedat cei pe care îi onorăm astăzi”, a concluzionat clericul.

Trecînd la discutarea ultimului număr al revistei *Destin românesc*, VI. Pohilă a făcut o incursiune în istoria apariției acestei publicații, menționînd că fondator a fost dr. hab. Alexandru Moșanu, precum și că revista are peste zece ani de existență în cadrul Institutului Cultural Român de la București, diseminînd constant cercetările științifice din mediul academic privind istoria și cultura românilor din Basarabia, dar nu sînt neglijate nici problemele minorităților etnice. Din 2006 ea apare într-o serie nouă, cu o periodicitate trimestrială, la Chișinău. Redactor-șef de acum de șase ani este dr. în istorie Gheorghe Negru, din Colegiul redacțional fac parte: Vladimir Beșleagă, Mihai Cimpoi, Anatol Ciobanu, Gheorghe Cojocaru, Demir Dragnev, Andrei Eșanu, Alexandru Moșanu, Ion Negrei, Pavel Parasca, Anatol Petrencu, Mihai Tașcă ș.a. În prezent revista este mai implantată ca niciodată în teritoriile noastre. Nr. 5-6 din 2011 publică 119 documente – selectate din arhive de Gh. Negru – ce divulgă politica de rusificare a Imperiului Rus (supranumit și „închisoarea popoarelor”) în sec. XIX – începutul sec. XX pe teritoriul guberniei Basarabia. Istoric atent la toate amănuntele survenite în cercetare, Gh.

Negru ține aprinsă făclia conștiinței noastre – documentele devin capăt de acuzare a politicii antinaționale de înrobire a populației băștinașe. Nicio cotropire nu este bună și blîndă, de aceea ne frămîntă întrebarea: „Cînd ne vom debarasa de prigoana coloniștilor care ne-au rupt de la matcă, care au făcut totul să fie în favoarea lor?” Prin mesaj, prin linia abordată, documentele scoase la iveală de Gh. Negru merită să fie popularizate, cu atît mai mult cu cît articolul 13 din *Constituția Republicii Moldova* devine pe zi ce trece o sursă de discuții stupide.

Capul comuniștilor din RM V. Voronin declară fără nerușinare că Basarabia nu a aparținut niciodată României. Dar atunci de unde s-au luat pe acest teritoriu vorbitorii de limbă română? Faptul că unii concetățeni de-ai noștri se socotesc că sînt moldoveni și mai mult nimic – iată roadele zombificării cu ajutorul minciunii sfruntate. Academicianul **Demir Dragnev**, a confirmat a cîta oară că în gubernia Basarabia a fost declanșat un proces nemilos de rusificare pus bine la punct, ocupanții ne socoteau (după cum reiese din documentele publicate) o colonie a lor. Bine ar fi dacă posturile de radio de la noi ar transmite pe undele hertziene cîte un document-două pe zi pentru ascultătorii din provincie. Tot dumnealui s-a referit și la vechimea cuvîntului „român” – acest etnonim este la fel de vechi ca și limba română, ca și poporul român. Dr. hab. în științe istorice **Ion Buga**, autorul recenteii apariții editoriale *Basarabia română la cumpănă de milenii*, a concretizat: „Gheorghe Negru este un fin cunoscător al istoriei moderne și contemporane și ne dă răspuns la un șir de întrebări stringente. Documentele scoase din arhivele de stat din Chișinău și Sankt Petersburg îl conving pe cel mai necrezător cititor. Ele constituie o parte din istoria noastră adevărată și vor contribui favorabil la lichidarea consecințelor rusificării pe meleagul nostru.” Iar poeta și pro-

zatoarea **Maria Hincu** a chemat asistența din sală să fie mai insistentă în pornirile sale de emancipare națională, căci cît nu vom spune lumii cu glas tare problemele noastre arzătoare, atîta timp nu vom avea izbîndă.

Marea nelegiuire admisă de Poarta Otomană și Rusia țaristă se răsfrînge ca o povară și astăzi în viața basarabenilor. Îndemnul tuturor vorbitorilor a fost ca întreaga comunitate românească să fie unită și să țină permanent piept atacurilor nesfîrșite ale politicii revanșarde a Rusiei contemporane. De aceea, activitățile de iluminare și culturalizare a cetățenilor, prilejuite de această dată fatală din istoria Basarabiei, au scopul de a aduce la cunoștința lor ce într-adevăr s-a întîmplat în 1812 și cum să procedăm (toți împreună – de la vlădică la opincă!) ca să scăpăm cît

mai curînd de nenorocirea ce ni s-a abătut asupra noastră. Martirii Basarabiei trebuie să fie cunoscuți, viața lor – înveșnicită în cărți, dar trebuie să răspundă pentru faptele săvîrșite și împilatorii. Ascultînd despre avaturile băștinașilor sub ocupație rusească ne dăm bine seama că avem a face cu un monstru înspăimîntător, ce doar cu puteri comune poate fi doborît și aruncat la lada de gunoi a istoriei. Relațiile între popoare în secolul XXI se construiesc pe alte principii și valori decît cele cu două secole în urmă. Deci, nu avem alegerea decît să ascultăm îndemnurile și învățămintele atît ale oamenilor care ne privesc din ceruri cum „ne jucăm” cu soarta Basarabiei, cît și ale celor vii, din preajma noastră, care prin forța lor morală se zbat încrezători să ne vadă liberi și buni slujitori ai Domnului – Mîntuitorul nostru.

„...NUMELE VECHIU ȘI MAI DIREPTU IASTE RUMÂN...”

*Elena CALDARE,
director, Filiala „Alba Iulia”*

Acesta este titlul celui de-al nouălea volum semnat de scriitorul și bibliotecarul Alexandru-Horațiu Frișcu. Lucrarea a apărut la Editura „Pontos”, în 2012, și a fost lansată pe 24 mai, în Ziua Înălțării Domnului, la Filiala „Alba Iulia” a BM „B.P. Hasdeu”. Cu acest prilej sala de la etaj a bibliotecii a fost inundată de un public select: scriitori, critici literari, colegi de facultate și de serviciu, prieteni și membri ai familiei. Moderată de redactorul-șef al revistei de biblioteconomie și științe ale informării *BiblioPolis* Vlad Pohilă, în prezența directorului general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, lansarea a fost una deosebită. Publicul din sală a fost martorul apariției unui volum

documentar prilejuit de împlinirea a două secole de ocupație rusească a Basarabiei – 1812-2012. Volumul este un veritabil document despre *cine suntem noi*, semnat de un scriitor-epigramist. Iată că, colegul nostru, Alexandru-Horațiu Frișcu, dedicându-se ani în șir cărții și muncii în bibliotecă, ne-a dovedit din plin că nu doar epigramele îi sunt dragi, dar poate fi și un bun cercetător...

În volum sunt selectate fragmente de documente vechi, dar și din epoca contemporană, cu privire la dovada folosirii cuvintelor *român*, *românesc* în cărți, jurnale etc. Primul autor citat este împăratul bizantin și marele savant Constantin Porphyrogenetul (906-959), apoi urmează

Ioan Kinnamos (1143 – cca 1190), istoric bizantin; Innocențiu III (cca 1160-1216), papă; Manuel Philes (1271-1345), poet grec; Gillebert de Lannoy (1386-1462), cavaler francez; și tot așa până la Nicolae Corlăteanu (1915-2005), lingvist, prof. univ, dr. hab., academician; Eugeniu Coșeriu (1921-2002), lingvist, prof. univ. dr. din Tübingen, Germania; Raymund Piotrowski (1922), lingvist rus, prof. univ. dr. din Sankt Petersburg, Rusia; Valentin Mândăcanu (1930), lingvist și publicist; Mioara Avram (1932-2004), lingvistă, prof. univ. dr.; Anatol Ciobanu (1934), lingvist, prof. univ, dr. hab.; Nicolae Mătcaș (1940), lingvist, prof. univ. dr., ș.a. Toți acești autori stau la apărarea limbii române și a identității noastre naționale.

Pe marginea cărții și a tematicii, mereu actuale pe parcursul a peste două secole, s-au pronunțat:

- jurnalistul, scriitorul și lingvistul Vlad Pohilă („...românii nu sunt singurii în lume care își caută identitatea; în etapa actuală trebuie să acordăm o atenție deosebită exprimării noastre corecte în limba română – aceasta va

diminua confuzia și va fi răspunsul la întrebarea: «Cine suntem?»; din păcate, până în prezent ne mai temem să spunem deschis că suntem români – rușinea de a fi români trebuie depășită; doar ocupanții ne impuneau să zicem că suntem alții, dar nu români, în «opera» lor ei se bazau pe teoriile «moldoveniștilor»; acum a apărut încă o rază de speranță – oamenii au posibilitatea să cunoască adevărul; volumul ce poartă în titlu un citat al cronicarului nostru Miron Costin ar fi bine să ajungă în toate satele din republică ca să lumineze toată lumea în ceea ce privește tema dată; sperăm că datorită acestei culegeri de texte vechi, și mai noi, vom demonstra comunității europene că suntem un popor puternic care își cunoaște istoria milenară și în acest caz neprietenii nu vor reuși să-și facă mendrele după cum vor ei; putem socoti că lucrarea dată e și o realizare fructuoasă a Echipei «Hasdeu», întrucât protagonistul este colegul nostru; promit că voi încerca să propag acest volum în emisiunile de la radio...”);

- criticul și istoricul literar, dr. hab. în filologie Ion Ciocanu („...pe această temă au fost editate mai multe cărți, dar cartea lui Alexandru-Horațiu Frișcu este necesară deoarece niciodată nu e de prisos să amintim oamenilor ce au spus unii cărturari din vechime despre poporul nostru; ea trebuie popularizată, trebuie citită, căci ne ține vie speranța care n-o să moară niciodată...”);
- dr. Lidia Kulikovski („...atrag atenția tuturor asupra benzii negre de pe copertă pe care e scris: «Două secole de ocupație rusească a Basarabiei – 1812-2012»; este strigător la cer că și azi se mai întâlnesc dintre acei care mai scriu cu grafie chirilică – iată consecințele rusificării; acest volum este născut cu multă trudă, este bine documentat, fapt ce dovedește că Alexandru-Horațiu Frișcu poate scoate foloase din munca în bibliotecă, iar prin aceasta poate stimula mândria de român; e o selecție extraordinară de texte, dar păcat că a apărut într-un tiraj insuficient de a acoperi toate necesitățile; aceste confesiuni ale oamenilor din diverse epoci ne vor face să nu fim atât de lași în acțiunile noastre...”);
- academicianul Mihai Cimpoi („...avem nevoie ca de aer de aceste documente științifice; e bine că au fost incluși mulți autori străini; cultivarea limbii într-adevăr e o problemă imperioasă (ce păcat e că Ion Ciocanu a întrerupt emisiunile sale de la *Vocea Basarabiei*); trebuie să spunem oamenilor mai răspicat ce popor suntem și ce limbă vorbim; trebuie să depunem toate forțele de a aduce în casele oamenilor adevărul științific; ideea acestei cărți poate fi un pic dezvoltată, e necesar de a fi tradusă în mai multe limbi de largă circulație...”);
- scriitorul academician Nicolae Dabija („...îl admir pe Alexandru-Horațiu Frișcu pentru tenacitate; noi nu trebuie să lăsăm ca neamul nostru să moară că nu a știut adevărul istoric; cu părere de rău, partidele noastre nu ajung în sate pentru a explica acest adevăr, iar o carte de felul acesteia (plină de argumente) a apărut la momentul potrivit; e o carte pentru biblioteca oricărui politician – mai ales pentru acei tineri, care deseori – după cum observăm – stau de partea ocupanților...”);
- dr. hab. Vasile Bahnaru, directorul Institutului de Filologie al AȘM, specialist în limbile romanice („...este o carte necesară, apărută la momentul când cel mai mult avem nevoie de ea, căci nici dușmanii nu-și precupețesc puterile pentru a ne ataca în așa fel ca să nu mai revenim la românism; trebuie să fim fermi în acțiunile noastre și rusificarea nu va reuși...”);
- istoricul Ion Negrei („...credeam că anul 2012 va fi un an de cotitură, dar nu a fost să fie așa; constatăm la această dată, cu regret, că încă nu suntem așezați pe temei național; Rusia ne-a modelat în felul ei, perioada de respiro din anii 1918-1940 nu a fost îndeajuns; oamenii politici fac politici paralele; la noi problema identității este nerezolvată, deci putem trage concluzia că nu se lucrează destul în universități cu studenții, dar și după terminarea studiilor aceștia nu prea se străduiesc să intre în esența lucrurilor...);
- scriitorul și medicul Ion Cuzuic („...vom vorbi încă mult timp pe această temă dacă nu vom trage învățămintele necesare; cartea trebuie adăugită și reeditată cu un tiraj mai mare, pentru a ajunge în toate școlile și primăriile...);
- Oxana Munteanu, profesoară de limba și literatura română la Liceul Teoretic „Petru Rareș” („...sunt de acord că în școli și licee trebuie să se acorde mai multă atenție educației civice și patriotice a elevilor...”).

Apariția volumului „...Numele vechiu și mai dreptu iaste rumân...” prezintă un interes deosebit pentru istorici, cercetători, dar și pentru cadrele didactice, studenți, liceeni. Cartea s-a bucurat de o înaltă apreciere cu sugestia editării unui tiraj suficient și pentru a apărea pe rafturile bibliotecilor școlare din Basarabia, traducerii în mai multe limbi, inclusiv în rusă, poate și în engleză, pentru a fi dăruită și ambasadelor.

Evenimentul a fost întregit cu un recital de cântece folclorice susținut de: acad. Mihai Cimpoi, scriitorul Ion Diviza, dr. Lidia Kulikovski, profesoara Oxana Munteanu,

soții Eugenia Manea-Cernei și Alexandru-Horațiu Frișcu, iar la chitară a acompaniat cantautorul Igor Grossu. A fost o seară minunată în anturajul cărților, muzicii și a prietenilor, organizată de comun acord cu autorul volumului-document. Felicitări domnului Alexandru-Horațiu Frișcu cu ocazia apariției acestei lucrări deosebite, îi dorim mult curaj și inspirație în creația sa interesantă!

Vă invităm, dragi cititori, să căutați volumul „...Numele vechiu și mai dreptu iaste rumân...” și să apreciați munca unui scriitor-epigramist și bibliotecar pe nume Alexandru-Horațiu Frișcu.

COLABORARE ROMÂNNO-ROMÂNĂ: „PUNȚI DE SUFLET” – PUNȚI DE SPIRITUALITATE

Nina SLUTU-SOROCEANU

În una din zilele de început al lunii Florar, La Sediul Central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” a avut loc lansarea unui nou volum de publicistică literară, semnat de Raia Rogac, om al Cărții, om al Bibliotecii, la care au participat scriitori, ziariști, bibliotecari, oaspeți din România și Canada, din satul de baștină Pelinia al autoarei. Mulți din ei și-au împărtășit opiniile despre carte și protagonistă.

În continuare vă propunem o selecție din luările de cuvânt, subliniind următoarele: pe doamna Lulia Scutaru-Cristea nu am cunoscut-o, dar am citit de două ori interviul acordat de dumneaei și care a fost inclus în volumul *Punți de suflet*, și, în genere, am citit de două ori noua carte a Raiei Rogac. M-a impresionat, îi cunosc personal aproape pe toți protagoniștii, dar pentru doamna Lulia pot reproduce citate întregi, despre refugiere, despre Albota din Cahul, multe-multe. Ceea ce a consemnat Raia Rogac transmite această căl-

dură sufletească, această vibrație, această înfrățire și este important că *Punțile...* ne înfrățesc, ne însuroresc, ne fac să ne vedem cum suntem. Să zică oricine ar zice că scriitorii din Basarabia sunt a cincea roată la căruță, nu mă interesează, este important că se muncește mult, perseverent, și se fac aceste *Punți...*, care – sunt sigură – vor fi durabile.

Vlad Pohilă, moderator: „Nu voi încerca să enumăr nici jumătate din cei implicați în aceste dialoguri. Raia Rogac este o meșterită în a face interviuri – specie gazetărească nu chiar ușoară. Ea știe, cum se spune în Basarabia, *a ischiti*, a trage de limbă, a provoca interlocutorul și a-l ghida pe niște căi nebănuite pentru a face interviuri de lectură fascinantă. Am fost cu totul devastat de câteva dialoguri și nu pot să nu spun despre acești protagoniști. Ioan Alexandru, care i-a acordat un interviu memorabil și chiar o invidiez pe Raia Rogac pentru că a avut ocazia să discute

cu acest om de excepție. Un alt om extraordinar – protagonist, este în această sală, doamna Iulia Scutaru-Cristea, apoi Ion Ungureanu, Mihai Cimpoi, Lidia Kulikovski – iată doar câțiva dintre intervieuați. Vreau să mai spun că Raia Rogac îi scoate pe unii din anonim, de exemplu, pe pictorul Mihai Țăruș, pentru care autoarea a găsit o formulă originală de a-l pune în evidență; o scoate din anonim și pe Marica Bălan, o actriță și cântăreață, care o reproduce în stil basarabean pe Maria Tănase. Merită foarte mult ca să fie citită această carte, cred că pentru fiecare prezintă interes. Este o carte de cultură, este o carte de informare, este o carte, care vrea să ne facă mai frumoși, mai puternici, mai siguri în drumul spre unitate. Are drept motto, fără să figureze în carte, un gând al lui Gh. Barițiu; spunea acest mare ardelean și acest mare cărturar european, că *limba și naționalitatea sunt mai scumpe chiar decât libertatea*, pentru că libertatea pierdută o poți recupera, pe când naționalitatea și limba nu le mai poți recupera. Acest adevăr cu atât mai valabil este pentru noi, românii din Basarabia. Menționez încă o calitate a

acestei cărți, respectiv a autoarei: ea promovează un românism discret și aceasta îmi place în mod deosebit. Nici nu bănuiam că românismul ca opțiune, ca stare, poate să fie atât de mult diversificat la noi: un românism țipăt, altul afișat, al treilea – comercial ș.a.m.d. Felicitări autoarei că promovează acest românism discret, precum am spus; îi urăm sănătate și forțe de muncă să scrie pe aceeași linie a românismului discret, nu de altă factură.”

Lidia Kulikovski: „Avem în față o carte – *Punți de suflet*. Probabil că atunci când i-a venit ideea să incorporeze aceste 30 de interviuri într-un volum, Raia Rogac mai puțin se gândea la cei 200 de ani de înstrăinare a Basarabiei, de care a amintit Vlad Pofilă și care iată că această carte poate fi înscrisă și la acest mare eveniment comemorativ. Cartea este o reușită editorială, în afară de efortul autoarei, vreau să menționez că este o reușită editorială a Bibliotecii Metropolitane «Mihail Sadoveanu» din București, pentru că este editată de această instituție în colecția numită convențional *Cărți despre Basarabia și ale basarabenilor*. Cartea este foarte frumoasă. Eu am

citit-o, nu doar am văzut-o. Tipografic este executată excelent, mulțumită nu numai Bibliotecii Metropolitane din București, dar și designerului Anca Ivan, redactorului Iulia Scutaru-Cristea, lectorului Vlad Pohilă, dar mai ales că această copertă este o lucrare a unui interviuat – Teodor Buzu, pictorul care a făcut lucrarea *Aspirație către sublim*, ceea ce înseamnă aspirație spre unire, căci probabil la aceasta s-a gândit Raia Rogac, când a unit prin interviuri 30 de personalități de pe ambele maluri ale Prutului, dar și basarabeni, trecuți de granițele României. Ce îi unește, din punctul meu de vedere, în primul rând? 17 din ei au într-o oarecare măsură, mai mare sau mai mică, legătură cu Biblioteca Municipală «B.P. Hasdeu». Chiar și Ioan Alexandru... L-a interviuat Raia Rogac atunci când a ținut o conferință la Biblioteca «Onisifor Ghibu». Cu Mitzura Arghezi interviul a fost luat atunci când Bibliotecii de Arte i s-a conferit numele lui Tudor Arghezi. Nicolae Băciuț a fost responsabil de foarte multe activități culturale consacrate lui Grigore Vieru, dar și Bibliotecii «Târgu-Mureș» din Chișinău. Mihai Cimpoi, chiar din titlu, declara: «Tot ce am bun datorez Bibliotecii», apoi vorbește atât de Biblioteca Națională, unde s-a format când era student, cât și despre filialele bibliotecii noastre, despre Filiala «Liviu Rebreanu» – al nouălea briliant în salba sistemului nostru de biblioteci de carte românească în parteneriat cu instituții din România. Constanța Ghibu se referă direct la Biblioteca «Onisifor Ghibu», nemaivorbind de Lidia Kulikovski, care este direct din Biblioteca. Și Gheorghe Marin, este cititorul și scriitorul nostru preferat, aici, la Sediul Central, și-a zămislit unele cărți și tot aici le-a lansat pe toate; apoi Ion Mărgineanu, cel «vinovat» de fondarea Bibliotecii «Alba Iulia»... Despre Claudia Partole nu mai vorbesc – este prezentă în toate bibliotecile publice; Veronica Postolachi, colaborează

cu Biblioteca «Onisifor Ghibu», iar lucrările elevilor ei sunt permanent prezente în paginile revistei *BiblioPolis*; Florin Rotaru – un alt director, cel al Bibliotecii Metropolitane din București, în interviul său prezintă foarte multe amănunte referitor la aniversarea Bibliotecii «Onisifor Ghibu», care în acest an împlinește 20 de ani, eveniment ce se va produce, cred eu, în toamnă la Chișinău, la care vă invităm de pe acum. Fiind întrebat de aniversarea Bibliotecii «Onisifor Ghibu», F. Rotaru a spus că la 20 de ani de existență a Bibliotecii «Onisifor Ghibu» suntem obligați moral și profesional să scriem o monografie a Filialei «Onisifor Ghibu», iar în acest scop se vor asigura toate fondurile financiare necesare unei asemenea lucrări. Ce elogii aduce Bibliotecii noastre! Dar unele detalii care s-au încurcat timp de 20 de ani referitor la prima și a doua bibliotecă românească din spațiul chișinăuian, iată că Florin Rotaru le precizează în interviul dat, corectează într-un fel istoria. Margareta Sârbu, s-a produs de atâtea ori în incinta Filialei «Onisifor Ghibu»; Ion Ungureanu, pe atunci ministru al Culturii și Cultelor, a dispus acordarea unui spațiu central Bibliotecii «Onisifor Ghibu»; Dan Zamfirescu, în interviul lui mărturisește că a venit a doua oară pentru Hasdeu, apreciind activitatea noastră de cercetare în domeniul hasdeologiei. Putem spune că aceste personalități Raia Rogac le-a găsit prin biblioteci, pentru că oamenii de cultură, oamenii de valoare, se adună în jurul valorilor, așa cum scrie în *Prefață* acad. Mihai Cimpoi. În dialogurile sale Raia Rogac este preocupată de destinul valorilor într-o lume atât de nesigură. Nicolae Băciuț consideră această carte un demers recuperator, noi o considerăm ca o filă cu contribuții deosebite la istoria Bibliotecii noastre și a acelor personalități (scriitori, artiști plastici, directori de biblioteci, profesori, preoți etc.) care s-au perindat prin Bibliotecă.

Iulia Scutaru-Cristea: „Vreau să aduc mulțumiri publice prietenei mele Raia Rogac pentru răbdarea, perseverența, pentru tenacitatea pe care a avut-o, ca să putem realiza acest interviu. Interviul mi l-a cerut acum vreo doi ani și întrebările mi le-a dat anul trecut. Asta nu înseamnă că Raia Rogac are ceva comun din acel tip uman despre care unii curioși vorbesc, despre acel tip uman socotit atotbiruitor și despre care se spune cu umor românesc, că-l dai afara pe ușă și el intră pe fereastră. Raia nu numai că nu intră pe fereastră, dar și pe ușă intră numai după ce a bătut politicos în scândură, și apoi dacă a apucat a intra în casă, încetul cu încetul, cu bonomia ei, ajunge la cheie și odată ajunsă la cheie chiar deschide sufletul. Și așa se întâmplă și până la urmă îi ești recunoscător pentru ocazia de a spune despre ce ai mai dureros, dar și despre ce ai mai bun. Cartea se deschide în ordine alfabetică, cu litera A și întâmplarea fericită este ca acesta să fie Ioan Alexandru, care a fost un Cap: cap de carte, cap de serie, cap de generație. A fost un om extraordinar și vreau să spun că am discutat cu el în 1988, la parastasul lui Eminescu, la Putna, și a ținut o predică, i-au dat voie de la Patriarhie. Vă dați seama de înălțimea lui spirituală: fără să aibă studii teologice, i s-a dat voie de la Patriarhie să predice. Aceeași predică despre care se vorbește în carte. Pentru cine n-a citit volumul, pot să spun că tot în 1988, noi, basarabienii refugiați, eram foarte solidari în București și facem tot posibilul, cum am spus și altă dată, să nu lăsăm Basarabia să se rupă de noi, cu orice prilej o ținem strâns de noi. Odată, la comemorarea lui A. Mateevici, noi o făceam în fiecare an, l-am invitat pe Ioan Alexandru. Biserica era plină. A vorbit atât de frumos, atât de impresionant, atât de emoționant despre poetul de 29 de ani, care a făcut atâtea lucruri bune. A fost un îndrumător, un învățător al Neamului, a fost scriitor, a fost preot, a fost

o performanță rară în literatura românească. Spuneam că Ioan Alexandru a cucerit inimile tuturor, astfel că l-am aplaudat, chiar dacă acest lucru nu se face în biserică. Cartea *Punți de suflet* se deschide cu interviul lui Ioan Alexandru. În vremurile acestea haotice pe care le trăim, când secularizarea, globalizarea, când îndârjirea continuă – a creștinismului în special –, se manifestă cu atâta vigoare, Ioan Alexandru pune din capul locului un fel de deviză, ideea este asta: să nu uităm nici pentru o clipă că suntem creația unei făpturi supreme, că omul nu se poate mântui decât admitând condiția lui de creație a lui Dumnezeu. Această idee ca un abur, ca un duh, se transmite din pagină în pagină. A intuit Raia ce importanță are clipa aceasta când trebuie să ne apărăm credința, ce importanță are prezența unui om ca Ioan Alexandru și a avut norocul să-i i-a interviu? Și ca să fac o marcă a cărții – Raia repune interviul în drept. Ce înseamnă interviul azi? Înseamnă mai ales talk-show televizat, unde vin inși de torent, plini de ei, egolatri, care cred că le știu pe toate și care nu se acomodează câtuși de puțin la mecanica strictă a măsurii, a duratei și a echilibrului dintre cel care întreabă și cel care răspunde. Ei pun întrebarea, de cele mai multe ori, ei și răspund. Ca ziaristă, mi-a fost foarte drag și apropiat genul interviului. După cum spuneam, ei pun întrebarea și nu-i dau nici măcar un sfert din ce vrea să răspundă omului, imediat este întrerupt, imediat i se arată că interviewerul este mai deștept, mai cunoscător și, în cele din urmă, practic se lustruiește pe sine. Raia stabilește interviul, se așază în fața interviuatului, îi pune întrebările sau i le dă din timp, ceea ce este și mai bine, pentru că poți să te gândești la ceea ce a-i de spus, și îl lasă pe om să spună, dacă vrea să afle ceva, îl lasă să spună, îl urmărește cu delicatețe, niciodată nu pare enervată sau dezamăgită de ceea ce i se spune. Interviul are o desfășurare domoală

și asta mă duce cu gândul la un model de interviu, care-i de-asupra tuturor, un model de vreo câțiva ani, un interviu luat de un cineast rus Aleksandr Sokurov lui Aleksandr Soljenițin. Este o operă de artă ce se întâmplă în filmul respectiv, în primul rând pentru că Sokurov este o voce audiogenică, foarte plăcută, care nu-l urmărește, dar îl urmează pe Soljenițin în mersul lui domol într-o casă mare, cu camerele aproape goale, pentru că n-au nevoie de pat, n-au nevoie de masă, n-au nevoie de scaune, cadrele sunt pline de copleșitoarea personalitate, iar el, la rândul lui, vorbește, vorbește de parcă în clipa aceea ar pune la punct un sistem filozofic. Răspunde ușor, răspunde încet, răspunde rar, se mai uită la mestecenii de la fereastră. Soljenițin are degete deformatate, de gulag, de muncă, de boală, de vârstă, Dumnezeu să-l odinească. Dar atât de mult spun degetele acelea greoaie, cu noduri! Acest interviu al lui Sokurov cu Soljenițin este ceea ce apreciez eu cel mai mult, genul complexiv, care îl ajută pe om să se dezvăluie așa cum este, pentru că avem tot felul de interviuri – economice, comerciale etc., dar genul acesta este interviul omului. Apropo de om, în grila Raiei, ceea ce caută ea în pri-

mul rând este valoarea umană, indiferent de profesie, valoarea predominantă. Sigur că ne aduce în față oameni care excelează în profesia lor, am auzit aici pe doi dintre ei, îi vom auzi și pe alții, dar neapărat omul să fie cum spunea Carol I: «Nu mă interesează atât talentul, mă interesează caracterul.» O interesează caracterul, omenia, valoarea adevărată, ceea ce cu atât îi mai important cu cât acum valoarea este anihilată și îi ia locul fel de fel de tabloizi. Totodată, reabilitând genul, Raia ne pune să ne gândim la condiția intelectualului. Intelectualul nu este neapărat, și nu numai, acela care are un maldăr de diplome, de titluri... Tot respectul meu, toată admirația pentru oamenii care-și merită maldărul de diplome și titluri, dar pot fi intelectuali în adevăratul sens al cuvântului și cei care gândesc, care-și pun întrebări despre ei, despre cei din jur, despre viață, despre ce se întâmplă cu lumea; lumea este bulversată; acum este o răsturnare de valori de neînchipuit, acum când este domnia banului, adevărații intelectuali și omul simplu, care se scoală dimineața și spune: azi e soare, azi pot să mă duc la lucru, mulțumesc lui Dumnezeu că sunt sănătos, că pot munci. Condiția umană o interesează la toate ni-

velurile. Și ar mai fi ceva de spus: în toate aceste interviuri nimeni nu privește înapoi cu mânie, ca să folosesc un termen de film, în felul acesta avem în față o carte bună, bună nu în sensul cum este realizată, bună, care constituie sentimentul de bunăătate, o carte curajoasă, pentru că nu astupă gura nimănui atunci când se spun lucruri mai riscante. Eu una n-am ezitat să le spun, m-a lăsat să le spun așa cum am vrut. Este o carte optimistă, care ne sugerează că totuși încă nu-i totul pierdut. Faptul că avem această carte aici, că suntem împreună, că au cântat aceste fetițe de la Liceul «Prometeu» atât de frumos, melodii atât de frumoase, atât de dragi inimilor noastre, faptul că ne interesăm ce se mai întâmplă. Eu, plecată de aici, stabilită la București, vă sunt profund recunoscătoare că ați rezistat, că ați salvat limba. Și am fost personal furioasă pe Nicolae Manolescu când a spus despre scriitorii basarabeni că sunt defazați. Este o nerușinare să spui despre cineva că-i defazat, dar mai ales pentru cei, care până una alta, ți-au salvat limba, și au salvat-o într-o parte importantă de Țară. Au făcut-o scriitorii și intelectualii toți, oamenii de carte, de toate felurile, au făcut-o cu riscuri, cu pericol. Cinste lor! Hristos a înviat!”

Ion Constantin: „Am avut posibilitatea să prezint această carte la Târgul de carte «Gaudeamus» din București. La Sediul Central al Bibliotecii Municipale a fost lansată mai deunăzi cartea despre I. Pelivan, ediția a doua completată și editată la Chișinău, prima a fost editată de Editura «Biblioteca Bucureștilor» în cadrul colaborării româno-române a Bibliotecii Metropolitane din București cu Biblioteca Municipală «B.P. Hasdeu» din Chișinău. Sigur că am interferat cu activitatea autoarei. La prezentarea acestei cărți la «Gaudeamus» am avut plăcerea să spun doar câteva cuvinte. Este o lucrare de excepție, care radiografiază o serie majoră de personalități

de dincolo și dincoace de Prut. Eu aș menționa din cele treizeci de interviuri câteva, la care încă nu s-au făcut referiri pentru a completa tabloul cât mai bine, de exemplu, scriitorul Dinu Săraru, părintele Sergiu Roșca, basarabean de origine, Tudor Gheorghe, cunoscutul actor și interpret, oltean, un om de cultură de excepție și un mare prieten al Basarabiei. Este vorba de prezența unor personalități care au avut un rol extrem de important în apropierea româno-română, în apropierea spirituală de pe cele două maluri ale Prutului. Eu aș vrea să mă refer nu doar la această lucrare, care este de o factură extraordinară, noi am fost încântați să publicăm o asemenea lucrare la Editura «Biblioteca Bucureștilor». Aș vrea să vorbesc mai degrabă despre ceea ce avem de făcut acum și în viitor. Întâmplător sau nu, cu doamna Raia Rogac, elaborăm o monografie consacrată Bibliotecii «Onisifor Ghibu» de la Chișinău, care se știe foarte bine că este rodul unei colaborări dintre București și Chișinău, în perioada imediat următoare după 1991. Avem plăcerea să prezentăm cu această ocazie cel mai important ciclu de cultură românească, în opinia mea, din Basarabia – Biblioteca «Onisifor Ghibu» – cei 20 de ani de existență extrem de valoroasă, pe care o vom prezenta cu minuție. Eu personal împărtășesc emoția și încrederea că vom face lucruri bune în continuare. E un îndemn pe care-l adresez dumneavoastră și doamnei Raia Rogac și mă bucur foarte mult că este prezentă și doamna Lidia Kulikovski, care întotdeauna a ținut legături strânse cu noi și a făcut acele demersuri încurajatoare pentru perspectiva colaborării dintre Biblioteca Metropolitană și Biblioteca Municipală «B.P. Hasdeu». Cum am mai spus: «Nu vă lăsați, căci nici noi n-o să vă lăsăm!»”

Victor Prohin: „A realiza un interviu de multe ori e ca și când ai săpa o fântână, trebuie să sapi adânc și să găsești acea

vână de apă, care să dea naștere fântânii. Pentru această ultimă calitate trebuie să ai răbdare și hărnicie. Raia Rogac e o foarte bună colegă de publicistică, i-am urmărit cu mult interes convorbirile realizate cu personalități cunoscute sau mai puțin cunoscute, publicate atât în presa din Republica Moldova, cât și din România. Eu aș zice că sunt trei tipuri de interviuri. Primul tip este cel al anilor '70 și ni l-a prezentat Serafim Saka. Acest tip de interviu eu l-aș compara cu o competiție, în care ambii se străduiesc să fie egali. Mai este interviul când interlocutorului aproape că nu i se oferă posibilitatea să vorbească. Și ultimul tip de interviu, când interviewerul îl lasă pe interlocutor să spună ce are de spus, el plasându-se pe planul doi. În felul acesta se apropie de interlocutor și Raia Rogac, dar spre deosebire de majoritatea autorilor de interviuri din Republica Moldova și din România, dumneaei introduce un element nou, în capul interviului introducând un CV, din care se profilează mai bine portretul celor cu care discută. În paginile acestei cărți sunt oameni cunoscuți publicului. Interviul cu Mihai Cimpoi l-am citit mai înainte și am aflat multe lucruri noi, despre care n-am știut, bunăoară, pasiunea pentru studiul Rebreanu. Îl cunosc de mai mulți ani pe colonelul Andrei Covrig, am fost coleg de redacție cu Claudia Partole, am citit nenumărate interviuri cu Ion Ungureanu, dar de fiecare dată Raia Rogac aduce informație nouă și anumite gânduri, pe care mai înainte nu le-am sesizat. Aș zice că dânsa vorbește despre acest segment de timp, din această fărâma a globului pământesc prin gurile convorbitorilor săi. De fapt, Raia Rogac, prin aceste personaje, ne spune gândurile, opiniile sale. Mi-a plăcut mult încă un moment din această carte. Zilele acestea am citit și o carte de maxime engleze, reținându-mi atenția următoarea: devenim înțelepți nu prin răscolirea trecutului comun, dar prin

provocările viitorului nostru comun. Și aș zice că Raia în aceste cărți implică atât înțelepciunea proverbului latin, cât și gândirea deșteaptă a lui Bernard Shaw. Această carte este o carte de zile mari și la noi, în Republica Moldova, ar merita să fie editată cu un tiraj de cel puțin 5000 de exemplare, câte două-trei exemplare în fiecare bibliotecă, s-o poată cumpăra și acei care ar vrea s-o vadă în biblioteca personală. Valoarea ei va crește cu anii, deoarece oamenii se duc, nu sunt veșnici, dar aceste gânduri pe care le-au spus, aceste puncte de vedere, pe care le-au exprimat, vor rămâne. Deci, Raia, te felicit din toată inima, ai scris o carte de zile mari!"

Ion Hadârcă: „Recunosc că n-am citit întreaga carte, am răsfoit mai multe interviuri, aproape de personalitățile care mi-a fost dat să le cunosc și am avut poate fericirea să le cunosc. Pentru mine această carte are valoare sentimentală de apropiere și de cunoaștere a unor fațete de confesiuni. *Punți de suflet* sunt niște succesoare ale «Podurilor de Flori», pentru că și de acolo și prin aceste poduri de flori am avut norocul să cunosc foarte multe personalități, cu care am inițiat multe proiecte, unele din ele s-au realizat, altele încă urmează. Din acest punct de vedere pentru mine personal este o achiziție foarte prețioasă, care are un loc de cinste în biblioteca mea și ecou pe o durată de timp destul de îndelungată. Sunt într-o stare dezamăgită, după o polemică în Parlament, tocmai legată de problemele trecutului, apropiată de consemnarea a 200 de ani de la ocuparea Basarabiei. Nu suntem demni de a crea un viitor, dacă nu vom avea trecut. Parcă a fost o încercare de a se trece cu un burete peste acest trecut, peste memorie, peste toate aceste personalități, peste Hasdeu, peste Stere, care a suferit atât de mult, peste întreaga generație a Unirii, peste cei care au pregătit-o și au urmat-o, care au suferit, care au fost duși prin gulaguri.

Simt autismul acesta pe care-l aud, și-l aud tot mai înfricoșător, tot mai amenințător pentru valorile pe care le-a promovat de atâta vreme și care sunt consemnate și în această carte. Eu cred că deja este un semn de maladie socială, cred că prin această tăcere, prin această lașitate să nu deranjăm cumva pe cineva, ca nu cumva să se întâmple ceva... De parcă încercarea de a proclama ziua de 16 mai zi de doliu, ar fi o declarație de război pentru noi! S-ar fi putut trece foarte liniștit și foarte calm, consemnând în tăcere ca să fie așa o zi de resemnare, de abținere, fără strigăte, fără țipete, fără isterii. Din păcate, nici acest lucru nu am putut să-l obținem de la colegii noștri, ceea ce mă întristează foarte mult. Să-mi iertați modestia, nu pretind a fi un Meșter Manole, dar împreună și cu doamna Raia Rogac, și cu toți acei care sunt aici care se interesează de valori, chiar parcă am fi în ipostaza acelor meșteri mari care zidesc-zidesc și încearcă să zidească și se vede bine o altă forță malefică cu uitare, cu nedorință de a pune preț pe aceste valori, de a ști cine suntem, de a ști ce a fost înaintea noastră. Noi, de fapt, suntem rezultatul, doar consecința a ceea ce au reușit să apere, să promoveze înaintașii noștri. Cred că acesta este mesajul cel mai consistent și dominant al acestei cărți, al acestor interviuri, care seamănă cu niște citiri ale sufletului în palmă și nu avem decât recunoștință pentru cea care a adunat între aceste coperte «Punți de suflet», convorbirile cu personalități nestemate, un respect deosebit și o dorință, să se continue, să încercăm să perseverăm totuși în acest efort, în efortul de a spune adevărul, de a ne cunoaște trecutul, de a ne cunoaște valorile, personalitățile, pentru că numai în felul acesta noi putem să rezistăm, dacă nu vom continua ideea aceasta, eu nu știu dacă mai are rost existența noastră.”

Claudia Partole: „Multe interviuri din această carte le-am lecturat în presa

noastră, în revistele din Țară, și mi s-a creat impresia că autoarea de mult a făcut Unirea prin această carte. Venind aici, mă gândeam la altceva, am auzit că există un monument al unui urât, foarte puțini rezistă să stea în față acestui monument, pentru că își văd chipul adevărat din interior. Volumul *Punți de suflet* este cartea omului frumos. Fiecare interviu este o oglindă a unui suflet frumos, care este sufletul Neamului nostru. Eu mă bucur pentru Raia, pentru această realizare.”

Vlad Pohilă: „De 23 de ani BM ține o linie, nu s-a făcut vreo concesie nici în anii de revenire a comuniștilor – am rămas cu limba română, am rămas cu românismul la o stare normală și să dea Domnul să rămânem tot așa, grație dumnevoastră. Poate că unii bucureșteni ne găsesc deplasați... Nu ne supără, nu aș dori, dar ar putea să se inverseze lucrurile. Pentru noi Bucureștii a fost mai mult decât micul Paris, a fost un mare Paris, când ni se inocula că doar de la Răsărit vine lucoare, noi vedeam în București un liman al culturii românești, dar, cu regret, acuma Bucureștii se transformă într-un Fanar, în care tot soiul de Manolești și Patapievici evaporează ideea că a fi român este penibil; a fi unghur este bine, evreu la fel, au o pasiune față de ruși, exacerbată și nemotivată. Noi suntem motivați în atașamentul față de ruși, sunt unii care abia îi delimitează pe Pușkin de Putin, pe Dostoievski de Dzerjinski, însă ne dau nouă lecții cum să-i iubim pe ruși. Multe ar fi de spus la acest compartiment și contextul, din păcate, predispune. Eu vreau să repet crezul meu: cei 22 de ani de aflare a Basarabiei în componența României Mari, nu spun altfel, plus cu cei trei ani, când Antonescu le ordonase ostașilor să treacă Prutul, total 25 de ani, au fost pentru noi absolut sărbători. Dacă nu erau acei 25 de ani, nu mai vorbeam cum vorbim astăzi, nu mai aveam starea pe care o avem astăzi,

iată ce înseamnă 25 de ani să fii cu ai tăi, față de 175 de ani cu străinii...”

Maria Grumeza: „Sunt pentru prima dată la o sărbătoare așa de frumoasă, la o lansare de carte. Am venit cu mare dragoste, cu mare respect față de tot ce este frumos și curat. Aș spune că lansarea aceasta este un botez, o sărbătoare și pentru autoare, care a depus o muncă asiduă în realizarea ei. Este un succes pentru protagonistă și o bucurie pentru cititori. Satul nostru *Pelinia* se mândrește cu așa oameni deosebiți ca Ion Vieru, Ianoș Țurcanu, Raia Rogac, care este o doamnă cu literă mare. Este o colaborare între sat și toți acei care au avut aripi de zbor și au venit în Chișinău și ne duc faima atât în întreaga Moldovă, cât și peste hotarele ei. Le suntem recunoscători acestor oameni ai scrisului, care depun efort întru crearea unor lucrări valoroase, care să rămână tinerei generații. Vin din partea tuturor consătenilor și a domnului primar, îi aducem mulțumiri pentru ceea ce a făcut pentru sat, inclusiv pentru monografia *Pelinia – nume de legendă*, îi dorim inspirație și succes, fie ca Domnul să vă aibă în pază permanent, să ne faceți zile frumoase, așa cum este lansarea aceasta, să știți că toți sătenii sunt alături de dumneavoastră. Vreau să zic cu glas mândru că vă apreciem și vă iubim foarte-foarte mult. Fie ca pomul vieții dumneavoastră în continuare să fie luminat de sfântul soare și păzit de bunul Dumnezeu.”

Lidia Grosu: „Mă bucur să particip la această lansare de carte, carte pe care o țin în mână și consider că este o comoară. Indiferent de ceea ce a spus N. Manolescu, Ion Rotaru despre scriitorii basarabeni, noi ne bucurăm de frumosul, pe care-l trăim și din acest frumos face parte și Raia Rogac. O văd permanent la manifestările culturale, este pe verticală. Cartea vorbește despre acest lucru. Cine totuși este dumneaei? Este un om care tinde mereu spre perfecțiune și am pus-o într-o formu-

lă, citindu-i cartea: demnitate națională, credință, iubire de Dumnezeu, de creștinism și interviurile ei pot avea o clasificare: iubirea de cele șapte arte și, mai ales, de arta cuvântului, grija de purificarea noastră spirituală cu aceste personalități luminoase. Vreau să vă doresc multă-multă sănătate, să vă mențineți în această albie a frumosului, să ne bucurați și în continuare cu cuvântul sublimat, cu eleganța lui, cu artistismul lui, pentru că interviurile, de fapt, nu sunt sufletismul celor intervievați, dar sufletul dumneavoastră prin prisma totului unitar.”

Colonel **Andrei Covrig:** „Pentru mine este o onoare să fac parte din protagoniștii cărții, alături de personalități din stânga și dreapta Prutului. Vreau să vă mărturisesc că acest interviu mi-a oferit posibilitatea de a vorbi și despre acei care, cu regret, nu mai sunt cu noi, din neamul nostru Covrig, despre părinții mei, Dumnezeu să-i ierte, au fost niște oameni deosebiți, însă în mod special am vorbit despre o persoană care, într-un anumit fel, m-a format ca personalitate, care trebuia să se rupă de la acea mentalitate sovietică, imperială, deoarece am făcut serviciul militar și în armata sovietică, am fost în Afganistan. Din 1992 sunt venit în Moldova, am făcut serviciul militar în Armata Națională. A fost grea această rupere de la mentalitatea imperială. În acest context, am avut posibilitatea, ca prin acest interviu, să povestesc despre apropiații mei. Nana mea și unchiul meu în 1944 s-au refugiat în România, au pribegit foarte mult, ca și mulți din cei care în 1944 s-au retras în dreapta Prutului. Mulți basarabeni erau urmăriți de serviciile speciale românești împreună cu NKVD-ul rusesc. Unchiul meu a scăpat, căci a lucrat în calitate de ziarist la Radio și TVR. Fiind departe, la București, era aproape de noi prin emisiunile sale, noi ascultam, cei aflați de-a lungul Prutului, emisiunile din România. Cartea merită atenție sporită și un ti-

raj mare. Eu personal am luat trei cărți, un exemplar îl voi duce la biblioteca din sat. Mărturisesc că sunt nespuse de bucuroși că am încăput în paginile acestei cărți în rând cu multe personalități despre care lumea trebuie să știe din prima sursă. Doamna Raia Rogac a reușit să deschidă sufletul celor intervievați și acesta este un merit absolut al autoarei.”

Raia Rogac: „Mulțumesc mult pentru aprecieri, cuvinte frumoase. Lansarea unei cărți pentru autor e ca și un examen, la final își poate da seama dacă a făcut sau nu ceva bun. Cu sinceritate vreau să spun că m-au încurajat recenziile care s-au făcut, mai am interviuri, pentru care mă gândesc la o carte nouă...”

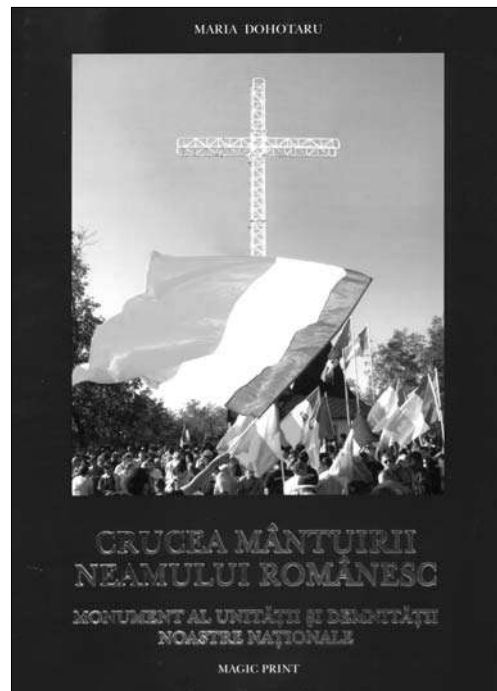
(Foto: Vasile ȘOIMARU)

UN DOCUMENT ISTORIC INEDIT: CRUCEA MÂNTUIRII NEAMULUI ROMÂNESC

Tamara GORINCIOI

Pentru noi, românii, credința în Dumnezeu are ceva din măreția unei lupte pentru adevăr și dăinuire ca neam. „Ce pustiu ar fi spațiul dacă n-ar fi punctat de biserici!”, spunea Petre Țuțea în *Ultima scrisoare către prieteni*, adăugând că fără revelație și fără harul divin nu putem ști cine suntem, ce este lumea, scopul ei sau scopul nostru în această viață. Or, Crucea Mântuirii Neamului Românesc, înălțată vara trecută la Nisporeni cu sprijinul oamenilor de afaceri și al bunilor creștini Maria și Ghiță Dohotaru din Oneștii lui Ștefan cel Mare și Sfânt – ca o continuitate a faptelor bravului voievod ce a luptat cu sabia și crucea împotriva păgânimii –, mai înscrie o filă de istorie la prezent, amintindu-ne că suntem români și că puterea noastră rezidă în Unire. Mai ales acum, când Basarabia este încă împânzită cu monumente ale lui Lenin și cu tancuri sovietice. Crucea Mântuirii Neamului Românesc merita să fie înălțată, de ce nu, ca un simbol al românismului și al unității Neamului și în Piața Marii Adunări Naționale sau în locul tancului cu țeava îndreptată spre Prut, nu departe de Unghești, sau putea fi sfințită pe 16 mai, cu ocazia a 200 de ani de la răpirea Basarabiei de către ruși. Oricum, așa s-a întâmplat

că o delegație de la Chișinău, prezentă la comemorarea Unirii la Onești, printre care dnii Rodion Bogdan, Maria și Valeriu Saharneanu, fascinați de Crucea din preajma acestui oraș, au pledat pentru Nisporeni, unde acum 10 ani a fost lansat Postul de radio *Vocea Basarabiei*. Și iată că peste

un an, distinsa doamnă și mecenat Maria Dohotaru mai vine cu o surpriză – albumul *Crucea Mântuirii Neamului Românesc*, o cronică în imagini a derulării ineditului proiect, cu prezentarea personalităților care au contribuit la ridicarea acestui înălțător monument creștin, dar și a unor înaintași ce au anticipat, direct sau indirect, evenimentul în cauză. Albumul, apărut la Editura „Magic Print” din Onești, județul Bacău, editură ce aparține doamnei Maria Dohotaru, reflectă cele mai emoționante aspecte ce s-au petrecut în momentul inaugurării Crucii în ziua de 28 august 2011, fixează pentru istorie în ordine cronologică etapele și personalitățile care au contribuit cu mijloace și au depus eforturi pentru a face posibilă realizarea proiectului.

În deschiderea acestui vibrant eveniment, care a avut loc în sala de festivități a Bibliotecii Naționale, scriitorul **Vlad Pohilă** a făcut o legătură între credință și unitate la români, lupta pentru identitate: „S-a întâmplat așa că de-a lungul secolelor, noi, basarabeni, romanii în ansamblu, am fost în fața primejdiei de dispariție, într-o prigoană continuă și am avut nevoie de mântuire, de salvare. Oamenii noștri au apelat întotdeauna la Dumnezeu, dar și la propriile forțe. Anul trecut, după câte știți, pe cel mai înalt punct din Basarabia – și anume la Nisporeni – a fost înălțată Crucea Mântuirii Neamului Românesc, ca un omagiu celor care au luptat și continuă să lupte ca noi să rămânem ceea ce am fost, cea ce ne-a dat Dumnezeu. Pentru că, dreptul nostru la identitatea etnică, la limba română, este mereu primejduit, mereu pus la îndoială. Cartea care se pretează adunării noastre a fost scoasă prin eforturile conjugate ale Postului de radio *Vocea Basarabiei*, care a lansat această idee și a avut tot sprijinul, într-un fel uimitor, al unei mâini de entuziaști, patrioți, intelectuali din orașul Onești, destul de bine cunoscut prin câțiva factori. În apropierea Oneștilor se află comuna

atribuită de legende și de istorici ca baștina lui Ștefan cel Mare; orașul este cunoscut în toată lumea și grație performanțelor admirabilei gimnaste Nadia Comăneci. Concepută ca o miniciclopedie, cartea va rămâne în istoria noastră ca un omagiu celor care au luptat pentru unitatea neamului.”

Maria Dohotaru, directorul Editurii „Magic Print” și autoarea albumului *Crucea Mântuirii Neamului Românesc*, copleșită de emoții, a mărturisit următoarele: „Pentru mine lansarea acestui album la Chișinău este un eveniment cu totul deosebit. M-am implicat sufletește în realizarea acestui album pentru că am dorit să las o mărturie despre faptele de înălțare a monumentului Crucii Mântuirii Neamului Românesc. Cartea cuprinde imagini mai mult decât semnificative ale dragostei și entuziasmului românilor de pe ambele maluri ale Prutului care au participat la inaugurare. Este un document istoric despre unitatea noastră națională, lingvistică și spirituală, care ne menține puternici în confruntare cu istoria. Crucea Mântuirii Neamului Românesc merita un album de artă, care mă exprimă pe mine ca autoare și pe cei care au contribuit la înălțarea monumentului și numele cărora figurează ca document istoric.”

Referindu-se la miracolul acestui monument al românității noastre, **Nicolae Dabija**, scriitor, membru de onoare al Academiei Române, a menționat că această lansare are o semnificație dublă, 20 aprilie fiind și Ziua Tricolorului: „Semnificația pentru basarabeni a Tricolorului înălțat în Piața Marii Adunări Naționale este una deosebită, mai ales că premierul Vlad Filat a promis că asemenea tricoloruri vor fi înălțate pe cele mai înalte puncte din R. Moldova. Dar primul Tricolor a fost această Cruce de pe dealul Zghibârta din Nisporeni, grație familiei Maria și Ghiță Dohotaru.” Nicolae Dabija, care în 2000 a făcut o interpelare în

Parlament pentru înălțarea unei Cruci similare, cu ocazia celor 2000 de ani de creștinism, la Bălănești, punctul cel mai înalt din Basarabia, satul lui Ion Sturza, dar a căruia idee nu a fost realizată, a concluzionat metaforic că noi, basarabeni, „avem nevoie de cat mai multe cruci ca să sfințim toată Basarabia. Suntem o țară de morminte.”

„Crucea Mântuirii Neamului Românesc nu ar fi avut, nu ar fi atins altitudinea sa dacă n-ar fi existat *Vocea Basarabiei*, care în anii de prigoană a fost o porta-voce a luptei pentru deșteptare națională și a crescut aidoma celor mai îndărătnice flori sau ierburi în asfalt”, a remarcat moderatorul Vlad Pohilă. **Valeriu Saharneanu**, directorul Postului de radio *Vocea Basarabiei*, președintele UJM, deputat în Parlamentul R. Moldova, a remarcat că „albumul *Crucea Mântuirii Neamului Românesc* este ca un ecou al apariției la Nisporeni a Postului de radio *Vocea Basarabiei*. Și Crucea Mântuirii Neamului, și acest album se transformă din idei în unitate de gând și de fapte. Mă bucur că dintr-o idee a ieșit un proiect de importanță națională. Pentru că vorbim de latinitate, europenism, dar se vorbește mai puțin despre românitatea noastră. Am vrut să facem o legătură între crucea de la Putna și Crucea de la Onești. Să unim râurile Trotuș cu râul Prut”. A mulțumit tuturor ce au contribuit la înălțarea acestui minunat monument, îndeosebi familiei Dohotaru, dlui Constantin Rusanovschi, președintele Asociației „Pro Basarabia și Bucovina” și **Veaceslav Țăbuleac**, director al Postului de radio *Vocea Basarabiei*, care în timpul lucrărilor de la Nisporeni a fost practic șef de șantier. V. Țăbuleac a menționat contribuția conducătorilor întreprinderilor care au efectuat lucrările de construcție a acestui complex – Valeriu Abageru, directorul Societății „Nica” din Nisporeni, fondatorul Societății „Moncontel Service”, Veaceslav Ursachi, și directorul general al întreprinderii menționate, Ruslan Romanoff, direc-

torul general al Societății „Agroenergia”, Andrei Bolboceanu, șeful întreprinderii „Casalux”, profesor universitar, doctor în științe tehnice Nicolae Covalencu, membru al Academiei Române; a meșterilor populari în frunte cu maestrul Vasile Adam, parohul Catedralei „Sf. Apostoli Petru și Pavel” din Chișinău, profesor în teologie, preotul Petru Buburuz, parohul bisericii din Călărași, preotul Ioan Mutu și mulți, mulți alți creștini.

A onorat lansarea acestui minunat album și vicepreședintele Parlamentului R. Moldova dna **Liliana Palihovici**. În opinia dumneaei, „cel mai important lucru este nu faptul că ne vom integra în Europa peste un an-zece, ci acești leuți donați din suflet de copii și bătrâni întru credința noastră. Căci nimeni nu ne poate scoate credința din suflet, nu am pierdut-o nici atunci când am fost duși în Siberia. Avem o istorie și o cultură comună și norocul să întâlnim o familie atât de frumoasă de creștini precum familia Dohotaru care au construit această Cruce”. Or, cum avea să completeze acest gând protoiereul **Petru Buburuz**, „avem un popor de aur, iar această Cruce continuă tradițiile noastre de credință milenară, care trebuie să ne unească”. A mulțumit dnei Maria Dohotaru pentru dragostea și curajul de a face un lucru atât de frumos și măreț și parohul bisericii din Călărași, **Ioan Mutu**, care a adunat donații consistente de la enoriașii acestui lăcaș sfânt. A contribuit la immortalizarea înălțării Crucii Mântuirii Neamului Românesc de la Nisporeni și ex-deputatul și economistul **Vasile Șoi-maru**. „Am fost martor la câteva etape ale nașterii acestei Sfinte Cruci – la Onești și la Nisporeni. Vor fi înălțate și alte Cruci. Dar acest album merită să fie editat în 25 mii de exemplare, care trebuie să înconjoare toata lumea, diaspora românească, ca un model de românism și unitate de neam”, a afirmat dânsul, felicitând din suflet pe autorii acestui act dumnezeiesc.

Prezent la inaugurarea albumului *Crucea Mântuirii Neamul Românesc*, **Constantin Tănase**, directorul ziarului *Timpul*, care a asigurat asistență mediatică pe tot parcursul înălțării acestui monument, a salutat apariția albumului din mai multe considerente: „Când de la Kremlin vin tot mai multe persoane care ne marchează teritoriul, ne învață cine suntem și ce limbă trebuie să vorbim, această carte este ca o Cruce înălțată, un avertisment pentru ei că noi mai existăm.” „Deși punem cruci, încă nu am reușit să distrugem monumentele lui Lenin și tancurile sovietice. Consider că o datorie a noastră, a politicienilor, a Bisericii, este să demarăm o campanie națională de scoatere a tancurilor și a monumentelor lui Lenin”, a lansat un apel editorialistul de la *Timpul*.

Dacă Tricolorul reprezintă unitatea celor trei provincii românești, Crucea Mântuirii Neamului Românesc constituie un alt simbol al credinței și al unității noastre milenare, a definit mesajul acestui monument deputatul și poetul **Ion Hadârcă**.

DI **Constantin Rusanovschi**, „o personalitate de o energie inepuizabilă, o dovadă vorbitoare că basarabienii sunt români, cea mai sigură legătură dintre Onești și Chișinău”, cum a fost prezentat de Vlad Pohilă, a precizat că denumirea de Crucea Mântuirii Neamului Românesc îi aparține dnei Maria Dohotaru. „Fie ca la baza acestei Cruci să fie răstignirea comunismului, care a făcut să fim unii români și alții moldoveni. Deși eu sunt român născut la Edineț. Închinându-ne acestei Cruci, vom aduce un omagiu celor rămași în Siberia, printre care și bunicul meu de pe tată. Crucea Mântuirii Neamului Românesc are o semnificație extraordinară. A apărut ca un semn divin prin miraculoasa faptă a familiei Dohotaru și oamenii de la Nisporeni. Este impresionant să citești lista donatorilor și să vezi ce oameni extraordinari sunt. Acest album rămâne posterității ca o con-

trapondere a tancului de la Leuseni”, a remarcat dl C. Rusanovshi. În semn de mare recunoștință pentru dna Maria Dohotaru, Societatea „Zamolxis” din Chișinău, reprezentată de Vasile Ciubuc, a oferit autoarei albumului medalia „Zamolxis” pentru cetezanța și contribuția la înălțarea Crucii Mântuirii Neamului. Maria Ciobanu, deputat în Parlamentul R. Moldova a apreciat că ceea ce a făcut familia Dohotaru întărește înțelepciunea noastră populară că sângele apă nu se face și că cel mai mult contează să ne purificăm sufletele, să ne izbăvim de mentalitatea perimată a trecutului sovietic totalitar.

A încununat această manifestare de o înaltă vibrație românească maestrul **Ion Ungureanu**, care a pus punctul pe i și prin discursul său fulminant, definind niște adevăruri incontestabile: „Crucea aceasta trebuie să înceapă izgonirea tuturor tancurilor din R. Moldova. Pentru că nu pot fi compatibile tancurile și crucea. Crucea Mântuirii Neamului Românesc este un simbol, dar și o lecție. Ce facem mai departe? Ea poate fi prevestitoare de salvare, dar și invers. Să ne amintim ce s-a întâmplat peste 20 ani după înălțarea Crucii de pe Caraiman? Basarabia a fost cedată. Cui au slujit conducătorii României? Sute de mii de soldați români au trebuit să moară. Iată ce înseamnă să înalți o Cruce: să îți asumi

o mare responsabilitate. Un legământ cu cerurile. Crucea trebuie să ne mobilizeze, nu să ne relaxeze. Din moment ce a fost înălțată, Basarabia e invitată să o justifice. Țin minte, la inaugurarea acestei Cruci la Nisporeni, pe 28 august 2011, erau mulți din România și din Basarabia. Am zis că mă strădui să deosebesc care sunt români și care moldoveni și că stau în fața unei «dileme»: ori că toți românii sunt moldoveni, ori că toți moldovenii sunt români! A fi moldovean în condițiile noastre înseamnă să nu ai istorie, trecut, să nu poți vorbi limba, să fii supus și slugarnic. A fi moldovean înseamnă în opinia lor a fi un nimeni. Vin de la lansarea filmului despre Emil Loteanu, un mare moldovean din Nordul Basarabiei și gândindu-mă unde vin, la o altă mare moldoveancă – Maria Dohotaru de la Onești, care a venit cu ideea Crucii Mântuirii Neamului Românesc, la un moment dat m-a luminat Dumnezeu și mi-am zis: **«A fi moldovean înseamnă a fi cel mai bun român.»** Pentru că numai un moldovean cum a fost Eminescu a spus: «Suntem români și punctum.» Înseamnă a fi Ion Cuza Vodă, primul nostru domnitor care a întregit neamul, Mihail Kogălniceanu, Ion Creangă, B.P. Hasdeu, V. Alecsandri etc. Adică promotorii Unirii. Trăim clipe nemaipomenit de frumoase. Să fim demni de această cruce, să o purtăm zi de zi în inima noastră. Atunci Dumnezeu ne va ajuta să ne îndeplinim idealurile sfinte, să fim continuatorii demni ai celor mai mari moldoveni-români.”

Cu certitudine, Crucea Mântuirii Neamului Românesc, înălțată la Nisporeni cu sprijinul marilor români și oameni de bună credință de la Onești, județul Bacău, Maria și Ghiță Dohotaru, urmași de drept

ai voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt (domnitorul s-a născut la Borzești, parte a Oneștilor), ar putea lesne numită și Crucea Reunirii Tuturor Românilor. Odată cu lumina revărsată de acest simbol divin al credinței în văile și luncile de-a lungul Prutului, asupra cimitirului ostașilor români de la Vărzărești, care și-au jertfit viața în numele libertății și revenirii acasă a Basarabiei, Dumnezeu se pare că a trecut Prutul, revenind și el acasă. Neîndoios că de fapta oneștenilor, care s-au implicat în realizarea acestui proiect prin Asociația „Pro Basarabia și Bucovina”, în persoana dlui Constantin Rusanovschi, basarabeanul refugiat în Țară la doar nouă luni, un mare sufletist ce trăiește și respiră Basarabia și prin Basarabia, a tuturor ce au contribuit la înfăptuirea acestui miracol, ar fi mândru nu numai cel mai mare Domnitor al tuturor românilor, dar și Domnul nostru din ceruri. Or, prin acest proiect, ne-am mai apropiat cu un pas de Dumnezeu și de idealul sfânt al tuturor românilor. Pentru că nu există bogăție mai mare decât înălțarea prin Neam și Credință.

Dacă printre noi s-ar găsi barem încă 1000 de români ca distinsa și generoasa doamnă Maria Dohotaru, ca inimosul Constantin Rusanovschi, președintele Asociației „Pro Basarabia și Bucovina”, Crucea Mântuirii Neamului Românesc ar lumina Basarabia și întreaga Românie de la un capăt la altul. Și, cu siguranță, ar stinge discordia din inimile celor înstrăinați, ar reaprinde candela speranței și am fi o Țară Reîntregită, puternică și unită în fața dușmanilor. Nu ne-ar mai clinti din loc nicio vijelie sau uragan.

(Foto: Vasile ȘOIMARU)

CU SUFLETUL MEREU ÎN BASARABIA

Vlad POHILĂ

Printre prietenii revistei BiblioPolis, respectiv, ai BM „B.P. Hasdeu”, un loc cu totul distinct îi revine savantei și profesoarei universitare Zamfira Mihail. Greu de spus ce să fie la mijloc: bunătatea ei cuceritoare din fiecă discuție; înțelepciunea academică pe care își zidește scrierile sau discursurile (inclusiv pentru revista noastră sau pentru unele manifestări culturale de la BM); receptivitatea impresionantă la tot ce e benefic oamenilor, inclusiv la schimbările vertiginose din Societatea Cunoașterii? Cert este că Zamfira Mihail a devenit de mult o favorită a noastră, o personalitate prețuită și iubită de toți cei care au avantajul de a comunica cu dânsa, fiind așteptată, dorită mereu la noi – pe paginile BiblioPolis-ului, în sălile destinate manifestărilor culturale și, desigur, în sălile de lectură – prin cărțile, studiile, arhivele, recenziile, risipite în seriale de mare prestigiu de la București sau Chișinău, dar și din alte centre științifice și culturale din Europa. Fără a găsi un răspuns cert la întrebarea pusă mai sus, îndrăznim a lansa ipoteza că un motiv al atașamentului nostru față de Zamfira Mihail este și „basarabenitatea” dânsiei... Cea care a trăit împreună cu părinții drama refugiului în dreapta Prutului, pentru a se salva de urgență bolșevică, ne înțelege, ne simte cel mai bine pe cei rămași aici, în stânga râului devenit hotar între frați. Pentru că Zamfira Mihail păstrează mereu în suflet Basarabia natală, iar această „povară sau tezaur sfânt” îi conferă nebănuite fațete ale unei duble noblețe – româno-române.

Deși o cunoaștem toți destul de bine, la aniversarea ce o marchează acum, nu ezi-

tăm să inserăm o schiță omagială – un norocos prilej de a ne exprima, încă o dată, toată admirația și recunoștința, ca și bucuria de a ne afla printre apropiații Zamfirei Mihail.

* * *

Lingvist și etnolog, paleontolog și bibliograf, doctor în filologie, profesor universitar, cercetător științific principal și onorific la Institutul de studii sud-est europene al Academiei Române.

S-a născut la 15 iunie 1937, la Chișinău, în familia preotului savant Paul Mihail și a preotesei Eugenia, numele de botez complet fiindu-i Eugenia-Zamfira Mihail.

Licențiată a Facultății de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, specialitatea limba și literatura română (1958), în 1974 susține teza de doctor în filologie cu subiectul *Terminologia portului popular românesc*. Burse de studii la Freiburg, Germania, (1968) și la Salonic, Grecia, (1974); călătorii de studii în Cehia, Polonia, Bulgaria, Rusia (între anii 1964 și 1989). În 2001 devine licențiată a celei de-a doua facultăți – de Teologie, la București.

Se consacră muncii de cercetare: inițial la Filiala Iași a Academiei Române (1958-1971), apoi, din 1971, la Institutul de studii sud-est europene din București: de la cercetător științific, la cercetător științific principal. Domenii de specialitate: lingvistica generală și comparată, etnolingvistica sud-est europeană, istoria limbii române, etimologia, filologia, antropologia culturală, paleografia; studierea limbii române din Basarabia ș.a. Participă (din 1967) la circa 40 de congrese, conferințe și simpozioane

naționale și internaționale, prezentând comunicări care au fost tipărite în Bulgaria, Rusia, Norvegia, Germania, Grecia, Albania, Italia, precum și la București, Iași, Suceava, Cluj-Napoca, iar după 1990 – și la Chișinău și Bălți. Se implică în importante proiecte de colaborare internațională (șapte proiecte și granturi, în anii 1983-2011); organizează și moderează simpozioane științifice internaționale (1996, 1998, 2000, 2002, 2004, 2008). Desfășoară și o susținută activitate didactică, în 1999 fiind atestată conferențiar universitar, iar în 2001 – profesor universitar, specialitatea lingvistica generală și istoria limbii române, la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității „Spiru Haret” din București, unde predă cursurile: *Lingvistica generală*, *Civilizația cărții*, *Tehnica redactării*.

A debutat în presă în 1955 cu recenzii și studii de istorie a limbii române și a literaturii române vechi și clasice, în reviste teologice și de filologie. Debut editorial în 1978 cu monografia *Terminologia portului popular românesc în perspectivă comparată sud-est europeană*. Se implică în elaborarea unor lucrări colective de amploare: *Istoria gândirii și creației științifice și tehnice românești* (1982), *Forma și denumirea uneltelor în Balcani în sec. XIII- XVIII* (1982-1986); transliterarea științifică pentru ediția aniversară a *Bibliei de la București* din 1688 (1987-1988). În 1993 editează, împreună cu Paul Mihail, *Acte în limba română din Basarabia (I). 1812-1830*, urmată de *Etimologia în perspectivă etnolingvistică* (2000), *Limba română în scrieri parenetice din Basarabia. 1812-1865* (2001), *Lingvistică generală: curs pentru studenții facultăților de litere* (ed. I – 2002, ed. a V-a – 2010). Îngrijește editarea unor manuscrise inedite: *Cronica [lui Ioan Neculce] copiată de Ioasaf Luca* (împreună cu Paul Mihail, 1993), *Introducere în opera lui Vitruviu și scrisori alese către Simeon* de G.M. Cantacuzino (1993), *Desiderie* (2000), pentru care scrie prefețe, studii introductive, alcătuiește indici tematici. Împreună cu Eugenia Mihail îngrijește tipărirea a două

volume de *Jurnal* (1940-1944) și *Corespondență* de Paul Mihail (1998, 2001).

Rod al unor preocupări mai vechi, în 2009 editează în franceză studiul monografic *Nicolae le Spathaire Milesco à travers ses manuscrits*. În 2010, la Chișinău, vede lumina tiparului volumul de sinteză *155 de cărți într-o carte*: [recenzii, analize, studii vizând literatura română, civilizația cărții, relațiile culturale; lingvistica și etnolingvistica; etnografia și antropologia culturală; reperi biografice și bibliografice; iconografie]. Noua carte include lucrări scrise de autoare de la debuturi (1955) și până în anul apariției acestui volum prin care, după cum observă în *Cuvânt introductiv* dr. L. Kulikovski, autoarea „a eternizat 155 de cărți, concomitent, punând în valoare – pentru multe decenii, respectiv, generații de cititori ce se vor perinda în viitor –, importante domenii ale spiritualității românești, dar și europene, ba chiar și ale celei universale”. Noua apariție editorială este mult apreciată de cercurile științifice și instituțiile culturale de la Chișinău și București, inclusiv prin acordarea Premiului *Sinteze* al Salonului Internațional de carte, Chișinău, 2010.

Activitatea științifică, didactică și culturalologică a Zamferei Mihail este în genere prețuită în numeroase recenzii, dar și prin distincții importante precum: Premiul *Timotei Cipariu* al Academiei Române (1978), Premiul *B.P. Hasdeu* al Academiei Române (1990), Premiul *Eudoxiu de Hurmuzaki* al Academiei Române (1993, împreună cu Paul Mihail), Premiul *Ethnos* – pentru întreaga activitate de cercetare în domeniul lingvisticii comparate și contribuții remarcabile în etnolingvistică și antropologia culturală, acordat de Fundația „Ethnos” din București. Este membră a Societății Române de Lingvistică; a Asociației slaviștilor din România, a Comisiei de Etnologie a Academiei Române, a Asociației Internaționale de studii sud-est-europene; membră și reprezentantă a României în Consiliul Științific al SIEF – *Société Internationale*

d'Ethnographie et Folklore. Face parte din colegiile de redacție ale unor importante publicații științifice, inclusiv la prestigioasa *Revue des etudes sud-est européennes*. Președinte de onoare al Societății Bibli-

ofililor „Paul Mihail” din R. Moldova; este *Cetățeană de Onoare* a comunei Cornova (2007), satul natal al părintelui Paul Mihail, localitate cu care Zamfira Mihail menține o strânsă legătură sufletească.

ARTISTA DORURILOR NOASTRE

V. PRISĂCARU

Este, poate dovada celei mai înalte moralități a te afla pe culmile gloriei și a nu înceta să fi cu cei rămași mai jos...

Aceasta ar fi, pe scurt, situația în care se află la ora actuală actrița Ninela Caranfil: situându-se pe podiumul celor mai înalte împliniri artistice, dânsa nici nu-și imaginează o zi, măcar, trăită separat de iubitorii de teatru, de toți cei care îi apreciază și îi admiră talentul, frumusețea, dragostea fierbinte de Neam și de oameni în ansamblu. De fapt, nici nu s-ar putea altfel: Ninela Catanfil s-a făcut actriță nu pentru sine, ci pentru alții, devenind, cu trecerea oamenilor, o Artistă a întregului popor! Pentru că ea ne poartă în lume dorurile noastre, adică dorințele, aspirațiile, speranțele pe care ca nimeni știe a le culege, a le îngriji, a le nutri, a le ocroti, a le da aripi pentru zbor spre mult visata realizare...

Și deoarece Artista ne cunoaște atât de bine, este firesc să o cunoaștem și noi cât mai subtil. Sperăm că articolul documentar de mai jos să vă fie util în acest sens, el constituind, în același timp, și o floare (din cuvinte!) pe care o dăruim, cu drag, Ninelei Caranfil la aniversarea ce o marchează în aceste zile de Cireșar.

* * *

Viitoarea actriță de teatru și film, Artistă Emerită din R. Moldova (1991), Artistă a Poporului (dec. 2011); sora lui Ștefan Caranfil (n. 1945), dirijor de cor, pedagog, valorificator al folclorului muzical, s-a născut

în Satul Nou, Cimișlia, în familia lui Chiril Caranfil, felcer, și a Mariei (n. Antoci, casnică).

După absolvirea școlii medii de cultură generală din Cimișlia (1964), trece concursul pentru grupa din Moldova de viitori studenți la Institutul de Artă Teatrală „A. Lunacearski” (GHITIS) din Moscova. Ca licențiată a acestui institut, în vara lui 1969

este angajată la Teatrul Dramatic „A. Pușkin” (azi Teatrul Național „Mihai Eminescu”) unde, împreună cu alți colegi de promoție, debutează concomitent în patru spectacole. Fiind invitată, în 1972, pentru rolul Doicii din piesa *Ipolit* de Euripide, la Teatrul „Luceafărul”, activează câțiva ani în acest colectiv teatral. Revine în 1976 la teatrul unde debutase, legându-și pentru totdeauna destinul cu cel al Naționalului din Chișinău. În perioada 1999-2001 a funcționat ca vice-ministru al culturii, optând pentru ocrotirea și promovarea mai energică a valorilor naționale autentice, pentru ameliorarea existenței precare a oamenilor de creație.

În aproape patru decenii de carieră artistică, Ninela Caranfil a interpretat peste 30 de roluri în teatru, dând viață unor personaje foarte diferite ca factură, de la comice la dramatice și tragice: Zița din *O noapte furtunoasă* de I.L. Caragiale, Eleonora și Olia din *Tata*, Nătăluța, Efimia și Elena din *Pomul vieții*, Vera din *Abecedarul* (toate trei piese de D. Matcovschi), Vecina binevoitoare din *Casa mare* de Ion Druță, Oltea din *Io, Ștefan Voievod* de A. Gondiu;

Liza din *Casa* de F. Abramov, *Angustias* din *Casa Bernardei Alba* de F. García Lorca, *Mama* din *Om și gentilom* de E. De Filippo, *Olinda* din *Lumea este așa cum este* de A. Moravia, *Ursula* din dramatizarea *Un veac de singurătate* de G. García Márquez etc. Din realizările ultimilor ani ale Ninelei Caranfil pe scena Naționalului „Mihai Eminescu” din Chișinău, amintim rolurile *Ea* din *Zăpezile de altădată* de D. Solomon (reg. E. Gaju), *Mama* în *Povestea unei nebunii obișnuite* de P. Zelenka (reg. S. Cozub), *Nătăluța* din *Pomul vieții* de D. Matcovschi (reg. S. Cozub), *Asumpta Roca* în *Actrițele* de J. Jornet i Barnet (reg. V. Drucec).

A colaborat cu faimoși regizori (V. Cupcea, V. Apostol, A. Băleanu, S.I. Șcurea, V. Ciutac, S. Vasilache, A. Vartic, P. Bokor ș.a.); i-a avut parteneri în spectacole pe actorii C. Constantinov, D. Caraciobanu, V. Ciutac, V. Rusu, N. Darie, D. Cocea, V. Chircă, P. Zavtoni ș.a. Actrița N. Caranfil îmbină fructuos rigourile specifice sistemului clasic al lui Stanislavski cu principiile de factură avangardistă ale sistemului lui E. Vahtangov, însușindu-și și dând expresie scenică celor mai frumoase tradiții ale școlii teatrale românești.

A jucat roluri în zece filme produse la Chișinău. Participă la numeroase emisiuni televizate și radiofonice, la Radioul Național având o impresionantă *Fonotecă de aur personală*, cu zeci de spectacole, „cărți sonore”, sute de recitaluri din poezia românească și cea universală. O importanță componentă a creației sale o constituie recitalurile lirice, spectacolele de poezie: *Rămâi, iubirea mea, rămâi* (1992), *De dragoste, de dor* (1994), *Rugăciune* (1997), *Întru Tine, Doamne, ne rugăm* – spectacol dedicat celor două milenii de creștinism; recitaluri în cadrul Festivalului *Mihai Eminescu* (1999-2000). A editat două CD-uri de mare succes: *Dorul infinitului din noi* (2007, poezie românească de dragoste și civică) și *Rugă* (2009, cu *Psalmii* lui David).

Măiastră a cuvântului rostit, îndrăgostită de cuvântul scris, N. Caranfil repre-

zintă concomitent, prin excelență, tipul de artistă angajată, militantă, care s-a implicat cu ardoare și dăruire în Mișcarea de eliberare națională din 1988-1991, continuând până în prezent să țină trează conștiința și demnitatea națională prin spectacole, recitaluri, apariții la diverse manifestări culturale, omagiale, civice, inclusiv de la tribuna Forului Democrat al Românilor din R. Moldova. Este și o apreciată publicistă, autoare de articole, eseuri, tablete, interviuri, luări de atitudine etc., publicate în presa periodică de la Chișinău sau prezentate la posturile de radio și TV. Și-a adunat scrierile în două volume de autor: *Tăcerea de până la cuvânt* (2005) și *Nebănuita forță a scenei* (2009).

Este membră a UNITEM, a Uniunii Cineaștilor din R. Moldova și a Uniunii Cineaștilor din România. Artistă Emerită din R. Moldova (1991), Artistă a Poporului (dec. 2011). Deține mai multe distincții: Premiul Festivalului internațional de poezie *Mihai Eminescu* (1996), Marele Premiu al Festivalului *Lucian Blaga* (Alba Iulia, 1998), ordinul *Gloria Muncii* (1999), Premiul Senatului UNITEM – *pentru merite deosebite în dezvoltarea artei teatrale* (2009), Diploma de recunoștință *20 de ani de la Podul de flori*, acordată de Liga Culturală pentru unitatea românilor de pretutindeni (2010), Diploma de merit *Cu prilejul înălțării monumentului Crucea Mântuirii Neamului Românesc* (2011), Diploma *Cel mai bun rol feminin*, acordată la Gala premiilor UNITEM – pentru *Ea* din *Zăpezile de altădată*, apoi pentru *Mama* din *Povestea unei nebunii obișnuite*. Este Cetățeană de Onoare a or. Cimișlia (2011).

Mai menționăm că, acum cinci ani, BM „B.P. Hasdeu” a editat o *Biobibliografie. Nirela Caranfil*, a cărei ediție înnoită va vedea lumina tiparului în curând, astfel răspunzându-i actriței pentru devotamentul pe care-l arată cititorilor noștri, dânsa fiind o prezență vie în viața Echipei „Hasdeu” și a revistei *BiblioPolis*...

BIBLIOPOLIS LA O ZI DE MARE SĂRBĂTOARE

Raia ROGAC

Într-o atmosferă cordială, la Sediul Central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, pe data de 10, în luna aprilie, cu începere de la ora 10 și 10 minute, a început conferința bibliotecarilor cu genericul *Revista „BiblioPolis” – produs profesional, cultural și de imagine al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”*, consacrată aniversării celor zece ani de la fondarea ei. De zece ori înmulțit la zece a fost numărul comunicărilor, mesajelor de felicitare, replicilor și epigramelor, care s-au rostit cu această frumoasă ocazie. În prima parte a evenimentului, cea oficială, științifică s-au pus pe tapet realizările obținute de revista *BiblioPolis* care, practic, treptat, de la un modest buletin a crescut până la o solidă revistă de biblioteconomie și științe ale informării, cu o largă deschidere culturală, care în prezent însumează până la 200 de pagini.

Pe post de moderatori, dr. Lidia Kulikovski, de două ori director – al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” și al revistei *BiblioPolis* –, și scriitorul Vlad Pohilă, redactorul-șef al publicației sărbătorite, dar și conferențieri, cum era și firesc, au dat startul evenimentului. Nu mai e nevoie să prezentăm titlul alocuțiunii primului vorbitor, căci aceasta se cuprinde în generic, astfel că vom sublinia că doamna director (de două ori) a ținut să remarce că toți cei adunați în sală, într-o comunitate sentimental-omagială, sunt nu doar bibliotecarii, implicați mai mult sau mai puțin în editarea *BiblioPolis*-ului, lor li s-au alăturat cu drag mulți colaboratori, colegi de la alte instituții, o serie de cititori fideli, care țin la această marcă editorială de

prestigiu. Ca într-o oglindă retrovizoare, evoluția revistei s-a contopit cu evoluția instituției-mamă (fondatoare), prin prisma evocărilor, an de an ridicându-se ștacheta până la standardul european al bibliotecii, dar și al publicației. Dar la început a fost Vlad Pohilă, care a avut curaj și a crezut că vom reuși, a subliniat Lidia Kulikovski. Am creat un sentiment de urgență și menținem ritmul de urgență. Randamentul e pe față. Am reușit pentru că am putut gestiona din interior, am putut construi o capacitate internă pentru a realiza un produs final. Zamfira Mihail, Glebus Sainciuc, Nicolae Dabija, Mihai Cimpoi... zeci și sute de personalități, care prin mesajul lor științific și publicistic au asigurat girul unei cauze de succes. Nu poți dezvolta un produs folosind doar metode tradiționale, de aceea, pentru a ne menține doar sus, ne-am bazat pe colaborare. Am reușit pentru că norocul a fost cu fața spre noi. Am avut noroc de fondatori, de Direcția cultură, de Primărie. Am editat 41 de numere (41 de volume), la care au colaborat 458 de autori, dintre care 112 angajați și 336 din afară. Ion Șpac, Ludmila Bulat, Constantin Bobeică, Nicolae Rusu etc. sunt oameni care au colaborat la revistă, care s-au identificat cu ea. Echipa „Hasdeu” este pregătită să parcurgă alți zece ani în următorul tren al deceniului – tuturor le întindem mâna să pornim împreună.

Simplu și argumentat și-a formulat comunicarea redactorul-șef Vlad Pohilă: *Deschiderea spre lume a revistei „BiblioPolis”*, unde a arătat că chiar de la prezentarea sumarului în trei limbi: română, rusă și engleză, se asigură o largă deschidere

a revistei. De la bun început au fost inițiate câteva rubrici, care s-au permanentizat de-a lungul anilor: *Studii și cercetări*, *Teorie și practică*, *Recenzii și consemnări*, *Cartea pe glob*, *Remember*, *Omagieri*, *Manifestări culturale ș.a.*, în care apar studii de specialitate, articole, recenzii, tablete vizând bibliologia și cultura din diferite țări. Pe lângă cele patru numere pe an, statutare cum ar fi, a mai fost editat un număr special tematic, cuprinzând studii și articole de bibliologie la zi, elaborate de specialiști din Europa, Asia, America. În paginile revistei în fiecare număr au fost prezentate personalități din diferite țări. Cu Mihai Eminescu, George Enescu, Mircea Eliade, Nicolae Titulescu, de asemenea, am făcut o semnificativă deschidere spre lume.

În continuare Nelly Țurcan s-a referit la evoluția demersului științific în paginile revistei, iar Tatiana Coșeriu la utilizarea *BiblioPolis*-ului ca instrument de instruire și comunicare al angajaților BM. Ludmila Pânzaru a prezentat *BiblioPolis on-line*, exemplificând că cele mai solicitate rubrici

sunt *Teorie și practică* și *Calendar*, iar dintre autori Lidia Kulikovski și Nelly Țurcan. 96 % din cititorii virtuali o alcătuiesc cei din Moldova, iar restul din România, SUA, Franța, Brazilia ș.a. Vitalie Răileanu s-a referit la inovații și performanțe, evident în cadrul revistei. Comunicarea prezentată de Ludmila Corghenci s-a intitulat *Revista „BiblioPolis” – deschidere și solidaritate profesională*. Deosebit de emoționante au fost reflecțiile unor tinere bibliotecare universitare privind revista *Bibliopolis*, apreciind-o ca pe o Planetă a înțelepciunii, o călăuză sigură a tânărului specialist, semnând T. Beglita, I. Cerneauscaite, S. Malai.

În partea a doua a manifestării, mai relaxantă, s-au produs oaspeții, cu mesaje de felicitare și considerare, și laureații Trofeului „Mărul contribuției”. Iată câteva fragmente din preaplinul omagiilor aduse revistei.

Acad. Mihai Cimpoi: „Revista *BiblioPolis* îmi amintește de revistele lui B.P. Hasdeu, adevărate magazine, almanahuri, în care

erau adunate multe informații culturale. Revista pe care o sărbătorim are o înaltă ținută intelectuală cu terminologie la zi. Când spunem Biblioteca Municipală, subînțelegem Lidia Kulikovski, când spunem *BiblioPolis* subînțelegem Vlad Pohilă.”

Acad. Nicolae Dabija: „Este o revistă caldă, atractivă. Dintr-un buletin «de boală» pentru carte și bibliotecă ați făcut o adevărată revistă. Astăzi cred că cel mai puternic partid este partidul Cărții, al Bibliotecii, al Cititorului. Să ne bucurăm că sacralitatea a mai rămas în bibliotecă.”

Artista poporului Ninela Caranfil: „Am venit să mă bucur împreună cu acești născători ai revistei. Eu când trec pragul Bibliotecii mă simt fericită. Aici ni se spune cine suntem noi, aici aflăm adevărul, aici ne desfătăm sufletul.”

Dr. în economie Vasile Șoimaru: „Ceea ce fac pentru *BiblioPolis* fac pentru sufletul meu. Am ctitorit două reviste și cunosc munca enormă care se face în preambulul scoaterii în lumina tiparului și prezentarea în fața cititorului. Am făcut și voi face în continuare cu multă dragoste materiale pentru revista bibliotecarilor, dar și a noastră.”

Scriitoarea Claudia Partole: „Să ne felicităm reciproc că avem o asemenea revistă frumoasă, unde ne putem împărtăși gândurile.”

Au mai vorbit Lidia Grosu, Natalia Goian, redactorul de carte Ludmila Bulat, Valentina Chitoroagă, director al Camerei Naționale a Cărții, redactorul Valeriu Rață, despre care s-a menționat că s-a „contaminat” pozitiv de *BiblioPolis*, și atât de mult încât a hotărât să-și înmănușeze materialele publicate la revistă într-o culegere, format electronic (CD), intitulată *Florilegiu bibliofil aniversar*, dăruind cu drag participanților câte un exemplar. Iulian Filip a citit o serie de versuri dedicate revistei, iar Alexandru-Horațiu Frișcu a delectat publicul cu epigrame.

CD. Designer: Valeriu Herța

Cei prezenți au mai avut ocazia să vizualizeze patru expoziții ample, organizate cu gust și rafinament: *Revista „BiblioPolis” la un deceniu; Personalități despre care s-a scris în „BiblioPolis”; Personalități care au scris la „BiblioPolis”; Cărți recenzate și prezentate la „BiblioPolis”.*

Dintre cei 458 de autori, din interior și din afara bibliotecii, care au colaborat, 50 au fost desemnați pentru a li se oferi Trofeul „Mărul contribuției”, un obiect foarte simpatic, aproape de mărimea fructului natural, din piatră semiprețioasă de onix, varietate de agat cu striații de diferite culori. Se mai spune că este piatra discordiei și pentru ca nu cumva să apară între cei aleși, s-a ținut cont de unele prevederi. Condiția de bază a fost ca autorii selectați să dispună nu mai puțin de zece materiale publicate. A fost respectat și criteriul contribuției individuale, astfel că „Merele...” au fost însoțite de certificate cu număr de înmatriculare. Trofeul „Mărul contribuției” cu numărul 1 i-a revenit dnei dr. Lidia Kulikovski, având cele mai multe materiale, cu nr. 2 s-a ales Vlad Pohilă, apoi au urmat Raia Rogac, Genoveva Scobioală, Ludmila Bulat,

Valeriu Rață, Claudia Partole, Ion Șpac, Mariana Harjevschi, Ludmila Pânzari, Tamara Gorincioi, Constantin Bobeică, Elena Roșca, Gheorghe Pârlea, Tatiana Fiodoruc, Tatiana Ischimji, Nicolae Rusu, Mihai Cimpoi, Iulian Filip, Vasile Malanețchi, Vasile Șoimaru, Natalia Goian, Ion Stoica (București), Nicolae Dabija, Mihai Tașcă, Valeriu Herța, Lucia Culev, Emilia Ghețu, Zamfira Mihail (București), Glebus Sainciuc ș.a.m.d. – până la nr.

50. Cred că peste un deceniu, la următoarea aniversare, numărul lor se va dubla.

Pe final, Lidia Kulikovski, în postură de amfitrioană, înainte de a invita participanții la o cupă de șampanie într-o urare *La mulți ani și creativitate BiblioPolis-ului*, a concluzionat: „Conferința a fost o reușită, una de familie, o poveste frumoasă, pe care, desfășurând-o, am văzut cine suntem și unde mergem.”

FELICITĂRI REVISTEI *BIBLIOPOLIS*, CARE M-A ACCEPTAT ÎN FAMILIA SA

Zoia BALAN

Și pentru mine, care am activat o viață în domeniul cărților, „zăbava cetitului” a devenit o parte din existența mea. Nu mă limitez numai cu lectură, dar simt și o necesitate s-o repovestesc, să discut și cu alte persoane pe marginea lecturii.

De fiecare dată când descopăr o carte interesantă, neapărat i-o transmit și surorii mele, Larisa Zubatii, care locuiește, vorba lui Ion Druță, în Cîmpia Sorociei. Îi înmînez „solemn” cartea, însoțită de mici comentarii. Spre exemplu: „Soro, dacă nu ai citit

pînă în prezent *Desculț* sau *Șatra* de Zaharia Stancu, consideră că nu ai citit nimic la viața ta. O să-ți regăsești vecinii, pe paginile acestor cărți, iar «fuga moldovenilor» de acasă, cea mai actuală temă, care ți-a furat somnul, o vei găsi în *Totentanz sau Viața unei nopți* de Claudia Partole.”

Întîmplarea a făcut, ca într-o bună zi, colega mea de breaslă și vecina de cartier, Ludmila Bulat, să-mi dea un exemplar al revistei *BiblioPolis*, pe care dînsa deja îl citise.

Ce să vă zic? Această „minienciclopedie”, pe care doamna conf. univ. dr. Lidia Kulikovski n-a greșit cînd ne-a recomandat-o s-o luăm cu noi în concediu și să o re-re-re-citim, a fost pentru mine o adevărată descoperire.

După ce am citit din scoarță în scoarță acel număr de revistă, l-am expediat și surorii mele. L-a citit și dînsa. Tare i-a mai plăcut. Mai ales a impresionat-o eseuul *Mihail Sadoveanu, „ful țărăncii” din Verșenii Mirosloveștilor*. Citind acest articol, sora mea, probabil s-a regăsit pe sine în amintirea mamei noastre, a neamurilor mamei noastre, care, exact ca în opera lui Mihail Sadoveanu, „trăiau încă viața străbunilor”.

Mama noastră, Aneta, avea numai patru clase „românești”, cum se zicea, scria cu grafie latină, vorbea în limba lui Ion Creangă, iar cartea ei preferată era *Ivan Turbinca*. Numai ce o auzeam, trimițînd găinile la culcare „poșiol na turbinca”. Cîntecul preferat era: „Morărița cu fuiorul, țac, țac, țac, / Iar morarul duce dorul, țac, țac, țac.” Iar cînd avea vreun necaz deseori o auzeam: „Eh, neamul nevoii...” (abia mai tîrziu am aflat că această maximă era a lui Mihai Eminescu).

Stați așa, vorba lui Florin Piersic, că eu știu „unde am făcut nod”. Nu m-am abătut de la temă. Vorbeam de revista *BiblioPolis*. Pur și simplu am vrut să menționez faptul că dintotdeauna la noi acasă s-a citit, s-a vorbit și s-a gîndit românește. Mama ne-a

învățat a citi și a scrie românește, cu litere latine, de la ea am deprins și farmecul poveștilor.

...De la sora mea revista a trecut spre lectură la feciorul ei, care locuiește la Chișinău. Itinerarul de mai departe al revistei nu-l cunosc. Dar, cred că ruta parcursă de această publicație, pe care v-am indicat-o mai sus, este suficientă ca să vă dați seama că *BiblioPolis* prezintă interes, se citește, și umblă din mîină în mîină ca banul.

Revista e bună pentru că autorii articolelor știu a scrie, iar la „volanul” ei stă domnul Vlad Pohilă, redactor-sef, articolele căruia, nu voi da greș dacă voi spune că ele – articolele – trebuie studiate, ca să deprindem construcția frazei, limbajul expresiv, inteligența etc.

Pentru a nu plictisi cititorul, mă voi referi și la cîteva articole, semnate de Ludmila Bulat. Cît de simplu și cu suflet scrie dumneaei despre oamenii care au fost și care nu mai sînt printre noi: „...a avut o viața pămîntească scurtă...”, dar a lăsat o bogată moștenire literară”, notează ea despre regretata Steliana Grama, sau: „...a apărut o carte buna: *Pe timpul lui Teleucă*, scrisă de prietenul lui, Arhip Cibotaru; trebuie citită...”

Dar iată o destăinuire de-a domnului Nicolae Dabija, cum a scris romanul *Tema pentru acasă*: „În vara anului 2007 am murit. Era luna cînd împlineam 59 de ani. Căzusem de pe o stîncă din preajma mănăstirii Țipova de lîngă rîul Nistru. [...] Nu e un roman despre deportări, ci este un roman despre dragoste.”

Ei, după asemenea vorbe, n-ai cum să nu dai fuga la librărie, dacă ai parale, sau dacă nu, la bibliotecă și să citești această carte. Mai ales că, așa cum scrie dl N. Dabija, nouă ne-ar trebui o viață ca să învățăm și tot nu l-am ajunge, fiindcă dînsul are harul scrisului de la Dumnezeu.

În revistă veți găsi de toate. Și articole despre lansările de carte, și recenzii, ese-

uri, memorii, portrete de personalități, monumente istorice, file de călătorii etc. Veți afla că la baza soclului monumentului lui Miron Costin din Iași, cronicarul, căruia i s-a tăiat capul, i-au fost puse și rămășițele pămîntești, iar un alt Costin, Nicolae, fost primar de Chișinău, s-a prăpădit la fel de tragic – din spusele soției – fiind contaminat. Veți avea un moment de reculegere, citind despre Maria Drăgan – „sărmana turturică”, care a fost „lăsată să se întoarcă în satul natal să măture și să prindă pește”.

În ajutorul profesorilor, liceenilor, elevilor, vin articole de valoare despre creația lui Grigore Vieru, B.P. Hasdeu, Mihai Eminescu, Ovidius etc.

Prin intermediul acestui articol, hai să-i mulțumim doamnei directoare, conf. univ. dr. Lidia Kulikovski care, prin colaborarea cu profesioniștii în domeniul cărții din România, a fondat la Chișinău noi biblioteci cu sute de mii de volume de carte românească. Mă refer la relațiile de colaborare, în primul rînd, cu biblioteca din Cluj-Napoca, director – Traian Brad, care a fost pentru noi, basarabeni, care aveam copii

la studii în Cluj-Napoca, un adevărat „pod al vieții”. În Moldova T. Brad aducea hrană spirituală, iar înapoi pleca cu hrană materială, mai explicit, cu de-ale gurii pentru studenții basarabeni.

Sincere mulțumiri domnului Valeriu Rață, care a fost receptiv la dorința mea de a-mi oferi un set de reviste *BiblioPolis* pentru soră-mea, pe care l-am transmis la Pastele Blajinilor. Tot respectul meu și nu numai al meu, pentru doamna Genova Scobioală care, la o lansare de carte din cadrul bibliotecii, ne-a pus fiecare în „trăistuță” cite un exemplar al antologiei *Chișinăul în literatură*, un omagiu adus orașului nostru la cei 575 ani de atestare documentară.

Doresc revistei *BiblioPolis* cît mai multe itinerarii parcurse, iar colaboratorilor – multă sănătate, nu înainte de a da glas unui vers scris de poetul Petru Zadnipru:

„Veniți, băieți, veniți la carte
Și-n Chișinăul nostru drag
Aduceți vorba de la sate
Și cîntecul doinind în prag.

.....

Veniți, băieți, veniți la carte,
Că tare vă aștept demult
În pașii voștri de departe
Eu pașii proprii mi-i ascult.” (*Povață*)

P.S. În poza pe care v-o expediez este imaginea nepoatei mele Elisaveta Rusanovschi, cl. a X-a, Liceul „Onisifor Ghibu”, pregătind (și cu ajutorul revistei *BiblioPolis*!) tema pentru acasă *Opera lui Ovidius*.

Z.B.

PILOȚII ORBI AI ROMÂNIEI

Mircea ELIADE

Mircea Eliade (13 martie 1907; București – 22 aprilie 1986; Chicago). Scriitor, filozof și istoric al religiilor, Mircea Eliade a fost profesor la Universitatea din Chicago din 1957, titular al catedrei Sewell L. Avery din 1962, naturalizat cetățean american în 1966, onorat cu titlul de Distinguished Service Professor. Autor a 30 de volume științifice, opere literare și eseuri filozofice traduse în 18 limbi și a peste 1200 de articole și recenzii cu o tematică extrem de variată și bine documentate. Fără a lua în calcul jurnalele sale intime și manuscrisele inedite, opera completă a lui Mircea Eliade ar putea fi cuprinsă în peste 80 de volume. În textul pe care vi-l prezentăm, veți găsi numeroase similitudini cu situația actuală a statului și a poporului român. (Redacția)

* * *

Imoralitatea clasei conducătoare românești, care deține „puterea” politică de la 1918 încoace, nu este cea mai gravă crimă a ei. Că s-a furat ca în codru, că s-a distrus burghezia națională în folosul elementelor alogene, că s-a năpăstuit țărâtimea, că s-a introdus politicianismul în administrație și învățământ, că s-au deznaționalizat profesiunile libere – toate aceste crime împotriva siguranței statului și toate aceste atentate contra ființei neamului nostru, ar putea – după marea victorie finală – să fie iertate. Memoria generațiilor viitoare va păstra, cum se cuvine, eforturile și eroismul anilor cumpliți 1916-1918 – lăsând să se aștearnă uitarea asupra întunecatei epoci care a urmat unirii tuturor românilor. Dar cred că este o crimă care nu va mai putea fi niciodată uitată: acești

Mircea Eliade la masa de lucru

aproape douăzeci de ani care s-au scurs de la unire. Ani pe care nu numai că i-am pierdut (și când vom mai avea înaintea noastră o epocă sigură de pace atât de îndelungată?!) – dar i-am folosit cu statornică voluptate la surparea lentă a statului românesc modern. Clasa noastră conducătoare, care a avut frânele destinului românesc de la întregire încoace, s-a făcut vinovată de cea mai gravă trădare care poate înfiera o elită politică în fața contemporanilor și în fața istoriei: pierderea instinctului statal, totala incapacitate politică. Nu e vorba de o simplă găinărie politicianistă, de un milion sau o sută de milioane furate, de corupție, bacșișuri, demagogie și șantaj. Este ceva infinit mai grav, care poate primejdiu însăși existența istorică a neamului românesc: oamenii care ne-au condus și ne conduc nu mai văd. Într-una din cele mai tragice, mai furtunoase și mai primejdioase epoci pe care le-a cunoscut mult încercata Europă – luntrea statului nostru este condusă de niște piloți orbi. Acum, când se pregătește marea luptă după care se va ști cine

merită să supraviețuiască și cine își merită soarta de rob – elita noastră conducătoare își continuă micile sau marile afaceri, micile sau marile bătălii electorale, micile sau marile reforme moarte. Nici nu mai găsești cuvinte de revoltă. Critica, insulta, amenințarea – toate acestea sunt zadarnice. Oamenii aceștia sunt invalizi: nu mai văd, nu mai aud, nu mai simt. Instinctul de competență al elitelor politice, instinctul statal, s-a stins. Istoria cunoaște unele exemple tragice de state înfloritoare și puternice care au pierit în mai puțin de o sută de ani fără ca nimeni să înțeleagă de ce. Oamenii erau tot atât de cumsecade, soldații tot atât de viteji, femeile tot atât de solditoare, holdele tot atât de bogate. Nu s-a întâmplat niciun cataclism între timp. Și deodată, statele acestea pier, dispar din istorie. În câteva sute de ani după aceea, cetățenii fostelor state glorioase își pierd limba, credințele, obiceiurile – și sunt înghițiți de popoare vecine. Luntrea condusă de piloții orbi se lovește de stânca finală. Nimeni n-a înțeles ce se întâmplă, dregătorii făceau politică, neguțătorii își vedeau de afaceri, tinerii de dragoste și țăranii de ogorul lor. Numai istoria știa că nu va mai duce multă vreme povara acestui stârv în descompunere, neamul acesta care are toate însușirile în afară de aceea capitală: instinctul statal. Crima elitelor conducătoare românești constă în pierderea acestui instinct și în înfiorătoarea lor inconștientă, în incapacitatea cu care își apără „puterea”. Au fost elite românești care s-au sacrificat de bună voie, și-au semnat cu mâna lor actul de deces numai pentru a nu se împotrivi istoriei, numai pentru a nu se pune în calea destinului acestui neam. Clasa conducătorilor noștri politici, departe de a dovedi această resemnare, într-un ceas atât de tragic pentru istoria lumii – face tot ce-i stă în putință ca să-și prelungească puterea. Ei nu gândesc la altceva decât la milioanele pe care le mai pot agonisi, la ambițiile pe care și le

mai pot satisface, la orgiile pe care le mai pot repeta. Și nu în aceste câteva miliarde risipite și câteva mii de conștiințe ucise stă marea lor crimă, ci în faptul că măcar acum, când încă mai este timp, nu înțeleg să se resemneze. Să amintim numai câteva fapte și vom înțelege de când ne conduc piloții orbi.

Cel dintâi lucru pe care l-au făcut iugoslavii după război a fost să colonizeze Banatul românesc aducând în masă, de-a lungul frontierei, cele mai pure elemente sârbești. Iugoslavii, atunci ca și acum, erau departe de a avea liniștea și coeziunea politică pe care am fi putut-o avea noi: problema croată izbucnise cu violență. Cu toate acestea, știind că adevărata graniță nu e cea însemnată pe hărți, ci limita până unde se poate întinde un neam (Nae Ionescu) – au făcut tot ce le-a stat în putință ca să deznaționalizeze județele românești. Și se pare că au reușit. În orice caz, acum, la granița Banatului, stau masive colonizări sârbești, sate care nu existau la conferința păcii.... La „plebiscitul” din 1918-1919, toate satele șvabești au votat alipirea la România Mare. S-a obținut astfel o impresionantă majoritate. Niciun guvern român n-a făcut însă nimic pentru aceste elemente germanice, singurii aliați sinceri pe care i-am fi putut avea ca să contrabalansăm elementele maghiare. Dimpotrivă, de la unire încoace sașii și șvabii au fost neconținți umiliți – iar ungurii favorizați. (Ce imbecil complex de inferioritate am dovedit, fiindu-ne teamă de unguri!) În 1918 sașii nu se înțelegeau cu șvabii. Am fi putut profita de aceste neînțelegeri. N-am profitat. Dimpotrivă, am făcut tot ce ne-a stat în putință ca să accelerăm unirea tuturor elementelor germanice. Și astăzi, sașii și șvabii sunt uniți – și sunt împotriva noastră. Ungurii au colonizat granița încă din 1920, deși și astăzi se găsesc înapoia acestei centuri de fier nu știu câte sute de mii de români. Noi n-aveam nevoie de colonizări,

pentru că toate satele de pe frontieră sunt românești. În schimb, am stat cu mâinile în sân și am privit cum se întărește elementul evreiesc în orașele din Transilvania, cum Deva s-a maghiarizat complet, cum Țara Oașului s-a păcănit, cum s-au făcut colonizări de plugari evrei în Maramureș, cum au trecut pădurile din Maramureș și Bucovina în mâna evreilor și maghiarilor etc., etc. Cei 10 000 de țărani români veniți din Ungaria continuă să moară de foame. Am luat sate de români din Banat și am colonizat Cadrilaterul – în loc să păstrăm pe bănașeni acolo unde sunt și să aducem la frontiera bulgară numai macedonenii, singurii care răspund la cuțit cu toporul și la insulte cu carabina. Astăzi românele bănașene cerșesc în Balci... Dintre toate minoritățile noastre, în afară de armeni, numai turcii erau cei mai inofensivi; i-am lăsat să plece. Pământurile lor, în bună parte, au intrat în stăpânirea bulgarilor. Bazargicul este complet bulgarizat. Ceva mai mult. Am lăsat pe bulgari să-și cumpere și să cultive pământ până la Gurile Dunării. Piloții orbi s-au făcut unealta celei mai înspăimântătoare crime împotriva ființei statului românesc: înaintarea elementului slav din josul Dunării spre Deltă și Basarabia. N-a fost un singur om politic român care să înțeleagă că ultima noastră nădejde, așa cum suntem înconjurați de oceanul slav, este să ne împotrivim cu toate puterile unirii slavilor dunăreni cu slavii din Basarabia. În loc să alungăm elementul bulgăresc din întreaga Dobroge – noi am colonizat pur și simplu Gurile Dunării cu grădinari bulgari. În același timp, piloții orbi au deschis larg porțile Bucovinei și Basarabiei. De la război încoace, evreii au cotopt satele Maramureșului și Bucovinei și au obținut majoritatea absolută în toate orașele Basarabiei. Ceva mai grav: rutenii s-au coborât de-a lungul Basarabiei și astăzi mai au foarte puțin să-și dea mâna cu bulgarii care au suit pe Dunăre. Reni este punctul

de unire a celor două populații slave – pe pământ românesc. Imediat după război, în Basarabia românii reprezentau 68 % din populație. Astăzi, după statisticile oficiale, ei sunt numai 51 %. Elitele politice românești, în loc să se intereseze de aproape de problema Ucrainei prin încurajarea agitațiilor separatiste – așa cum au făcut guvernele austriece până la război, încurajând sistematic pe ruteni ca să lovească în români și în poloni – s-au mulțumit să tolereze întinderea ucrainenilor nu numai în Bucovina, dar și în Basarabia. În anul 1848, rutenii din Galiția revendicau o parte din Bucovina pentru provincia lor (Galiția), care ar fi trebuit să devină semiautonomă în reorganizarea Austriei pe baze federale (planul Palacki). Românii bucovineni de atunci au știut să se apere (în Constituanta austriacă de la Kremsir). Dar rutenii, după războiul cel mare, au găsit un neașteptat aliat în piloții orbi ai României care, în loc să lupte pentru revendicările ucrainene dincolo de Nistru (crearea statului-tampon Ucraina) și-au arătat prietenia față de acești slavi lăsându-i să se înmulțească peste măsură în Bucovina și să coboare cât mai jos în Basarabia. Astăzi, un savant ucrainean de la Universitatea din Varșovia, refugiat politic, expune la seminarul de geografie din Berlin hărți ale viitorului stat ucrainean în care se găsesc înglobate Bucovina și Basarabia. Nădăjduiesc că la ceasul când știu lucrurile acestea, prietenul care mi-a atras atenția asupra hărților profesorului ucrainean (profesor la Universitatea din Varșovia) a izbutit să le fotografieze pe toate – pentru ca să facem amândoi dovida, dacă va fi nevoie. Inutil să mai continui. Și am fost stăpânit de acest înspăimântător sentiment al inutilității în tot timpul cât am scris paginile de față. Știu foarte bine că ele nu vor avea nicio urmare. Știu foarte bine că evreii vor țipa că sunt antisemit, iar democrații că sunt huligan sau fascist. Știu foarte bine că unii îmi vor

spune că „administrația” e proastă – iar alții îmi vor aminti tratatele de pace, clauzele minorităților. Ca și când aceleași tratate au putut împiedica pe Kemal Pașa să rezolve problema minorităților măcelărind 100 000 de greci în Anatolia. Ca și când iugoslavii și bulgarii s-au gândit la tratate când au închis școlile și bisericile românești, deznaționalizând câte zece sate pe an. Ca și când ungurii nu și-au permis să persecute fățiș, cu închisoarea, chiar satele germane, ca să nu mai vorbesc de celelalte. Ca și când cehii au șovăit să paralizeze, până la sugrumare, minoritatea germană! Cred că suntem singura țară din lume care respectă tratatele minorităților, încurajând orice cucerire de-a lor, preamărindu-le cultura și ajutându-le să-și creeze un stat în stat. Și asta nu numai din bunătate sau prostie. Ci, pur și simplu, pentru că pătura conducătoare nu mai știe ce înseamnă un stat, nu mai vede. Pe mine nu mă supără când aud evreii țipând: „antisemitism”, „fascism”, „hitlerism”! Oamenii aceștia, care sunt oameni vii și clarvăzători, își apără primatul economic și politic pe care l-au dobândit cu atâta trudă risipind atâtea inteligență și atâtea miliarde. Ar fi absurd să te aștepti ca evreii să se resemneze de a fi o minoritate, cu anumite drepturi și cu foarte multe obligații – după ce au gustat din mierea puterii și au cucerit atâtea posturi de comandă. Evreii luptă din răsuputeri să-și mențină, deocamdată, pozițiile lor, în așteptarea unei viitoare ofensive – și, în ceea ce mă privește, eu le înțeleg lupta și le admir vitalitatea, tenacitatea, geniul. Tristețea și spaima mea își au, însă, izvorul în altă parte. Piloții orbi! Clasa aceasta conducătoare, mai mult sau mai puțin românească, politicianizată până-n măduva oaselor – care așteaptă pur și simplu să treacă ziua, să vină noaptea, să audă un cântec nou, să joace un joc nou, să rezolve alte hârtii, să facă alte legi. Același joc și același lucru, ca și când am trăi într-o societate pe

acțiuni, ca și când am avea înaintea noastră o sută de ani de pace, ca și când vecinii noștri ne-ar fi frați, iar restul Europei unchi și nași. Iar dacă le spui că pe Bucegi nu mai auzi românește, că în Maramureș, Bucovina și Basarabia se vorbește idiș, că pier satele românești, că se schimbă fața orașelor – ei te socotesc în slujba nemților sau te asigură că au făcut legi de protecția muncii naționale. Sunt unii, buni „patrioți”, care se bat cu pumnul în piept și-ți amintesc că românul în veci nu pierе, că au trecut pe aici neamuri barbare etc. Uitând, săracii, că în Evul Mediu românii se hrăneau cu grâu și pește și nu cunoșteau nici pelagra, nici sifilisul, nici alcoolismul. Uitând că blestemul a început să apese neamul nostru odată cu introducerea secarei (la sfârșitul Evului Mediu), care a luat pretutindeni locul grâului. Au venit apoi fanarioții care au introdus porumbul – slăbind considerabil rezistența țăranilor. Blestemele s-au ținut apoi lanț. Mălaiul a adus pelagra, evreii au adus alcoolismul (în Moldova se bea până în secolul al XVI-lea bere), austriecii în Ardeal și „cultura” în Principate au adus sifilisul. Piloții orbi au intervenit și aici, cu imensa lor putere politică și administrativă. Toată Muntenia și Moldova de jos se hrănea iarna cu pește sărat; căruțele începeau să colinde Bărăganul îndată ce se culegea porumbul și peștele acela sărat, uscat cum era, alcătuia totuși o hrană substanțială. Piloții orbi au creat însă trustul peștelui. Nu e atât de grav faptul că la Brăila costă 60-100 lei kilogramul de pește (în loc să coste 5 lei), că putrezesc vagoane întregi de pește ca să nu scadă prețul, că în loc să se recolteze 80 de vagoane pe zi din lacurile din jurul Brăilei se recoltează numai cinci vagoane și se vinde numai unul (restul putrezește), grav e că țăranul nu mai mănâncă, de vreo 10 ani, pește sărat. Și acum, când populația de pe malul Dunării e secerată de malarie, guvernul cheltuiește (vorba vine) zeci de milioane pe

medicamente, uitând că un neam nu se regenerează cu chinină și aspirină, ci printr-o hrană substanțială și sănătoasă.

Nu mai vorbiți deci de cele șapte inimi în pieptul de aramă al românului. Sărmanul român, luptă ca să-și păstreze măcar o inimă obosită care bate tot mai rar și tot mai stins. Adevărul e acesta: neamul românesc nu mai are rezistența sa legendară de acum câteva veacuri. În Moldova și în Basarabia cad chiar de la cele dintâi lupte cu un element etnic bine hrănit, care mănâncă grâu, pește, fructe și care bea vin în loc de țuică. Noi n-am înțeles nici astăzi că românul nu rezistă băuturilor alcoolice, ca francezul sau ca rusul bunăoară. Ne lăudăm că „ținem la băutura”, iar gloria aceasta nu numai că e ridiculă, dar e în același timp falsă. Alcoolismul sterilizează legiuni întregi și ne imbecilizează cu o rapiditate care ar trebui să ne dea de gândit. ...Dar piloții orbi stau surâzători la cârmă, ca și când nimic nu s-ar întâmpla. Și acești oameni, conducători ai unui popor glorios, sunt oameni cumsecade, sunt uneori oameni de bună-credință și cu bunăvoință; numai că, așa orbi cum sunt, lipsiți de singurul instinct care contează în ceasul de

față – instinctul statal – nu văd șuvoaiele slave scurgându-se din sat în sat, cucerind pas cu pas tot mai mult pământ românesc; nu aud vaietele claselor care se sting, burghezia și meseriile care dispar lăsând locul altor neamuri... Nu simt că s-au schimbat unele lucruri în această țară, care pe alocuri nici nu mai pare românească. Uneori, când sunt bine dispuși, îți spun că nu are importanță numărul evreilor, căci sunt oameni muncitori și inteligenți și, dacă fac avere, averile lor rămân tot în țară. Dacă așa stau lucrurile, nu văd de ce n-am coloniza țara cu englezi, căci și ei sunt muncitori și inteligenți. Dar un neam în care o clasă conducătoare gândește astfel, și-ți vorbește despre calitățile unor oameni străini nu mai are mult de trăit. El, ca neam, nu mai are însă dreptul să se măsoare cu istoria... Căci piloții orbi s-au făcut sau nu unelte în mâna străinilor – puțin interesează deocamdată. Singurul lucru care interesează este faptul că niciun om politic român, de la 1918 încoace, n-a știut și nu știe ce înseamnă un stat. Și asta e destul ca să începi să plângi.

Articol apărut în revista „Vremea”, nr. 505, 19 septembrie 1937

DRUMURILE MAREȘALULUI AU TRECUT ȘI PE MELEAGURILE NOASTRE

*Înv. Gheorghe PÂRLEA,
com. Miroslăvești, jud. Iași*

După apariția monografiei *Comuna Miroslăvești – oameni și locuri*, la realizarea căreia am contribuit, am intrat în posesia unei cărți în care un grup de veterani – majoritatea ofițeri superiori în timpul ultimului război, comandanți la diferite niveluri ale Armatei – descriu episoade de luptă de pe frontul Moldovei, unele petrecute pe linia frontului din preajma satelor noastre.

Această valoroasă lucrare (*Veteranii pe drumul onoarei și jertfei*, Ed. „Vasile Cârlova”, București, 1977), obținută prin intermediul profesorului Cezar Pătrașcu de la școala din Soci, mi-a prilejuit, pe lângă satisfacția de a-mi îmbunătăți reprezentarea în legătură cu ceea ce a însemnat pentru omenire cel mai modern și mai distructiv război planetar, regretul că nu am obținut-o mai devreme. Dacă s-ar fi întâmplat asta,

capitolul din monografie dedicat celui deal Doilea Război Mondial pe meleagurile noastre nu s-ar fi rezumat doar la mărturiile localnicilor și la cele câteva documente rămase de la părintele Nicolae Sfrijan.

Încercând să adun din această lucrare, pentru o eventuală completare, informații valoroase din capitolul *Bătălia Moldovei*, am dat peste un pasaj care face obiectul a ceea ce urmează.

Sunt sigur că mai toți cei interesați de cunoașterea istoriei Neamului au vibrat, din resorturi asupra cărora nu-mi propun să zăbovesc, la felul cum s-a raportat la misiunea sa comandantul Armatei Române, mareșalul Ion Antonescu. Și asta, cu toate incertitudinile (sau certitudinile celor avizați să le aibă) asupra alternativelor benefice pentru România acelor vremuri, asupra rolului Mareșalului în ceea ce istoria a consacrat terminologic prin sintagma *Holocaust*.

Un personaj istoric de un înalt tragism, prin contradicțiile personalității sale (dacă nu cumva aceste antagonisme au fost născocite), prin caracteristicile contextului istoric în care acest erou (pozitiv, după unii, negativ, după alții) și-a consumat destinul. Așa este văzut, în genere, mareșalul Antonescu.

Totuși, reverberează în mine (desigur, rolul inimii ar trebui să fie secundar în judecarea istoriei) vorbele cunoscutului scriitor din diaspora Petru Dumitriu: *„Mareșalul Antonescu a fost aproape (...) nevinovat, împușcat pe nimica. El nu a fost un criminal și nu a fost un criminal de război. Acolo s-a făcut pe placul rușilor (...) care voiau sânge. El n-a persecutat pe evrei.”*

Revenind la episodul pe care vi-l propun să-l rețineți, aflui din cartea amintită că prin preajma Paștelui din 1944, în luna aprilie, apoi în luna mai Mareșalul a venit în inspecție pe linia frontului din zona satelor noastre. Un comandament al marilor grupuri de armate de pe acest segment de

front era instalat în castelul lui Sturza de la Miclăușeni, unde comandantul suprem a fost primit de către generalul Radu Niculescu-Cociu, comandantul Diviziei 1 Gardă. De aici a mers direct către dispozitivele de luptă.

Ramificațiile sistemului de apărare atingeau și pădurea din dealul Parcului (Mirosllovești), localizată de povestitor (maistrul armurier Vasile Apostol din Reg. 27 inf.) drept centrul de comandă pentru lupta crâncenă dată pentru recucerirea satului Stolniceni-Prăjescu. Aflat în tranșee, ori în cazemate, la 100 m de linia inamicului, mareșalul a privit prin binoclu pozițiile rusești, a gustat din rațiile alimentare ale ostașilor, a stat de vorbă cu ei și cu, desigur, comandanții lor.

Unul dintre interlocutorii acestuia, un sergent, întrebând care e starea sufletească a combatanților alături de care luptă cot la cot, n-a putut ascunde, în simplitatea lui, faptul că tovarășii săi de arme sunt descurajați de perspectiva înfrângerii, urmare a îndemnelor insistente venite din megafoanele inamicului de a se preda. Și ostașul îi raportează înaltului inspector militar: *„Vă vor pe dumneavoastră, domnule mareșal; despre noi zic că, dacă ne predăm, nu ne vor persecuta.”* Mareșalul l-a privit pe soldat cu îngăduință, fără însă a-și putea ascunde tremurul buzei de jos. L-a întrebat apoi pe general dacă crede că rușii își vor împlini planul, cu referire la el. Interlocutorul său a negat cu o oarecare simulare a sincerității, căci era aproape convins, mărturisește acesta, că mareșalul fie urma să se sinucidă, fie să obțină protecție în străinătate.

Dar caracterul Comandantului Armatei Române era mai presus de egoismele omului comun. Și destinul Mareșalului, cum se știe, s-a împlinit prin „mâna” rușilor. Cu glonțul pornit din puștile propriilor săi soldați.

Tragic destin!

Precizări necesare

Primirea acestui articol, de înv. Gh. Pârlea, prin poșta electronică, ne-a amintit încă o dată despre locul și rolul pe care le-a avut, le are, Mareșalul Ion Antonescu în istoria noastră recentă. Spun „ne-a amintit încă o dată” pentru că ceva mai înainte, prin aprilie-mai, ne făcuse să ne gândim la această neordinară personalitate lectura manuscrisului *Cireșe pentru Mareșal*, de Ion Iachim. Este un roman de-a dreptul tulburător, ce a văzut recent lumina tiparului la Bacău (editurile „Vicovia” și „Babel”), fiind lansat la Centrul de cultură „G. Apostu” din acest oraș, în prezența unui numeros public, printre care s-au aflat basarabenii Nicolae Dabija, V. Șoimaru, Ion Iachim, Nina Vartic, Vlad Pohlă; au asistat la eveniment, desigur, și editorii bacăuani Viorel Cucu și Ionel Ruse. Data lansării – 2 iunie – a impus ținerea unui moment de reculegere, respectat de toți cei prezenți la manifestare.

Deși avem chiar aici la îndemână câteva fapte de comemorare (articolul de la Mirosllovești-Iași; romanul, de la Chișinău; activitatea culturală de la Bacău), constatăm cu tristețe că Mareșalul mai rămâne din diverse motive un nume trecut cu vederea de contemporani.

Amintim, în context, că Ion Victor Antonescu s-a născut acum 130 de ani – la 2 iunie 1882, la Pitești, și a fost asasinat de membrii unui autoproclamat „tribunal al poporului” cu 66 de ani în urmă – pe 1 iunie 1946, la închisoarea Jilava. Tot în luna iunie – la 22 – a anului 1941, Mareșalul a emis legendarul ordin: „Ostași! Vă ordon:

treceți Prutul”, astfel pornind „războiul sfânt, anti-comunist, drept și național”, eliberând Basarabia și Nordul Bucovinei de tirania bolșevic-kominternistă (ce-i drept, pe o perioadă de numai patru ani...). Pe 9 noiembrie 1941, 99 la sută din participanți (4,7 milioane) la plebiscitul național au aprobat politica dezrobitoare a Mareșalului. Nu este defel întâmplător faptul că asasinii lui din Kominternul încuibat deja și la București au decis ca Mareșalul să fie în-

mormântat într-un loc menit să fie neștiut – desigur pentru a se evita pelerinajele.

În zilele când Calendarul conștiinței noastre înscrie două date foarte diferite, dar ambele axate pe personalitatea Mareșalului, în semn de omagiu am inserat materialul de mai sus, completându-l, mai jos, cu un document inedit, în măsură să prezinte cel mai obiectiv statura sa măreață de ostaș și patriot.

(VI. P.)

* * *

DOCUMENT

„Rușii vor ține țara ocupată nedefinit. O robie pentru vecie! Numai un nebun ar putea accepta o astfel de condiție”

(Testamentul către istorie al mareșalului Antonescu, din noaptea de 23 august 1944)

Astăzi, 23 august 1944. Am venit în audiență la Rege la ora 15:30 pentru a-i face o expunere asupra situației frontului și a acțiunii întreprinse pentru a scoate Țara din greul impas în care se

găsește. Timp de aproape două ceasuri Regele a ascultat expunerea, păstrând, ca de obicei, o atitudine foarte rezervată, aproape indiferentă. La expunerea mea a asistat la audiență DI Mihai Antonescu.

I-am arătat Regelui că de aproape doi ani DI Mihai Antonescu a căutat să obțină de la anglo-americani asigurări pentru viitorul Țării și i-am afirmat cu această ocazie că, dacă aș fi găsit înțelegere și aș fi putut găsi înțelegere pentru asigurarea vieții, libertăților și continuității istorice a acestui nenorocit popor, nu aș fi ezitat să ies din război, nu acum, ci chiar de la începutul conflictului mondial, când Germania era tare. [...]

Țara, prin câte trei milioane de voturi (referendumul național – *n.n.*), mi-a dat dezlegare și a aprobat tot ce eu făcusem.

În consecință, a accepta astăzi propunerile Molotov însemnează:

a. – a face un act politic de renunțare și pierdere a Basarabiei și Bucovinei, act pe care România nu l-a făcut până acum niciodată de la 1812 și până la ultimatumul Molotov.

I-am adăugat că după părerea mea, făcând acest act, putem pierde beneficiul Chartei Atlanticului, în care Roosevelt și Churchill s-au angajat printre altele „să nu recunoască nicio modificare de frontieră, care nu a fost liber consimțită”.

b. – să bag Țara pentru vecie în robie, fiindcă propunerile de armistițiu conțin și clauza despăgubirilor de război neprecizate, care, bineînțeles, constituie marele pericol, fiindcă, drept gaj al plății lor, rușii vor ține Țara ocupată nedefinit. Cine, am spus Dlui Mihalache, își poate lua răspunderea acceptării acestei porți deschise, care poate duce la robia neamului? [...]

d. – a patra condiție cerută de Molotov și de anglo-americani este să dau ordin soldaților să se predea rușilor și să depună armele, care ne vor fi puse la dispoziție pentru ca, împreună cu rușii, să alungăm pe nemți din Țară.

Care om cu judecata întregă și cu simțul răspunderii ar putea să dea soldaților Țării un astfel de ordin care, odată enunțat, ar produce cel mai mare haos și ar lăsa Țara la discreția totală a rușilor și germanilor?

Numai un nebun ar putea accepta o astfel de condiție și ar fi pus-o în practică.

Vecinătatea Rusiei, reaua ei credință față de Finlanda, Țările Baltice și Polonia, experiența tragică făcută de alții, care au căzut sub jugul Rusiei, crezându-i pe cuvânt, mă dispensează să mai insist.

Notez că, atunci [când] ni s-au propus acestea, situația militară a Germaniei, deși slăbită, era totuși încă tare.

e. – în sfârșit, propunerile Molotov mai conțineau și clauza care ne impunea să lăsăm Rusiei dreptul de a pătrunde pe teritoriul României oriunde va fi necesar, pentru a izgoni pe nemți din Țară. Adică, sub altă formă, prezenta ocupațiune rusească cu toate consecințele ei. [...]

I-am răspuns Dlui Mihalache că, într-o astfel de situație, este de preferat ca un popor pe care-l așteaptă, dacă are siguranța că îl așteaptă o asemenea soartă, să moară eroic, decât să-și semneze singur sentința de moarte. [...]

Cum Regele spunea ca aceste tratative să înceapă imediat, DI Mihai Antonescu i-a spus că așteaptă răspunsul de la Ankara și Berna pentru a obține consimțământul Angliei și Americii de a trata cu rușii. Aceasta, fiindcă Churchill, în ultimul său discurs, a spus, vorbind despre România, că „această Țară va fi curând la discreția totală a Rusiei”, ceea ce era un avertisment că vom fi atacați în forță și că vom fi total la discreția lor și că va trebui să tratăm mai întâi cu rușii.

Acest „mai întâi”, legat și de alte indicații pe care le-am avut pe căi serioase, a determinat pe DI M. Antonescu să arate Regelui că este o necesitate să mai aștepte 24 de ore, să primească răspunsurile pe

care le așteaptă și după aceea să continue cu tratativele.

Eu am confirmat că sunt de acord cu aceste condiții, chiar cu plecarea Dlui M. Antonescu la Ankara și Cairo pentru a duce tratative directe.

În acest moment, Regele a ieșit din cameră, scuzându-se față de mine, și discuția a continuat câțva timp cu generalul Sănătescu, revenind cu afirmația că va aduce el adeziunea scrisă a Dlor Maniu, Brătianu și Titel Petrescu.

Când eram în curs de discuțiuni și mă plictiseam așteptând revenirea Regelui pentru a pleca, Regele intră în cameră și în spatele lui apare un maior din garda Palatului cu șase-șapte soldați cu pistoale în mână.

Regele a trecut în spatele meu, urmat de soldați, unul din soldați m-a prins de

brațe pe la spate și generalul Sănătescu mi-a spus: „Dle Mareșal, sunteți arestat pentru că nu ați vrut să faceți imediat armistițiu.” [...]

Iată cum a ajuns un om care a muncit 40 de ani ca un martir pentru Țara lui, care a salvat-o de două-trei ori de la prăpastie, care a scăpat de la o teribilă răzbunare pe membrii Dinastiei, care a luat jurământul tânărului Rege în strigătele mulțimii, care îmi cerea să dau pe toți din Palat pentru a fi linșați și care a servit timp de patru ani, cu un devotament și cu o muncă de muce-nic, Armata înfrântă, Țara și pe Regele ei.

Istoria să judece. Mă rog lui Dumnezeu să ferească Țara de consecințele unui act cu atât mai necugetat, cu cât niciodată eu nu m-am cramponat de putere. [...]

(După **FrontPress**, 22.10.2011)

PAUL GOMA DESPRE UN ALT ASPECT AL ȘOVINISMULUI RUS

Constantin BOBEICĂ

Într-un eseu, publicat mulți ani în urmă (*Libertatea* din 29 octombrie 1998) mă refeream la eurofobia manifestată în scrierile lui D. Fonvizin încă în sec. XVIII. Morb, am spune, ancestral, al acestui popor, supt cu laptele matern, educat în spiritul ego-centrismului național, al aversiunii, urii nedesimulate față de tot ce nu este rusesc. Inclusiv față de limbile străine.

Deci, românofobia nu e de azi, de ieri. Cu atât mai mult cu cât poporul român a fost cea mică „buturugă” de care s-a împiedicat expansionismul rus în calea sa spre Constantinopol. Sau, credeți D-voastră că polonezii, de-o pildă, sunt mai iubiți? Să ne amintim doar de înăbușirea în sânge a răscoalelor de la 1794, 1831-1832, 1863; de poezia lui Pușkin cu aceeași tentă șovină: *Klevetnikam Rossii*; de versurile pline

de revoltă și compasiune ale lui Alecsandri din *Pohod na Sibir*...

În anii de gulag siberian înregistrasem o „ciastușka” (cântecel-strigătură) pe care o cântau, tropotind, „artiștii” din Krutiha pe scena clubului: „Șto vî, devki, șutite, / Ciujestrănțev liubite? / Nașih nenavidite / Nu i mat’ vașu e...” (De ce glumiți, fetelor? / Iubiți doar streini, / Pe ai noștri îi urâți, / Ei, și să vă f... mama). Dacă într-un sătuc uitat de Dumnezeu se propagau astfel de idei, ce să mai vorbim de un Jirinovski, Voronin, Rogozin & Co?

Să revenim însă la subiectul propriu-zis.

* * *

Paul Goma în *Jurnal pe sărite* (Ed. „Nemira”, București, 1997) elucidează același aspect, aceeași ipostază a rușilor aflați în

emigrație (ca și ai „noștri”, ce-și asumă însă chiar „drepturi” de stăpâni: „Moldova – *russ-kaia zemlea*”). Cităm: „Altă revelațiune: de ce scriitorii ruși de azi, exilați, nu învăț limba țării în care s-au stabilit? Ba chiar, dacă știau din Rusia și frecventau acea limbă (Zinoviev știa nemțește – în Germania refuză să scoată un singur cuvânt; Soljenițin știa englezește – învățase la *șarașka* – n-ar rosti un singur cuvânt, „american”, să-l pici cu ceară)? Cât despre Maksimov: a venit în Franța de atât amar de timp, n-a învățat măcar nici caracterele latine, motiv pentru care nu călătorește cu metroul... dacă nu știe să citească panourile indicatoare...” (op. cit., p. 105).

„[...] Oricât de anticomunist ar fi Soljenițin, nu se poate dezbara de imperialismul sovieto-rus, cel care zice, chiar de nu zice în gura mare: «Eu să învăț (de pildă) franțuzește? Ba franțujii să învețe rusește (în Franța)»” (ibid., p. 105).

Ignorarea, neglijarea românei la noi a devenit... a doua poruncă a decalogului rusc. Mai departe scrie-n carte: aflăm săptămâna trecută că la Bălți, Cahul, Edi-neț ș.a. au apărut... noi drapele „de stat”.

Ei, și? Au fost pedepsiți, trași la răspundere, autorii inițiativei? De unde?! Mă indignează – puțin spus – când la ocazii Imnul de Stat e interpretat de fanfară, nu cu cuvintele Martirului Mateevici. Ce? Să siluim auzul rusofonilor cu afirmații de tipul: „Limba noastră-i o comoară (...), foc ce arde (...); Numai cântec (...); Limbă sfântă (...), alte aserțiuni cu tentă naționalistă? (Să nu zic mai rău.) Să-i zădărim, să-i supărăm? Nu. Capul plecat... Până unde plecat? Până când? La noi – ca la nimeni. Am acordat cetățenia de pomană, ne-am retras în fața aroganței, bătăriei „oaspeților” ca melcul în ultima spirală a cochiliei. Să ne mai mire că nesimțirea și bătăria lor devin tot mai abuzive, mai cinice?

* * *

Academicianul Sergiu I. Chircă în cartea *Basarabia – lupta continuă* (Ed. ARC,

Chișinău), împărtășindu-și impresiile de călătorie în SUA (1995) subliniază atașamentul americanilor, cultul lor față de simbolurile naționale. Cităm: „În biserică, de exemplu, serviciul divin a început cu imnul de stat al SUA și s-a terminat cu un alt imn, de data aceasta popular, despre America. Americanii au un cult deosebit și responsabil față de drapelul statului, iar copiii sunt educați în spiritul supraviețuirii și întreținerii materiale de sine stătătoare chiar și în familiile bogate” (p. 154). Nu doar americanii cinstesc cu sfințenie simbolurile naționale. Îmi povestea un jurnalist cele observate la suedezi: fiecare fermier are în curte un catarg în vârful căruia fâlfaie drapelul național. Faceți într-o zi de sărbătoare (națională) o excursie prin localitățile noastre și încercați a număra câte instituții de stat arborează Tricolorul.

Lozinca etatizării limbii ruse ca a doua (prima!) limbă oficială în teritoriile ocupate nu e de ieri-alaltăieri. Rusia țaristă a făcut totdeauna politică din rusificare, introducând rusa în școli, biserică, administrația publică. Nici cea contemporană, democratică nu rămâne cu nimic în urmă. În lucrarea deja citată autorul remarcă: „Guvernul rus a decis ca 30-35 la sută din creditele primite de către republicile independente de la Rusia să fie destinate susținerii financiare a minorităților ruse” (p. 148).

* * *

Ne-am abătut iar de la tema inițială. De nevoie. Constrânși de împrejurările concrete, când alolingvii – știți d-voastră care – tind, cu forța, a ne „îndruma”, a ne „învăța” pe noi, băștinașii acestei gлии străbune: Cine suntem? Ce limbă vorbim? Cu cine să ne împrietenim? etc. Lucruri ce ne privesc exclusiv pe noi și de care n-ar trebui deloc, dar absolut deloc, să-i doară capul, pe ei, oaspeții cel mai adesea nepoțți ai acestui meleag.

În ce ne privește, nu-i condamnăm că tind a-și păstra limba, alte specificități ale

naționalismului, dar, dacă noi le respectăm, legiferăm aceste drepturi, să fie buni, să manifeste și ei același respect față de noi, autohtonii.

* * *

În satul de baștină (Cobâlca-Orhei) în perioada interbelică evreii reprezentau cea mai numeroasă minoritate (vreo 40 de menaje). Aveau sinagogă, rabin. Sâmbăta copiii de vârstă școlară erau învoiți de la lecții și se duceau cu părinții la sinagogă, unde luau lecții de ebraică, religie, mozaică, istorie a evreilor. Nimeni, nici autoritățile, nici sătenii nu interveneau „în borșul” lor.

Dar în celelalte zile evreii studiau româna, istoria românilor etc., susținând

examene alături de noi. Mai mult: dacă sub Rusia țaristă ei nu aveau dreptul la proprietate imobiliară sau funciară, sub administrația românească se căpătuiseră cu case, pământuri, vie. Ce-i drept, nu se prea avântau în agricultură, monopolizând comerțul, meșteșugurile. Deci, meditănd și cântărind unele și altele – tendința ingineriei unor minoritari în treburile noastre interne, naționale, nu-ți vine să le amințești o nevinovată întrebare – de sorginte populară rusă: „Kakoe tvoio sobacie delo?” Adică? Cinste pentru cinste, respect pentru respect, așa și numai așa.

P.S. Iertare, stimați cititori, pentru licențiosul citat, dar...

C.B.

AVENTURILE UNUI MANUSCRIS AL INGINERULUI PAUL EMIL RAȘCU

Amintiri din copilăria mea de publicist (II)

Vasile ȘOIMARU

...În seara zilei de 30 decembrie 2006 am sosit cu familia la București. Era prezenta ajunului Anului Nou 2007 și, totodată, a ajunului aderării României la Uniunea Europeană. Am venit în marea capitală să sărbătorim împreună cu ea acest eveniment mareț. O mare de bucureșteni a participat la manifestare în cele două piețe istorice ale Bucureștiului: în Piața Universității, unde mulțimea a sărbătorit evenimentul împreună cu președintele Traian Băsescu, și în Piața Revoluției, cu premierul Călin Popescu-Tăriceanu... Am filmat tot ce mi-a picat... Am întâlnit mai mulți prieteni și cunoscuți sosiți din diferite colțuri ale României... A fost o noapte de vis, un revelion, cum nu s-a mai întâmplat în viața mea vreodată... Spre dimineață am sosit la cornoaveanca noastră de onoare din București,

Zamfira Mihail, am continuat sărbătoarea ca hramurile de Sf. Gheorghe la Cornova... Am controlat *e-poșta* și, spre bucuria mea, printre multele mesaje de felicitare am descoperit unul aproape istoric, care era scris în versuri în acea noapte de revelion de prietenul Ion Caliniuc, inginer de profesie și, după cum s-a văzut mai târziu, și poet (începător)... Și începutul a avut loc, dacă nu mă înșel, în chiar acea noapte de revelion european, privind mărețul eveniment la TVR.

Și pentru că mesajul era *istoric* și frumos îl public fără intervenții și rezerve:

„Românilor de peste Prut de la români de dincoace de Prut

(Prietenului Vasilică Șoimaru, aceste rime în loc de o hăitură sau de un colind, de altfel, primitive și naive, dar sincere, cu

ocazia istoricului eveniment de reîntoarcere a Țării în prospera Europă, care s-a petrecut în noaptea de Sfântul Vasile – 2007 și la care Domnia Sa a ținut să participe personal.)

Salutări de după gard
 Celor care-au aderat.
 Sănătoși să vă-ntegrați,
 Dar de frați să nu uitați,
 Pe mâini rele nu-i lăsați,
 Căci în mari păcate-ntrați.
 Marinarul din tavernă,
 Șprițar pe la *Golden Blitz*
 În această sumbră iarnă
 Iar ne lasă părășiți.
 Unde ești tu, Pod de Flori?
 Pe Prut iar încuietori.
 Doar un lucru s-a schimbat –
 Cheile-s la alt cnezat.
 Iar stăpânul cheilor
 De noi nu prea duce dor.
 Comisarii din Europa,
 Comisarii din Kremlin
 Ce n-ar spune, ce n-ar face
 Dar tot comisari rămân.
 Ne-au pus vize-ntre români,
 Transformându-ne-n străini
 Vor să ne uităm etnia,
 Dar și-a noastră România...
 Deci,
 Să distrugem noul gard,
 Să scăpăm și noi de iad.
 De fapt, gardul nici nu-i gard,
 Căci cimentul s-a furat
 Și-un cutremur cât de mic
 Îl preface în nimic.
 La acest cutremur sfânt
 Să muncim cu toți la rând,
 Să-l producem împreună
 Și să fie Țara una.
 Una mare și bogată
 De dușmani invidiată,
 În UE apreciată.
 Bucuria triștilor,
 Prohodul comuniștilor.
 Dar,

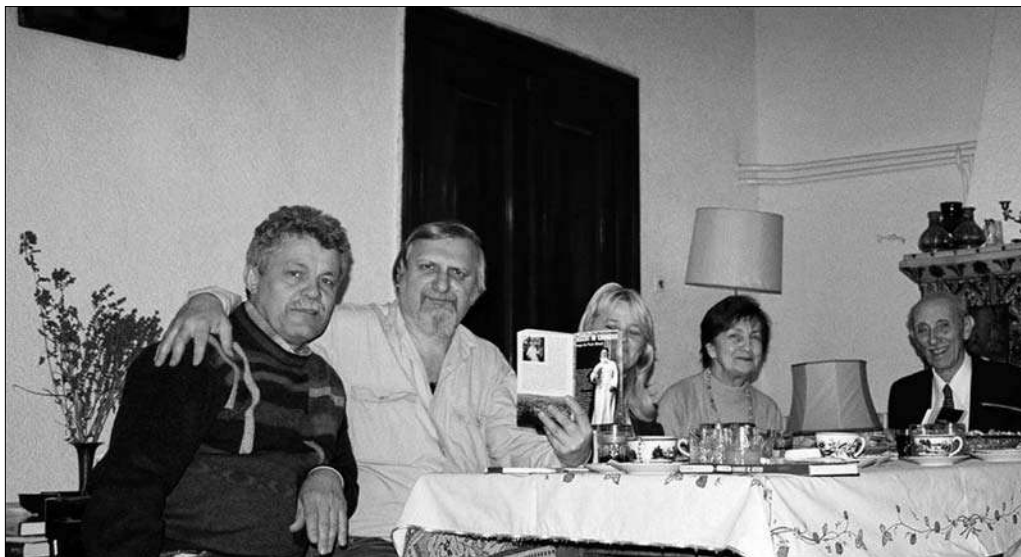
Salutări de după gard
 De la cei rămași în iad...

Ioan DELAVĂLCEA (I.C.)
 Chișinău, 1 ianuarie 2007,
 ora 1 și 7 minute după miezul nopții"

* * *

În după amiaza primei zile a anului, plin de avânt și optimism, am pornit la drum spre casă... Nu însă înaintea ca gazda, Zamfira Mihail, să-mi spună că nanul ei de botez avea o rugămintă la mine, dar nu reușise să ajungă la ea. Am convenit pentru altă dată și această altă dată s-a întâmplat să fie peste aproape două săptămâni, revenind la București la lansarea unei lucrări grandioase a lui Anton Golopenția, *Români de la Est de Bug*, pregătită pentru tipar în SUA de vrednica fiică a autorului, Sanda Golopenția, și lansată la Facultatea de Sociologie, pe 12 ianuarie, ulterior și la Muzeul Țăranului Român, pe 16 ianuarie. A doua zi, pe 17 ianuarie, am și purces la drum... cu un plic (lipit) voluminos în mâini pentru a-l transmite unui cunoscut arheolog de la Chișinău, Ion Hâncu, de la Academia de Științe.

Ajungând la Chișinău, l-am căutat pe Andrei Vartic, știindu-l pasionat de arheologie, ca să mă ajute să-l găsesc pe Hâncu să-i transmit plicul cu pricina... Andrei lipsea, dar l-am găsit pe profesorul arheolog Gheorghe Postică care m-a indispus teribil, zicându-mi că destinatarul a decedat vreo trei-patru ani în urmă (pe 24 mai 2003)... Tot atunci am anunțat Fina ca să transmită Nanului că plicul a ajuns la destinatar cu întârziere de mai bine de trei ani, după moartea sa... Am depozitat plicul în arhiva mea personală ca să-l întorc expeditorului cu prima ocazie. Ocazii au fost mai multe, dar am uitat de plic cu desăvârșire. Abia peste cinci ani, în luna februarie a anului curent, făcând un tratament la domiciliu, am inițiat o nouă ordine locală, egală cu o *revoluție*, în arhiva și biblioteca mea personală, am dat de plicul cu pricina... Am dez-

lipit plicul să mă conving că nu și-a pierdut actualitatea: în el era o scurtă scrisoare semnată la data de 17 ianuarie 2007, la care era anexată copia, exemplarul doi sau trei, al unui articol scris și dactilografiat în noiembrie 1996. Am citit scrisoarea, apoi am citit articolul, de fapt, l-am sorbit cu mult nesaț mai ales că un detaliu din articol mă interesa de ceva vreme. (Este vorba de *Cheile Bâcului*, despre care știam de la bătrânul Sihastru din Cobâlca-Codreanca, Constantin Bobeică, care le văzuse întregi în perioada interbelicului românesc al Basarabiei trecând cu trenul Ungheni-Chișinău printre aceste *chei-stânci* lângă gara Ghidighici, de unde se vedea bine și falnicul Turn al Dezrobirii, ctitorit de Mareșalul dezrobitor la 1 noiembrie 1942, la un an de la eliberarea Basarabiei de sub jugul bolșevic-cominternist). Imediat i-am telefonat Zamfirei Mihail s-o rog să-și anunțe Nanul că vin la București să-i aduc plicul... Însă am avut nenorocul să mai fiu lovit odată: expeditorul, Paul Rașcu, murise încă la începutul lunii septembrie (pe 5 septembrie) 2011, la București... M-am gândit, ce păcat că expeditorul nu mi l-a dat când destinatarul era în viață, poate

prezenta interes pentru el și pentru știință. De aceea am decis să fac eu această faptă cum voi găsi timp ca să-l pregătesc pentru tipar. Și iată îl prezint cu responsabilitate față de memoria celor doi minunați români basarabeni, în speranța să contribuie la inițierea unei cercetări profesionale pe teren a specialiștilor din domeniu pentru confirmarea presupunerilor din chinuitul articol al lui Paul Rașcu.

Dar mai întâi am navigat pe NET să aflu mai multă informație despre autor și dacă nu cumva articolul a fost deja publicat.

Din necrologul intitulat: *Paul Emil Rașcu (1924-2011), inginer, cercetător și scriitor. Bucureșteanul prin adopție nu a ratat nicio ocazie de a se aventura în domenii noi pe care să le studieze și în care să se remarce* și publicat la 29 septembrie 2011, în cotidianul bucureștean *Adevărul*, am aflat mai multe informații interesante: „Paul Emil Rașcu s-a născut la Chișinău în 3 decembrie 1924 și și-a completat studiile la Iași, unde a urmat Facultatea de electromecanică din cadrul Universității Politehnice «Gheorghe Asachi». A venit apoi la București, unde s-a dezvoltat ca cercetător și inovator și s-a făcut remarcat în cadrul Institutului de

Fizică Atomică, dar și în cadrul Institutului de Studii și Proiectări Energetice. A predat la Institutul Politehnic din București și la Institutul Astronomic al Academiei Române. Viața lui Paul Emil Rașcu a fost una împărțită între studii și pasiuni diverse. Inginerul a publicat zeci de articole și cărți de specialitate pe teme ca *centralele electrice, protecția mediului, astronomie, cutremure*, a susținut conferințe de interes general pe subiecte din geografie, istorie, religie sau artă. Inovațiile și soluțiile găsite de profesor în urma cercetărilor sale în domeniul energetic au fost folosite cu succes la centralele electrice din întreaga țară. Pe lângă munca academică și de cercetare, Paul Emil Rașcu își făcea timp pentru pasiunile lui: călătoriile, schiul, vânătoarea, arheologia sau astronomia, hobby-uri pe care le-a avut chiar și după ce s-a retras la pensie. Printre lucrările sale se numără și *Sahara poate redeveni verde*, din martie 2007, care este un studiu ce oferă soluții pentru agricultură în zonele de deșert din Africa. Bucureșteanul s-a stins din viață la începutul lunii septembrie 2011."

Cât privește controlul referitor la publicarea articolului dat mi-a arătat că el a fost publicat pe un site neînsemnat și cu abateri de la textul pe care îl dețin și chiar cu unele inadvertențe și greșeli.

Deci, nu stau la îndoială și-i dau curs textului scris 15 ani în urmă, din care cinci ani s-a „plimbat” cu mine... Iată cele două perle – scrisoarea și articolul inginerului Paul Emil Rașcu, originar din Basarabia din părinți regăteni.

16 mai 2012

* * *

București

Stimate Domnule Hâncu,

Prin bunăvoința dlui Vasile Șoimaru, Vă transmit un studiu al meu mai vechi (1996) despre *menhirele din Basarabia*. *Rugămintea mea este să-mi comunicați – dacă puteți – stadiul actual al informației în acest domeniu și dacă am putea organiza o cercetare de teren.*

Pentru orice eventualitate Vă comunic și numărul meu de telefon de acasă, eu fiind pensionat...

Cu foarte multe mulțumiri și sincere urări de La Mulți Ani 2007!

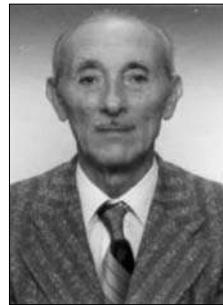
16 ianuarie 2007

P. Rașcu

* * *

Inedita istorie a Basarabiei

Un drum străvechi prin spațiul nord-pontic spre Asia Centrală

Paul Emil Rașcu

Se menționează mai multe izvoare documentare, unele chiar contemporane, care semnalează existența între râurile Prut și Nistru, prin Basarabia, teritoriul actual al Republicii Moldova, a unui aliniament de menhire a căror semnificație

este apreciată ca borne de marcaj ale unui drum de legătură pe direcția Est-Vest între centrele spirituale ale lumii străvechi. Din păcate, nu s-au efectuat cercetări arheologice sistematice nici asupra acestui aliniament de menhire, nici asupra prelungirii eventuale a acestuia pe teritoriul României și al Ucrainei.

Mulți dintre noi au aflat, unii chiar au văzut acele aliniamente lungi de mulți kilometri de pietroaie cunoscute sub numele de *menhire* (în limba bretonă *men* înseamnă piatră, iar *hir*, lung, deci *pietre lungi*), care constituie una dintre curiozitățile regiunii Bretagne din Franța. Ne fiind monumente funerare, aceste șiruri de pietroaie, dispuse la distanță unele de altele, nu se știe ce reprezintă, ce semnificație au și nici cine le-a realizat. Aliniamente de astfel de pietroaie se mai găsesc și prin alte țări, în Spania, în Corsica ș.a.m.d. Marea surpriză o rezervă pentru noi însă

Dimitrie Cantemir, care în monumentală sa operă *Descrierea Moldovei*, în cap. IV, *Despre ținuturile și târgurile Moldovei*, scrie astfel despre ținutul Lăpușnei: „Ca urmare, cetatea cea mai de seamă din acest ținut este acum Lăpușna, așezată pe râșorul cu același nume, unde se află doi pârçalabi rânduți de domn să grijească de nevoile ținutului. Pe lângă această (cetate) se află pe râul Bâcu, Chișinăul, un târgușor de mică importanță (urbecula). Nu departe de el se vede un șir de pietre foarte mari așezate în linie atât de dreapta de parcă ar fi puse de mâna omului. Dar ce mă împiedică să cred aceasta este atât mărimea pietrelor, cât și lungimea traseului pe care se află, căci unele au trei sau patru coți pe fiecare latură a unui pătrat, iar șirul lor se întinde dincolo de Nistru, spre Crimeea. În limba țării li se spune Cheile Bâcului și țărani, în simplitatea lor, spun că ele au fost lucrarea dracilor care s-au jurat să astupe apa Bâcului.” [1]

Credința aceasta populară este menționată și de suedezul Weismantel în 1714, rătăcit pe aceste meleaguri, la Tighina, după înfrângerea lui Carol XII la Poltava (1709), care a aflat de la localnici că diavolul însuși ar fi făcut o gaură mare într-un munte stâncos cu gândul de a abate apa râului... și că de la râul Bâcu pâna la Nistru mai stau înșirate pietrele pe care el le-a lăsat să-i cadă.

B.P. Hasdeu ne-a lăsat cel mai amplu și mai bine documentat studiu al Cheilor Bâcului, citind pe căpitanul rus Zasciuk, însărcinat în 1823 de însuși țarul Rusiei cu cercetarea la fața locului a acestei lucrări. El relatează: „Acest aliniament de pietroaie pe direcția Vest-Est începea de la (Ungheni) Prut (însărcinarea sa nedepășind acest râu), trecând prin codrii Căprianei, pe la miez-noapte de Chișinău, peste moștile (satelor) Ghidighici și Petricani, care se află lângă Bâc și mergând înainte traversa râul Bâcu, după care se izbea

de malul Nistrului...” De aceste pietre vorbește și poetul Constantin Stamati, dar și Alexandru Hâjdău, tatăl lui B.P. Hasdeu, precizând că aceste steiuri de piatră sunt îngropate până la jumătate în pământ... dar localnicii răpesc treptat aceste pietre care le sunt de trebuință, așa că lucrarea este amenințată de a ajunge peste puțin timp la nimicire totală. [2]

O relatare mai apropiată de zilele noastre există în amintirile din copilărie ale preotului Vasile Guma, care slujea, până în 1940, la catedrala din Chișinău. (De fapt numele său corect era de Humă, amintind și de Humuleștii lui Ion Creangă, căci numele său a fost rusificat în Basarabia, întrucât rușii nu au în alfabetul lor sunetul *h*. Ei se referă la Hitler, la Hegel vorbind despre Ghitler, Gheghel etc.) Citez din amintirile sale [3]: „Când eram de opt ani, vărul meu, bădița Toader Lupașcu, m-a luat la Chișinău să văd orașul prima oară... La Strășeni s-a înnoptat și după un popas am continuat drumul noaptea pe Valea Bâcului până la Chișinău. Într-o Strășeni și Ghidighici, pe o costișă, după Bâc, se zăreau *scalii* (pietroaie, stânci, în limba rusă) de piatră înșirați în linie. Tovarășii mei mi-au spus o legendă, că aici dracii, într-o noapte, s-au grămădit și au vrut să iezească (a face un iaz) până la cucoși și apele grămădite să înece Chișinăul, însă ei nu au dovedit să aducă *scalii* de ajuns, căci cucoșii au cântat mult înainte și dracii auzindu-i au lăsat lucrul neimplinit și s-au împrăștiat, iar pietrele înșirate au rămas o amintire.

Concluzia rezultată din relatarea cpt. Zasciuk, care considera că acest aliniament de pietroaie nu poate fi rămășița unei fortificații atât prin distanțarea pietroaielor între ele, cât și prin faptul că traseul lor în linii drepte nu urmărește nici cursul unui râu, nici culmea unor dealuri, principii elementare în armată, lăsând să se creadă că este vorba de marcajul unei căi de circulație.” [4]

În sprijinul acestei supoziții, redăm în această problemă considerentele unor specialiști de la Institutul de Istorie din București: „Centrele spirituale ale lumii străvechi, cu toate distanțele mari dintre ele, greu de străbătut, erau, logica presupune, într-un contact aproape permanent, legăturile doctrinare făcându-se des pentru acele vremuri. Dovadă este esența aproape unitară a concepției tuturor spiritualităților străvechi începând cu Rama sau poate și mai vechi, cu Crishna, Buda (Cristos, adăugăm noi), până la Mahomed.” [5]

Avem motive să credem că „existau interfețe între spiritualitatea indiano-tibetană și spiritualitatea, și ea elevată, din zona carpato-danubiano-pontică” și aceasta deoarece zona Carpaților¹ a constituit din cele mai vechi timpuri o regiune cu o spiritualitate dezvoltată și în același timp o străveche vatră lingvistică euro-indiană din care s-au adăpat multe culturi și civilizații, așa cum o dovedește preluarea de la traci a multora din divinitățile lor ca Apollo, Bendis, Orfeu și multe altele. Pe lungul său traseu între Transilvania, Caucaz și estul Mării Caspice, această construcție megalitică primește diferite denumiri ca: Drumul Zeilor, Căile Sacre, Cheile Bâcului,

¹ Obiceiul de a marca drumurile de mare circulație este bine cunoscut la români. Pe munte, ciobanii, pentru a feri locurile rele pe timp de ceață, marchează drumurile lor cu grămezi de pietre numite momâi. În lungul șoselei spre litoral din București prin Urziceni, Slobozia și podul de la Giurgeni, există din loc în loc mari cruci de piatră, frumos decorate cu sculpturi. Am socotit această deprindere potrivit obiceiului creștin de a implanta o cruce pe locul altarului vreunei biserici dărâmate de timp. Am găsit scris însă într-o publicație a lui N. Iorga că aceste cruci au cu totul altă semnificație, aceea de a marca în Bărăgan, pentru timp de toamnă, pe drumurile de transumanță ale ciobanilor către bălțile Dunării, locurile bune de popas unde se găseau apă și lemne de foc în apropiere.

Exampaeos, Scitici Triumphii, Solitudinile Sciților, Termini Liberi Patris² ș.a.

Ideea marcării unui drum mai important în zonă apare firească cunoscând că invaziile multor oștiri pe aceste meleaguri au constatat marea dificultate de orientare într-o regiune de întinsă câmpie lipsită de repere de referință. Acest neajuns a făcut ca și oștile persane ale lui Darius, trecând Istrul prin anul 514 î.H. probabil pe la Noviodunum (azi Isaccea) și depășind râul Tyras (Nistru), să rătăcească prin stepa traversată de pâlcuri de ceață (deoarece era în timpul unei toamne înaintate) fără a putea avea o înfruntare decisivă cu sciții, fiind nevoit a face calea întoarsă. O relație similară există legată și de o incursiune a oștilor lui Alexandru Macedon.

Este, de asemenea, cunoscut că marile centre religioase ale antichității aveau câte o cale sacră mai lungă sau mai scurtă, dar decorată în mod deosebit, care marca intrarea în incinta zeităților respective. Amintim de alea mărginită de statuile berbecilor ce conduce spre intrarea în templul de la Karnak în Egipt, de leii care mărginesc calea sacră din insula Delos, de taurii care bordează o cale sacră la Avilla în Spania și chiar de calea sacră, frumos pavată, de la Sarmizegetusa Regia din munții Orăștiei.

Lăsând frâu liber imaginației creatoare, N. Densușianu emite ipoteza că una dintre denumirile căii sacre Termini Liberi Patris se referă la calea sacră a Hyperboreenilor, popoare de care vechii greci amintesc cu multă teamă și respect (invaziile acestora în două rânduri prin anii 2200 î.H. și 1250 î.H. au modificat structural societatea elenă veche din Creta și apoi de pe continent).

Această cale sacră către popoarele Hyperboreene ar fi opera zeului Osiris, venit pe aceste tărâmurii pentru a aduce

² Liber, zeul italic al fertilității.

elementele civilizației egiptene. Supozițiile acestui autor uimesc în continuare. Zeul era numit în vechime și Bahos, dar în limba slavonă cuvântul *Bâc* înseamnă *bour, taur*, ori Osiris la egipteni avea ca reprezentare vie pe taurul Apis. N. Densușianu mai reamărcă un fapt revelator și anume că puțin mai la nord de vărsarea Bâcului există comuna Speia, situată atât pe un mal, cât și pe celălalt al Nistrului. [6] Comune dublete există în multe locuri în Europa, acolo unde cursul râului nu reprezintă pentru localnici o dificultate de traversare, existând vaduri, poduri naturale etc., ceea ce era exclus, Nistrul fiind chiar navigabil în zonă. Cunoscând pe pădurarul din comuna Speia, acesta mi-a spus că Nistrul este strâns între maluri în zonă și, curgând cu mare viteză, oamenii au construit acolo un pod umblător întinzând un cablu între maluri pe care rula un scripete legat de o plută. Prin simpla orientare a cârmei respective, curentul apei împingea pluta către un mal sau către celălalt, încât pentru localnici nu există nicio dificultate să stea într-o comună Speia și să aibă pământul de lucrat pe malul opus, ceea ce a făcut să se dezvolte aici o singură localitate, Speia, pe ambele maluri ale Nistrului (marcată și pe hărțile actuale). În legătură cu denumirea de Speia, N. Densușianu menționează că Herodot, în scrierile sale, numea calea sacră a Hyperboreenilor cu numele de Exampaeos, dar renunțând la particula grecizantă *os*, rădăcina cuvântului rămas seamănă surprinzător cu denumirea comunei Speia, care astfel ar putea indica cu precizie locul unde calea sacră traversa Nistrul.

Desigur că cele relatate reprezintă ipoteze bazate doar pe unele mărturii existente, dar ele ar trebui corelate și cu alte descoperiri arheologice din antichitatea

incipientă de pe meleagurile noastre, cum ar fi: celebrele plăcuțe de ceramică găsite la Tărtăria, lângă Sebeș-Alba, pe malul râului Mureș, purtând pe ele o scriere runică nedescifrată în prezent, dar cărora li se atribuie o vechime mai mare decât a Sumerului, reliefulurile reprezentând lănci, săgeți și cuțite de tip *akinakes*, specifice civilizației scito-iraniană (persana veche) gravate pe pereții unei peșteri de lângă satul Nucu, în zona subcarpaților Buzăului, desenele rupestre de pe bolovanii găsiți pe văile din munții Călimani (depozitați în satul Gura Haitii) și multe altele. Aceste mărturii, completate cu ceea ce s-ar mai putea găsi prin efectuarea de cercetări și studii mai aprofundate, ar putea pune în evidență lucruri de deosebită valoare din preistoria locurilor din țara noastră de acum 6000-7000 de ani.

Referințe bibliografice

1. CANTEMIR, Dimitrie. *Descriptio antiqui et hodierni statua Moldaviae*. București: Ed. Academiei Române, 1973.
2. HASDEU, B.P. *Basarabia în sec. XIX*. București, 1898.
3. GUMA, V. *Povestea vieții mele. Copilăria 1865-1874. Varia*. În: *Basarabia românească* (Paris: Ed. Căpriană). 1996, nr. 4.
4. MIHĂESCU-GRUIU, C. *Istoria Moldovei pe timp de 500 de ani până în zilele noastre*. Vol. 1. Transpunere în liber graiul zilei de azi și Comentarii. Gruparea culturală Europa în România. 1998, p. 55.
5. CHIRIAC, Al. *Un drum străvechi din Ardeal în Asia Centrală prin spațiul Nord-Pontic*. În: *Caietele Studioului de Istorie N. Iorga*. 1986, nr. 3.
6. DENSUȘIANU, N. *Dacia preistorică*. București, 1913.

Paul Emil RAȘCU
Noiembrie 1996

BIBLIOLOGI, BIBLIOFILI ȘI COLECȚIONARI

BIBLIOTECARUL ACADEMIEI...

Lurie COLESNIC

Dacă schimbarea idealului social, adică reorientarea societății spre himera comunistă a fost în sensul bunăstării benefice pentru unii scriitori, pentru alții a însemnat o mare cumpănă și o mare povară. **Alexandru Kidel** a fost un istoric literar de vocație. Studiile publicate de el în revista *Viața Basarabiei* sunt foarte bine documentate, scri-se simplu, luminos, cu foarte mare pasiune pentru obiectul studiat.

În acea perioadă în care cultura rusă era privită cu o oarecare ostilitate, el s-a ambiționat să aducă în revistă subiecte din istoria Rusiei, ceea ce vorbea despre un mare curaj și o mare stăpânire de sine. Tot el a fost omul care ani de zile a condus Biblioteca Academiei de Științe a Moldovei. Mulți academicieni din acea perioadă au exploatat din plin darul scrisului lui Alexandru Kidel. Academicieni semidocti, cu o limbă învățată la Tiraspol, apăreau în manuale și monografii cu un limbaj echilibrat literar, încât bănuiai imediat că în spatele acestei lucrări, dincolo de autor stă un om de mare cultură – acesta era Alexandru Kidel.

Posibilitățile lui de a publica erau limitate. Temele lui literare erau tabu și atunci el s-a preocupat foarte mult de buna organizare a Bibliotecii Academiei, prefăcând-o într-o adevărată bibliotecă științifică, a purtat o vastă corespondență științifică, fiind convins că informațiile risipite prin sute de răvașe, odată și odată, vor ajunge pe masa de lucru a unui cercetător veritabil, care va extrage din ele concluziile și argumentele necesare pentru scrierea unei

adevărate istorii a literaturii și chiar a unei adevărate istorii. Și acest miracol s-a întâmplat. În cărțile apărute după 1990, opera lui Kidel este citată adesea, devenind o operă de referință.

Dacă a și existat în partea a doua a sec. XX un model de cărturar care și-a învins orgoliul și a lucrat doar din pasiune,

apoi acesta a fost Alexandru Kidel. Cineva îmi povestea cum Iachim Grosul, președintele Academiei, îi arunca în față materialele scrise de el, considerând că nu sunt de calitate. Dar de fapt el era omul forțat de circumstanțe să tacă și să înghită. Unica lui fereastră era corespondența cu vechii săi prieteni, unul dintre care era Gheorghe Bezviconi. Când Bezviconi a decedat, a continuat să corespundeze cu văduva lui, cu Tatiana Bezviconi, și tot așa până la decesul acesteia. Prin scrisori reconstituiau o epocă apusă și, probabil, visau cu ochii deschiși cam care ar fi locul lor real și bine meritat în această lume.

KIDEL Alexandru (28.X.1904, Chișinău – 10.III.1986, Chișinău, Cimitirul „Sf. Lazăr”), bibliograf, cercetător științific.

S-a născut într-o familie de intelectuali evrei.

Studii: la Liceul de băieți „M. Eminescu” (nr. 2), (baccalaureatul în 1925), la Universitatea din Iași „Alexandru Ioan Cuza” (1925-1928, licența în drept și doctorat pe care nu-l susține).

Alte studii: Facultatea de istorie a Institutului Pedagogic din Leninabad (Tadjikis-

tan, 1943), Institutul Pedagogic din Chișinău (1949).

Activități profesionale: avocat, profesor de istorie și limba germană în evacuare, în Tadjikistan (1941-1945), de limba latină la Universitatea de Stat (1946-1948), bibliotecar (1.X.1944 – 1976, când a fost pensionat). A fost unul dintre fondatorii Bibliotecii Științifice a Academiei de Științe a Moldovei.

Opera: *Contribuțiuni la bibliografia social-economică basarabească* (Chișinău, 1930); *Zamfir Arbore: Bibliografia scrierilor sale* (Chișinău, 1936); *Din istoria bibliotecii academice a RSS Moldovenești* (Chișinău, 1968) ș.a.

A fost atras pentru a redacta: *Istoria RSS Moldovenești* (Chișinău, 1949, 1951, 1954), *Istoria literaturii moldovenești* (Chișinău, 1958) ș.a.

Editor și îngrijitor la edițiile cu scrieri de: *Nicolae Milescu-Spătaru*, *Zamfir Arbore*, *Victor Crăsescu*, *Olga Nacco* ș.a.

În revista *Viața Basarabiei* (1932-1944) a publicat câteva studii antologice: *Maria Cantemir: femeia cea mai cultă din epoca lui Petru cel Mare* (1934, nr. 6, 7-8); *La curtea țarilor Rusiei: contesa Roxandra Edling-Sturdza* (1934, nr. 3), care și astăzi rămân niște surse de referință de neîntrecut...

Un alt eminent bibliograf de la Biblioteca Academiei, Ion Șpac, care l-a cunoscut bine și care i-a fost coleg, i-a dedicat mai multe pagini inspirate, publicate în revista *Magazin bibliologic* (2005, nr. 3-4).

Numele lui Alexandru Kidel astăzi este aproape necunoscut, dar cu toate acestea, în istoria Chișinăului el a rămas ca un cărturar neobosit și ca un om profund nedreptățit de destin...

UN MUZEOGRAF INCONTESTABIL

Iurie COLESNIC

Făcând parte din generația lui Ion Pelivan, **Teodor Porucic** a fost unul dintre puținii basarabeni, care s-a încumetat să treacă Prutul și să încerce astfel să obțină studii nu în Rusia, ci în România. După el au venit mulți, iar el a fost unul dintre puținii, care nu numai a încercat destinul unui basarabean în România la începutul secolului XX, dar a și fost omul de legătură între București, grupul lui Arbore și Pământenia de la Dorpat (astăzi – Tartu, Estonia). A lăsat niște memorii foarte curioase, pentru care a fost învinuit de către Ion Pelivan de mistificare. Noi le considerăm, pur și simplu, niște memorii subiective, dar necesare istoriei noastre, deoarece reprezintă un registru larg de personalități și elemente de mișcare națională pe care noi nici nu le bănuiam că ar fi existat.

Specialist în geografie și geologie, Teodor Porucic a publicat câteva studii de

specialitate în revista *Viața Basarabiei*. Evident că ele sunt prețioase, valoroase doar pentru specialiștii în domeniu. Publicul larg rămâne fascinat de paginile memorialistice.

Biografia lui T. Porucic este interesantă, de aceea o reproducem aici succint.

S-a născut la 1878 în comuna Baxani, județul Soroca, în familia unui învățător de la țară. Școala primară a făcut-o în sat, după care a studiat la Școala Duhovnicească de la Edineț, de unde a trecut să învețe la Seminarul Teologic din Chișinău, făcând parte din generația lui Ion Pelivan. Când era seminarist s-a molipsit de dragostea pentru topografie și primele expediții topografice le-a efectuat deja fiind seminarist.

În 1900, după absolvirea Seminarului Teologic, se decide să-și continue studiile în România, fiind convins că și la București poate obține studii de calitate. S-a înscris

la Facultatea de fizică și chimie a Universității din București după absolvirea căreia a lucrat la Institutul de Geologie din București. Tot în această perioadă s-a inclus în activitatea revoluționară a grupului social-democrat condus de Zamfir Arbore, una dintre remarcabilele lui acțiuni fiind salvarea marinarilor de pe cuirasatul „Potiomkin”, în 1905.

În România a publicat cca 40 de lucrări ca rezultat al unor studii geologice, hidrografice și cu zonele petrolifere. Tot în aceeași perioadă a participat la cercetarea hidrografică și topografică a Basarabiei într-o echipă foarte puternică de savanți: O. Langhe, A. Krasovski, N. Florov, M. Pokora.

Cercetările sale erau întocmite cu atâta minuțiozitate încât prezintă interes științific și în prezent, rezultatele fiind valabile pentru savanții contemporani. A participat la Congresul al IX-lea mondial al pedologilor, care și-a ținut lucrările în anul 1923 la Roma. Șase ani de zile, din 1925 până în 1931, a fost profesor la Academia Agricolă din Cluj-Napoca. Un singur an a fost director al Muzeului de studiere a ținutului natal din Chișinău (1931-1932). După război a fost lector la Institutul Pedagogic din Chișinău, colaborator științific superior la Filiala Moldovenească a Academiei de Științe a URSS. Bibliografia lucrărilor semnate de Teodor Porucic întrunește 126 de titluri,

dintre care menționăm: *Solurile Basarabiei* (1913), *Geografia Mării Negre* (1914), *Geologia Basarabiei* (1916), *Lacurile sărate din sudul Basarabiei* (1926), *Relieful între Prut și Nistru* (1929), *Regiunile naturale ale Basarabiei* (1930), *Terminologia geografică în limba română* (1932), *La izvoarele Lăpușnei, Nârnovei și Bâcovățului* (1937) ș.a.

Bibliografia lucrărilor lui T. Porucic atestă o fidelitate deosebită a acestui autor pentru cea mai prestigioasă revistă basarabeană – *Viața Basarabiei: Organizarea conducerii coloniilor eline din Basarabia* (1935, nr. 7-8); *Terminologia cromatică în Basarabia* (1932, nr. 4); *Stațiunile balneare și climatice dintre Prut și Nistru* (1932, nr. 5); *Sublimul și muzica în Basarabia* (1937, nr. 3-4, 5-6); *Cântecul lui Jarov* (trad. din lb. rusă de T. Porucic; 1933, nr. 10); *Regiunile naturale la Răsărit de Prut* (1932, nr. 10); *Regiunile naturale dintre Prut și Nistru* (1933, nr. 3, 8, 11, 12; 1934, nr. 12; 1935, nr. 1); *Spre obârșia Lăpușnei, Nârnovei și Bâcovățului* (1936, nr. 3-4); *Contribuțiuni nouă pentru istoria evoluției naționalismului între Prut și Nistru (din notele biografice ale dlui T. Porucic)* (1937, nr. 7-8); *Din păcatele fecioarei științei [geologice]* (1935, nr. 2); *Câteva cuvinte asupra protoistoriei din Câmpiile Basarabiei* (1935, nr. 4); *Cultura în câmpiile noastre* (1935, nr. 6); *Dărâmarea coloniilor eline* (1935, nr. 10); *Cultura antică în părțile noastre* (1936, nr. 5-6, 9, 10, 11-12; 1937, nr. 3, 4); *Origina luzilor* (1935, nr. 11-12); *Date istorice asupra Chimerilor* (1937, nr. 5-6); *Alte date istorice asupra Chimerilor* (1937, nr. 10); *Decadența culturii eline în părțile noastre: raporturile dintre elini și autohtoni înainte de căderea Atenei* (1935, nr. 9); *Lămurirea unei mistificări istorice: un manuscris prețios* (1938, nr. 10).

A participat la elaborarea planului general de reconstruire a orașului Chișinău, fiind unul dintre colaboratorii lui Alexei Șciusev. A decedat în 1954, la Chișinău.

COMEMORAREA LUI VALERIU GAFENCU LA CHIȘINĂU

Ștefan BOLOCAN,
student, an. II, UTM

*„Nu plîngeți că mă duc de lîngă voi,
Sau c-o să fiu zvîrlit ca un gunoi,
Cu hoții în același cimitir;
Căci Crezul pentru care m-am jertfit
Cerea o viață grea și-o moarte de martir.”*
(Valeriu Gafencu, poezia *Rămas-bun*)

În data de 17 februarie 2012, Liceul Teoretic „Vasile Alecsandri” din capitală a găzduit conferința *Valeriu Gafencu – 60 de ani de la moarte*. Evenimentul a fost organizat de dna Silvia Strătilă, profesoară de limba și literatura română în liceul menționat, la inițiativa organizației de tineret „Mișcarea Conservatoare”. Moderator a fost ziaristul Vlad Pohilă, iar acțiunea s-a bucurat de o prezență numeroasă din partea elevilor și profesorilor din liceu.

Despre personalitatea excepțională a lui V. Gafencu, precum și despre cartea consacrată lui au vorbit: prof. univ. dr. Nicanor Țurcanu, dna Daniela Buga, directorul Liceului „V. Alecsandri”, dl Vasile Dombrov, ex-director al aceleiași liceu; la fel, au expus opinii mai mulți elevi din cl. XI a liceului-gazdă.

Scopul conferinței a fost informarea tinerei generații despre figura noului mărturisitor creștin Valeriu Gafencu – un tânăr basarabean cu calități de erou, ce a primit cununa muceniciei în temutele închisori comuniste din România postbelică.

Dintre motivele care ne-au făcut să lansăm inițiativa unei asemenea conferințe putem enumera: deriva identitară a generației tinere, necunoașterea trecu-

tului apropiat al neamului de către tineri și, nu în ultimul rînd – uitarea în care zac martirii și eroii Neamului nostru.

În această ordine de idei, o conferință dedicată celor 60 de ani de la trecerea la Domnul a lui Valeriu Gafencu s-a arătat necesară și totodată inedită, deoarece de peste 70 de ani opinia publică românească tot evită să abordeze tematica generației legionare interbelice, un exponent strălucit al căreia a fost și Valeriu Gafencu.

Probabil că mulți dintre cei ce citeș articolul deja și-au pus întrebarea: „Cine este acest tînăr mucenic, Valeriu Gafencu, care a pățimit în temnițele comuniste?” Din lecturile mele despre subiectul dat, voi încerca să încheg o informație care sper să fie utilă tînărului aflat în căutarea adevărului despre masacrul prin care a trecut elita neamului românesc în închisorile comuniste din România.

Valeriu Gafencu se naște pe 24 ianuarie 1921, în localitatea Sîngerei, județul Bălți. Tatăl său, Vasile, a fost un om respectat de cei din jur: fost student la Politehnica din Iași cu o bogată educație intelectuală și spirituală. Tot el a fost printre deputa-

Valeriu Gafencu
(1921-1952)

ții care au votat *Actul Unirii* din 27 martie 1918, prin care Basarabia s-a unit cu Regatul Român. Ulterior, Vasile Gafencu se retrage în localitatea de baștină, cu gândul de a întemeia o familie creștină, axată pe valorile tradiționale românești. Acest lucru îi reușește, iar cei patru copii – Valeriu și alte trei surori – au încununat viața plăcută lui Dumnezeu pe care au dus-o cei doi soți.

Valeriu, în scrisorile trimise familiei din închisoarea Aiud, își amintește cu drag de frumoșii ani petrecuți în sinul familiei. Educația pe care a primit-o de la părinți, i-a marcat viața pentru totdeauna. Sinceritatea, smerenia, spiritul de jertfă, fecioria trupului și a sufletului, corectitudinea, frica de Dumnezeu – iată doar câteva din virtuțile însușite în familie.

Atît la școala din sat, cît și la liceul din Bălți, Valeriu s-a remarcat prin atitudine corectă și capacități intelectuale înalte. A fost un exemplu pentru cei din jur, dar mai ales pentru surorile sale.

Tot în anii de liceu, devine un membru activ al „Frățiilor de Cruce”. Această organizație de tineret exista pentru și prin oameni ca Valeriu, membrii fiind aleși „pe sprinceană”. În rîndurile „fraților de cruce” se acorda o mare atenție cultivării virtuților creștine și educării în spiritul iubirii de neam. Se organizau în acest sens cursuri de formare intelectuală, acțiuni de voluntariat, marșuri prin regiunile de codru, colecte pentru oamenii nevoiași sau tabere de muncă pentru construcția unor edificii cu menire socială (biserici, școli, poduri sau drumuri).

În vara lui 1940 Valeriu Gafencu termină studiile la liceul din Bălți. Avea 19 ani, era un exemplu pentru cei din jur, iar în fața i se deschidea frumoasa perspectivă a unui luptător pentru binele acestui neam. Din nefericire, tot în acea vară aveau să înceapă și marele încercări din viața sa.

În luna iunie Basarabia este ocupată de sovietici. Întreaga familie Gafencu se refugiază peste Prut, de teama represalii-

lor politice. Atunci a avut loc și o întâmplare demnă de a rămîne în memoria popoului nostru: tatăl său, după ce și-a trecut familia peste Prut, decide să se retragă în Basarabia ocupată. Fiind întrebat de fiul său de ce face acest lucru, el a răspuns prin altă întrebare: „*Ce ar zice toți frații noștri basarabeni și cum mi-aș mai ridica ochii la cer dacă și eu, și alții ca mine, am fugi din calea asupritorilor și n-am lua parte la suferința ce ne așteaptă?*” Întorcîndu-se acasă, Vasile Gafencu este arestat și deportat în regiunea Arhanghelsk din nordul Rusiei. Acolo, potrivit mărturiei unui supraviețuitor, a decedat peste un an, cu gândul la țară și la cei dragi... Iată un exemplu de demnitate. Iată o atitudine demnă de urmat...

În aceeași vară a lui 1940, Valeriu, fiind la Iași, urmează un curs de pregătire pentru conducătorii „Frățiilor de Cruce”. Ulterior, preia conducerea acestei organizații în orașul Iași, funcție pe care avea să o dețină pînă la arestarea sa, în 1941. Concomitent, intră la Facultatea de Drept a Universității din Iași, acolo unde avea să se manifeste ca unul din cei mai buni studenți.

Lungul calvar de 11 ani al tînărului student avea să înceapă curînd. În ianuarie 1941, mareșalul Ion Antonescu efectuează o lovitură de stat și își instituie conducerea autoritară asupra întregii țări. Funcționarii legionari sînt scoși abuziv din funcție, iar orice activitate politică este interzisă. Conform politicii antonesciene, chiar și activitatea educativă din „Frățiile de Cruce” era o activitate politică. Nefiind de acord cu această decizie arbitrară, majoritatea șefilor din „Frății” și-au continuat activitatea în clandestinitate. Valeriu nu a făcut excepție.

Acest lucru avea să-l coste libertatea. A fost arestat în toamna lui 1941, în timpul unei ședințe de club. Cu toate că la proces a fost apărut de cunoscutul profesor universitar Anghelescu, Valeriu a fost condamnat la 25 de ani de temniță.

Odată cu el, au mai fost întemnițați mii și mii de alți frați de cruce sau legionari. Procesele de judecată au fost ridicole, dîndu-se sentințe grele pentru crime imaginare. În spatele gratiilor, avea să se continue opera de jertfă începută de înaintașii legionari în timpul regimului carlist. De astă dată chinurile, lipsurile și durerile aveau să fie mult mai mari.

Valeriu Gafencu a fost întemnițat pe rînd la închisorile Aiud (1941-1949), colonia Galda (1946-1948), Pitești (noiembrie-decembrie 1949) și Tîrgu Ocna (1950-1952).

La Aiud are loc confruntarea sa cu noul mediu. Se resemnează cu soarta sa și acceptă smerit condamnarea. Acolo se dedică totalmente studiului și trăirii creștinismului autentic, formînd grupul „misticilor” alături de figuri ca Traian Trifan, Marin Naidim, Virgil Maxim, Arsenie Papacioc sau Ioan Ianolide.

În colonia de la Galda au fost transferați ca deținuți, pentru a munci pe cîmp. Atmosfera din interiorul grupului „misticilor” era marcată de înțelegere, respect și smerenie. Pînă în 1948, s-a permis scrierea scrisorilor către familie. Astfel, scrisorile trimise de Valeriu familiei sînt un important document istoric, care descrie felul în care tineretul român a știut să îndure închisoarea și să ajungă în acel mediu la o înaltă trăire creștinească.

Odată cu anul 1948, regimul comunist a impus noi condiții de detenție. Deținuții legionari au fost recondamnați pentru aceleași fapte nesăvîrșite. Au fost interzise legăturile cu cei din libertate, citirea cărților sfinte, iar torturile au devenit și mai dure. Noul regim avea un plan sinistru – distrugerea fizică și morală a tineretului creștin, pentru realizarea căruia a pus în funcție cele mai diabolice și inumane mecanisme.

S-au remarcat prin cruzime închisorile Pitești (rezervată studenților legionari), Canal (destinată celor care trebuiau uciși prin istovire, mai ales preoților), Aiud (pentru intelectualii legionari), Sighet (pentru fosta elită politică) și Gherla (rezervată muncitorilor legionari).

Valeriu a trecut pe la Pitești pentru o scurtă perioadă de timp. Din cauza foamei, frigului și bătăilor îndurate, s-a îmbolnăvit de TBC. Acest lucru l-a ferit de teribila „re-educare” de la Pitești, ce s-a pus în aplicare în anii ce au urmat. Era atît de slăbit și bolnav, încît a fost transferat la Tîrgu Ocna – închisoarea considerată ca sanatoriu, destinată bolnavilor de TBC care nu mai aveau șanse de a scăpa vii.

Acolo și-a petrecut ultimii doi ani din viață. Imobilizat la pat și îngrijit de prietenii săi cei mai buni, Valeriu a reușit să trăiască o viață de adevărat ascet creștin. Multe din concepțiile și gîndurile pe care le exprima au fost învățate pe de rost de colegii de celulă. A compus mai multe poezii cu tematică creștină, care sînt o mărturie vie a trăirii sale profunde.

A murit împăcat cu cei din jur și cu cele ce se petrec în preajma-i la 18 februarie 1952, la doar 31 de ani, știind din timp ziua morții sale. Prin Valeriu Gafencu avem exemplul viu al rodului educației creștine primite în familie și în „Frățiile de Cruce”. Tot prin el avem un exemplu moral-spiritual demn de urmat, mai ales azi, cînd valorile creștine sînt puse la zid prin degradarea morală cauzată de modernizarea modului de viață.

Cei care l-au cunoscut în temniță au păstrat impresii și amintiri exclusiv bune despre el. Majoritatea sînt convinși că a dus o viață de sfînt. Nu în zadar a fost numit, de către Nicolae Steinhardt, „Sfîntul închisorilor”.

Mai multe cărți scrise de colegii lui de celulă îi oferă un număr mare de pagini. Recomand în acest sens două titluri: *Întoarcerea la Hristos* de Ioan Ianolide și *Imn pentru crucea purtată* de Virgil Maxim.

Valeriu Gafencu este simbolul generației românești jertfite de neamul nostru în lupta contra comunismului.

Dar, ca dînsul au fost mulți... – spre onoarea Neamului nostru. Să nu uităm de ucenicii săi duhovnicești precum au fost

Virgil Maxim, Gheorghe Jimboiu sau Gheorghe Nițescu. Să nu uităm de mărturisitorii care au fost uciși în bătai pentru „vina” de a nu se lepăda de creștinism: Ion Turtureanu, Ionică Pintilie, Mihai Iosub etc. Să nu-i uităm pe acei care au ieșit pînă la urmă din temniță, trăind o viață de cuvioși, plăcută lui Dumnezeu: Ioan Ianolide, Dumitru Bordeianu, Radu Gyr sau Petre Țuțea. Să nu-i uităm nici pe cei care au devenit apoi mari duhovnici ai neamului nostru: pr. Iustin Pirvu, pr. Arsenie Papacioc, pr. Dumitru Stăniloiaie, pr. Sofian Boghiu, pr. Calciu Dumitreasa etc.

Iată că pentru acești tineri ca Valeriu Gafencu soarta a fost mult prea dură.

În loc să ajungă elita politică și spirituală a țării, ei au îmfundat pușcăriile, îndurînd chinuri greu de imaginat. Iar istoria, scrisă mereu de învingători, i-a mai condamnat și la uitare de către urmași.

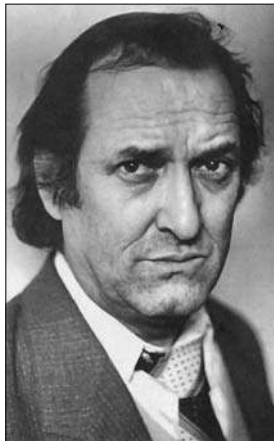
Dar, asta a fost voia Domnului. Poate că astfel, prin martiriul prin care au trecut tinerii ca Valeriu Gafencu, poporul nostru va avea mai mult de cîștigat. Deși nu a avut șansa să lupte pe un cîmp de război sau pe arena politică, generația interbelică creștină a dus totuși o luptă grea între zidurile închisorilor. Și iată că, din această luptă în care era sortită pieririi, ea a ieșit învingătoare anume prin felul în care acei tineri au știut să moară: demni și cu credință în Dumnezeu.

ION VATAMANU, CEL CARE A STUDIAT VALENȚELE LUMII

(La aniversarea a 75-a de la naștere)

*Dr. Sergiu P. PALII,
Universitatea Florida, SUA*

„Am studiat valențele lumii: ceea ce se leagă / și ceea ce nu se leagă, / Mărginirea și nemărginirea / Într-o legătură rotundă a gândirii” (Ion Vatamanu, *Cuvinte de cretă*) – aceste rânduri surprind o fuziune filozofică de *ars poetica* cu definiția metodei științifice – căutarea continuă și pasionată a adevărului științific poartă veșmânt de metaforă. Percepția din exterior asupra cercetării științifice tinde însă să accentueze aspectul cotidian al acesteia, de muncă asiduă în laborator, oarecum în detrimentul zborului în înalțuri al ideii-metafore. Prin simplitatea genială a versurilor de mai sus, Ion

Vatamanu a capturat valențele comune ale procesului creator, dezvăluind, totodată, și propria sa esență de *homo universalis* în spiritul idealului renașcentist.

Destinul lui Ion Vatamanu este marcat de o legătură inseparabilă cu istoria națiunii și a meleagului natal. Născut la 1 mai 1937 în comuna Costiceni, județul Hotin, Regatul României, copilăria sa e marcată de fractura traumatizantă a instituirii frontierelor postbelice prin „grădina aleasă” a Bucovinei. Căldura părintească o primește cu abundență de la Ion și Maria Vatamanu. Rădăcinile arborelui genealogic al lui Ion Vatamanu își

trag seva din vechile neamuri bucovinene Nicorici și Captari. După absolvirea școlii și o scurtă perioadă de activitate pedagogică la baștină, tânărul Ion Vatamanu intră la studii la Facultatea de Chimie a Universității de Stat din Chișinău, pe care o absolvete în 1960. În același an, se căsătorește cu Elena Curicheru, care îi va ocroti și susține fiorul creator al inspirației poetice pe parcursul întregii vieți. Călătoria de acasă spre acasă, din Bucovina în Moldova, are efectul benefic al „primilor fulgi” literari (*Primii fulgi*, volum de debut, 1962).

Activitatea de cercetare științifică în domeniul chimiei din anii postuniversitari se materializează la 1971 în teza de doctorat *Studierea oscilopolarografică a complexilor de bismut, zinc și stibiu cu liganzi adecvați și aplicarea acestor complecși în chimia analitică*, pe care Ion Vatamanu o susține la Universitatea din Liiov, Ucraina. În 1973, este ales șef de laborator la Institutul de Chimie al Academiei de Științe din Moldova. În cursul carierei sale de chimist, Ion Vatamanu publică de unul singur sau împreună cu colaboratorii săi peste 150 de lucrări științifice în domeniul chimiei analitice. Aspectele de valoare practică ale direcției sale de cercetare sunt documentate în cinci brevete de invenție în domeniul oscilopolarografiei (1980-1989), iar procedeele metodologice respective sunt implementate la scară industrială. În 1978, publică, în colaborare cu colegii de laborator, lucrarea *Indice bibliografic al literaturii de polarografie (anii 1922-1977)*, iar la 1988 apare monografia *Termodinamica hidrolizei ionilor metalelor*, pe care o scrie în colaborare cu dr. Ilie Fiștic.

Chimia și poezia se împletesc inseparabil în viața lui Ion Vatamanu, aidoma naturii duale undă-particulă a luminii. Cunoscut în cercurile științifice pentru realizările sale din domeniul cercetării în chimia analitică, Ion Vatamanu este în același timp o voce poetică distinctă. Din

clipa nașterii versului vatamanian, poezia basarabeană nu a mai fost la fel, parcurgând o schimbare de paradigmă. Versurile sale transpun cititorul într-un spațiu al emoției sofisticate, cu titluri inspirate care invită la meditație lirico-filozofică: *Pasăre Eu, Dimineața mărului, De ziua frunzei, Vara râurilor repezi, Secunde și munți, Nimic nu-i zero, Atât de mult al pământului* etc. Într-o elocventă analiză literară, academicianul Mihai Cimpoi scrie: „Ion Vatamanu este un inovator autentic, serios și organic în metamorfozele sale, în schimbările la față, cerute de nevoi lăuntrice, de legile evoluției dialectice. Dialecticianul e spontan, sensibil, credincios în adâncimile sale, evitând noutatea senzațională și cultivând-o pe cea esențială” (din prefața la cartea *Altă iubire nu este*, Ed. „Biodova”, 2001). Multiplele culegeri de versuri și eseuri pe care le publică de-a lungul anilor sunt parte din patrimoniul culturii naționale. Dimensiunile lor estetice și creatoare vor continua să reprezinte un subiect de interes pentru exegeții literari.

Această încercare de portret pentru Ion Vatamanu nu ar fi completă fără o mențiune a activității sale publicistice (în cursul anilor 1989-1991, conduce împreună cu poeta Leonida Lari ziarul *Glusul*, primul ziar în grafie latină din perioada postbelică în Republica Moldova, iar în 1991-1993 este director al revistei literare pentru tineret *Columna*) și de traducător (lucrări din poezia rusă, ucraineană, lituaniană, letonă, elenă și cea americană). În calitate de deputat în primul Parlament al Republicii Moldova (1990-1993), unde deține și funcția de președinte al Comisiei pentru cultură și culte, participă la multe evenimente de anvergură istorică, inclusiv la semnarea Actului de Independență al Republicii Moldova. Discursurile pe care le ține la Marea Adunare Națională și ulterior în Parlamentul Republicii Moldova au o vibrantă fibră patriotică și un mesaj so-

cial lucid și cutremurător. Trecerea subită în neființă a lui Ion Vatamanu, la 9 august 1993, întrerupe prematur zborul creator al unei personalități cu talent multidimensional. O incursiune în spațiul propriilor mele amintiri îmi reconstituie, detaliu cu detaliu, cum am ajuns să-l cunosc pe cel care a fost Ion Vatamanu, în multiplele sale ipostaze creatoare. Inițial am „gustat” din poezia lui Ion Vatamanu în cursul anilor de școală, atât datorită grijii profesorilor de literatură, cât și prin lecturile din cadrul familiei. Apoi, o altă amintire mă transpune în cursul anilor de studenție la Facultatea de Chimie de la Universitatea din Chișinău și retrăiesc experiența intelectuală a participării la un dialog despre chimie, poezie și filozofie – *De vorbă cu Ion Vatamanu*, împreună cu un grup de studenți de la facultățile de chimie și filologie. Ulterior am avut plăcerea de a-l cunoaște pe Ion Vatamanu în calitate de coleg de breaslă și cercetător științific la Institutul de Chimie al Academiei de Științe al Republicii Moldova. L-am admirat spiritul creator, elocvența, onestitatea și pasiunea de cunoaștere, iar interesele intelectuale comune ne-au apropiat în mod natural. Destinul a făcut

ca Ion Vatamanu să-mi binecuvânteze și nunta, tot printr-un vers inspirat.

Visător în singurătatea clipei de creație, corect în raport cu istoria și contemporanii, energic și hotărât în momentele de criză – aceste fațete sunt parte din imaginea celui care a fost Ion Vatamanu. Familia Vatamanu – doamna Elena și fiicele Mihaela, Mariana, Leontina – păstrează în memorie imaginea aceluia spațiu magic unde bucuria de viață și dragostea lui Ion Vatamanu transcend din poezie în cotidian și din cotidian în poezie. Conexiunea sufletească instantanee și adresările „Oameni buni”, „Frații mei”, atât de creștine prin moralitatea lor și atât de ancorate în simțirea basarabeană, cu care își începea invariabil discursurile, discuțiile, dialogurile rămâne în inimile tuturor celor care l-au cunoscut. Cea mai copleșitoare și vie amintire este însă cea capturată în cuvintele *Dor de Ion Vatamanu* (un film de Leontina Vatamanu, fiica poetului). E expresia sublimată a dragostei și recunoștinței pe care i-o vor purta pentru totdeauna toți cei care au avut norocul și privilegiul de a-l cunoaște.

15 aprilie 2012

TREI ANI DE LA PLECAREA LA CERURI A UNUI ROMÂN ALES – BASARABEANUL ANDREI VARTIC

Înv. Gheorghe PÂRLEA,
com. Mirosllovești, jud. Iași

Memoria legată de patriotul și omul de înaltă cultură Andrei Vartic, firește, a trecut hotarul dincolo de ceea ce ține de privat, de cercul restrâns al familiei și prietenilor. Trecutul cel asociat cu omul special Andrei Vartic a devenit memorie colectivă. Așa se explică implicarea afectivă a celui care, citindu-i cărțile, încearcă aici un modest remember, la trei ani de la plecarea eruditului intelectual basarabean la cele veșnice.

Comemorarea anuală a regretatului fruntaș al românismului basarabean s-a făcut în primii doi ani la Mănăstirea Diaconești (județul Bacău) – la prima, printr-o conjunctură onorantă, fiind invitat și subsemnatul. Cu acel prilej, i-am adus modestul meu omagiu de cititor cărturarului dispărut, distinsul redactor-șef al săptămânalului *Literatura și arta* inserându-mi demersul într-un număr al publicației numite.

Și anul acesta, inițial, comemorarea era programată în același loc de închinare și de piosă pomenire, iar prezența mea modestă la preconizatul ceremonial nu era supusă vreunei incertitudini. Însă, reconfigurările de trasee în întreprinderile noastre umane sunt garanția adaptabilității perpetue la „condiții”, la împrejurări ce sfidează adesea ambițiile noastre de imperturbabili „programatori” ai propriilor „itinerarii”. Așadar, omagiul meu adus vrednicului cărturar și bunului român chișinăuian (gata-gata să-l cunosc și fizic, ca pe un ales privilegiu făgăduit mie de distinsul său prieten dr. Vasile Șoimaru) se va consuma pe cale publicistică.

Comemorarea religioasă, prin tradiționalul parastas creștin-ortodox, a regretatului patriot basarabean, a polivalentului om de cultură care a fost Andrei Vartic are conotații dintre cele mai curate și mai tainice. Semnificația gestului curat, moralmente, vine din adâncimea dragostei familiale și a camaraderiei insuflăte și întreținute de omul special, de Omul ales de Dumnezeu să poarte numele și povara viețuitorului care a fost Andrei Vartic. Și aceasta mi se relevă mie din pilduitoarea reciprocitate manifestată de familie și prieteni în asemeni (și în alte) împrejurări legate de memoria lui Andrei Vartic. Iar menționata semnificație tainică a acestei legături cu cel comemorat, relație care trece hotarul percepției dincolo, în universul puțin pătruns al misticului, observ, vine din existența complexă, totală, a celui ce a trăit mai mult mental și sufletește decât strict biologic, raport inversat, din păcate, la majoritatea covârșitoare a semenilor, mai ales în nevredețele noastre vremuri.

Spun învățații, în cuvinte și înțelesuri care nu-mi stau la îndemână decât prin modesta mea tălmăcire, că omul complet e cel care ridică ochii spre Cer; și nu doar contemplându-i alcătuirea, ci căutând și spre Alcătuitor. Eu, fiind doar unul dintre cititorii (târzii, ce-i drept) ai celui care și-a

ars făclia vieții, frământate de trăire intensă, scriindu-și gândurile cu acribie, știu că Andrei Vartic s-a numărat printre acei puțini laici cultivați ai vremurilor noastre care l-au căutat pe Dumnezeu cu pasiune. Nu știu precis dacă a făcut-o și cu feroarea dogmaticului rugător, dar am certitudinea că a făcut-o, cu ardoare, căutându-l pe Dumnezeu în ființa Neamului său. Și găsindu-L, și-a înălțat Neamul cu o treaptă mai sus în inima sa, dar și în ochii celorlalți, prin promovarea expresă a acestei trăsături a matricei spirituale românești. Am simțit și am observat (cât am putut) asta, chiar dacă profunzimea întrebărilor și răspunsurilor gânditorului Andrei Vartic, adesea neconvenționale, legate de această preocupare a sa de natură istorico-filozofică, doar mi-au înaripat intuiția și mi-au grăbit curiozitatea de-a afla înțelesuri în neînțelesuri.

Căutările pe această direcție ale lui Andrei Vartic, făcute „în teren”, cu „oboseala trupului” (la Țipova, spre exemplu) au fost pline de semnificații pentru căutător. Și aceste osteneți au fost dedicate, mai ales, creștinilor de la începuturi, acelei vițe ignorate (în contextul genezei românești) a neamului din care i se trage poporul român, anume anticii daci de la Nistru, cei dintâi care au aflat Cuvântul Domnului prin Apostolul Andrei. Unul dintre plinele de adâncuri eseuri ale sale se intitulează *Să fim drepti* și justifică acest îndemn folo-

sind ca pârgie pentru mesajul său mesianic existența celor 80 de biserici săpate în stânca din malul drept al Nistrului, consecință a creștinării celei dintâi, chiar de către Apostolul lui Iisus. Și e mândru că Apostolul a găsit aici una dintre cele mai locuite zone ale Europei. Că Sfântul Apostol Andrei „n-a venit (aici, la Nistru) să transmită Cuvântul lui Hristos în pustie; (și că) urma drumului Lui e în fiecare găngurit al nou-născuților”. Cercetările din acest complex monastic, făcute în 2007, coroborate cu asidua lucrare în bibliotecile care arhivau bibliografiile prăfuite de uitare, l-au dus pe Andrei Vartic la următoarea concluzie: „... (aceste sanctuare) sunt modele exemplare de continuitate geto-dacică în spațiul românesc timpuriu, ba chiar modele de trecere nonviolentă și nonpolitică de la monoteismul dacic la cel creștin-ortodox, (ceea ce înseamnă că) continuitatea religioasă monoteistă a dacilor în monoteismul creștin-ortodox al românilor măsoară cel mai perfect vechimea primordială a poporului român în spațiul său de geneză.”

Cercetând cu spiritul său analitic, de istoric și artist, patrimoniul monastic al Bucovinei, în frunte cu Biserica de la Voroneț, Andrei Vartic vede în lucrările meșterilor de biserici și în icoanele murale ale picturilor care le-au împodobit creații „coborâte parcă din ceruri”. În cuvioșii din mănăstirile și schiturile noastre, reprezentați de aceste icoane murale ale bisericilor carpatine, A. Vartic vede (cu ochii săi interiori, cei de savant) că aceștia „sunt iluminați nu întru propria mântuire, ci întru mântuirea întregului neam omenesc”.

În același context al prezenței lui Dumnezeu în omul Neamului său, în scrierile lui Andrei Vartic am observat aplecarea sa expresă asupra școlii isihastice din timpul domniei lui Ștefan cel Mare, în centrul căreia se află Daniil Sisastru (în legătura cu acest schivnic, furnizându-ne cam toate datele ce pot fi strânse până acum, unele

dintre ele filtrate din legendele timpului). Despre Daniil Sisastru, A. Vartic crede că „avea harul înainte-vederii și crease deja, posibil în baza unei frății anahoreice mult mai vechi decât cea a lui Grigore Palamas, școala de sihaștri din Munții Putnei, unică nu numai în context balcanic, ci și european”.

Dar prospecțiunile filosofico-teologice ale lui Andrei Vartic, strâns legate de spiritualitatea și viața materială a poporului român, ar putea face obiectul unei exegeze erudite sau al unei teze de doctorat pentru cei preocupați de faptele culturale ale regretatului intelectual basarabean. Eu am ținut să fac, aici, doar o succintă argumentare a justeii alegerii, în mod expres, a unor locuri încărcate de lucrare duhovnicească pentru cinstirea memoriei omului ales Andrei Vartic.

Și încă ceva care ține de omul special, de Românul vrednic de pomenire Andrei Vartic. Ceea ce m-a sensibilizat acut în raportul meu cu prolificul fruntaș al Cetății basarabe a Românismului, cu Tribunalul Andrei Vartic, cunoscut mie doar prin intermedierea gândurilor sale publicate postum, e forța din manifestarea suferinței nedreptățitului și acuratețea din pledoaria justițiarului – ambele exprimate în numele Neamului său cel prigonit cu tot cu bucata sa de Vatră.

Fiindcă o coincidență face ca această comemorare să succedă alteia, anume tristei aduceri-aminte a împlinirii celor două veacuri de la ruperea Basarabiei din Vatra Neamului, încerc să dau expresie, prin modesta mea întreprindere, și câtorva cuvinte (deja clamate și imprimate pe hârtie ori pe suport electronic de către emitentul lor) pe care, sigur, le-ar fi rostit și în aceste zile patriotul român Andrei Vartic. Dincolo de ceea ce ne desparte fizic de cel comemorat, el, luptătorul Andrei Vartic, e încă pe baricade. Spiritul său justițiar sfătuiește și, unde e absolut necesar, strigă,

biciuiește (precum Hristos pe neguțătorii din Templu) prin cel mai fidel intermediar născocit de om: cuvântul scris. Acest cod grafic, ce arhivează viul, e în măsură chiar să le readucă acasă celor ce au cunoscut vocea absentului inflexiunile sonore, particularizate ale celui căruia cuvintele scrise îi aparțin.

Așadar, iată, în legătură cu ratarea Reîntregirii vetrei românilor, spiritul analitic al lui Andrei Vartic ar reitera azi ceea ce a mai spus cu năduf, anume că „dacă România le permitea tuturor românilor din Basarabia, măcar după origine [...], să-și redobândească cetățenia românească, alta era situația la cel mai atacat hotar al națiunii române, dar și al civilizației europene”.

Transpare din această frază durerea, sângerarea răni nevindecate. Andrei Vartic însă nu-și pierduse nicidecum speranța în reevaluarea șanselor de re-Unire și ripostează pesimiștilor astfel: „...ni se tot spune că re-Unirea Basarabiei cu România e un vis. Nu-i adevărat, fiindcă sacrificiul poporului român din Basarabia nu e vis! Fiindcă genocidul comunist din Basarabia nu e vis! Fiindcă Basarabia a fost, este și va fi hotarul de est – e drept că cel mai vulnerabil – și al românilor, și al Europei. Fiindcă Basarabia e pământ românesc. Fiindcă Nistrul, încă de pe vremea Apostolului, este împânzit cu biserici rupestre creștine.”

La acuzațiile exponenților de la așa-zisul vârf al culturii, aflați pe malul Dâmboviței, anume post-postmoderniștii cei care alungă naționalul din creațiile lor „globalizate” și „globalizante” și-i repudiază pe iubitorii de neam, ignorând starea de fapt a viețuitorului basarabean, Andrei Vartic, mai întâi, constată cu intrigare: „...lupta basarabenilor pentru renaștere națională, orientată împotriva ocupației rusești și comuniste a degenerat în ochii formatorilor de opinie de la București în naționalism.” Și iată ce le răspunde explicit acestora, ca să înțeleagă și ei de ce există naționalism

românesc în Basarabia: „... (există naționalism în Basarabia) fiindcă există și mai mult rasism rusesc, amestecat cu internaționalism comunist, și încă și mai mult mesianism ortodox rusesc”, (dar că) „... în timp ce naționalismul românesc se manifestă prin cultură, cel rusesc (se manifestă) prin ură”.

Și apropo de naționalismul românesc din Basarabia, cel manifestat prin cultură și artă populară națională, iată cum argumentează Andrei Vartic esența acestui tip de reunificare, preliminară celei politice, în legătură cu Unirea cea deja făcută de către cel mai cunoscut și îndrăgit român, dincolo de orice hotar politic trasat între români, anume ilustrul dirijor și violonist Nicolae Botgros și *Lăutarii* săi: „De fapt, trebuie să înțelegeți bine lucrul acesta, meritul lui N. Botgros și al orchestrei sale nu este unul de excepție sau întâmplător. Putea să aibă Basarabia un milion de muzicieni geniali, dar dacă *Lăutarii* nu ar fi avut substrat românesc în genele lor, dacă nu ar fi învățat tradiția muzicală românească în colbul drumului și pe prispa casei părintești, în veci nu mai cântau atât de fantastic tot repertoriul de cântec popular românesc.”

Desigur, gândurile patriotului și eruditului om de cultură Andrei Vartic nu pot fi prezentate cantitativ aici, în acest succint demers de cinstire și aducere-aminte, decât ca o expresie a unei adânc consumate vieți de om, o viață împlinită relativ, calendaristic, căci, la plecarea la Domnul, Andrei Vartic abia împlinise șazececi de ani. O viață însă împlinită impresionant în fapte ce ne sunt intermediare de vredniciei săi prieteni, care nu dovedesc să-i adune mereu textele în tomuri pe care el n-a mai avut răgazul să le desăvârșască editorial. O viață împlinită cu dăruire – și în percepția celor care abia îl descoperim.

Din forța și diversitatea faptelor sale dedicate Neamului, mulți aflăm, ca pe un handicap insurmontabil, că, prin Andrei

Vartic, românii, indiferent unde le este cetatea, dar mereu legați suflaște de Cetea-Vatră, au pierdut, cu trei ani în urmă, un semen ales, în plină disponibilitate creatoare. Unul dintre prietenii și camarazii săi de luptă pentru redobândirea drepturilor aproape pierdute ale Neamului, în Basarabia, anume Alecu Reniță, ni-l prezenta, sintetic (în ziua fatidică a despărțirii), pe omul și românul vrednic Andrei Vartic astfel: „Andrei Vartic ar fi reușit să ajungă, dacă și-ar fi propus, un mare savant și academician sovietic, un cap de școala imperială, dar el și-a sacrificat eventuala carieră oficială, schimbându-le toate pe una: devotament total și opera de iluminare și deșteptare a fraților săi îndoctrinați și înștrăinați de către ideologia perfidă a Kremlinului. În anul 1985, când s-a spart minciuna comunistă, Andrei Vartic a fost printre primii care a ieșit din tăcere și a urcat pe baricade,

spunându-ne fără teamă că trebuie să ne cucerim dreptul la libertate, identitate națională, limbă, alfabet, tricolor, dreptul de a fi stăpâni în propria noastră casă.”

Iată, în concluzie, conturul unui portret de tribun al Neamului, poate un Avram Iancu târziu, sortit să se împovăreze în Basarabia, precum Iancu cel din Ardeal, cu suferințele similare ale celei de-a doua ramură din Trunchiul multimilenar al Neamului Românesc, aflată (încă) sub vremuri neprielnice dreptății. Fie ca memoria lui Andrei Vartic să capete dreapta recunoaștere peste timp și peste timpuri, iar aspirațiile lui cele restante, dedicate Neamului, să se împlinescă prin vrednicia prietenilor săi apropiați, tovarășii săi de luptă, cunoscuți nouă ca fiind de aceeași stirpe cu bravul lor camarad, aflat acum la Ceruri!

3 iunie 2012

REÎNTREGIREA NU SE AȘTEAPTĂ LA RÂND

Nicolae RUSU

Portretul spiritual și artistic al unui om de creație hărăzit cu talent de cele mai multe ori prinde contur de la chiar primele încercări artistice, evocator în acest sens fiind exemplul cărții de debut a Leonidei Lari *Piața Diolei*. Placheta apare în 1974 la Editura „Cartea Moldovenească” din Chișinău, în celebra pe atunci colecție *Debut*, având pe copertă numărul de ordine „șapte”, cifră care în teoria numerologiei are anumite conotații mistice. Marile întrebări ale existenței umane, rolul omului în relațiile sale cu societatea și atitudinea sa față de niște valori eterne, precum dragostea, Patria și neamul se reliefează în majoritatea poemelor, semnificativ rămânând a fi versul din poezia *Șarpele*: „Ne amărăm la gândul că vom muri cândva / Ne împăcăm cu gândul că nu va fi chiar mâine” [p. 40]. Într-un

text fără rimă și fără a fi așezat în catrene, poeta se confesează ca într-o spovedanie de credință: „Patrie, dragostea pentru tine mi-e mare și albă, și nu strigă” [p. 16]. Dat fiind regimul drastic al cenzurii sovietice, poeta nu putea mărturisi altfel, prin noțiunea eufemistică de „patrie” ea având în vedere nu marele imperiu sovietic, căruia cohorte întregi de versificatori și mângălitori de pânze îi făceau în gura mare nenumărate declarații de dragoste. Născută într-o familie de intelectuali, Leonida Lari a știut dintotdeauna care-i sunt originile, iar sintagma poetică „Patria mea este limba română”, relansată de Nichita Stănescu, este, de fapt, ideea ce se ascunde în acea expresie pe care vigilenta cenzură n-a sesizat-o, interpretând-o așa cum le-o cereau canoanele ideologice ale puterii sovietice.

Chiar de la prima carte tânăra și ambițioasă autoare a insistat să rămână devotată convingerilor sale naționale, iar în poemul *Din suflet*, cu care începe placheta, ea își prezintă personajul liric, ca pe un „călător cu mantie albastră” care, în căutarea unui ținut bogat, se oprește în pragul unei case unde „Păsări mari și albe se aruncau în sus. / El își strivise fruntea în palme și, răpus / De vaga presimțire că ce voise nu-i, / Că a găsit o casă, dar nu e casa lui...” [p. 5]. Dragostea personajului liric pentru Patria sa e „mare și albă”, ea metamorfozându-se în acele „păsări mari și albe” care se înalță din pragul unei case străine, deoarece numai acolo, sus, în ceruri, ele sunt libere. Din câte se știe, poetei i s-a sugerat că apariția cărții depinde de cel puțin un poem în care să fie remarcați idoliul puterii sovietice, dar spiritul ei nonconformist a rezistat ispitelor și orgoliului de a-și vedea poemele cât mai repede editate. Dacă unii colegi de generație s-au conformat, ajungând ulterior și laureați ai Premiului literar al comsomolului „B. Glavan”, *Piața Diolei*, după ce a zăcut în manuscris mai mulți ani, a avut norocul să vadă lumina tiparului doar după ce a fost prefațată de poetul-academician Andrei Lupan, autoritate morală a comunității scriitoricești de atunci. Știind că poeziile ei sunt învinuite, formal, de misticism, prefațatorul remarcă: „Cititorul-spectator e chemat să accepte cheia de portativ a acestei poezii, cheie fără de care am rămâne nedumeriți față de una dintre cele mai interesante apariții în tânăra noastră poezie.” Poeta a avut în permanență alături iluzia punții pe care ori o treci și te înfrățești cu necuratul, ori rezști ispitei, această situație fiind un mare canon al intelctualității de creație din Basarabia: „Am adunat din toate comorile ce am / Un om albastru, versu-mi și o frunză de pe ram / Și vreau să merg spre locul în care nu te joci, / Din sete de culoare, cu-atâția sărântoci, / Dar mă mai are puntea ce trebuie s-o car...”

[p. 38]. E un motiv pentru care între Nistru și Prut nu s-a prea auzit de disidenți și de literatură de sertar, rezistența prin cultură fiind unicul procedeu al puținilor oameni de creație de a nu colabora cu regimul sovietic.

Chiar de la prima sa carte Leonida Lari era conștientă de importanța și valoarea cuvântului artistic în viața de toate zilele a oamenilor din preajma sa. Astfel, la un moment dat, personajul liric înțelege că „trebuie” să se ducă la cântarul din Piața Diolei, pentru a-și cunoaște greutatea: „Ningea încet și-l întrebai pe cel *hărăzit* (subl. n.) a mă cântări cât să aibă zăpada de pe umerii mei și această vrajă care iese din orice obiect, din orice tufă de arbore, din orice bulgăre al pământului; cât să aibă flacăra care pălește, când o strângi în pumn?...” [p. 62]. Doar pe un mare și autentic poet nu-l interesează valoarea sa socială, fizicul său, kilogramele pe care le-a adunat pe oasele sale, ci este preocupat ca cel „hărăzit” de pronia cerească să-i contabilizeze greutatea cuvântului artistic, dulceața privirii sau căldura surâsului. Oricât de bogată îi era imaginația de poetă, nu bănuia Leonida Lari ce sinuozități îi pregătește destinul, nu credea că fantastica sa **Piață a Diolei** va deveni peste niște ani o piață concretă, cu oameni aprinși de setea libertății și a demnității naționale, oameni care îi vor

propulsa sufletul ei visător de poet în fruntea valului tumultuos, căruia nu-i putea sta împotriva nici tunurile, nici sârma ghimpată a unei frontiere de necucerit, nici teorii și ideologii declarate nemuritoare. Simțul profetic al marilor vizionari transpare într-un text din prima sa carte, text în care personajul liric găsește o pasăre necunoscută și o aduce acasă. Atât oamenii răi, cât și cei buni i-au condamnat gestul, la care vine replica: „Nu vă place, că n-o cunoașteți, dar mâine, când micii ei pușori vor zburătăci prin troscolul din curte, veți înțelege că nu e nimic de speriat. Dar asta va fi mâine...” [p. 86]. Astfel, visul Leonidei Lari „a dat pui”, aceștia au crescut în sufletul a mii și mii de conaționali, zburătăcindu-se ulterior prin curtea asupritei și înstrăinatei Basarabii, alias în Piața Marii Adunări Naționale. Toate acestea, însă, poeta le spune cu 15 ani mai devreme: „Dar asta va fi mâine...”, fără să bănuiască atunci că nu e vorba de o metaforă oarecare, ci de o profeție. Mult mai târziu, reputatul poet Cezar Ivănescu a remarcat această misterioasă trăsătură a sufletului poetei: „Dăruită de un duh sfânt dumnezeiesc, cu o certă vocație mistică încă din fragedă copilărie, Leonida Lari întruchipează și comunică prin versurile sale o rară și desăvârșită armonie cu sine și cu vocația sa, cu fabulosul ținut moldav care a zămislit-o și cu ființa Absolută care o luminează. Geniul ei poetic, ca și al lui Labiș, inspirația continuă, se explică prin aceea că sufletul ei nu a ieșit o clipă din orizontul miracolelor și respirația versului are fluiditatea rugăciunii: eticul, esteticul și religiosul se topesc într-un enunț de o sublimă candoare...”

Această caracteristică, în pofida unor poeme cu pronunțat caracter civic, este susținută de volumele apărute ulterior: *Marele vânt* (1980), *Mitul trandafirului* (1985), *Scoica solară* (1987), *Anul 1989* (1990), *Al nouălea val* (1993), *Scrisori de pe strada Maica Domnului* (1995), *Între îngeri și*

demoni (1998), *Infinitul de aur* (2001), *Sibila* (2006) și altele. Pentru cartea de poeme *Dulcele foc*, apărută în 1989 și 1991, poeta se învrednicește în 1993 de prestigiosul Premiu al Academiei Române. E anul când războiul declanșat de separatiștii transnistreni, aceștia fiind susținuți față de Armata a 14-a a Federației Ruse, putea reizbucni în orice clipă și când, amenințată cu moartea în repetate rânduri de dușmanii românismului și ai reîntregirii naționale, Leonida Lari e nevoită să se refugieze cu familia în Țară. Fiind o fire poetică de un romantism modern, concepțiile sale politice rămân a fi preponderant naționale, o continuare a celor trasate încă de Mihai Eminescu și preocuparea ei de bază în partea dreaptă a Prutului a rămas aceeași mult râvnită și mult visata Reîntregire a neamului românesc. Romantica și credula poetă descoperă însă cu stupeoare că perfida caracatiță antiromânească are și în Țară nenumărate tentacule cu diverse, subtile și otrăvitoare conotații. În volumul *Între îngeri și demoni*, apărut în 1998 la Editura Societății Scriitorilor Români, în poemul *Vânt dinspre țării* din ciclul *Scrisori de pe strada Maica Domnului*, Leonida Lari se confesează: „Venii la București, voind unire / Din Apuseni și până în Carpați, / Și am ajuns să văd cu uluire / Sălbatica bătaie dintre frați. / [...] Venii la București cu tot noianul / Asupra-mi de giganți și de pitici, / Un glonte-n frunte mi-ar fi vrut dușmanul, / Numai să nu mai ajung până aici. / Dar glontecele întârzie în armă, / Dar sufletul întârzie în timp, / Dar eu mai am un adevăr ce sfarmă / Această lume pusă pe calup...” [p. 262]. Acest ciclu de „scrisori” de la domiciliul bucureștean al poetei din strada Maica Domnului cuprinde 17 poeme dedicate / adresate unor oameni apropiați sufletului ei răvășit de starea de lucruri pe care se chinuia s-o înțeleagă. A înțelege neînțeleșul însă pentru un suflet de poet este calea cea mai directă în cotloanele absurdului. De aici

patima și revolta care picură din strofele adresate confratelui Grigore Vieru: „Străini suntem și noi care nu-o dată / Am apărat românii de străini / Și-acum ni se întoarce drept răsplată / Înjurătura fraților români. / [...] Pe noi ne-njură, Grig, cum naiba iese, / Când hăituiți și ierni, și primăveri, / Nu-am fost pentr-un partid cu interese, / Ci pentru interesul unei țări? / Cum iese, frate, mintea mi se-nmoaie / De la aceste mreje diavolești, / La Chișinău – noi, calul de bătaie / Și iarăși, noi, bătuiți – la București? / Păi, iese, frate, iese la-ndemâna / Unor vânduți, uitați de Dumnezeu, / Se pare, ne lucrează – aceeași mână / La București, ca și la Chișinău...” [p. 248]. Oricum, dârzenia n-o părăsește pe neînfricată luptătoare, iar credința că în fața oricărui ocupant, chiar dacă e îmbrăcat în togă de eliberator, spiritul național este invicibil și acest aspect transpare în toate textele din ciclul respectiv, semnificativ în acest sens fiind poemul *Ploaie cu sânge*: „Cum ocupat-au tot cu-ale lor trupe / Orașe, sate, somnul meu și-al tău, / Dar spiritul, când dat-au să-l ocupe / S-au poticnit de însuși Dumnezeu. / Aici le-a fost hotarul de-ncercare / Și dat-au în-apoi cu pași mișel, / Căci Dumnezeu limbi face și popoare, / Și iarăși le desface numai El...” [p. 251].

Ca pentru orice suflet romantic și sensibil de basarabean, conștient de originile sale, tratamentul la care a fost supusă poeta în mediul politic bucureștean a fost pentru ea un șoc teribil, dumerindu-se la un moment dat că sentimentul de exil sovietic basarabean n-o părăsește: „Ce blând exil! Nu mi se-mpușcă-n casă, / Precum în Basarabia, abil, / Și totuși, cineva îmi pune-o plasă, / Și, totuși, simt, mă aflu în exil. / Cum nu pot fi băgat nici într-o oală / Al vreunui mare sau mai mic partid, / Eu stau între ciocan și nicovală, / În jurul meu e un vâzduh acid...” [poemul *Exil în Țara mea*, p. 228]

Decepționată de cumplita bătălie dintre frați pentru putere, Leonida Lari își gă-

sește refugiu în lumea pe care și-o clădise în Piața Diolei, alinându-și sufletul îndurerat într-o serie de poeme, având același generic: *Rugă... – Rugă către Domnul, Rugă de seară, Rugă către Iisus Christos, Rugă de iarnă și altele*. În *Rugă către Maica Domnului* poeta mărturisește: „...N-am vrut nici slavă, Maică, n-am vrut nici bogăție, / Doar libertate Țării și încă poezie. / Și după osteneala de-a-i fi întors la sine / Întâiași ce-au făcut-o e că-au izbit în mine. / Și, ca răsplată că i-am trezit la viață, / M-au huiduit cu vorbe și m-au scuipat în față...” [p. 209]. Iar în poemul *Rugă de noapte* poeta se adresează direct Puterii Divine: „Dă-mi, Doamne, durerile toate / Și lasă-mă fără dor, / Dar fă și un pic de dreptate / Pentru acest popor. / [...] Ia-mi tot ce îmi surâde în cale, / Orice bucurii, rând pe rând, / Dar fă să se-ndrepte din șale / Poporul acest suferind...” [p. 111]. Sau, ca orice basarabean, în poemul *A fi încercă să înțeleagă paradoxala realitate românească*: „...N-am cui mai spune și ce să mai spun, / La ce să mai bat cu pumnii în piept, / Când cel de-și iubește Țara-i nebun, / Iar cel de nu – înțelept. / Ce vină-avem că ne-am născut / La margini de țară și nu la mijloc, / Când sufletul nostru cuprinde tăcut / Țara toată la loc...” [p. 140]. Aproape deznădăjduită, poeta are uneori imboldul de a-și suspenda orice raport cu lumea și de a se retrage în sine, precum se vede în poemul *Exod*: „Nu vreau să văd pe nimeni. Îmi e silă / De cei care-ar mai răsfoi o filă / Din viața mea. Și-apoi ar vinde-o-n rate – / Mi-e numele de azi – singurătate. / [...] C'est tout. Atât. Ajunge huiduială / De la oricare scăfărlie goală, / Orice răbdare își atinge culmea – / Se-ncheie socoteala mea cu lumea...” [p. 213]. În această auto-proclamată „singurătate” și însingurare a poetei rămâne însă viu trecutul ei zbuciumat, rămân neșterse și vii amintirile despre colegii Ion Vatamanu, Vlad Pohilă, Eugenia Duca, Iurie Zavadschi, Viorel Mihail, Valeria Grosu ș.a. cu care, în martie 1989, au tipărit

lângă Riga, în Letonia – soră de mucenicie imperială cu Basarabia – prima publicație în grafie latină dintre Nistru și Prut *Glusul*, devenită ulterior *Glusul Națiunii*. Acest gest de un debordant curaj a fost unul decisiv în apropierea și realizarea celui mai important eveniment din istoria basarabenilor – decretarea la 31 august 1989 a limbii române drept limbă oficială (de stat) în baza grafiei latine. Îi revenea viu și pătimiș în memorie discursul *Dreptul la limba maternă*, rostit în septembrie 1989 la o ședință a Sovietului Suprem al URSS în calitate sa de deputat al poporului, discurs ținut, evident, în limba rusă, de la tribuna Palatului Congreselor din Kremlin: „...Cum orice fel de nedreptate ce se face unui popor cere legiferare, imediat e acoperit cu talmuduri întregi de istorie nouă, limbă nouă, într-o curma memoria națională. „Dar vai de națiunea, – spunea cunoscutul prozator și disident rus Aleksandr Soljenițin – căreia i se curmă memoria națională, ea pierde integritatea spirituală.” Or, nouă ni s-a încercat curmarea memoriei întâi în 1812, apoi în 1940. Eu înțeleg, pentru populația rusofonă e greu să admită și să recunoască lucrurile acestea, nimeni doar nu s-ar bucura să i se spună că strămoșii lui au făcut cutare și cutare lucru urât. [...] Spunea Dostoievski că frumusețea va salva lumea, dar el avea în vedere că vor salva lumea artiștii și nu demnitarii de stat. [...] Am tradus mii de versuri din Pușkin, Lermontov, Ahmatova, Țvetaeva, cunosc larghețea sufletului rus, datorită mării lui literaturi. Cu atât mai puțin mi-e de înțeles uneori de ce populația rusofonă se împotrivesc cu atâta îndârjire revendicărilor noastre. De aceea că nu ne cunoaște, de aceea că nu s-a aplecat niciodată cu dragoste pur umană asupra adevăratelor noastre istorii și literaturi. [...] Oricât de mult și-ar fi dat Eminescu frâu liber imaginației, niciodată nu și-ar fi închipuit că în afară de discuții discriminatorii se mai pot face greve împotriva limbii. [...] Este o deo-

sebiră esențială între plecații moldoveni în Rusia (Surgut, Tânda, Lunosti ș.a.) și veniții ruși în Moldova (în toate orașele de pe ambele maluri ale Nistrului). Bieții moldoveni ce se vor acasă și nu au unde veni, nu pretind la limbă moldovenească de stat și de comunicare pe teritoriul rusesc, iar rușii, veniți mai mult de bună voie după funcții bine plătite și apartamente în termen record și care nu se vor acasă, pretind la limba rusă de stat și de comunicare pe teritoriul moldovenesc. [...] Îți stă mîntea în loc când compari proporțiile: să ai limbă rusă de sute de milioane pe un teritoriu imens și să mai vrei încă o limbă rusă de comunicare în mijlocul unui popor mic și necăjit de veacuri, așezat pe o pălmușoară de pământ...” [publicat în volumul *Istoricul an 1989*, Ed. „Universitas”, 1991, p. 298-302].

Ecouri cu prelungi reverberații ale acelor discursuri, rostite atât la microfoanele înaltelor foruri de stat ale imperiului sovietic, cât și în fața mulțimilor trezite de valul renașterii naționale, se regăsesc în zeci și zeci de poeme. În *Poem trist* Leonida Lari descrie cu meticulozitate acea stare prin care trecea societatea basarabeană în preajma istoricului an 1989: „...Strigări, scorneli, bătaie, mișcări de stradă, / Oameni cerând la lupi ce păru-și schimbă, / Iar firea – nu, un drept fără tăgadă, / Un drept atât de mic – să aibă limbă. / Iluzii vagi, promisiuni și prețuri / De sânge pentru matca cea latină, / Minciuni amestecate cu dulcețuri / De-o-ncrâncenată harpie străină. / [...] Șovinii hotărâsc ce ni se cade, / Ei fac senin și tot ei cheamă norii, / Ne dau cu picătura din balade, / Ne taie porțioane din istorii...” [p. 105].

Oricât de triste și deperate ar părea reflecțiile despre realitatea și mentalitatea societății românești, care par a fi proscri-se, poeta crede cu toată ființa în miracolul reîntregirii, vis pentru realizarea căruia s-a dăruit plenar: „Lume, dragă lume, ca un fruct de pom / Dintr-o misiune m-am năs-

cut un om. / Dintr-o misiune de-a stârpi ce-i rău / Pe-un pământ pe care plânge Dumnezeu. / Nou Ierusalimul vine din ceresc / Se-ntregește neamul mare românesc, / Se-ntregește neamul „unde-ncape-oi eu, / Pe-un pământ pe care plânge Dumnezeu” [A doua venire, p. 151]. Directă și categorică în poziția sa față de dreptul neamului românesc la reîntregire, în poemul *Rugă de zi și de noapte* poeta se adresează pe șleau celor care pretind că i-au eliberat pe basarabeni în câteva rânduri: „Eu n-am putere de luat / Și împărțit po-poare-n două, / Dar ceea ce ni s-a-ntâmplat / Mă rog să vi se-ntâmple vouă. / Cu un călcâi de pâine-n sac, / Prin țări și legi nenumărate / Să-mblați și voi din veac în veac / După o dungă de dreptate. / [...] De străinime-nghesuți / Să n-aveți loc la vatra voastră / Și limba rusă s-o cerșiți / Precum cerșit-am limba noastră. / De suflet, datină furăți / Să fiți și voi de cei cu misii / Și tot la fel rășjudecați: / Prin tribunale și comisii. / Cercați să fiți prin foc și fier / De seceră și semilună / Și pentru purul adevăr / Că sunteți boi să vi se spună. [...] / Și numai când veți suferi / La fel cum suferim de tare, / Poate-n sfârșit ne veți scuti / De patimi eliberatoare” [p. 147].

Evident această poziție a Leonidei Lari era ca un lințoliu purpuriu din mâna toreadorului cu care acesta îl întărită pe taurul înnebunit de furie. Astfel, împotriva neînfricării poete care era sigură că, „oamenii [...] se tem de moarte, deși moarte nu-i” s-a declanșat o campanie de denigrare nemaiîntălnită, una bazată pe mitologizare și ajunsă la paroxism și absurd. În *Jurnal de Chișinău*, din 17 decembrie 2011, la o săptămână după trecerea în eternitate a Leonidei Lari, publicistul Nicolae Negru remarcă acest aspect al fenomenului „misticator”, declanșat împotriva poetei de către intoleranții ei oponenți: „Cineva suflă intens în cenușa acestei uri, o întreține prin răspândirea unor mituri, a unor minciuni

monstruoase despre anii și personalitățile de atunci, perioadă de timp pe care noi o numim «de renaștere națională».” Leonida Lari, de exemplu, este prezentată ca o ființă crudă, sângeroasă, un fel de Cinghis Han al Basarabiei, atribuindu-i-se declarații pe care nu numai că nu le-a rostit, ci i s-ar fi ridicat părul în cap, dacă cineva le-ar fi spus în prezența ei. Un site rusesc, condus de o persoană care a lucrat într-un post înalt în administrația președintelui Putin [...], o prezintă astfel pe poetă: „În 1989 Lari a declarat că renașterea națională îi este mai scumpă decât propria familie și a divorțat de soțul rus (care, în paranteze fie spus, este românul basarabean Mihai Iorga, actor, dar câte nu se-ntâmplă atunci când scopul scuză mijloacele – n.a.), iar preotul Petru Buburuz a cununat-o cu monumentul lui Ștefan cel Mare din Chișinău. În discursurile sale «înflăcărate» la mitingurile antirussești ale Frontului Popular, în Chișinău, ea chema deschis «să fie arși copiii ruși» și «să fie spălate străzile cu sânge rusesc». Astfel, publicația respectivă de la Moscova comenta necrologul guvernului Republicii Moldova la dispariția Leonidei Lari. La cererea lui Nicolae Negru, adresată redacției de a scoate de pe site această «informație» bezmetică, i s-a răspuns că «știrea a fost făcută la Moscova, în temeiul surselor deschise, adică pe ceea ce se găsește în internetul de limbă rusă, informația fiind foarte răspândită și devenind parte a «folclorului internetist»...”

În continuare, publicistul comentează: „Da, Leonida Lari a înaintat niște pretenții față de Rusia, dar aceasta nu o face imediat rusofobă sau, cu atât mai mult «vampir». Da, poeții noștri au cerut dreptul firesc la limba română și la alfabetul latin, dar demonstrează oare acest lucru că ei au provocat războiul pe Nistru, că vărsarea de sânge era inevitabilă? Nu era inevitabilă, iar autorii războiului trebuie căutați în altă parte...” La o adică nici nu mai e cazul

să fie căutați, deoarece ei s-au deconspirat singuri prin gura demnitarului rus, fostul președinte al Dumei de Stat a Rusiei Ghen-nadi Selezniiov care a declarat câțiva ani în urmă, la Chișinău, că Rusia s-a implicat în războiul din 1992 pentru a nu admite reunirea Republicii Moldova cu România.

Leonida Lari era pregătită să-și întemeieze o lume a sa în împărăția Poeziei, esența și semnificațiile ei fiind concentrate în Piața Diolei. În cazul în care ar fi rămas doar acolo, cu siguranță, Poezia s-ar fi îmbogățit cu un univers poetic deosebit, original, autentic. Ea însă a fost pusă în situația să părăsească Piața Diolei pentru a se manifesta în alt spațiu, cel public, politic, național, a părăsit-o provizoriu, cu gând tenace de revenire, provizoriul acesta însă durând o viață de om. Dorul de revenire la uneltele ei poetice, la manifestările lirice ale sufletului ei însetat de dragoste, acest etern sentiment pe care se zidește viața pământească a bântuit-o mereu: „În această lumină de seară, / Pe această potecă de munte, / Tu ai gura atât de amară, / Tu ai pletele – atât de cărunte. / [...] Cântă sufletul meu fără nume, / Nume are prin trupul meu, mutul, / Fulger, timpul, mă mușcă din lume, / Veșnicie mă ține sărutul...” [Această iubire, p. 22]. Poeta se simte în largul ei doar în împărăția pe care și-a zidit-o pentru propriul suflet și a celor din preajmă, doar în Piața Diolei, unde s-a statornicit etern după dispariția sa fizică și unde este convinsă că „Voi dispărea într-un nor luminos / Ce-n spre mine se lasă discret, / Dezlegându-mă brusc de jos / Ca aproape orice poet. / [...] «Cade-o ceață ușoară – ai să-ți spui, / Vine-un foc visător prin ea, / Care zâmbetul nu știi cui / Cu-

noscut-cunoscut l-ar avea...» / Și un gând te-a fura, fugar, / Și vei râde de gândul tău, / Și să crezi n-ai să-ncerci măcar / Că acolo fusesem eu” [Dar întâi...], p. 15]. În ultimul ei interviu la Postul Național de Radio *Moldova 1*, când era conștientă că mai are înainte puțin răgaz de viață pământească, Leonida Lari recunoaște că reîntregirea Țării în 1991, când s-a destrămat imperiul sovietic, nu s-a produs din vina ambelor părți – deși mediul intelectual basarabean era pregătit de acest eveniment, nu s-a insistat, „ne-am scaldat în timp, a subliniat poeta, și am ratat **clipa istorică**, iar cealaltă parte, bucureșteană, a ales să urmeze modelul german, din care motiv ea s-a grăbit să recunoască independența Basarabiei, alias Republica Moldova”. În finalul emisiunii Leonida Lari a mai remarcat că „unii din vânduții acestui popor nu înțeleg că nu există altă cale decât reunirea cu neamul... Cred într-o putere care stă deasupra noastră și ne ghidează... Vă iubesc de la prima suflare pe acest pământ, vă iubesc pe toți, așa cum sunteți...” În acest context, testamentară e ultima strofă din poemul *Poetul și puterea*: „Eu sunt un trist poet și las cetatea / Să se trezească mâine cu un gând! / Că de la Domnu-i dată libertatea / Și că Unirea nu se așteaptă-n rând” [p. 115]. Cu adevărat, vizionară această expresie: *Reîntregirea nu se așteaptă-n rând!*

Acest sens major al oricărei națiuni destrămate s-a împletit armonios cu harul dăruit poetei de Providență și, precum marii ei înaintași spirituali, Leonida Lari i-a fost devotată până la ultima ei suflare, având convingerea că sensul vieții unui om al spiritului poate fi realizat doar în cadrul valorilor naționale ale Neamului său.

LA MOARTEA LEONIDEI

Nicolae BĂLȚESCU

Oprește-te o clipă, Țară, născută în spațiul imens
Și glorios cândva al Daciei străbune! Ți-ai luat alt
Nume „România”, dulce-amară, durută, suferindă,
Rătăcită, dar nici până astăzi încă pe sine regăsită
Gintă! De demnitate, unitate pustiită, văduvită de
lubire, prea plină de trădări, nesocotință, ne iubire
Pentru semeni, manie de îmbogățiri rapide, deseori
Într-o stupidă logoree, cu o sete înnebunită de averi
Și glorie deșartă, arogantă cu fală țăcănită, de țarină
Străveche neînțeleasă, ușor delăsătoare de lacrima
Perenă, vitregită Basarabie...

Oprește-te, Țară, din ramolite alergări spre Nicăieri!
Cerul astăzi plânge! O Lumină sclipitoare ce a ars
Năprasnic, Făclie în văpăi pentru un Neam, s-a stins
Teluric de atâtea amărăciune și îndurerare! O voce,
Un tribun, ce a lansat un Crez al Națiunii, a tăcut...
Primind botezul sfânt în Veșnicie! O stea a rășărit,
Strălucitoare și s-a aprins pe firmamentul sideral
Al lui Zamolxe...

Un geniu eminent al Lirei, mesager al deșteptării
Națiunii, bard al Slovei, Omul frumos, din tine
A purtat în suferințe și dureri, accentuat povara
Vitregirii, nedreptății, acestui neam de veacuri
Oropsit. Ai luptat pentru o Vatră Strămoșească,
Unitate, Limbă, Unire, Demnitate, ai visat
Tulburător, năvalnic, în supliciu Țara Reîntregită!
Pentru un Ideal ai ars, te-ai topit ca o lumânare,
Împătimită! Or, cârmacii, toți cu spline negre,
Mult prea vorbitori erau și au rămas împovărați
Cu alte griji, pe ei îi doare, i-a durut în cot
De poezii, cultură, de Limbă, Neam, de Țară,
De Basarabia, țarină-durere urgisită...

Cortegiul cel de pe urmă e însoțit de cei fideli,
Perseverenți și temerari, cu care împreună ai trecut
Luptând, cu capul sus, prin grele confruntări, năpaste,
Foc și sabie. Te conduc cu dor răscolitor, îndurerat,
Terestru pe ultima Cărare, Drum lumesc, căci tu ești
Unul dintre acei puțini adevărați Bărbați, urmași
Ai Neamului Geto-dac etern, adorată Lari Leonida,
Venerată, stoică, splendidă, neînfricată, loana d'Arc
A Basarabiei!

Dangăte în clopotnițe au amuțit nostalgic. Răpuși
 Încă atunci, pe Val de măreție, cei însetați de slavă,
 S-au văzut peste noapte cărmaci și batjocorind un imn,
 Au ticluit argumentat din patru stâne ce mai rămase,
 Republică agrară, iar bravii comuniști de Cotroceni
 S-au resemnat și ei într-o prostie! Oare? Astfel și cei
 De aici și cei de peste Prut, toți de cineva conduși,
 Într-o neîntreruptă, urâtă slăbiciune a statorniciei
 Și tăriei, iarăși diplomat, ne-au închinat grămadă,
 Cu biserică cu tot, la ruși! De aceea clopote, stingher
 Înstrăinate, îndușmănite, nu mai bat...

Ale Leonidei, multe întrebări au rămas fără
 Răspuns, dar au deosebită importanță: cum
 Să n-ai o Țarină? Cum e să n-o iubești,
 S-o vinzi? Dirijați de comunarzi, de berii,
 Cum au transformat o dulce Basarabie
 În Siberii? Cred, că sunt urmașii lor, ce astăzi
 Au ajuns la cârmă! În clipe de grea cumpănă,
 Ascunși prin beciuri și tufari, dacă mă înșel
 Să spună cineva, mulți din ei și-au manifestat
 Talentul și curajul neostenit pe baricade?

De douăzeci de ani se perindă aceleași mutre,
 Călăuze nechemate se bălăcesc în mediul
 Politic împuțit! Sceptrul ce nu le aparține
 Îl țin cu mâini murdare strâns! Au intrat
 În horă, în cerc demonic, însetate de putere,
 Scenic insolent și fariseic faceți schimb numai
 De locuri: Președinție, Parlament, Guvern!
 Avan săraci spiritual, cu deprinderi grosolane,
 Apucături tirane, lipsiți de cugetări sublime,
 Senine despre Dumnezeu, Neam, Unitate,
 Țară Întregită, ați furat ca-n codru, în mod
 Impertinent și democrat, au sărăcit o Holdă,
 Au pustiit un stat, au gonit fără scrupule
 În pribegie milioane!

Bântuiți de gânduri pământești meschine,
 Vicleni și mediocri în esență, ei prin crezul
 Lor, minciuna, pregăteau valență întunecată
 Pentru algoritme, scheme și formule. Pregetau!
 Învăluți în mantii luciferice, așteptau în vizuini
 Să bată ceasu-n negru fraudulos, uzurpator.

Cu spiritul pe un termen lung încarcerat,
Sunt fii înverșunați, convingși ai rațiunii!
În crezământ prădalnici, cu exces de zel,
Neîndoelnic acțiuni, activități au îndreptat,
Îndreaptă numai spre ce-i lumesc. Sunt
În Olimp, în apogeul lor! Fără iubire,
Materialismul, implant satanic al ispitei,
Acceptat încă în Zidire, cresc în matricea
Umană, oribilă osândă, neputință de a înțelege
Cine sunt? de unde vin? care e menirea
Plăsmuită Sfânt de Dumnezeu? – a devenit
Impediment, neîndurător ascensiunii
Mai sus de spațiu și de timp!

Coborâtă-receptivă, văzătoare din Netimp,
Nu puteai percepe minciuna, nedreptatea,
Neiubirea și ipocrizia! Leală, plină de noblețe –
Substanță dinăuntru, perlă ce a sclipit
Mereu totuși ai rămas străină, neînțeleasă,
Dușmănită pe crestele de valuri, în imensa
Mare a nimicniciei! Erai atât de iubitoare
De Lumină, vulnerabilă, cu trăiri candido,
Impetuoase și firești din alte Galaxii, încât
Impertinența, nepăsarea, ostilitatea acelor
Brevilini cumplit ți-au provocat deschis
În suflet, o rană sângerândă...

Adio, Leonida, avântă-te, pe raze călăuze
Sfinte în Sus, din acest apocaliptic univers.
Din cenușă, precum Pasărea sclipitoare,
Cu iubirea ta, vei renaște în Iubirea Lui,
Vei reveni într-o Lume Nouă, în Răsăritul
Nou de Soare, zâmbitoare, într-un alai,
De Liră și de Muze...

Decembrie 2011

OAMENI ȘI CĂRȚI**FRANȚUZUL NOSTRU DE LA CHIȘINĂU***Ludmila BULAT*

În 1998, la Editura „Știința” a apărut volumul în ediție româno-franceză *Ecouri poetice din Basarabia (Moldova) = Echos poétiques de Bessarabie (Moldavie)*. O antologie realizată, sub conducerea lui Valeriu Rusu, de Seminarul de traduceri „Mihai Eminescu” de la Universitatea Provence din Aix-en-Provence. Valeriu Rusu (luminoasă fie-i amintirea) a fost basarabean de-al nostru din județul Hotin, doctor în științe filologice, profesor, director al Departamentului filologie romanică și română, membru al

Academiei de Științe din Aix-en-Provence. Prof. Valeriu Rusu a selectat poezii ale 32 de autori din Republica Moldova, pe care studenții săi le-au tălmăcit în limba lui Voltaire. Cartea constituie o frumoasă ieșire în lume a poezilor moldoveni și un semn că lirica lor este gustată, apreciată în Franța. Lector al cărții a fost Gheorghe Chiriță, în lumea editorilor este cunoscut ca Gicu sau Georges [Jorj] Chiriță. După apariția aceluiași volum lumea de prin părțile noastre a zis: „Avem noi franțuzul nostru la Chișinău...”

Un grup de editori de la „Cartea Moldovenească” la o excursie în munții Carpați (1975).
Gh. Chiriță – rândul doi, al doilea din stânga

Gicu Chiriță și-a început activitatea de redactor la Editura „Cartea Moldovenească” în 1973, după ce a studiat franceza la Facultatea de limbi străine a USM. La începuturi a redactat literatură social-politică, dar după ce s-a format Editura „Literatura Artistică”, în 1977, a trecut în redacția de traduceri. Acolo i-a avut drept colegi pe traducători, editori competenți, redactori cu experiență, cu har: Nina Ischimji, Pavel Darie, Eugenia Busuioc-Margine, Elena Churecheru-Vatamanu, Zinaida Barbalat, mai tinerele Eufrosinia Bârcă, Raisa Sochircă, Lilia Luncă ș.a. Pentru a înțelege mai bine valoarea acestor traducători și editori este nevoie de unele precizări. Pavel Darie a tradus: Francesco Petrarca. *Lirică* („Cartea Moldovenească”, 1975); *Mahabharata. Epos indian* („Literatura Artistică”, 1979); *Ramayana. Mare epopee sanscrită* („Literatura Artistică, 1986); a transpus din opera lui Mihail Lermontov, Ivan Turgheniev, Ianka Kupala etc. Eugenia Busuioc-Margine a tălmăcit romanul lui Theodore Dreieser *Jennie Gerhardt* (1987); romanul lui Honoré de Balzac *Pielea de șagri* (1980); împreună cu Ala Cupcea au tălmăcit romanele lui Cinghiz Aitmatov *Halta vânturilor. Patimi* (1990). Elena Churecheru-Vatamanu a făcut traduceri din literatura clasică și contemporană, precum: Nodar Dumbadze. *Fii pe pace, mamă* (1975), romanul lui Boris L. Vasiliev *Nu trageți în lebdă albă* (1982); a tălmăcit din opera lui Aleksandr Grin, Guy de Maupassant etc. Prin urmare, a nimerit într-o ambianță în care lucrau oameni cu mare responsabilitate pentru carte, pentru cuvânt, colegi de la care a avut ce învăța, a avut la cine face școală. Când se pomeneau în fața unei fraze complicate, se aplecau toți asupra ei, până o făceau să sune așa cum trebuie.

Gh. Ghiriță a avut nespuse de frumoasa șansă de a colabora cu traducători de talia lui Alexandru Cosmescu și chiar de la pri-

ma întâlnire a rămas încântat de felul cum își argumenta acest traducător variantele pe care le găsea, de modul cum discuta cu redactorul.

Franceza este marea pasiune a lui Gicu Chiriță. Cu fiica Cecilia a vorbit întotdeauna în franceză. Când Cecilia a intrat la studii la Universitatea din București (la filologia chineză, de altminteri), profesorul ei de franceză a întrebat-o unde a învățat atât de bine franceza și ea i-a răspuns: „M-a învățat tata.” „Ai un accent meridional”, s-a uimit profesorul.

Cecilia Chiriță a lucrat mai mulți ani la Ambasada Republicii Moldova în China, era un specialist foarte apreciat, cunoaște la perfecție româna, franceza, chineza, engleza, rusa. În prezent locuiește în China.

Gicu Ghiriță a tradus cărți diferite, și mai modeste, și mai solide: Jean Goubert. *Omul nisipurilor* (1983); Ana Gagarina. *Cuvânt despre fiul meu* (1986); Annie Pimont. *Jocuri de cuvinte: La munte. Pe malul mării. La drum* (2008); s-a implicat în elaborarea unor foarte utile cărți – *Dicționarul meu român-francez-englez* (2008) etc. Dintre traducerile mai reprezentative din franceză ale lui Gicu Chiriță merită menționate: *Viața lui Salvador Dali povestită de Salvador Dali* (1996), traducere care s-a învrednicit de Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova; Claude Dubear. *Criza identității* (2005), distinsă cu Premiul Uniunii Latine. O traducere la care a dat dovadă de măiestrie este povestirea lui Aleksandr Soljenițin *O zi din viața lui Ivan Denisovici*. Povestirea este scrisă în jargonul deținuților de tot felul, de unde și specificul tălmăcirii, dificultatea redării în română, dar în româna de la noi, unde (și) pușcăriașii trebuiau să vorbească numai rusește...

Pe când lucram la editură, redactorii cu experiență ziceau: „Cred că am redactat vreun sac de cărți.” Gicu Chiriță cred că a redactat – la editurile „Literatura Artistică”,

„Universitas”, „ARC”, „Grafema Libris” etc. – vreo trei saci de cărți din cele mai diverse domenii.

De vreo câțiva ani colaborează la revista de istorie și cultură *Destin românesc*: traduce din rusă documentele pe care istoricii le scot din arhive și le publică în revistă.

Când se relaxează, Gicu Chiriță rezolvă integrale în franceză.

Timpurile nu sunt prielnice pentru carte, pentru cultură, dar oare când vor fi... Editurile au trecut prin perioade de reforme, de căderi. Dar Gicu Chiriță a rămas devotat cărții, ocrotirii limbii române. Are și el perioade de cădere, de prăbușire sufletească... Se simte însă la locul lui când se așază la masa de lucru cu pagina în față, cu cafeluța și țigara...

„CITITORUL ESTE DEZORIENTAT DE CĂRȚILE PROASTE ȘI DE EDUCAȚIA NEADECVATĂ...”

Un dialog cu Gheorghe Erizanu, directorul Editurii „Cartier”

Republica Moldova de la declararea independenței și până astăzi continuă a fi un spațiu politic și cultural foarte specific. Și dacă Făt-Frumos creștea într-un an cât alții în zece, la noi numărătoarea e inversă: se face în zece cât alții fac într-un an. Editarea de carte e un domeniu foarte specific și foarte sensibil la toate problemele societății și pentru a diagnostica o societate cel mai potrivit om pentru discuție este desigur un editor. Editura „Cartier” e situată în centrul activității editoriale de la noi, iar directorul ei, Gheorghe Erizanu e omul implicat plenar în aceste procese. Opinia lui e una care trebuie auzită la această răscruce de timp în care ne-am pomenit.

Iurie Colesnic: *Dragă, Gheorghe Erizanu, cum e să fii editor într-o țară dominată de ideea pragmatismului total, când în numele economisirii fondurilor se închid școli, respectiv biblioteci? Vrem ori nu vrem, dar numărul potențialilor cititori se reduce considerabil. Or, existența unui editor este valabilă când există un consumator de carte...*

Gheorghe Erizanu: Mă tem că această țară nu e dominată de ideea pragmatismului total. Există foarte multă improvizație și aproximație. Mai ales atunci când vorbim de cultură. Eu dacă voi spune că unul

dintre cei trei piloni ai unei țări e cultura, atunci voi fi învinuit de romantism, în cel mai bun caz. Așa că avem o țară așa cum este.

Despre școlile închise. Eu cred că, totuși, e un pas corect. Nu ne putem permite să ne batem joc de copii. Astăzi avem școli unde un învățător predă ca în perioada interbelică în cele mai îndepărtate sate. Face orele pentru cei doi copii din clasa I, pentru cei patru din clasa a II-a, pentru cei trei din clasa a III-a și pentru cei șapte din clasa a IV-a într-o singură încăpere, simultan. Eu sper că optimizarea școlilor este strict legată de calitatea educației. Nu sunt adeptul școlilor multe. Sunt adeptul educației performante.

Despre biblioteci. Am fost la Lipcani cu ceva timp în urmă. Am găsit la cineva o carte cu ștampila bibliotecii Fabricii de zahăr din Briceni. Fabrica ceea a fost furată de toți. Așa că omul în casa căruia am intrat s-a ales și el cu ceva de acolo. Cu o carte. Astăzi nu cred că întreprinderile se gândesc să facă biblioteci. Ar fi excelent. Dar nu e bai. Dacă nu ne putem permite să avem două biblioteci într-un sat, atunci e bine să păstrăm cel puțin una. Decât două biblioteci proaste, cea școlară și cea locală,

mai bine una bună. De la bugetul de stat, din bugetele locale în acești 20 de ani s-au alocat bani. Mă miră că astăzi sunt biblioteci care încă nu au fonduri suficiente și se plâng în continuare. Fonduri au fost. Problema e că s-au cheltuit pe cărți proaste, prin găinării locale dintre unii bibliotecari, unii funcționari culturali și unii editori sau unii librari.

Uciderea cititorului nu constă în numărul mic de biblioteci sau școli, cititorul este dezorientat, iar uneori și ucis de cărțile proaste și de educația proastă, neadecvată. Nu cred că în interbelic erau mai mulți știutori de carte. Dar tirajele unor cărți de poezie ajungeau la 5000 de exemplare. Iar romanele bune se epuizau în câte 10 000 de exemplare într-un an. Nu vreau să idealizez acea perioadă, dar atitudinea față de carte îmi impune respect.

Viața unui editor de carte e tristă în Republica Moldova nu din cauza că statul nu investește în programe editoriale. Eu nu sunt adeptul acestei infuzii în carte. Funcționarii culturii acestui stat trebuie să-și facă treaba onest și în domeniile lor directe. Atunci editorii nu vor cere bani de la stat.

I. C.: *Nu e o noutate că piața de carte în R. Moldova e foarte mică, că există o concurență la limita bunului simț. Cum totuși riști să editezi cărți specifice, adică orientate spre domenii destul de înguste. Cum e cazul recente cărții „Contabilitatea...”?*

Gh. E.: Dacă vorbim de *Bazele contabilității*, atunci nu e vorba de risc. Nu sunt adeptul imperiilor editoriale. Cred că fiecare carte își are propriul cititor. E mult mai sigură investiția în cărțile de nișă, de specialitate decât cele generaliste. Contabilii au nevoie de cărți de specialitate. Paradoxul este că această carte apare în română pentru prima dată. Nu știu de ce se consideră că domeniul contabil are nevoie de cărți în rusă. Vorbesc de cel moldovenesc.

I. C.: *Ne-am convins la Târgul de carte de la Frankfurt, că germanii editează cărți pentru absolut toate domeniile, adică fiecare cititor își poate găsi cartea necesară. Ce ne facem noi cu dorințele cele mai secrete ale cititorilor? Ori această problemă în R. Moldova n-are soluții?*

Gh. E.: Editorii moldoveni nu pot acoperi toate dorințele cititorilor. Dar Republica Moldova are un avantaj imens. Librării pot aduce cărți chiar și în câteva exemplare de pe piața rusă sau de pe cea românească din România. Nu văd o problemă.

I. C.: *Cartea românească ajunge la Chișinău. Cartea din R. Moldova ajunge la București. Dar oare aceasta e totul? Mi se pare că în domeniul difuzării de carte există mari și dificile probleme...*

Gh. E.: Piața de carte românească e pe cale să moară ușor-ușor. Răsuflă abia-abia. Rabatul în librării, din cauza costurilor arendei, a săltat foarte tare. Viața de raft a unei cărți s-a scurtat foarte mult. Cu câțiva ani în urmă o cartea putea să stea în librării doi ani. Astăzi se ajunge la trei luni sau șase, în cazul fericit. Scriitorii basarabeni, tot luptându-se în de ei cine e mai român, cine e mai mare, cine e mai tare, au uitat că un scriitor trăiește prin cărțile pe care le face. Și le promovează. Librării din România nu vor să ia cărțile semnate de autori basarabeni. Nimeni nu-i știe. Librării nu vor să ia poezie. Nu se vinde. Le ocupă locul pe raft. Cărțile în librării nu mai au coperte. Avem librării pline cu, pardon, cotoare. Exportul de carte din Republica Moldova este lovit și de repatrierea valutei. Cu acel termen de un an.

I. C.: *Cartea devine un obiect de lux. Zic asta comparând prețurile la carte și banii pe care-i primește un angajat. Cum ar fi „să împăcăm lupul, capra și varza”?*

Gh. E.: Editorii doresc mai mult decât politicienii ca cetățenii noștri să fie bogați. Cartea tipărită pe suport de hârtie devine un obiect de lux. Nu văd o tragedie. Car-

tea digitală, și azi pot afirma aproape cu certitudine, va deveni cartea populară. Probabil că pe piața românească, vorbesc de Republica Moldova și România, cartea digitală va ajunge cu câțiva ani întârziere. Dar revoluția ei e ca și, cel puțin, inovațiile poligrafice ale *Pinguin*-ului din anii '30 ai secolului trecut. Prețul cărții atunci a ajuns la prețul pachetului de țigarete.

I. C.: *Autorii sunt punctul de pornire pentru un editor veritabil și tot ei generează cele mai mari probleme: onorariul, formula grafică a cărții ș.a. Cum îți construiești relațiile cu ei?*

Gh. E.: Foarte simplu. Onorariul nostru este atât. De cele mai multe ori nici nu negociez. Onorariul se achită pe măsura vânzării. Ca autorul să nu aibă iluzii și așteptări exagerate. Tirajul cărții este indicat în căsuța tehnică. Prețul cărții este stabilit de editură pe copertă. Ca în perioada sovietică. Jucăm cu reguli clare.

Cărțile apar în anumite colecții. Evit, de obicei, să iau o carte în afara colecțiilor. Designul și soluția tipografică aparține editurii. De aceea cărțile *Cartier* arată bine. Fiecare trebuie să-și facă bine munca pe segmentul său. Scriitorul trebuie să scrie bine. Lectorul să citească atent. Machetatorul să macheteze, respectând procedeele tipografice și stilul stabilit în editură. Directorul artistic elaborează copertele în cadrul unor colecții distincte. Atât. E foarte simplu.

I. C.: *O a doua mare bătaie de cap pentru editori o constituie relațiile cu statul. Impozite, taxe deschise și ascunse, repatrierea valutei, import-export etc. Cum se descurcă un editor?*

Gh. E.: Relațiile cu statul sunt OK. Relațiile cu unii funcționari ai statului au fost complicate, alogice și lipsite de bun-simț. Nu vreau să vorbesc despre tâmpeniile puse la cale de nu-știu-cine

pentru nu-știu-ce din 2010-2011. Nu mă liniștește nici faptul că a fost un „an al raidurilor”.

I. C.: *Există o formulă de existență ideală pentru un editor? Poate există o țară care permite unui editor să se realizeze plenar?*

Gh. E.: Am cele mai frumoase invidii pentru editorii francezi și solidaritatea lor în găsirea unor soluții simple, elegante și cu față umană în piața editorială și a librăriilor din Hexagon, pentru editorii germani și infrastructura culturală a statului german, pentru liberalismul economic al editorilor britanici care au o piață de desfacere imensă. Invidiez editorii maghiari care, la o populație de nouă milioane, lucrează cu tiraje de 5000 exemplare. Nu înțeleg cum și de ce. Și constat cu regret că noi, la peste 20 de milioane de potențiali cititori, lucrăm cu tiraje de sub o mie de exemplare.

I. C.: *Ai o experiență bogată în domeniul editării de carte. Vreau să știu părerea ta, editarea cărților este doar o profesie sau e mai mult vocație?*

Gh. E.: Dintre numeroșii editori de pe piața românească cei cu licențe în litere sunt foarte puțini. Statistic ar trebui s-o numim vocație. Dar eu cred că e o profesie. Care se învață. Ca toate celelalte. Școala e proastă și nu ne învață nimic. De aceea suntem nevoiți să învățăm din mers. Și dacă și ne este dragă profesia, atunci putem spune că e vorba și de vocație. Nu știu. Pur și simplu, mie îmi plac cărțile.

I. C.: *Întrebarea pe care ai vrea să ți-o pui singur, convins fiind că nimeni nu ți-o pune?*

Gh. E.: N-am nicio întrebare. Nu sunt exhibiționist. Și-apoi, am pus atâtea întrebări altora...

Consemnare de lurie COLESNIC

GOOD BYE, BIBLIOTECA?!

Iulius POPA

Cunosc o sumedenie de bibliotecari. Din Chișinău și din Orhei, dar mai ales din Bălți, în cercurile lor intime, într-o atmosferă dezinvoltă și neoficială, am aflat o noutate care nu se rostește la tribuna adunărilor. Eu aș formula-o curajos, însă, din păcate, nimeni nu mă pofteste. De aceea o reproduc aici în scris. Cică în republică avem numai doi rectori care-și bat capul de bibliotecă: Andrei Galben de la ULIM și Nicolae Filip de la Universitatea bălțeană. Noutatea s-a învechit relativ, or, ultimul a decedat acum trei ani. Așa că în prezent Andrei Galben, aidoma unui orfan, rămâne în deplină solitudine.

Grea și tristă singurătatea vizavi de soarta cărților. Rectorul Andrei Galben a publicat un articol formidabil în *Literatura și arta*, sinonim cu dangătele de alarmă ale clopotului bisericesc. Ulterior, am citit și reacții consistente. De asemenea alarmante. Regret că vă afectez starea de spirit, dar nu am încotro: articolul rectorului a răsunat, mai degrabă, ca un strigăt de durere... în deșert. Metaforă demnă pentru o societate surdormută la problemele culturii.

Mă irită la culme declarațiile entuziasme ale unor adormiți, preferând să viseze, în loc să vadă realitatea crudă. Cică noi avem cititori, și nu puțini. Cică mulți tineri s-ar apuca de citit, dar ghinion! – cărțile sunt rele. Oare? Am impresia că autorii acestor afirmații locuiesc pe Lună, privind spre Pământul natal printr-un microscop cu lentile plesnite. S-ar cuveni să ardem toate cărțile, ca apoi să scriem altele mai bune sau, dacă nu reușim, să le procurăm măcar din alte țări doldora de talente scriitoricești.

Eu, unul, posed altă statistică. Personală, ce-i drept. În ultimii opt ani am predat un curs opțional consacrat istoriei culturii. În fiecare grupă studiau câte 25-28 de inși.

La întrebarea elementară *Ce titluri de ziare naționale cunoașteți?* vedeam ridicate vreo trei-patru mâini. În unele grupe – nici măcar una. Să aflui suplimentar ce cărți citec – m-am temut de mine însumi. O situație similară se proiectează și în corpurile didactice.

La noi, din când în când, se lansează cărți. Operație comparabilă cu un fel de botez al proaspetei opere a autorului. De obicei, la aceste manifestări nu vine prea multă lume. Minoritatea așteaptă să-i dai cartea pe gratis, iar majoritatea, cu ochii la ușă, așteaptă sfârșitul ceremoniei. Rar de tot cine o cumpără. Dacă sala se umple cu spectatori, aceștia-s studenți. Sosiți constrânși de împrejurări. La sesiune vor avea un examinator: fie pe autorul cărții, fie pe prietenul autorului cărții. În ultimii cinci ani am memorizat doar câteva volume vândute normal. Prin intermediul librărilor. Le calific drept incidente fericite. Așa mi-i de ciudă că-mi vine s-o iau și eu razna pe Lună, poate îmi va surâde norocul: să plutesc într-un vis roz, prin microscopul stricat, cu munți de cărți și armate de cititori.

E o nenorocire să fii bibliofil în Republica Moldova. Păstrez vreo opt mii de cărți în apartament, unele de patrimoniu, și presimt ce soartă le așteaptă după moartea mea. O rudă m-a sfătuit – parcă în glumă, dar cine mai știe – să alcătuiesc lista cu prețuri la toate volumele și, principalul, să indic, corect și concret, adresele potențialilor cumpărători. Ar fi util, ca și cititorii acestor rânduri să nu scape ocazia de a-mi expedia adresele, evitând, astfel, îmbulzeala la coadă. Prețuri în concordanță cu volumul portofelului.

Intuiesc, într-un viitor apropiat sau nițel îndepărtat – *Good bye*, bibliotecă! La-

crimi nu prea disting pe obrazul societății, iar guvernării, în forul lor interior, chiar se bucură. Ce cluburi de noapte superbe, cu fetișcane grațioase și darnice, s-ar instala în locul rafturilor cu cărți învechite și colbuite! Și câte milioane se vor scurge în buzunarele șefilor *depolitizați!*

Clară situația noastră. Mari pretenții nu am. La urma urmei, nu noi am inventat cartea pe fața pământului. Adevărat, nici alții n-au inventat-o, dar s-au învățat a citi și au citit enorm, la modul serios. Pe scară internațională. Lecturile intraseră în modă. Frumoasă îndeletnicire. La cititorii de limbă rusă mă refer. Nu erau ei, slabă nădejde să fi devenit bibliofili poligloți. Dacă nu mă înșală memoria, Uniunea Sovietică devenise campioana lumii la numărul de cititori. Tirajul ziarului *Argumenti i fakti* a încăput în cartea recordurilor Guinness. Opera în două volume a poetului Mihail Lermontov, în 1988, cu 14,5 milioane de exemplare, de asemenea a înregistrat o performanță mondială.

Astăzi starea de lucruri la capitolul lecturi s-a înrăutățit și în Rusia. De pe locul întâi *sovietic*, rușii au zburat pe al 28-lea printre cele 32 de țări dezvoltate pe mapamond. Titlul de campioni la citit în prezent l-au cucerit India și Thailanda.

În anul 2005, ex-ministrul informației și presei al URSS, Mihail Nenașev, expediază o scrisoare picantă ministrului culturii al Federației Ruse, Aleksandr Sokolov, din care extragem cifrele triste de mai jos. Aproape 40 procente din populația Federației Ruse astăzi nu mai citește, iar 52 procente niciodată nu cumpără cărți. Tirajele ziarelor, comparativ cu anul 1990, au scăzut de șase ori, iar ale revistelor – de opt ori. Doar 20 procente din populație citește în prezent ziare și reviste. Orașele cu o populație mai mică de o sută de mii de locuitori au rămas, în mare parte, fără librării. Din această cauză jumătate din edițiile apărute zac în depozite, în Rusia abia

cinci-șase procente din tipărituri ajung în biblioteci, pe când în țările occidentale circa 30-35 procente din lotul de cărți editate intră în posesia bibliotecilor municipale, federale și universitare.

Ne-au întrecut rușii, ne-au întrecut. Ca să fie fericiți, ei trebuie să ajungă în *al șaptelea cer*. Iar noi – tocmai în *al nouălea*. În definitiv, astea-s problemele lor. Ale noastre sunt mai grave. Și, pare-mi-se, incurabile.

Știința, învățământul și biblioteca reprezintă *Sfânta Treime* în procesul cunoașterii. Primele două componente nu pot funcționa normal fără bibliotecă, iar biblioteca, la rândul ei, ar constitui un element de prisos în lipsa învățământului și a științei.

A dispărut dictatura comunistă din țările fostului lagăr socialist. Excelentă victorie! În schimb respectivele state s-au ales cu o penibilă criză a învățământului. Pătrunderea *curentului democratic* în procesul de instruire îl confunzi ușor cu o anarhie de toată frumusețea. Bolșevicii au avut o atitudine foarte serioasă față de carte, în opera de creare a *omului nou*, fără știință nimic nu izbutești și nicidecum nu vei demonstra în practică superioritatea comunismului comparativ cu capitalismul. Figura n-a trecut, dar, cu regret, a dispărut și atitudinea serioasă față de carte, față de știință, față de bibliotecă.

Uneori, argumentele cu concluzii neplăcute se infiltrează pe furiș chiar în zia-rele anticomuniste. Săptămânalul nostru din 17 mai curent a publicat un articol eminentemente convingător. Se numește *Tinerii cercetători, tranziția și destinele țării*, semnat de Tatiana Rotaru. Să citim atent un fragment: „De exemplu, în anul 2004 finanțarea științei a constituit 0,22 % din PIB, în 2005 – 0,37, în 2006 – 0,46, în 2007 – 0,58, în 2008 – 0,7 %, an în care statul a investit în cercetare 388,2 milioane de lei – cea mai înaltă cotă atinsă în anii de independență

a Republicii Moldova. Din anul următor, începe un declin în subvenționarea științei și inovării, proces ce continuă și în prezent: în 2009 – 0,59 % din PIB, în 2010 – 0,50, în 2011 – 0,42, iar în anul curent sunt preconizate 0,4 % din PIB.”

Incredibil: până în 2009 la putere se afla odiosul regim comunist. Iar din 2009, de la venirea *Alianței Europene*, investițiile pentru știință scad din an în an? Mda! Concertele patriotice pe scenă sunt bune. Am acumulat experiență în acest domeniu. Păcat că se termină repede. În schimb proza amară a realității ne sufocă, aidoma romanului de groază fără de capăt. Mai citiți o dată cifrele enunțate.

În ultimele decenii biblioteca și-a găsit un prieten inimaginabil de erudit: calculatorul. Acesta e ca și omul: cu calități pozitive, cu calități negative. Omenirea, de obârșie lenoasă, îl exploatează preponderent la capitolul negativ. Se îndoapă cu pornografie, cu o multitudine de informații lipsite de importanță, cu jocuri prostești, îi fură texte de valoare, schimbă câteva cuvinte în ele, asumându-și ulterior rolul de autor etc., etc. Fără voia lui, calculatorul s-a pomenit dușman al bibliotecii.

Nu țin minte ca vreun demnitar să fi luat apărarea bibliotecii. Așa cum procedează unii demnitari din Germania, Finlanda sau chiar din Rusia. De ce ar trebui să mă indignez, când și unii miniștri basarabeni nu cunosc măcar anii de viață ai lui Eminescu? Despre care orizont cultural discutăm?

Îmi pare rău, dragi bibliotecari, să vă întristez. Statul vă asigură salarii mizerabile, apoi, de ziua voastră profesională, vă amăgește ca pe niște copii. Vă înmânează o hârtie pe care e scris *Diplomă de onoare*, evocând prestigiul profesiei voastre. Câtă neobrăzare! Mai bine v-ar ceda o bucațică din salariile grase ale guvernanților, iar voi, ca recompensă, întoarceți-le hârtiile cu titluri aurite, ca să le depună în rame de nuc lângă patul conjugal. Și să adoarmă, citindu-le cu glas tare împreună cu nevestele lor.

Căutați un prilej să conversați cu rectorii. Dați cu chirie câte o sală de lectură pentru un bar cu program special. *Vrei o cafea? – Citește un articol din ziar! Dorești o bere? – Povestește-mi o nuvelă! Ai poftă de un păhărel cu vin? – Începe un roman!*

Incontestabil, sunteți oameni treji la minte. Nici mâine, nici poimâine studenții, cu profesorii la un loc, nu se vor îndrăgosti de cărți. Priviți la neamurile din jur ce li se întâmplă. Sloganul englez, amenințător, *Good bye, biblioteca!* se apropie cu pași viforoși. Ca și ostașii de odinioară ai Răsăritului. Voi cu necazurile voastre, eu cu ale mele. Pe Lună, m-am răzgândit să zbor. Mi-e silă de microscopul de acolo, răblăgite cum sunt. În regim de urgență, alcătuiesc lista de prețuri ale propriilor cărți. Cu lista cumpărătorilor stau prost. S-au rărit. Poate o voi completa. Poate. Stați ușurel, calmați-vă: de sfaturi nu am nevoie. Salut!

(După „Literatura și arta”, 2012, nr. 21)

SPIRITUL LUI ZAMOLXIS A POPOSIT ȘI LA BM „B.P. HASDEU”

Zamolxis și Bogdan Petriceicu Hasdeu pot fi anevoie compartii. Sînt nume din categorii diferite. Dar, pe 29 mai 2012, s-a întîmplat o minune: ambii titani ai spiritualității noastre românești și-au dat întîlnire la una dintre cele mai mari biblioteci din republică. Explicația o veți găsi în cele ce urmează.

Încep cu faptul că Centrul de cercetări științifice practice în medicina populară și de binefaceri „Zamolxis” din Chișinău a acordat pentru doi colaboratori ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” medalii ce poartă numele zeului suprem din religia traco-geto-dacilor. Nu încerc răbdarea curioșilor și o spun chiar din capul locului că e vorba de conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, director general, și Pavel Balmuș, șeful Centrului Național de Hasdeologie, subdiviziune a BM. Să înmîneze laureaților aceste distincții onorabile – pe data sus-menționată – a sosit la Sediul Central al BM „B.P. Hasdeu” dl Vasile Ciubuc, directorul Centrului științifico-practic „Zamolxis”, și dl Marcel Cușnir, director adjunct al aceleiași instituții.

Pentru cine nu cunoaște, amintim că Zamolxis apare la geto-daci în mai multe ipostaze: zeu, profet, învățător, preot, reformator religios, erou civilizator ș.a. După relatările antice el a fost sclavul și discipolul lui Pitagora (Herodot și Strabo), zeu al medicinei psihoterapeutice (Socrate și Platon), legislator (Diodor din Sicilia), rege al dacilor (Iordanes), iar conform opiniilor moderne – șaman (R. Dodds), zeu dionisiac (G. Tocilescu), zeu celest (V. Pârvan), zeu uranian (M. Eliade), zeu totemic întruchipînd ursul (R. Vulcănescu). Medalia „Za-

molxis”, instituită de Centrul de cercetări științifice practice în medicina populară și de binefaceri cu același nume, se acordă oamenilor de știință, scriitorilor, actorilor, artiștilor plastici și persoanelor notorii din alte domenii ale vieții sociale pentru merite și contribuții deosebite la propășirea valorilor spirituale ale Neamului românesc. Pînă la ora actuală au fost decernate mai multe medalii – printre laureați îi găsim pe: Andrei Tamazlăcaru, compozitor, folclorist și etnomuzicolog, fondatorul ansamblului „Tălăncuța”; Anatol Eremia, lingvist, specialist în onomastică și toponomie, doctor habilitat în filologie; Ion Vieru, poet; Ion Diordiev, scriitor satiric ș.a. Numărul 28 al medaliei i-a revenit lui Pavel Balmuș, iar 29 – Lidiei Kulikovski.

La solemnitatea de înmînare a medaliei, dl **Vasile Ciubuc** a relatat că istoricul și criticul literar Pavel Balmuș, originar din Sărătenii Noi, Orhei, a absolvit Facultatea de filologie a USM, iar pe parcursul anilor a activat în diverse funcții: redactor la Televiziunea Moldovenească, custode general, secretar științific și director adjunct la Muzeul Republican de Literatură „D. Cantemir”, redactor la editurile „Literatura Artistică” și „Cartier”. Din 1992, este președinte al Societății Bibliofililor din Moldova „Paul Mihail”, iar din 1998 coordonează activitatea Centrului Național de Hasdeologie din cadrul BM „B.P. Hasdeu”. S-a remarcat ca alcătuitor și editor al unor culegeri colective privind studiul literaturii române vechi și premoderne. A pus în circulație informații inedite sau mai puțin cunoscute cu privire la scriitorii noștri clasici; cu o deosebită pasiune a studiat și a valorificat moșteni-

rea culturală a dinastiei de cărturari basarabeni Hâjdău-Hasdeu, a contribuit la editarea operelor scriitorilor: Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Alexandru Donici, Vasile Alecsandri, Constantin Stere, Nicolae Iorga ș.a.

Conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, baștina fiindu-i Nicoreni din raionul Drochia, face studii la Facultatea de filologie (specialitatea biblioteconomie) a USM, de unde este repartizată să lucreze ca șef de filială la Biblioteca Municipală din Chișinău. Ulterior deține funcțiile de director al sistemului centralizat de biblioteci din Cahul și de șef al serviciului achiziție și completare din nou la Biblioteca Municipală din capitală. În 1990, conform unui concurs desfășurat, devine director general al BM. Chiar de la începutul directoratului, pe ordinea de zi au fost incluse problemele de reorganizare a structurii acestui Templu al Cărții. Astfel, una după alta iau naștere filialele deschise în parteneriat cu instituții de cultură și de stat din România: „Transilvania”, „O. Ghibu”, „Țirgovîște”, „Alba Iulia”, „Țirgu-Mureș”, „Ovidius”, „Maramureș”, „L. Rebreanu”, „Ștefan cel Mare”, precum și câteva centre specializate. Ca rezultat, în scurt timp, cota parte

de carte românească din colecțiile bibliotecii s-a majorat de la câteva pînă la aproape 60 de procente. Paralel cu activitatea de administrator, L. Kulikovski face cercetări în domeniul bibliologiei, este responsabilă și îngrijește biobibliografiile: *Mihai Cimpoi, Grigore Vieru, Eugen Doga, Glebus Sainciuc, Aureliu Busuioc, Alexandru Gromov, Ion Vatamanu, Petru Cărare, Serafim Saka, Victor Dumbrăveanu, Vlad Pohilă* și multe altele. În prezent BM deține primele locuri la indicatorii principali de evaluare a activității bibliotecare.

P. Balmuș s-a învrednicit de medalia „Zamolxis” pentru „înțelepciunea și curajul lui de a ocroti valorile spirituale”, iar dr. Lidia Kulikovski – pentru „luciditatea minții, fidelitate față de adevăr și noblețea sufletului”. În încheiere, V. Ciubuc a atenționat posesorii distincțiilor că „hrisovul” (diploma) și medalia „Zamolxis” nu se vînd, ci pot fi doar transmise celui mai apropiat și vrednic membru al arborelui genealogic, ca dovadă de înaltă moștenire spirituală.

DI **Marcel Cușnir** a menționat că ambii protagoniști merită medalia Centrului științifico-practic „Zamolxis”, în primul rînd, că sînt buni români, apoi că sînt și

buni profesioniști, reprezentând valori incontestabile atât pentru colectivul BM, cât și pentru întreaga republică.

În cadrul luărilor de cuvânt și-au expus opiniile față de ambii protagoniști: **Iurie Colesnic**, scriitor, istoriograf și om politic; **Vitalie Răileanu**, critic și istoric literar, directorul Filialei „O. Ghibu”; **Vasile Malanețchi**, lector superior la Facultatea de jurnalism și științe ale comunicării a USM; **Larisa Cășlaru**, prim-director adjunct al BM „B.P. Hasdeu”, ș.a. S-a reiterat faptul că și pentru P. Balmuș, și pentru L. Kulikovski medalia „Zamolxis” este o distincție meritată și prefigurează prestarea activităților culturale ale acestora întru dezvoltarea societății noastre înainte. P. Balmuș este cercetătorul care ne face să contemplăm fapte din trecutul venerat al poporului nostru, iar L. Kulikovski e omul viitorului, e mereu cu gândul la cum va arăta a doua casă a ei – biblioteca – nu mâine-poimâine, ci peste zece, douăzeci sau chiar cincizeci de ani.

Faptul că doi reprezentanți ai BM au fost observați și gratificați de conducerea Centrului științifico-practic „Zamolxis” este o mare mândrie pentru întreg colectivul ei. Îi cunoaștem că sînt sinceri și sociabili, zi de zi își arată dragostea față de oamenii cu care colaborează de acum ani buni, se străduiesc să facă numai lucruri bune pen-

tru toată lumea și prin aceasta și-au reconfirmat stima și atitudinea respectuoasă a colegilor de serviciu și de breaslă.

Cei doi proaspeți medaliați au mulțumit din toată inima atât administrației Centrului științifico-practic „Zamolxis” pentru atenția și grija pe care o poartă față de oamenii de cultură din republică, cât și asistenților la acest eveniment, pentru cuvintele calde de felicitare. Vestea decorării i-a luat întru cântărire prin surprindere, dar sînt bucuroși că au avut ocazia să se întâlnească o dată în plus cu oameni onești și de bună credință. **Pavel Balmuș** a divulgat momente (unele nostime, altele moderate) din activitatea sa de cercetător, iar dr. **Lidia Kulikovski** a relatat despre planurile sale (dar și ale Bibliotecii Municipale) de viitor, despre cum reușesc să facă față lucrurilor și la serviciu, și în familie, încredințînd publicul ascultător că decorațiile înmîinate sînt, de fapt, un avans pentru ceea ce mai avem de făcut cu toții împreună, chiar în timpul apropiat.

Înainte de a pune punctul final al acestei cronici voi să menționez: iată cum oamenii care trăiesc pentru oameni ne învăță să fim ca ei... Și activează cu dăruire de sine, și parcă nu observă toate greutățile contemporaneității noastre neliniștite, și Domnul nu lasă faptele destoinice de laudă să fie neobservate și nerăsplătite...

Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar

CONCURSUL DE CALIGRAFIE „CRINII LATINI”

Fiind în Siberia, duși benevol – cum ironiza un cunoscut –, în serile libere, împreună cu prietenul de facultate Veceslav Molovata, aveam deseori dor de meleagurile noastre: eu de dealurile din zona Hînceștilor, el de locurile frumoase de pe malurile Nistrului. Din aceste discuții mi-a apărut ideea de a face ceva și pentru ai noștri cei de acasă, primul lucru – să dăruim ceva școlii din satul natal, ceea ce am și făcut, am dăruit scolii din Bardar pictura *Dumnezeu a coborât și la Români* și altă idee, de a iniția un concurs de caligrafie pentru tineri, deoarece încă din anii la facultate îmi plăceau mult caracterele și admiram compozițiile caligrafice ale estonianului Villu Toots. Genericul concursului *Crinii latini* a fost inspirat din creația poetului Grigore Vieru.

Inițial vroiam foarte mult ca această manifestare caligrafică să se desfășoare la 31 august, de ziua Limbii Române, dar fiind implicați mai mult tinerii, în majoritate studenți, a fost dificil de a-i contacta și a-i interesa să lucreze în perioada estivală. Astfel, la prima ediție de la Biblioteca Națională a R. Moldova din august 2004, au fost numai câteva lucrări și s-a luat decizia de a fi prelungit termenul de primire a lucrărilor cu două luni. Miza a fost de a trezi interesul pentru acest gen al graficii și după regulamentul din acel an se putea prezenta chiar și o singură literă scrisă caligrafic frumos, dimensiunea minimă a lucrărilor fiind de 14 cm. Astfel, la 15 octombrie 2004, în Sediul Central al Bibliotecii Naționale din Chișinău, a fost vernisată prima expoziție a primei ediții a concursului *Crinii latini*.

Organizarea edițiilor ulterioare a fost dificilă din punct de vedere financiar și, începînd cu a treia ediție, grație generozității dnei director general al BM „B.P. Hasdeu” Lidia Kulikovski, dar și acceptării ideii

acestui concurs, netipic la acel moment pentru noi, acesta s-a desfășurat la BM. La fiecare ediție jurizarea s-a făcut de către graficieni-membri ai UAP din R. Moldova și reprezentanți ai bibliotecii, deciziile consider că au fost corecte. Însă în privința unor lucrări au apărut dubii referitor la autorul lucrării și absolut benefică a fost ideea de a invita tinerii să lucreze în incinta bibliotecii pe foi pregătite și ștampilate prealabil. Alt moment ce ține de responsabilitate, dar și plăcut, a fost acela de a premia cele mai reușite compoziții imediat la expirarea termenului de 2,5 ore. Țin să amintesc că încă una din dificultățile din acel moment, dar și de acum, constă în faptul că instituțiile noastre preuniversitare – Liceul Academic de Arte Plastice „Igor Vieru” și Colegiul de Arte Plastice „A. Plămădeală” – au suspendat cursul *Arta caracterelor*, acesta fiind actualmente studiat doar la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice (profesor

Roman Cuțiuba) și la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” (profesor Simion Zamșa).

Ediția a V-a, din 31 martie 2012, a Concursului *Crinii latini* a fost consacrată aniversării a 135-a a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, scopul concursului fiind de a arăta frumusețea caligrafiei tradiționale, de a promova și a cultiva acest gen de artă în rândurile utilizatorilor BM, de a populariza și a consolida imaginea bibliotecii.

Pentru o mai bună reușită a acestei ediții, BM a organizat anticipat, la 17 martie, un master-class, unde au fost analizate lucrări de la edițiile precedente și au fost arătate cele mai grave greșeli, atât compoziționale, dar și de construcție a literelor.

Este îmbucurător faptul că în anul acesta au fost realizate 42 lucrări ale celor 24 de autori, studenți și liceeni de la: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Universitatea Tehnică din Moldova, Liceul Academic de Arte Plastice „Igor Vieru” și Liceul Teoretic „Liviu Deleanu”. Cele mai reușite lucrări sînt de la Universitatea „Ion Creangă” cu compoziții libere degajate și de la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice cu o compoziție mai rigidă și gama coloristică minimală.

Juriul a avut în componența sa pe graficienii: Luminița Ermurache, Valeriu Herța, Alexandru Ermurache, Teodor Macari, precum și un reprezentant al BM „B.P. Hasdeu” – Genoveva Scobioală, șeful Departamentului Marketing, care au apreciat tehnica caligrafiei, dar și exprimarea artistică a mesajului, desemnînd:

- Premiul I – Dumitru Lungu (800 lei);
- Premiul II – Augustin Cojocaru (600 lei);
- Premiul III – Ruxanda Hubenco (400 lei);
- Premiul special – Andrei Răileanu (200 lei).

Mulțumesc și pe această cale participanților la acest concurs, dar și administrațiilor instituțiilor de învățămînt din care fac parte. Aș vrea ca pe viitor concursul să-și extindă arealul, să participe și tineri din celelalte orașe, posibil și din România. Una din idei ar fi de a-l face în două faze, prima pe internet, cu selecționarea celor mai bune lucrări, și a doua cu invitarea la faza finală a autorilor, în competiția de 2,5 ore. Dacă sînt alte idei, vom fi bucuroși să le aflăm pe adresa: vherta@gmail.com.

Valeriu HERȚA,
grafician, membru al UAP
din R. Moldova

BIBLIOTECILE CONTEMPORANE

Volumul *Managementul serviciilor pentru utilizatori în bibliotecile contemporane** abordează un aspect definitoriu pentru funcționarea bibliotecii, despre care putem spune că are o importanță decisivă acum, în era turbulențelor economice, politice, tehnologice – toate cu impact (de cele mai multe ori negativ) asupra activității structurilor infodocumentare. Cunoaștem și faptul că atunci când serviciile pentru utilizatori nu sunt bine gestionate chiar și structurile infodocumentare, care nu duc lipsă de resurse, aparent vivace, suferă eșecuri.

Într-o epocă în care câștigarea încrederii utilizatorului în serviciile bibliotecii este mai importantă ca oricând, apariția acestui volum vine ca o speranță de a găsi soluții la multiplele probleme cu care se confruntă majoritatea structurilor infodocumentare și răspunsuri la numeroase întrebări privind managementul serviciilor pentru utilizatori. În *Introducere* autorul confirmă că „lucrarea de față și-a propus să afle răspunsurile la întrebările ridicate deopotrivă de comunitatea profesională a bibliotecarilor și de cea a utilizatorilor” [p. 14].

* DEDIU, Liviu-Iulian. *Managementul serviciilor pentru utilizatori în bibliotecile contemporane*. București: Ed. ANBPR, 2012. 274 p.

O lucrare bogată în informații sintetizate din cercetările efectuate de autor, una excepțională care dedică șapte capitole, logic compartimentate, subiectului managementului serviciilor pentru utilizatori. Primul capitolul – *Considerații generale* – autorul îl consacră rolului social al bibliotecii; abordează conceptual și noțional serviciile publice (o primă abordare în domeniul biblioteconomic), sistemul terțiar și plasează serviciile pentru utilizatori în so-

cietal. Liviu-Iulian Dediu lămurește aceasta în felul următor: „Stimulentul esențial al apariției și amplificării serviciilor îl constituie nevoia socială (dorință, cerință).”

În capitolul II *Evoluții contemporane în managementul de bibliotecă*, printr-o fină analiză, autorul scoate în scenă cele mai importante mutații în sfera serviciilor în biblioteci – de la serviciile tradiționale la conceptul 2.0, demonstrând că schimbarea în structurile infodocumentare a fost generată de tehnologia informației. Capitolul se încheie cu *Tendențe actuale în managementul bibliotecilor*, în care sunt identificate direcțiile schimbărilor majore în managementul bibliotecar.

Capitolul III *Managementul resurselor tehnologice în procesul de modernizare a bibliotecilor* prezintă rezultatele cercetării problematice tehnologice care, susține prof. I. Stoica, este „bine pusă în evidență

de autor și stimulativă pentru gândirea managerială în domeniu...” [p. 9]. L.-I. Dediu dedică acestei problematici un spațiu destul de vast din economia volumului, prin aceasta semnaland importanța ei pentru bibliotecă.

Managementul utilizatorilor este elucdat în capitolul IV, iar capitolul V este consacrat măsurătorilor de performanță în managementul bibliotecilor, capitole ce oferă material novativ pentru bibliotecari, reperi practice valoroase care, studiate cu atenție, pot furniza multe concretizări, lămuriri, modele pentru managementul utilizatorilor. În capitolul VI autorul lucrării devine lirico-filosofic, nu doar pentru că face referire la autori ca Jorge Luis Borges, Umberto Eco, Petre Țuțea sau Freud, ci pentru că demonstrează neliniște vizavi de viitorul bibliotecii, de locul și rolul bibliotecii în comunitatea servită. „*În bibliotecile contemporane, scrie Liviu-Iulian Dediu, se păstrează câte puțin, în funcție de tipul lor, din imaginea clasică a brandului. Petre Țuțea este de părere că «știința este sediul folosului și arta este sediul plăcerii». Aici Țuțea vine în acord cu Borges. Având la bază această afirmație, putem extrapola ideea prin care se fundamentează schimbările din bibliotecă, conform căreia evoluția bibliotecii se face oscilant de-a lungul unei axe care exprimă, pe de o parte utilizarea, în sensul dezvoltării serviciilor evaluate prin prisma utilității și pe de altă parte arta, în sensul cultivării în bibliotecă a serviciilor de tip «spectacol»* [p. 190]. Lucrarea, deși profund științifică, este mai aproape și pe înțelesul bibliotecarilor din bibliotecile publice prin capitolul *Partajarea și transformarea accesului la resurse în bibliotecile contemporane*. Susțin și subscriu la concluzia înaintată de autor: „*Cu cât societatea servită de o bibliotecă este mai evoluată și mijloacele de organizare socială sunt mai sofisticate prin specializare din ce în ce mai profundă, cu atât mai mult procesele de conducere, care au loc în bibliotecă respectivă, trebuie să fie*

adaptate la contextul din care face parte” [p. 191]. Aceasta poate fi ca principiu al managementului serviciilor pentru utilizator sau al managementului general al instituției bibliotecare. Autorul evidențiază, în acest capitol, un număr de principii pe care ar trebui să se bazeze sistemul de servicii în cadrul bibliotecilor contemporane și oferă un model de servicii minimal necesare structurându-le în cinci clase: servicii de consultare; servicii de referințe; servicii de împrumut; servicii de instruire; acces la servicii prin intermediul site-ului web al bibliotecii.

Capitolul VII încheie volumul cu studiul de caz *Cercetarea gradului de satisfacție a utilizatorilor serviciului de împrumut la domiciliu din cadrul Bibliotecii „V.A. Urechia”*.

Volumul conține 36 de figuri dintre care diverse diagrame (combinat, comparative, complexe); 11 anexe; o bibliografie reprezentativă: 52 de cărți; 74 de articole; 28 surse electronice. Volumul este în egală măsură teoretic și practic; sofisticat și familiar. Limbajul este simplu, pe cât permite caracterul științific al lucrării, dar conținutul, mesajul nu este nici pe departe unul simplist, este încărcat cu greutatea importanței subiectului abordat în activitatea infodocumentară. Nu cred că poate fi vreun specialist din structurile infodocumentare (mai ales managerii), care să nu poată profita de cele puse la dispoziția noastră de cercetătorul Liviu-Iulian Dediu, în egală măsură teoretician și practician, dar și decident, în virtutea postului său de vicepreședinte al Asociației Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România. Aici amintesc că monografia *Managementul serviciilor pentru utilizatori în bibliotecile contemporane* este prima lucrare apărută la Editura ANBPR, editură constituită cu contribuții considerabile ale lui Liviu-Iulian Dediu, inițiativă frumoasă și promițătoare cu finalitate practică de care beneficiază, iată, nu numai bibliotecarii din România, dar și noi, cei din Republica Moldova.

Domeniul biblioteconomic, mereu în expectanța apariției literaturii profesionale, are acum o abordare științifică a unui subiect pe care specialiștii domeniului nu s-au încumetat să-l răscolească – managementul serviciilor pentru utilizatori. Autorul demonstrează curaj profesional (complexitatea și importanța temei); maturitate și exigență în cercetare (metodele utilizate și manipulate pentru a evidenția zonele „zoster” ale managementului serviciilor pentru utilizatori; gradul de documentare, acuratețea citării etc.); competență profesională și socială (reperele, modelele practice oferite); pasiune și dăruire cercetării, profesiei, bibliotecii („... cercetarea..., spune chiar autorul, *este o pledoarie pentru supraviețuire*”). Profesorul Ion Stoica accentuează în *Cuvânt de întâmpinare* la volum: „Managementul infodocumentar și, cu deosebire, managementul serviciilor pentru utilizatori, poate atinge performanțe înalte finalizatoare.”

Cu referire la aspectul praxiologic, finalizator al lucrării menționăm că autorul, vizionar în gândire, practician în acțiune oferă cititorului specialist în structurile infodocumentare destul de multe repere practice: *Modelul strategic pentru bibliotecă* [p. 33]; *Structura unui Plan tehnologic* [p. 91-92]; *Lista principalelor servicii pentru utilizatori oferite de bibliotecile contemporane cu accent pe detalierea serviciilor noi* [p. 140-144]; 70 de servicii dintre care, specificate ca noi, 26 servicii; *Principiile Sistemului de servicii al bibliotecii contemporane* [p. 199]; *Modelul minim de servicii necesare într-o bibliotecă contemporană* [p. 200-206]; *Exemplu de cercetare a gradului de satisfacție a utilizatorilor serviciului împărțit la domiciliu; Exemplu de studiu de caz la acest subiect etc.*

Liviu-Lulian Dediu ne spune ce trebuie să facem pentru asigurarea unui nivel optim de adaptare a serviciilor furnizate de către bibliotecile contemporane:

- *ridicarea gradului de profesionalizare a managementului;*

- *aplicarea principiilor managementului performant;*
- *practicarea unui management integritor;*
- *bibliotecile contemporane trebuie să funcționeze ca și un forum pentru partajarea experienței și a informațiilor utile în comunitățile servite;*
- *bibliotecile contemporane trebuie să se adapteze nevoilor identificate în comunitățile servite.*

Volumul, prin L.-I. Dediu, ne atenționează că în prezent tendințele nu sunt îmbucurătoare pentru bibliotecă: „Revoluția tehnologică a permis revoluția comunicării. Comunicarea a condus la competiție. Competiția a condus la apariția pe piață a altor jucători care au preluat segmente din ceea ce în trecut era numai apanajul bibliotecilor...” [p. 238]. Sau: „Situația ca două biblioteci, aflate într-un spațiu de interferență a furnizării serviciilor, să ajungă, mai devreme sau mai târziu, într-o competiție pentru supraviețuire este din ce în ce mai mult posibilă. Mai mult ca sigur, va supraviețui cea care este cel mai bine adaptată” [p. 239]. După cum vedem, performanța iese în frunte. Până la urmă, performanța este dată de capacitatea de a conduce. De aici și importanța managementului serviciilor pentru utilizatori. Autorul așa și își încheie volumul: „Bibliotecile contemporane vor exista dacă managementul serviciilor pentru utilizatori se va ridica la parametrii așteptați de comunitate...” [p. 240].

Societatea, contextul în care operează biblioteca, cer schimbarea paradigmei, cer reinventarea, revitalizarea instituției bibliotecare. Începem cu lectura volumului *Managementul serviciilor pentru utilizatori în bibliotecile contemporane*. Este o lectură obligatorie pentru bibliotecarii care vor schimbare.

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

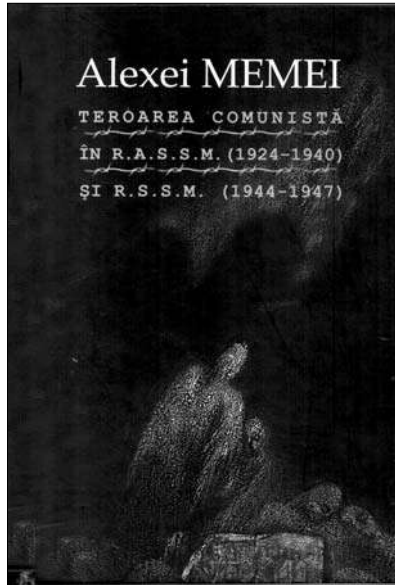
RECENZII ȘI CONSEMĂRI

O CARTE CÂT (ȘI CA) O BIBLIE: TEROAREA COMUNISTĂ ÎN RASSM (1924-1940) ȘI ÎN RSSM (1944-1947)

Categoric, pentru patriotul Vasile Șoimaru, harnicul militant pentru Unire, Prutul nu mai are conotația de hotar nedrept în sânul Neamului. Niciun basarabean, cred, n-a trecut Prutul de atâtea ori de câte a făcut-o universitarul de la ASEM din Chișinău în ultimele două decenii, doar cu scopul de a trezi din somnul uitării românismul cel încă adormit. Și de fiecare dată când trece prin preajma locurilor de unde se trage, prin strămoșii săi de demult, aduce și cărți (scrise la Chișinău) pentru Biblioteca din Miroslavești, îmbogățind colecția de carte basarabeană (al cărei fondator este) a acestei instituții culturale sătești de pe malul râului Moldova.

Pe 26 martie a acestui an, însoțit de inginerul (și maestrul fotograf) Marcel Porumbescu, un basarabean frumos clădit la trup și, fără îndoială, în bună proporție și cu ceea ce nu se vede repede-repede, dar se întrevede neîntârziat, dr. Vasile Șoimaru mergea la Târgu-Mureș, ca să sărbătorească, împreună cu ardelenii de la Biblioteca Județeană, bucuria aceea a Neamului care a ținut doar douăzeci și doi de ani. Și, evident, să împărtășească speranța unei noi împliniri de aceeași natură.

De data aceasta, cărturarul basarabean (membru al Uniunii Scriitorilor) se grăbea tare și am convenit să ne întâlnim într-o lo-

cație de pe traseul globe-trotterului (eticheta e absolut justificată de miile de kilometri parcursi pe meleagurile românilor împrăștiați prin lume). Împreună cu primul nostru, ec. Ionuț Gospodaru, am zăbovit la Cristești atât cât timp a fost necesar pentru sorbirea unei ciorbe de post, ingredientată cu dulcile vorbe „moldovinești” (ale limbii române, evident) despre abia alesul președinte de la Chișinău și speranțele aduse cu el. Ba, tocmai

acum, cei de la Radio România Internațional îl programaseră pe V. Șoimaru cu un interviu, în direct. Așa că întâlnirea ocazională cu prietenul nostru, un „om zbuciumat” (prin cinstitele lui treburi în Cetate, în spiritul dregătorilor Șoimăreni pe care-i continuă peste timp), a fost pe fugă. La despărțire mi-a întins, din mers, o carte cât o Biblie, cu următoarea poruncă: „S-o citești, că-i a profesorului meu de istorie și a muncit la ea douăzeci de ani.”

Și iată-mă astfel cu voluminosul tom de circa 800 de pagini în brațe și cu „misia” de suflet – să-l citesc. D’apoi cât crede universitarul de la ASEM că poate citi un dascăl rural de la Miroslavești, cu gospodărie pe cap, tocmai când treburile urgente de primăvară trag omul de mână chiar și prin somn?!

Desigur, nu l-am dezamăgit nici acum pe dr. Vasile Țoimaru, care (mi-a specificat expres) nu dă cărțile osârditorilor cărturari din Basarabia decât celor asupra cărora e convins că le și citește. Și eu, lăsând impresia că mă număr printre cei selectați de rigurosul distribuitor (el însuși făuritor) de carte basarabeană, am avut, de data asta, o răspundere care mi-a întrecut cu mult solvabilitatea. Efortul meu intelectual, cu folos doar în ce mă privește, a trebuit însă să se concretizeze și într-un modest omagiu de cititor, adus autorului. Am aflat mai apoi, indirect, că la travaliul demersurilor necesare tipării acestui volum monumental (o parte însemnată a acestei acțiuni) a contribuit și cel care mi-a intermediat privilegiul de a fi printre primii beneficiari ai acestei opere. Prin urmare, cronica de față e un mod de a mulțumi de două ori – evident, cu măsură diferențiată – celor care mi-au oferit darul.

Cartea istoricului Alexei Memei ***Teroarea comunistă în RASSM (1924-1940) și în RSSM (1944-1947)**** (Chișinău, 2012), e o carte „grea”, un tratat aplicat de istorie a ocupației rusești, bolșevice, în vatra românilor din Est. E o carte de căpătâi pentru istorici, dar și pentru cei care știu, de la Bălcescu încoace, că „istoria e cea dintâi carte a unui neam”. Mânat de curiozitatea celui nerăbdător să afle, precipitare născută din puținătațea timpului rămas pentru aceasta, am citit-o într-o oarecare grabă, ceea ce mă obligă să revin asupra ei. Categorie în însă pentru oricine o are, cartea lui Alexei Memei e o lucrare de uz permanent. E concentrația unei întregi chimii bibliografice, în contextul temei amintite, căci conține 1171 de note de subsol. E cartea unui Sisif învingător.

Dar ce-și propune în ea autorul (în înțelesul cititorului comun pe care îl reprezintă)? Aflu asta și prin contribuția intermediară a prefațatorului: dr. hab. conf. univ.

* MEMEI, Alexei, *Teroarea comunistă în RASSM (1924-1940) și în RSSM (1944-1947): mărturii documentare*. Ch.: Serebia, 2012. 784 p.

Anton Moraru, distinsul istoric pe care îl citesc cu interes din *Literatura și arta*.

Așadar, din bogata bibliografie consultată de autor rezultă că demascarea politicii coloniale rusești în teritoriile locuite de români suferă de o anumită indulgență, ce relevă o atitudine de obediență a autorilor față de stăpânii-invadatori, chiar dacă preocupările acestor autori înseamnă, cantitativ, o sumă de peste 200 de lucrări, în perioada 1924-2008. În Ucraina, constată istoricul A. Memei, aceeași problematică este relevată mult mai realist, exemplificând cu o lucrare fundamentală din 2002. Referitor la istoricii și politologii occidentali, aceștia tratează respectiva problematică subiectiv, privindu-i pe moldovenii transnistreni ca pe o etnie diferită de români.

În ce privește strategia bolșevică de deznaționalizare, mai ales prin înfometarea populației românești din Transnistria și, implicit, consecințele acesteia, Alexei Memei găsește cusururi și în lucrările unor autori pe care nu-i suspectează de reacredință, dar pe care îi taxează pentru superficialitate – spre exemplu în politica de înfometare organizată, din perioada 1930-1933, când aceștia au centrat cauzalitatea foametei pe condițiile meteorologice accidentale. Ei, arată autorul, au neglijat o corelare corectă a fenomenului cu ceea ce se întâmplă, în aceeași perioadă, și în Basarabia unită cu Țara, unde lipsurile permiteau totuși un trai omenesc.

Principiile științifice ale cercetării istorice, care (conform prefațatorului) „constituie suportul teoretic și metodologic al lucrării”, îl motivează superior pe Alexei Memei să rescrie și să dezvolte obiectiv – pe baza logicii științei, a metodei statistice de analiză și cercetare – politica specifică expansionismului bolșevic în pământurile românești din stânga Nistrului, teroarea abătută asupra băștinașilor transnistreni.

Lucrarea științifică a lui Alexei Memei este inovativă, ne asigură dr. Anatol Moraru, căci prin ea „a fost deschisă o nouă di-

recție de cercetare, completă și profundă, a crimelor regimului totalitar și comunist în RASSM și RSSM". Este dezvoltată de autor, pentru prima oară în istoriografie, folosirea „metodelor economice și sociale” în teroarea organizată cu scopul dominației totalitare în RASSM, recurgându-se la „metode de genocid” (sintagma este uzitată frecvent de autor).

Amplul volum aflat aici în atenția cititorului care îndrăznește această cronică este conceput în două părți, denumite în firească relație cu „cadrul cronologic și geografic” deductibil din titlul cărții. Perioadei comuniste în RASSM (1924-1940) îi dedică nouă capitole, iar perioadei comuniste în RSSM (1944-1947), două capitole.

Autorul își fondează ampla cercetare pe treizeci de lucrări specificate în *Bibliografie* și pe o multitudine de materiale de arhivă, introduse pentru prima oară în circuitul științific (ne asigură prefațatorul). Între aceste documente de arhivă, multe cu mențiunea „strict secret”, am numărat peste 100 de tabele statistice, liste nominale, interogatorii, rapoarte, anchete de partid etc., numai pentru primul capitol.

Demonstrația autorului cu privire la metodele terorii comuniste folosite în Transnistria – ce au avut drept consecințe orori calificate în dreptul civilizat drept „crime împotriva umanității” – se desfășoară în jurul unor evenimente și acțiuni care constituie epicentre ale fenomenului istoric cercetat, „direcții de acțiune” (cum le numește autorul în *Incheierea* volumului), după cum urmează: răscoalele țăranilor din stânga Nistrului; deportarea țăranilor înstăriți în Siberia și în nordul URSS; colonizarea satelor de moldoveni cu demobilizați ruși și ucraineni ai armatei roșii; cuprinderea forțată a țăranilor în colhozuri și exodul colhoznicilor; înfometarea organizată; măcelul de la Nistru (pentru RASSM); represiunile comuniștilor în stânga Nistrului; excluderea din partid a comuniștilor aflați sub administrație româneas-

că în timpul războiului; politica de cadre a partidului comunist; foamea organizată în 1945-1948 (pentru RSSM).

Cartea lui Alexei Memei are capacitatea de a „furniza” oricui o citește „materialul probator” pentru ceea ce autorul califică în titlul cărții drept „teroare comunistă”, ca strategie, tactică de deznaționalizare pentru a stăpâni. Metodele legate de înfometare sunt cele mai draconice, însemnând exterminarea în masă – consecință care ne duce cu gândul la camerele de gazare naziste. Țăranilor moldoveni nu le rămâneau, în condițiile date, decât câteva perspective, privind viața sau moartea: să treacă Nistrul în Basarabia aflată sub administrație românească, cu riscul de a fi împușcați de soldații armatei roșii (în postură de grăniceri), să se spânzure sau să moară de foame („umflați”), să se revolte, cu prețul împușcării sau deportării.

Iată, în întărirea celor de mai sus, câteva exemple. Numai în trei luni din iarna anului 1933, doar într-o arie limitată a hotarului pe care îl reprezenta Nistrul, au trecut frontiera în Basarabia (România) 314 familii în ianuarie, 425 (1449 suflete) în februarie, 503 familii (1644 suflete) în martie. Dar cu ce preț!? Sute, chiar mii de împușcați. La Olănești a fost înroșită gheața Nistrului de sângele celor 40 de transfugi moldoveni, împușcați mortal în timpul trecerii hotarului, spre România. La una din cele 20 de răscoale din RASSM, asupra satului Plosca s-au tras 360 de bombe, iar în satul Mălăiești (satul natal al autorului cărții) au fost împușcați la primărie, ca represalii, 50 de țărani.

Desigur, exemplele tragice sunt abundente. Un țăran, urmare a obligațiilor de predare a produselor agricole (peste puteri) s-a spânzurat, într-un gest de disperare (și de protest), punându-și biletul de obligațiune la nodul spânzurătorii încropite. Un altul, după ce predase 830 de kg a fost bătut bestial, până la hemoragie (pe urechi), doar fiindcă nu mai putea da diferența de 124 kg. Și cine credeți că erau călăii? Erau împu-

terniciți politici, teroriști, milițieni, ostași ai armatei roșii, bandiți de drept penal.

Teroarea îndreptată asupra „culacilor” (chiaburilor) a dus la sărăcirea dramatică și la moartea prin înfometare, în cazul celor care nu au împărtășit soarta deportaților, de fapt, un calvar cu aceleași urmări. Dacă vom corela statistica oferită de autor cu privire la numărul gospodăriilor aparținând „culacilor” (344), număr extins până la 3200, cu țărani mai înstăriți, putem deduce că cei mai mulți dintre culaci (autorul nu a găsit liste complete) au luat drumul Siberiei, doar observând listele cu cei propuși pentru deportare de comitetele raionale (către comitetele regionale) numai din raioanele Grigoriopol, Tiraspol, Slobozia – 481 de familii (apar în statistică încă 100 de persoane, pentru încălcarea fâșiei de frontieră).

Printre deportați, o pondere mare o ocupă învățătorimea, care s-a opus bolșevizării și a solidarizat cu țărani, participând la mișcările lor de revoltă. Din listele nominale prezentate de autor pentru mai multe categorii socioprofesionale, rezultă că au fost deportați, numai în perioada 1928-1932, 109 învățători.

Una din „direcțiile” asupra cărora și-a orientat cartea autorul e aceea din care să rezulte cum a crescut, în RASSM, ponderea populației de origine rusă, ca metodă de stăpânire a Transnistriei. Aflăm astfel, din subcapitolul corespunzător, că imediat după inventarea republicii sovietice din Transnistria, încorporată Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene, pe măsură ce satele moldovenești erau depopulate prin deportare, erau aduse în casele părăsite familiile demobilizaților din armata roșie, de naționalitate rusă sau ucraineană. Autorul nu a putut obține o statistică completă, dar e de-ajuns să ne facem o imagine cu ajutorul unui tabel (care conține o statistică ulterioară altor acțiuni de această natură) din 1932. Acest tabel cuprinde situația unui număr de 791 de familii din respectiva categorie, cu toate facilitățile materiale

și financiare de trai aferente. Acestora li se atribuiau funcții de conducere în colhozuri și li se construiau case noi din contribuțiile fiscale ale localnicilor sărăciți și exploatați.

În problema „moldovenismului” transnistrean, autorul ne oferă dovezi interesante, amuzante chiar, observând preocupările acelor alchimiști care, evident, n-au putut să schimbe natura unei limbi milenare, decât doar s-o schimonosească cu imixtiunea ruisimelor sau s-o înlocuiască cu limba rusă. Între „reformatorii” limbii moldovenești se aflau ruși și ucraineni (nevorbitori ai graiului moldovenesc), acreditați să facă din limba băștinașilor o limbă nouă, „...curățată de cuvinte românești în stil franțuzesc (sic!)”, divagau „lingviștii” inovatori, ca „...să fie înțeleasă nu numai boierilor, dar și muncitorilor și țăranilor moldoveni”. Interesant că, printre cei numiți în comisiile îndrituite cu crearea „noii” limbi „moldovenești”, unii aveau și „străluminări” în a vedea că demersul lor „științific” (tărăgănat până la a provoca intervenția personală a tovarășului Stalin) nu-i deloc fezabil. Și iată ce-au îndrăznit ei: „...atunci n-ar fi mai bine de aplicat în activitatea noastră limba română, care este destul de dezvoltată și are și literatură?” Desigur, acești îndrăzneți au fost ignorați. Și „s-o bătut pasu pi loc”. Căci, cui îi trebuia limbă „moldovenească”, fie ea și una „nouă”, dacă observăm numai, doar ca un eșantion relevant, că numărului de 58-59 de ștabi ruși și ucraineni din comitetele executive ale organizațiilor și departamentelor raionale Slobozia și Dubăsari, raioane cu populație exclusiv moldovenească, îi corespundea un număr doar de 5-9 „tovarăși” moldoveni.

În concluzia acestei sumare aprecieri asupra cărții cercetătorului-arhivar Alexei Memei (autoreactivat ca istoric de formație, conform studiilor, după pensionarea din alte domenii), se poate afirma că acei ce vor citi această „Biblie” a neamului românesc din stânga Nistrului / Prutului (vezi sinonimia cu exodul evreilor din *Vechiul Testament*, cu diferențele specifice) se vor edifica

– chiar și numai pe baza documentelor de arhivă, dominante în economia cărții, fără a fi agasați de teoretizarea excesivă a autorului (fiindcă lucrarea nu o conține) – asupra a ceea ce a însemnat teroarea bolșevică într-unul din centrele de interes ale Rusiei sovietice. Unul din acele pământuri strămoșești față de care – voi repeta mereu – noi, cei din

stânga Prutului, ne facem vinovați (măcar) de... nedreaptă uitare. Istoricul Alexei Meimei, iată, ne ajută să ne facem penitența și să ne mântuim de vina detașării de trecutul (vai, cât de apropiat!) atât de zbuciumat al fraților de Neam din estul Prutului.

Înv. Gheorghe PÂRLEA,
com. Miroslavești, jud. Iași

CONTEMPORAN-IMAGINAR-REAL

După ce am citit romanul **Ore particulare de fotosinteză*** (Editura „Profesional Service, Chișinău, 2011) de **Ghenadie Postolache**, voi încerca să surprind cititorul, să definesc nucleul proximal al scriiturii, remarcând că acest scriitor după ce a trecut prin școala marilor romancieri clasici – Tolstoi, Dostoievski, Kafka, Márquez, și parțial Eliade –, dar și a altor oameni ai verbului (...), are darul deosebit al îmbinării artificeiilor cu firescul, al rafinamentelor vocii cultivate cu imaginarul și realul. O anumită zonă a sensibilității are într-însul un fervent, zona pe care noi, cititorii acestui mileniu trei, am putea să o numim *a trăirilor pure*. Puritatea este tărie.

Zilele acestea Ghenadie Postolache mi se confesa că n-ar intra în panică dacă ar afla că îl citesc nu chiar atât de mulți lectori, deoarece problema pe care trebuie să și-o pună un scriitor nu este *cine* îl citește, *cât* îl citește, ci *cum* scrie, ca să poată jura că spune ceea ce vrea să spună! Și, de altfel, Ghenadie Postolache este un scriitor preferat de cititorul rafinat, select, iar volumele

semnate de acest autor nu prea au strâns colbul librăriilor... Știu că-i place să spună: „Sunt printre autorii care trebuie să apară mereu cu o carte nouă...”, pentru că cele vechi nu mi se reeditează!”

Dar să revenim la romanul *Ore particulare de fotosinteză*. Valoarea acestui volum stă, dincolo de talentul indiscutabil al autorului, și în gestul de împotrivire în raport cu moda mai nou devastatoare a romanului autobiografic. Prozele se citesc cu plăcere și în contextul unei amenințătoare (pentru puterile unui lector profesionist!) invazii de romane aproximative (prin conținut, urmăriți lista celor editate în anul 2011, dar nu luați în considerație premiile deja ridicate!); cartea respectivă e, doar din acest punct de vedere, o oază reconfortantă. Este și aceasta o formă de expresie a personalității, de refuz al subordonării la modalități pe care, pentru moment, le simte străine, inutile dilatării epice.

Pe de altă parte, motivul ieșirii dintr-o realitate circumscrisă precis, inertă și simțită uneori ca opresivă, ca și al întoarcerii înfrânte, oferă o notă de tragism reținut destinului personajelor sale: Sava cu care

* POSTOLACHE, Ghenadie. *Ore particulare de fotosinteză* : roman. Ch. : Ed. „Profesional Service”, 2011. 140 p.

„dacă râdeau împreună, înseamnă că viața era posibilă de înnoiri, cel puțin nu conținea să promită ceva în surdină” [p. 7], Pahomie – „altădată Silvestru, făcuseră amândoi jurnalistică” [p. 11], Octavian Militaru acuzat „...întruna de a fi colaborat cu Securitatea” [p. 14], Stela, lazan pictorul restaurator, Negroponte, Sașa...

Atent la semnificația unor gesturi mărunte (dar foarte semnificative!), la ponderea obișnuinței în viața oamenilor, obișnuință din care e greu să te smulgi ca într-un nereușit triplu salt, Ghenadie Postolache dovedește o capacitate reală de a surprinde imponderabilul aceluși „plictis” care minează existențe aparent echilibrate, satisfăcute. Nu e un plictis snob, ci rezultatul unor stări reziduale, al unor acumulări lente de nemulțumiri, chiar și al lipsei de curaj în luarea unor hotărâri decisive. Spuneam că romanul poate fi citit ca o unitate și astfel paginile se luminează una pe alta.

Atitudinea autorului este uneori în general sarcastică, tratându-și personajele fără duioșie, cu excepția Patriciei, căreia îi șoptise frumoasa poveste-adevăr despre „bănuțul ăla de aur, care?... sufletul...” [p. 56]. Ghenadie Postolache este un observator ce are o suficientă distanță de obiectul studiat ca să-și permită să nu se simtă amenințat de molipsirea cu *vreo boală incurabilă*. Toate neliniștile personajelor romanului dat sunt tratabile prin răbdare și tocmai de aceea, poate, ele se revoltă împotriva răbdării propovăduite de alții. Astfel, acțiunea personajelor este mai mult expresia unor stări decât aceea a unei lucrări.

Dar cele mai importante fire ale romanului *Ore particulare de fotosinteză* se desfac din mâna personajului Diogene, personaj remarcat ca o proiecție transfigurată a autorului.

Diogene este, într-adevăr, un *raisonneur*, un martor, un investigator, un procuror, un judecător, prefațând în acest mod destinele celorlalți eroi ai romancierului. Totodată, el suplinește funcțiile naratorului; ale

unui povestitor care de-abia așteaptă să iasă în lume și să facă publice tainele pe care le deține și a căror presiune nu o mai poate stăpâni: „...avu o convulsie pe șira spinării la gândul ieșirii în oraș. Părea că toată urbea va sta cu ochii pe el. Cu fiecare pas ființa i s-ar fi descentrat tot mai tare, de la moalele capului în jos s-ar fi desfoliat parcă, ca un știulete de porumb, de sine, plutind în toate direcțiile, hilar și rânced, spelb și neînsemnat. Nu, nu. Va rămâne aici, la buncăr, câteva zile, digerându-și, în chinuri nesuferite, păcatul. [...] Era gata să invidieze și dobitoacele, și câinii de pripas, își înfrână însă gândurile” [p. 20]. Se creează impresia că acest roman este pentru Ghenadie Postolache o glorie de sine absolut necesară pentru noi acumulări psihice, o descărcare regeneratoare a „trupului sufletesc” prea plin de senzații și prea încărcat de o tensiune misterioasă orientată spre: „Totul pus la picioarele ființei care, la un moment anume, se voia lăsată în pace, care de atâtea ori se voia în nicăieri, în niciunde, care, odată născându-se și trăind când lacom, când anemic, când bezmetic, voia să fi dispus a nu se fi născut vreodată” [p. 29]. Aceste cuvinte, interioare deocamdată, pretind o supapă a elocinței, o expresie deplin articulată și lesne transmisibilă. Cu acest personaj, colportor însă de semnificații și care nu mai înțelege, și nici nu mai vrea (sic!) să țină tot ceea ce simte și tot ceea ce gândește ascuns în străfundul sufletului, Ghenadie Postolache descoperă, de fapt, voluptatea eliberatoare a romanului.

Între Diogene și destinul celorlalte personaje mai există și o relație foarte subtilă și, avansând o supoziție, am putea spune că dacă ar dispărea din cuprinsul narațiunii *Ore(-i)*..., acest lucru e și consecința faptului că funcția ei de inițiere în labirintul complicat al existențelor a încetat efectiv, *drumurile românești*, derulându-se de acum înainte cu de la sine putere. Rolul pe care Diogene îl îndeplinește în narațiune, rol asemănător celui din tragediile antice, a fost transferat în întregime destinului, cursului implacabil al evenimentelor.

Ora fatidică pentru personajele romanului nu va sosi niciodată, deși priveliștea cenușie a unor zile de iarnă nu prevestește nimic bun. Probele dificile prin care trec cei din cuprinsul volumului dat ne arată însă că singurul, părerea noastră, care observă bizareria unor inadvertențe, singurul care în fața circumstanțelor ieșite din obișnuit posedă în continuare facultatea *mirării / contemplării* este totuși Diogene. Pentru cei din jur suita întâmplărilor pare firească, decurge din natura lucrurilor și de aceea, posibil, nu stârnește vreo tresărire de uimire...

Însă scriitorul Ghenadie Postolache ar rămâne neînțeles, în aceste cazuri, în latura cea mai caracteristică a vocației sale care îl determină la o reprezentare extremesențializată a înfățișărilor vieții, la un stil al reducției și al comprimării expresive, obținute prin decantări încete, prin filtrări severe, prin elaborație lentă. Dar fiindcă se interesează de comportamente morale și de trăiri petrecute în sediile conștiinței, romanele lui Ghenadie Postolache trec, câteodată, drept unele de analiză interioară. Eu însumi îl plasez pe autor printre analiști.

Ghenadie Postolache lucrează într-adevăr, în multe împrejurări, cu materia analistului (a se vedea romanele: *Rondul, Cavaleri și paharnici, Șapte mii, Foc grecesc*), preocupat fiind de observarea unor acte istorice, filozofice, religioase etc. care presupun reacțiuni intelectuale și atitudini morale. Patrularea în planuri extinse, apte să permită puritatea unui asediu analitic, punerea în mișcare și urmărirea a ceea ce numim în general un proces de conștiință.

Structural, Ghenadie Postolache scriitorul, conform temperamentului artistic, conform vocației adânci, nu se simte îndemnat să dezvolte obligatoriu analitic un subiect, o temă, ci dimpotrivă, să contragă, să condenseze, să elimine, ajungând prin selectări și reducții, spuneam mai sus, la figurări esențializate ale realului.

Cred că cea mai mare greșală pe care o poate face un scriitor e să-și apere sau să-și explice propriile lui scrieri. În ceea ce-l privește pe Ghenadie Postolache, putem zice că este un autor care n-a căzut niciodată în acest păcat, deoarece e convins că o carte trebuie să se apere și să se justifice prin ea însăși.

Fiecare scriitor rămâne într-o măsură subiectiv. E de dorit însă ca măsura aceasta să fie cât mai redusă cu putință. A zugrăvi pe noi înșine neconținut și în mod *voit*, e un egocentrism dăunător artei romancierului de azi. Se știe că Maupassant, considerat mult timp drept un scriitor perfect obiectiv, nu s-a putut *libera* niciodată de un anumit subiectivism. Iar Flaubert, când spunea: „Doamna Bovary sunt eu” nu avea defel aerul că glumește. Nici Lev Tolstoi nu e totdeauna obiectiv – vorbesc de perioada marilor lui romane și nuvele, înainte de a proclama inutilitatea și chiar primejdia artei. Mai degrabă l-aș cita în sensul acesta pe Anton Cehov...

Să căutăm deci obiectivitatea cu atât mai stăruitor cu cât știu că e foarte greu s-o realizăm.

Scriitorul Ghenadie Postolache prin cuprinsul romanului *Ore particulare de fotosinteză* spre aceasta ne și îndeamnă.

Vitalie RĂILEANU

FICȚIUNEA REALITĂȚII

Autoreferențialitatea, se pare, este procedeul literar preferat al lui Gheorghe Calamanciuc, metodă îndrăgită și utilizată în special de cei din tagma postmoderniștilor. Apelează la acest procedeu atât în prozele incluse în volumul *Să-ți fie dor de*

tine, cât și în recentul roman *Donjuan de mucava** (Chișinău, 2011) în care, chiar din capul locului, același narator – Sorin Mar-

*CALAMANCIUC, Gheorghe. *Donjuan de mucava*: roman. Ch.: Ed. Editerra-Prim, 2011. 232 p.

cu – îl atenționează pe cititor că „ar fi bine totuși să citiți mai întâi nuvela, ca să vă convingeți voi înșivă, pe parcursul lecturii acestei cărți, că acel Sorin Marcu nu are nimic (în) comun cu acest Marcu adevărat, cu mine vreau să spun” [p. 5]. E un truc ingenios al autorului de a-și promova propria proză, curiozitatea cititorului rămânând a fi totuși stimulată în ultimă instanță doar de valoarea intrinsecă a romanului în cauză.

Autorul recurge în mai multe rânduri la acest procedeu, digresiunile sale fiind înșiruite din partea naratorului: „Voi mai reveni la Mărgeluș, pentru că, bănuiesc, v-ați priceput, mi-a devenit mai apoi soție [...]. Poate că un narator șmecher n-ar fi anticipat lucrurile, divulgând asta [...]. Nu veți crede deloc, dar pe mine asta mă preocupă monstruos de puțin...” [p. 29]. Pentru a fi mai autentic și mai credibil, „șmecherul” narator mărturisește în continuare: „Revin atât de rar asupra acestor pagini, încât, de n-ar purta personajele mele numele lor adevărate, le-aș uita periodic”, iar cititorii acestei cărți se vor convinge că „Sorin, adică eu, din această proză e din cu totul altă croială și nu are nimic din sentimentalismul, timiditatea compozitorului Sorin Marcu...” (cel din nuvela *Să-ți fie dor de tine* – n.n.) [p. 30]. Cu aceeași inserțiune din partea naratorului, alias autorul, începe și partea a doua a romanului, de data aceasta, se pare, ea fiind inutilă, aducând mai mult cu un text actual de publicistică, la care salahorește cu succes autorul în paginile diverselor reviste.

Sorin Marcu, pe care autorul, pentru a fi mai credibil, încearcă să-l identifice

cu propria persoană, se „spovedește” la persoana întâi despre aventurile sale amoroase. Deși se vrea în pas cu moda literară, autorul recurge la vechiul și clasicul procedeu al retrospectivității: întâlnirea și discuția cu următoarea captură erotică, Adela, fiica fostului său șef de la redacția ziarului raional, îi permite să-și amintească și de celelalte „cuceriri” sexuale ale sale, toate acestea pe fundalul anumitor crâmpie din viața sa și făcând

parte organică din realitățile social-politice ale Republicii Moldova și ale nordului Bucovinei de după destrămarea imperiului sovietic.

Elev într-un sat de lângă Cernăuți, apoi student la Chișinău și, ulterior, ziarist la publicația raională *Calea comunismului*, Sorin Marcu, acest „Casanova de Bucovina”, descrie cu o anumită măiestrie naratologică și destul de captivant povestea „cuceririlor” sale erotice. Istoria relației sale cu Adela din prima parte a romanului e doar un pretext pentru a „mărturisi” complicatele și paradoxalele sale atitudini față de Mărgeluș, viitoarea sa soție, aventurile carnale cu ucraineanca de la tipografie, linotipista Clava, cu chelnerița Dina, cu asistenta medicală Dașa, prima sa experiență amoroasă cu colega de clasă Veronica. Toate aceste obsesii erotice sunt garnisite cu diverse subiecte adiacente – e vorba de munca de gazetar a naratorului, relațiile cu organele de conducere în încercarea sa de a obține calitatea de membru al partidului comunist, crâmpie din viața studentăască (semnificative fiind cele despre profesora Tortulescu, poreclită Vipera, istoria cu Erica), „furatul” miresei, portretele fotore-

porterului Mișu Rogoz și a secretarului de redacție Nic. Nic. etc.

În partea a doua a romanului autorul îi „organizează” naratorului un proces de conștiință, trecându-l printr-un „purgatoriu”, acesta supraviețuind unei bătaii soră cu moartea. Tratându-și comoția cerebrală, Sorin Marcu rămâne însă același incurabil „Casanova de Bucovina”, deoarece donjuanul de mucava nu ratează încă o aventură erotică, acesta ajungând să fie mai degrabă un fel de victimă a asistentei medicale Dașa. Oricum, de aici el iese vindecat nu doar cu trupul, ci tratat și de frustrările, și de complexele sale, în consecință naratorul revenind la Mărgeluș și la fiica sa de 19 ani.

Autorul stăpânește cu măiestrie tehnica narațiunii, textul având ca suport artistic detalii memorabile, or, e știut, că „și în marea poezie, și în marea proză, divin este detaliul” (Matei Călinescu). Unul semnificativ în acest sens este episodul în care naratorul, aflându-se la spital, într-un moment de inspirație, e gata să însăileze o replică șefului statului, dar nu are la îndemână nici calculator, nici hârtie, nici pix. În această clipă în salon intră infirmiera, o femeie în vârstă, originară dintr-un sat din apropierea orașului, la care apelează Sorin Marcu, după ce ea termină să „zoiască po-deaua”: „Vreau să vă rog ceva, doamnă...” Femeia rămâne surprinsă de această adresare: „Cum mi-ai zis?”. Naratorul nu înțelege reacția ei: „Doamnă ți-am zis, dar ce-i?” Atunci femeia ține să-i împrăstie nedumerirea: „Iaca, dumneata, m-ai numit doamnă pe mine, o amărâtă femeie de la țară. Dar știi dumneata cui i se spuneau doamne pe timpul românilor? Iaca nu știi! Numai preotesei, soției primarului și încă, auzisem eu, învățătoarelor...” Astfel, autorul reușește să scoată în vileag un fenomen și un aspect dureros al realităților în care a ajuns să existe românul basarabean, cel care a fost rupt de două secole de la viața și existența firească ale neamului și ale societății românești din Țară. Mediul vitreg și străin

în care s-au pomenit românii dintre Nistru și Prut, dar și cei din Nordul Bucovinei, i-au complexat și i-au frustrat în asemenea hal, încât nu rareori mentalitatea mancurtizată a unor basarabeni îi face pe aceștia să-și renege propriile obârșii, să utilizeze în mod cu totul deocheat această formulă de politețe, adresându-se, mai ales unele femei, la emisiunile posturilor de radio, de exemplu, în felul următor: „Sunt doamna Elena Croitoru...” N-au avut de unde și cum să deprindă basarabencele în perioada țaristă, dar și în cea sovietică și socialistă, conviețuind într-un spațiu spiritual și cultural străin firii lor, că nu e corect și e jenant să te autonumești „doamnă”.

În pânza narațiunii se întâlnesc deseori, ca niște flori ce înfrumusețează colorat un covor, diverse metafore și expresii poetice, fapt ce demonstrează că prozatorul Gh. Calamanciuc nu-și lasă instrumentele sale de poet să ruginească, la pagina 184 inserând chiar și un inspirat poem – *Mama iarbă*. Iată cum o vede naratorul pe viitoarea sa soție: „Mă căutați la școală, dacă veți mai avea nevoie de mine!, ieșind din grajd, ciripi Mărgeluș, *viscolind albastru cu rochița-i de cit* (subl. noastră) [p. 25]. La pagina 51: „Adela mi se puse pe genunchi, *înlănțuindu-mă cu iedera mâinii ceafa*”, iar la pagina 55: „Adela își trecu drăgăstoasă *pieptul delicat al mâinii prin părul meu...*” Chiar și într-un episod în care nu este nici pomeneală de femeie, prozatorul Gh. Calamanciuc rămâne poet: „Pe scaunul cu pardoseala ruptă pe care mi-l împinse Semion cu piciorul *se alinta o coadă de scrumbie*” [p. 66]. E originală părerea naratorului referitor la prima sa iubire, care a fost colega lui de clasă Veronica: „Crinul primei iubiri, trecut prin fierbințeala și convulsiile actului sexual, se ofilește, pierde [...]”. E amintirea primei mele iubiri terfelite într-un foisor de mure” [p. 194].

Se citesc cu mult interes și curiozitate firească paginile în care autorul descrie obiceiul, aproape uitat, dar și practicat

cândva prin satele bucovinene și basarabene, când băieții și flăcăuanii „merg la fete”: „Intrăm. Cei doi flăcăi pup mâna mamei, dau mâna cu tata care nu-i lasă să i-o pupe și, la urmă, îi întind mâna Veronicăi, fără să i-o sărute. Eu aștept mult, înfipt lângă prag...” [p. 187]. Tradiția „umblatului la fete” avea un mare avantaj pentru flăcăi – deși în preajmă erau părinții fetei, băieții „aveau un drept de care nu-i putea lipsi nimeni – să îmbrățișeze și să sărute fata pe gură” [p. 189].

Fiind gazetar, naratorul nu este preocupat de ficțiunea realității, ci de realitatea din ficțiunea în care aduce în prim-planul

narațiunii problemele de ultimă oră ale societății basarabene, atitudinea sa față de ele fiind reflectate în digresiuni ziaristice, dar autorul are grijă să nu exagereze și, temperându-și zelul publicistic, respectă în linii mari canoanele și criteriile prozei artistice. Deși titlul romanului *Donjuan de mucava* pare să anunțe o scriitură pamfletărească, Gheorghe Calamanciuc reușește să creeze niște personaje memorabile și tipice pentru societatea noastră basarabeană rătăcită în niște timpuri tulburi și confuze.

Nicolae RUSU

DRUMUL PĂTIMIRILOR PARCURS DE O BASARABEANĂ DEPORTATĂ ÎN SIBERIA

La începutul anilor nouăzeci ai secolului trecut am avut o nespus de frumoasă ocazie de a vizita mai multe mănăstiri din România, printre care și Mănăstirea Sihăstria. Acea mănăstire avea pe atunci o curte mare, scăldată în flori, bătută cu troscot îngrijit. S-a întâmplat să fim acolo într-o zi de duminică, biserica mănăstirii fiind neîncăpătoare, serviciul divin s-a oficiat de un sobor de preoți chiar în curte. Enoriașii se puneau în genunchi, băteau mățanii chiar pe troscotul cela. La un moment, un preot a zis: „lubiți creștini, acuma să spunem Crezul...” Toți enoriașii într-un glas au început a spune Crezul, iar noi, basarabenii, tăceam fiindcă, spre rușinea noastră, nimeni nu-l știa.

Dar nu întâmplător mi-am amintit de Mănăstirea Sihăstria. La sfârșit de 2010, o colegă de editură mi-a împrumutat să citesc o carte apărută la Editura Mănăstirii Sihăstria. Se numește *Suferințele mamei Blondina, o martiră a Siberiei**. În viața mea de redactor de carte, de cititor, am citit mult despre deportări, despre lagărele siberiene, dar această carte este de-a dreptul cutremurătoare, zguduitoare și nu m-am putut abține ca

să nu aștern despre ea câteva cuvinte.

* *Suferințele mamei Blondina, o martiră a Siberiei*. Ed. a 2-a, rev. și adăug. Vânători: Mănăstirea Sihăstria, 2005. 168 p.

Blondina povestește tragedia vieții ei.

...La 28 iunie 1940 o familie de intelectuali din Basarabia – Gobjilă – nu a reușit să se refugieze în România. Deși administrația românească făcuse o convenție cu rușii ca trei zile să nu intre în Basarabia ca să se poată refugia toți doritorii, pe 28 iunie, la o jumătate de zi, granița s-a închis. În pofida la toate, familia Gobjilă – soțul inginer, soția învățătoare – a depus către noile autorități cerere de plecare în România, motivând că România i-a crescut, i-a învățat, ei trebuie să slujească acestei țări, căci este patria lor. Noua administrație rusească a încercat să-i convingă că acolo au plecat pensionari, bolnavi, mame cu copii mici, dar oameni de care au nevoie ei îi rețin. Familia a insistat în dorința de a pleca în România și pentru aceasta a plătit scump.

Mai întâi a fost arestat soțul, apoi Blondina. După ce au ținut-o câteva zile la o închisoare din Tighina, le-au urcat pe toate femeile într-un tren cu 90 de vagoane de marfă murdare și au pornit într-o direcție necunoscută. Femeile care mureau pe drum, erau aruncate în câmp spre mâncare fiarelor sau păsărilor răpitoare. După două săptămâni au ajuns în orașul Kazan, în centrul Rusiei, pe apa Volgăi, unde catedrala „Maicii Domnului” – cea mai frumoasă și mai bogată – a fost transformată în închisoare. Acolo le-au întâmpinat sute de securiști cu o mulțime de câini, li s-a ordonat să se dezbrace și să transmită hainele la deparazitare. Așa goale le-au introdus în celule în care paturile și podeaua fuseseră spălate cu apă cu clor și încă erau ude.

Au fost supuse la cele mai josnice și monstruoase proceduri. A doua zi, când și-au cerut hainele, li s-a spus în bătaie de joc că le stă bine și așa. În fiecare dimineață veneau câțiva milițieni, își trăgeau mânușile și cu mâinile lor grosolane făceau „controlul ginecologic” și în anus la toate femeile ca nu cumva să ascundă acolo vreun bilet de spionaj ori alt obiect „ostil”

regimului comunist. Peste câteva zile le-au restituit hainele etuvate, unele rupte, arse, dar cel puțin se puteau acoperi cu ceva.

Lagărele staliniste aveau legile lor: deținuții nu trebuiau să se afle mult timp în același lagăr, ca să nu se împrietenească cu administrația sau cu paznicii și să evadeze. Și încă o lege: deținuții trebuiau să stea în frig și să fie flămânzi.

Peste un timp de la Kazan deținutele au fost duse la o altă închisoare, la 40 km, pe jos, pe un ger de minus 40 grade. La întrebarea cum să meargă pe jos pe un asemenea frig, KGB-iștii le-au „consolat” că din urmă vine o căruță și le va strânge pe cele care vor cădea. Le-au dus într-un sat unde o clădire a unei mănăstiri a fost transformată în închisoare.

Pe deținuții mai slabi îi dădeau în barăcile de moarte, zăceau acolo până mureau, fără ca cineva să le dea măcar un pahar de apă. Noaptea îi scoteau și îi înhumau într-o groapă așa-numită „frățescă”, lungă și adâncă. Îi acopereau cu puțin pământ pentru ca noaptea următoare să-i bage pe alții. Mureau câte 30-40 de persoane pe zi. Oamenii din satele învecinate povesteau că de multe ori câinii lor aduceau acasă câte un picior sau câte o mână de om.

Șocată din primele zile, de la primele ore de „ridicare”, Blondina își continuă firul povestirii.

După o perioadă de aflare în închisori li s-a spus că au trândăvit de ajuns și au fost trecute într-un lagăr de muncă. În acel lagăr Blondinei i-a surâs un pic norocul: o doctoresă armeană, deținută și ea, a numit-o administratoare la bucătărie, trebuia să primească produsele și să le țină evidența. Dar a trecut prin altă grea încercare: din cauza stresurilor, uitase a scrie... Îngrozită, i-a spus doctoresei și aceea i-a explicat că din cauza foamei i s-a uscat creierul, așa se întâmplă cu mai mulți deținuți. Fiind la bucătărie, a început să se alimenteze mai bine și și-a revenit.

A urmat un lagăr de muncă din altă localitate, unde au întrebat-o ce a fost în libertate și ea le-a spus că a fost învățătoare. Și i s-a răspuns: foarte bine, ești numai bună de îngrijit viței... În lagărele siberiene se traducea în viață „teoria” stalinistă despre batjocura față de intelectuali: doctori, ingineri, avocați, profesori – acolo toți erau văcari. În acel lagăr au fost aduse vreo 15 călugărițe, fiind învinuite de propagandă religioasă. Când mergeau la muncile câmpului cântau, iar securiștii nu le interziceau. Duminica, călugărițele împreună cu preoții din lagăr, făceau slujbe și cântau atât de frumos că șeful lagărului se ascundea în tufe și asculta.

Blondina s-a aflat în diferite închisori și lagăre 15 ani și mereu a făcut rugăciuni, s-a rugat lui Dumnezeu, îl visa pe Iisus Hristos și asta o întărea în toate chinurile și necazurile ei. Ea comunica cu Dumnezeu și simțea că Cel de Sus o ascultă. Soțul ei a murit în alt lagăr, dar deținuții considerau moartea ca o scăpare de chinuri. Pe fiul lor de 13 ani, rămas singur în Basarabia, autoritățile sovietice l-au trimis în România. Și pe mama ei din Basarabia, fostă preteasă, administrația rusească o umilea; avea trei copii plecați în România de care nu știa nimic și pe Blondina în Siberia, pe care au obligat-o să semneze o hârtie că va rămâne acolo până la moarte. Mama s-a decis și a venit la fiică în Siberia, la vreo sută de

kilometri dincolo de Novosibirsk. Au trăit cinci ani împreună, astfel având Blondina ajutorul și mângâierea mamei; apoi mama a decedat și a îngropat-o în pământ străin, fără preot.

După 15 ani de chinuri și umilințe a fost eliberată, a ajuns cu greu în Basarabia, apoi a plecat în România, la fecior. Când s-au văzut, nu și-a recunoscut propriul copil...

Dar calvarul, caznele prin care a trecut, nu au înrăit-o, nu au încrâncenat-o... La lași a slujit până la moarte la Sfânta Mitropolie, a făcut numai fapte bune, i-a ajutat pe cei sărmani... Întotdeauna s-a rugat la bunul Dumnezeu să moară între Sfintele Paști și Înălțarea Domnului ca să-i cânte corul „Hristos a înviat!”. A murit în 1971 și a fost înmormântată în ziua de Înălțarea Domnului.

Amintirile le-a scris într-un caiet pe care l-a dat spre păstrare unei bune prietene, soție de preot, ca atunci când în România va fi libertate să le poată publica, spre folos sufletesc și spre mântuire. Acea prietenă s-a temut de cuvânt și astfel nu numai cititorii, dar și istoricii au putut intra în posesia unui document zguduitor, a unei condamnări a regimului menținut de Kremlin și de Komintern prin teroare, jaf, chinuri și batjocură față de zeci de milioane de oameni nevinovați.

Ludmila BULAT

O CRONICĂ MODERNĂ A UNUI SAT ROMÂNESC DIN SUDUL BASARABIEI

Lucrarea cu titlul *Hagi Curda (Camâșovca)**, o monografie a localității cu același nume, constituie, în intenția autorului,

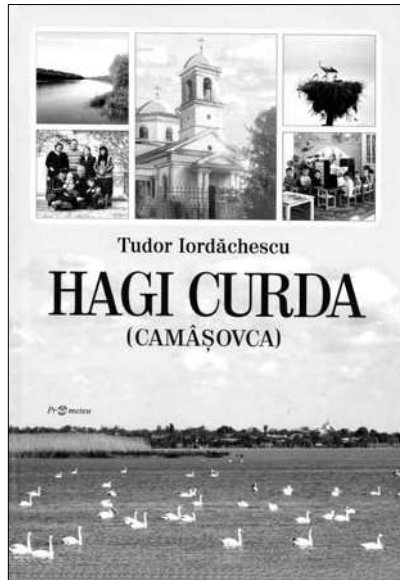
* IORDĂCHESCU, Tudor. *Hagi Curda (Camâșovca). Un sat românesc din Basarabia istorică*. Autorul proiectului, coordonator și imagini: Vasile Șoimar. Ch.: Prometeu, 2011, 190 p.

Tudor Iordăchescu, un semnal de alarmă pentru consătenii și compatrioții săi, dar mai ales, pentru organele oficiale din cel puțin trei țări: Ucraina, Republica Moldova, România. Semnalul în forma unei cărți, se datorează situației-limită în care se află nu numai Hagi Curda, dar și toate celelalte localități similare, din sudul Basarabiei

istorice, separate de „provincia-mamă” (Moldova dintre Prut și Nistru), de „țara-mamă” (România) și afiliate teritorial Ucrainei, în urma pactului Ribbentrop-Molotov. Alipirea la o țară străină s-a dovedit nefastă; autoritățile ucrainene au impus o politică statornică de deznaționalizare a etnicilor români, prin obligativitatea unui singur mijloc de comunicare: limba oficială de stat a țării adoptive. Amintita politică a început cu respingerea toponimiei

istorice românești și impunerea alteia, total străină, de populația locală. Din acest motiv, în prezent, localitatea, cu ultimul nume, *Hagi Curda*, a devenit „peste noapte” *Camâșovca*, în traducere, „Stufăreni”, denumire motivată de respectiva vegetație din jur.

Cartea se deschide cu o parte introductivă [p. 5–14], un salut către cititori, preluând în titlu, nu întâmplător, cuvintele lui M. Kogălniceanu, originar prin strămoși din sudul Basarabiei: *Să știți, fraților, că încă n-am murit!* [p. 5], o prezentare *Hagi Curda*, semnată de jurnalistul Vadim Bacinschi [p. 6], contribuția redactorului de carte, Vlad Pohilă [p. 7–10], a autorului de proiect, Vasile Șoimaru [p. 11–12] și *Cuvânt-înainte* [p. 13–14]. Urmează un capitol substanțial I *File de istorie* [p. 15–74] apoi II *Fiii satului* [p. 75–102], III *Niște precizări necesare* [p. 103–113], IV *Tradiții și obiceiuri* [p. 114–128], V *Iconografie* – imagini din localitate, executate „cu mintea și inima” de Vasile Șoimaru [p. 128–160], iar în încheiere o *Postfață* [p. 163–171], sub semnătura istoricului Alexandru Moraru, și o anexă cuprinzând lista enoriașilor din Hagi Curda, pe anul 1874, cu certă valoare documentară.

Mare parte din spațiul cărții a fost acordat capitolului *File de istorie*, bine-venit, în general, pentru populația basarabeană, în special, pentru consătenii autorului. Reînnodând firul istoriei cu momentul tragic, 28 iunie 1940, expunerea se întoarce în timp la „Dacia și dacii”, famili- arizând cititorii locali, privați de istoria lor ade- vărată, cu date și eveni- mente oclutate până în prezent. Ca într-o prele- gere fragmentată „sub comanda istoriei”, se

trec în revistă episoade de felul *Forul și Co- lumna lui Traian*, *Dacia romanizată*, *Valul lui Traian*, *Tătarii*, *Între turci și tătari*, *Ismail*, *Cetatea Albă*, *Hotin*, *Biserica până în 1979*, *Noi și Biserica Neamului*, *Prăpădul stalinist*, autorul încadrând localitatea în destinul și istoria provinciei. Urmărind redeșteptarea conștiinței naționale, a sentimentului de apartenență la neamul românesc, ca reprezentant al unei minorități programate la asimilare și aneantizare, narațiunea co- participativă îi smulge acestuia, precum odinioară cronicarului, întrebări de felul *Care este adevărul?*, *Poate „moldoveniza- rea românilor”?*, *1814 și punctum?* Stilul expunerii este familiar, autorul mișcându-se în istorie ca între „neamuri”, mai mult sau mai puțin îndepărtate, iar prezentările ca *bătrânul Diurapaneus*, *un moș după tată al lui Decebal*, par absolut firești. Într-o vari- antă modernă, în proză, „vocea” lui Tudor Iordăchescu reintonează imnul *Deșteap- tă-te, române!...* al lui Andrei Mureșanu, pentru basarabeni, militând cu arma do- vezilor istorice. El simte nevoia unor „pre- cizări necesare”, a unor completări de felul „adevăr despre neam și baștină”, a unor discuții privind limba maternă. Fără să fie

o monografie lingvistică, lucrarea conține un capitol referitor la aspectul în cauză. Prevăzută, deliberat, cu o amplă secțiune rezervată istoriei, bine documentată pentru a releva adevăratul trecut al comunității, cartea se încheie cu un corpus de texte folclorice autentice, valoroase atât prin rezistența în timp, cât și prin apartenența la patrimoniul cultural-popular unic al românității. Evenimentul crucial, în jurul căruia gravitează prezentarea actuală a așezării, comportă o semnificație deosebită. Este vorba de reînvierea unei porțiuni din istoria satului, respectiv construirea, la 1875, a bisericii cu hramul „Sfinții Arhangheli Petru și Pavel” și sfințirea acesteia de către episcopul Dunării de Jos, la acea dată, nimeni altul decât mitropolitul Melchisedec Ștefănescu, membru al Academiei Române. Demolarea abuzivă de către oficialitățile ucrainene a urmărit „decapitarea” spirituală a localnicilor, ștergerea definitivă a conștiinței de neam a acestora, anularea tradițiilor cultural-spirituale românești pentru simplificarea procesului de asimilare și absorbție totală a minorităților români. Din acest motiv, reconstituirea bisericii, pentru a fi repusă în circuitul creștin-ortodox, a îmbrăcat aspectul unui eveniment deosebit de recuperare a lăcașului, trimis temporar la „coșul de gunoi” al istoriei. De existența și funcționarea acestuia se leagă și practicarea tradițiilor cultural-folclorice, salvate ca prin miracol, într-o așezare „în derivă”, nu numai sub aspectul credinței, ci și al identității. De aceea, includerea unor texte ritualice, majoritar colinde, alături de creații din cultura populară în uzul țăranilor români (cântece de leagăn, rugăciuni pentru educarea copiilor în spirit creștin), constituie o inițiativă valoroasă și din punct de vedere lingvistic. De fapt, întreg textul oferă date prețioase în acest sens. Autorul, originar el însuși din comunitatea descrisă, folosește româna standard impecabil, deși presupunem că nu reprezintă limba în

care „s-a școlit”. Pe ici, pe colo, cititorul întâlnește prețioase elemente lexicale regionale, din cartea de identitate lingvistică a acestuia. Astfel, găsim precizări de felul *coridor – cuhne, cum îi spunem noi*, glose în paranteză: *ceamurii (pereții)* sau, pur și simplu, recunoaștem aceiași termeni ca și în Humuleștii lui Creangă; *poporâni* pentru *enoriași* ori *struguri de poamă, a înșurit capul*, „a încărunțit”, *bunii și străbunii*, „bunicii și străbunicii”, ca în toată Basarabia sau ca în limba veche, *pojârnicie*, „stație de pompieri”, *adăpam* „dam apă oamenilor”, *bunătațe* „bine”, în formula de încheiere rimată a unui colind: *sănătate, bunătațe!*, cuvinte din Muntenia: *hărmăneam* „trieram”, *năstrapă, vadră, pisicuță... te-am visat*, dar continuarea, în variantă locală *te lam*, pentru *te spălam*, deoarece satul Hagi Curda continuă să mai fie conectat, folcloric, fie și firav, la realitățile românești: *„Măi femeie, măi femeie, / Grâul nostru a să cheie, / Dar femeia, mai bună de cap decât un bărbat: / „Taci, bărbate, blestemate / Că Galațiul nu-i departe.”*

Monografia *Hagi Curda* aduce în fața cititorului „o oază” de românism, miraculos conservat în ciuda vicisitudinilor istoriei care a făcut, ca unii localnici, în schimbul cedării numelor românești să primească pământuri. La revenirea în sat au adus cu ei numele strămoșești, *Moșoiu, Pânzaru, Barabuță*, ca pe niște porecle, prin vânzarea identității.

După cum observă redactorul Vlad Pohlă, sentimentul copleșitor în urma lecturii este de a fi citit „o rugăciune, o rugă... de disperare, de revoltă” [p. 9]. „Înălțarea” acesteia la dimensiunile unei cărți devine mult mai clară dacă menționăm un titlu semnificativ *Români din Bugeac pe cale de dispariție*, de autorii bucureșteni George Damian și Cătălin Vârzaru, 2010, și una dintre declarațiile acestora: *„A te declara român în Bugeac (sudul Basarabiei istorice, actualmente în Ucraina) este, în Europa secolului XXI, un act de curaj vecin cu nebunia”*

[p. 10]. În aceste condiții, gestul coordonatorului dr. Vasile Șoimaru de a include monografia între multiplele proiecte editoriale de sprijinire a aspirațiilor național-culturale ale românilor din jurul României

satisfacă nu numai o oportunitate, dar mai ales o necesitate.

*Dr. prof. univ. Iulia MĂRGĂRIT,
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan
– Al. Rosetti”, București*

UNIVERSUL UNEI COMUNE DIN JUDEȚUL IAȘI

În ultimul timp, atît la noi, în Basarabia, cît și în România au apărut un șir de monografii ale localităților. Prin natura lor, ele au o valoare considerabilă pentru știința și cultura românească, însă deosebit de valoroase sînt acestea pentru localnici, pentru cei vizați la modul direct în atare studii. Numai cunoscînd asemenea „biografii” / „CV-uri” ale așezărilor omenești împrăștiate pe întregul meleag dăruit nouă de Bunul Dumnezeu ne putem cunoaște cu adevărat istoria ce își ia începutul din străfundul veacurilor. De aceea, cînd descopăr o lucrare din acest domeniu, mă cufund imediat în lectură ca să aflu informațiile ce mă interesează. Vreau să mă destăinuiască că orice scriere de felul acesta (fie a unei localități, organizații sau instituții, fie a unei personalități) mă atrage mai mult prin caracterul ei sincer de prezentare decît „operele” de beletristică postmoderniste și post-postmoderniste. Astfel s-a întîmplat și cu *Monografia comunei Miroslăvești: despre oameni și locuri**, elaborată de Ioan Pârlea (coordonator), Gheorghe Pârlea, Gelu Hogaș, Ioan Leleu, Alexandrina Leleu și Viorica Apostol, pe care am lecturat-o dintr-o răsufare. Volumul a fost scos la lumină de Editura „Emia” din Deva, în 2009. În realitate, e a doua ediție, revăzută și adăugită, apariție ce se datorează și fraților ec. Vasile Toma și ing. Mihai Toma,

fii ai satului Miroslăvești, care, prin sponsorizarea obținută de la trustul la care lucrează, au făcut posibilă retipărirea lucrării în format nou.

Conform datelor statistice, de partea stîngă a Prutului sînt 1679 de localități (65 municipii și orașe, 1614 comune și sate), iar de partea dreaptă – 16610 de localități (265 municipii și orașe, 16345 comune și sate). Comuna Miroslăvești (oficial: Miroslăvești) – din județul Iași – este una dintre acestea. Ea este situată în sud-estul podișului Fălcițeni, pe stînga rîului Moldova, și este alcătuită din patru sate: Miroslăvești (anul primei atestări documentare – 1429), Verșeni (1453), Mitești (1483), Soci (1772). Pînă pe 1 ianuarie 2005, în componența ei era inclus și satul Ciohorăni (1599), care însă s-a desprins, devenind comună aparte. Poziția geografică a comunei Miroslăvești a reprezentat dintotdeauna un loc propice pentru conviețuirea oamenilor. Universul locurilor natale – de pe Valea Moldovei – este un model de referință pentru o întregă pleiadă de fii ai satului, care au o grijă deosebită – după cum vom vedea mai jos – pentru locurile de unde au plecat.

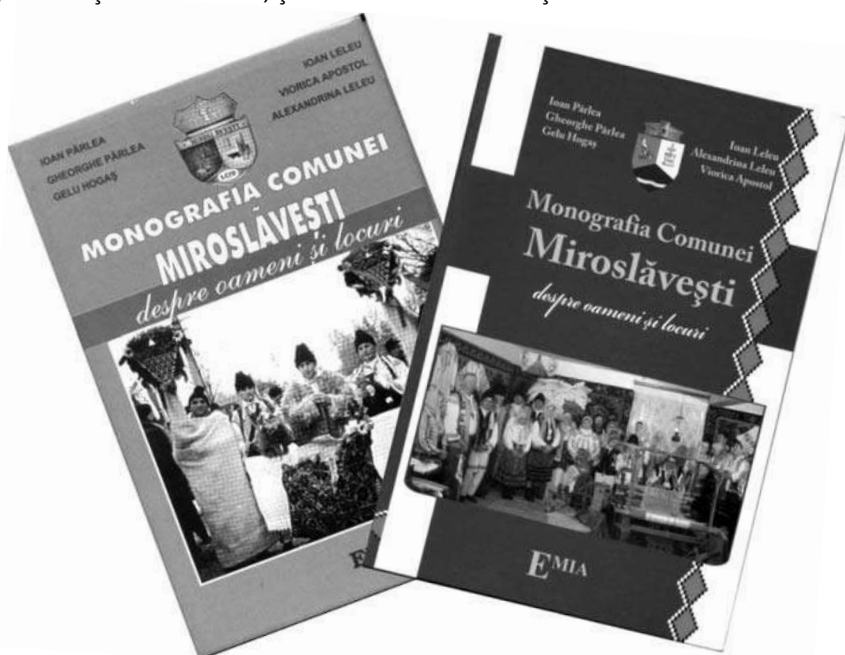
Dacă primele monografii ale localităților erau alcătuite fără o structură anumită, apoi în sec. XX se elaborează în acest scop criterii metodice bine întocmite. Renumitul sociolog Dimitrie Gusti spunea că studiile consacrate satelor trebuie să aibă un domeniu social bine determinat, care să permită ca prin metoda observației directe să clarifice necunoscutele lui. Iar Traian Herseni, personalitate marcantă a sociologiei, antropologiei și etnologiei românești,

* PÂRLEA, Ioan ș.a. *Monografia comunei Miroslăvești: despre oameni și locuri*. Gheorghe Pârlea, Gelu Hogaș, Ioan Leleu, Alexandrina Leleu și Viorica Apostol. Ed. a 2-a, rev. și adăug. Deva: Emia, 2009. 424 p. + 40 planșe color.

membru al școlii lui D. Gusti, definește metoda monografică drept studiu pe teren, multilateral și intensiv, al unei unități sociale sau al unui fenomen social – avînd, ca trăsătură principală, un caracter interdisciplinar și multimetodologic. Astfel, monografia trebuie să cuprindă cercetarea tuturor cadrelor: cadrul cosmologic (aspecte geografice); cadrul istoric (trecutul satului); cadrul biologic (componența populației, alimentația, igiena etc.); cadrul psihic (conformismul, conflictele etc.). Aceste cadre și manifestări se studiază urmărind: unitățile sociale (familia, neamul, șezătoarea, cîrciuma etc.); relațiile sociale (relații între vecini, între sexe etc.); procesele sociale (de modernizare sau de orășenizare); tendințele de evoluție (socială, culturală etc.); manifestările economice (producție, cîștiguri, comerț etc.); manifestările spirituale (religioase, artistice, morale, ideologice); manifestările juridice (obiceiuri juridice locale, forme de reglementare a conflictelor); manifestările politice (forme de organizare și administrare) ș.a.

Autorii *Monografiei comunei Miroslăvești*, fără doar și poate, au ținut seama de recomandările de mai sus și au alcătuit – cu o admirabilă tenacitate – un studiu pe potriva exigențelor contemporane. Volumul însumează opt capitole urmate de un *Glosar* și rezumatele în limbile română, franceză și engleză. La sfîrșit sînt anexate planșele color, ilustrând secvențe din viața cotidiană a sătenilor, peisaje pitorești din partea locului etc. Fiecare capitol are cîteva subcapitole. Textele autorilor sînt legate în deplină coerență și dau satisfacție tuturor celor cointeresați de istoria Neamului nostru, adică nu dezamăgesc pe nimeni.

În comuna Miroslăvești locuiesc circa 7000 de oameni. Monografia constituie un reportaj amplu despre locul și viața acestora pe parcurs de aproape 580 de ani. În capitolul I al lucrării, intitulat *Aspecte geografice*, aflăm date despre geologia, structura reliefului, clima, hidrografia, solurile, flora și fauna ținutului. Urmează informații despre evoluția demografică a satelor comunei și structura ei etnică. Cîte un subca-

Edițiile întâi și a doua ale monografiei

pitol este dedicat economiei din perioada anilor 1945-2008 și problemelor ecologice – poluarea și protecția mediului. Din capitolele II și III (*Mărturii istorice și Din memoria colectivă a istoriei recente*) aflăm că săpăturile arheologice dovedesc prezența pe aceste locuri a așezărilor umane încă din epoca pietrei, că aici au „descălecat” Dragoș și Bogdan, tot pe aici a trecut Ștefan cel Mare când pleca să se înfrunte cu turcii la Războieni, precum și alte date istorice de interes deosebit. Numele satului provine, se pare, de la un boier – Miroslav, pomenit în „uricurile” din 1429, 1497 și 1598. Autorii au inclus și un șir de documente găsite în arhive private la satele componente ale comunei (unele în traducere din slavonă, anexându-se fotocopia originalului). Cu lux de amănunte este reflectată evoluția comunei Miroslăvești. Se amintesc și satele dispărute: unele din ele au fost înglobate în cele existente de azi, altele au fost desființate în tumultul anilor, e vorba de Năvrăpești (sat în care românul basarabean dr. în economie Vasile Șoimaru și-a găsit rădăcinile familiei sale!), Dobrulești, Tălpăliești, Mihăiești, Tomești ș.a. Un subcapitol special este dedicat reformelor agrare din sec. XIX – începutul sec. XX, adică trecerii de la obștile sătești la satele de azi. În timpul celor două conflagrații mondiale din secolul trecut comuna Miroslăvești a fost scenă a teatrului de război. În 1994, peste 500 de ostași ai Armatei Române – căzuți în împrejurime în luptele ultimului război – au fost înhumați în cimitirul satului Soci, oficiindu-se ceremonia religioasă de preotul Nicolae Sfrijan. Memoria vitejilor neînfricați ai locului a fost înveșnicită prin faptul că prezenta lucrare inserează atât lista eroilor căzuți în Războiul pentru Independență din anii 1877-1878, cât și cea a eroilor căzuți pentru Patrie în Primul Război Mondial (1916-1918) și în cel de-al Doilea Război Mondial (1940-1944). Între 1945 și 1989 s-a instaurat sistemul de guvernare comunist de felul lui totalitar-dictatorial, cu o economie centra-

lizată de stat, în care drepturile și libertățile oamenilor erau limitate. În comună a fost realizată colectivizarea forțată, formându-se o cooperativă agricolă de producție (CAP). Unii săteni s-au opus ideologiei de partid, fiind persecutați, condamnați la ani grei de închisoare sau erau chiar lichidați de către regim. Dintre aceștia îi vom numi pe: Ion Pantelimon, Cleopatra Pantelimon, Gavril Gheorghe, Constantin Mahu ș.a. În decembrie 1989, eoul revoltei anticomuniste a ajuns și pe Valea Moldovei, entuziasmul i-a făcut pe mulți membri comunalni să se implice direct sau indirect în iureșul evenimentelor ce se dezlănțuiau.

Cultura, tradițiile și șportul este titlul capitolului IV. În Miroslăvești se află o biserică din lemn cu hramul Sfinta Parascheva (1535) și una sfințită în 1921 (în formă de cruce cu două abside semidodecagonale în exterior și circulare în interior) cu hramul Sfinta Treime, în Verșeni există o biserică din lemn (1784) cu hramul Sfinții Voievozi și una nouă, sfințită în 2003, cu hramul Sfinții Mihail și Gavriil, în Soci biserică construită în 1892 cu hramul Sfinții Voievozi Mihail și Gavriil s-a dăruit și pe temelie veche s-a ridicat capela cu hramul Sfinții Împărați Constantin și Elena, iar în Ciohorăni există o biserică din zid cu hramul Sfinul Ierarh Nicolae (1864). Școala din Miroslăvești începe să funcționeze în 1865 într-o cameră cu lut pe jos, închiriată de la un locuitor, în care au fost puse mese fixate pe pari bătuți în pământ și bănci improvizate. Deși condițiile materiale nu erau corespunzătoare, totuși rezultatele elevilor erau bune, școala de aici considerându-se drept „model”, fapt pentru care, în 1872, i s-a atribuit gradul I. Frecventarea era obligatorie, conform legislației școlare, învățătorii erau obligați să întocmească (pentru a fi înaintate primăriei) avize de amendare pentru elevii care absentau. Până în 1963 școala era de șapte ani, iar ulterior – de opt ani. Ciohoreni au școală din 1870, tot din aceeași perioadă e și școala din Soci, iar

cea din Verșeni datează din 1893. La pregătirea pentru viață a tinerilor, de-a lungul celor aproape 140 de ani, au contribuit mai mulți dascăli – educatoare, învățători, profesori, directori de școală, inclusiv unii autori ai prezentei monografii.

Pentru toți locuitorii comunei Miroslăvești folclorul a constituit dominanta vieții lor spirituale, stabilindu-se puncte de contact în această direcție cu ținuturile învecinate ale Sucevei și Neamțului. Construcția caselor, de obicei, era însoțită de un ceremonial, locul de construcție se alegea cu multă atenție și se sfințea, când se ajungea să se pună acoperișul, se legau flori de busuioc și prosoape. Pardoseala era din pământ uscat lipit cu lut, pereții – văruiți în alb. Meșterii erau în mare parte locali. Ocupația de bază a locuitorilor a fost dintotdeauna agricultura, adică cultivarea plantelor și creșterea animalelor în gospodărie. Gospodarii mai înstăriți aveau câte o pereche-două de boi, folosiți la diverse lucrări de transportare. Studiul ne mai prezintă date despre alimentația locuitorilor, practica medicinei populare, arta cusutului și țesutului, portul costumului tradițional (de femei și de bărbați), creațiile artistice populare, folclorul obiceiurilor familiale (nunta, înmormântarea), obiceiurile calendaristice, jocurile cu măști, teatrul popular, credințele și superstițiile transmise din vechime ș.a. Perioada postbelică a fost remarcată prin apariția căminelor culturale și a bibliotecilor. În sate se organizau hore, la care cântau fanfare formate din instrumentiști locali. În 1950 la Miroslăvești ia ființă corul din cadre didactice și tinerii din sat (în 1967 a ocupat locul I pe raionul Pașcani, iar în 1969 – locul IV pe județul Iași). La Verșeni, în 1968, formația de trișcari a ocupat locul I la un festival organizat la Bicaz. La Soci și Ciohoreni era popular fluierul. Au existat și alte formații artistice: de dansuri populare, de teatru etc. Biblioteca, înființată încă în anul 1934, a fost la început o lădiță de cărți a

lui Gheorghe Ursachi din Verșeni, vărul lui Mihail Sadoveanu și fiul unchiului preferat al prozatorului, „moș Vasile”. În prezent biblioteca are aproximativ 12 mii de volume, inclusiv o colecție „basarabeană”, completată periodic de același mărinimos român Vasile Șoimaru, când are ocazia de a-și vizita locurile străbunilor săi. În 1955 la Miroslăvești a fost înființată Asociația sportivă „Avântul”. Felurile de sport practicate în secțiile ei sînt: atletismul, trînta (luptele greco-romane), schiul, ciclismul, tenisul de masă, șahul, boxul, voleiul și, desigur, fotbalul (în multe rînduri, echipa preferată a microbiștilor a fost gratificată).

Primăria, poliția, dispensarele umane și veterinar sînt obiectul de cercetare al capitolului următor (V) – *Din activitatea altor instituții comunale*. Primăria comunei a fost înființată în 1864, atunci când domnitorul Alexandru Ioan Cuza a promulgat *Legea comunală*. A fost un singur an de întrerupere – 1929 – deoarece satele au fost repartizate în comunele Stolniceni-Prăjescu și Muncelul de Sus. După decembrie 1989 primarii se aleg pe cale democratică. Actualul primar în funcție este Ionuț Gospodar (dintr-un neam care a dat comunei patru primari!).

Capitolul VI *Fiii satului* este dedicat descendenților din aceste locuri care printr-o corectă educație și studii au reușit să se afirme la nivel național sau chiar internațional. Dintre aceștia îi menționăm doar pe: Cleopatra Andrieș (1939) – doctor în științe medicale, a înființat primul cabinet de psihiatrie din cadrul Policlinicii Municipale Roman; Costel Avram (1969) – deputat în Parlamentul României; Petre Bogdan (1871-1944) – primul universitar, implicit, primul doctor în științe, specialitatea chimia și chimia fizică, rector al Universității din Iași; Traian M. Dascălu (1950) – militar, funcții de conducere în Statul-Major General; Petre Gâștescu (1931) – doctor docent, cercetător la Institutul de Geografie din cadrul Academiei Române; Vasile Gh. Iancu

(1941) – ziarist și scriitor; Constantin Luca (1946) – licențiat în chimie, decan și profesor la Universitatea Tehnică „Gh. Asachi” din Iași; Ionel Lupu (1934) – doctor în geobotanică, autorul a zeci de proiecte de spații verzi; Rodica Mureșan (1951) – inginer la „Textila” din Buzău, conferențiar universitar doctor la Universitatea Tehnică „Gh. Asachi” din Iași; Constantin Niță (1955) – doctor în economie, deputat în Parlamentul României și secretar al Camerei Deputaților; Ilie Gh. Niță (1933) – doctor în economie, profesor la Universitatea Tehnică „Gh. Asachi” din Iași; Constantin Plai (1949) – absolvent al Academiei Militare, colonel în funcția de șef de Stat-Major; Gheorghe Plai (1955) – comisar-șef, șeful Inspectoratului de Poliție Iași, Șeful IP Botoșani, șeful IGP București; Mihail Sadoveanu (1880-1961) – scriitor clasic român, fiul avocatului Alexandru Sadoveanu și al Profirei Ursachi, care era fiica lui Gheorghe și a Anghelinei Ursachi din Verșeni; Tiberiu Simion (1955) – general de brigadă, comandant al unor unități aparținând SRI din județele Iași, Timiș, Bacău; Toma Gh. Vasile (1951) – economist, director comercial la SC „Hidroconstrucția” SA din București; ș.a. Urmează o listă de „frunțași locali”, care din careva motive nu au fost apreciați cum se cuvine de contemporani, dar totuși și ei au un merit anumit la dezvoltarea în continuare a comunei.

Un fiu de seamă al respectivului loc se socotește a fi Mihail Sadoveanu (1880-1961), autorul romanelor *Neamul Șoimăreștilor*, *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*, *Baltagul*, *Nunta domniței Ruxandra*, *Creanga de aur*, *Frații Jderi*, precum și al povestirilor *Domnul Trandafir*, *Hanu Ancuței* ș.a. Capitolul VII este consacrat integral „Ceahlăului literaturii românești”. Verșenii, baștina mamei lui, au avut o influență covârșitoare asupra scrierii operei sale inconfundabile. Vorbind despre peisajul verșenean, ieșit de sub pana scriitorului, G. Călinescu îl califică pe autor ca pe „unul dintre cei mai grandioși contemplatori ai frumuseților

universului din literatura de pretutindeni”. Legăturile puternice ale prozatorului cu spațiul și spiritualitatea acestui microunivers rural au făcut ca localnicii să-l considere drept un fiu de excepție al Verșenilor. Se știe că Mihail – copilul – a purtat numele mamei, implicit al bunicilor – Ursachi –, pînă la vîrsta de 12 ani. Prima călătorie la Verșeni o făcuse pentru a primi Sfînta Taină a Botezului în biserica din Mitești. Peste un timp „a sondat pentru prima oară realitățile” de prin împrejurime la petrecerile de iarnă cu „plugarii și semănătorii simbolici și cu animale fantastice”, s-a bucurat de revelația sărbătorilor de Paști, iar vara a băut cidrul preparat din fructele unui pom rotat din mijlocul ogrăzii bunicilor. Astfel, scriitorul zicea că se simțea „într-o domnie” a sa și că moștenea „toate drepturile acelor pămînteni de la apa Moldovei”. Primele expediții de vînătoare și de pescuit au fost tot la Verșeni. După moartea mamei, bunicii îi devin nepotului „mai scumpi ca orice”. Revista noastră a inserat pe paginile sale un amplu studiu de înv. Gheorghe Pârlea, intitulat *Mihail Sadoveanu – „fiul țărăncii” din Verșenii Morosloveștilor*, în care veți găsi multe amănunte despre peregrinările clasicului nostru în Valea Moldovei (a se vedea *BiblioPolis*, nr. 3 și 4 din 2010).

Capitolul de încheiere (VIII) ne vorbește despre aflarea mirosloveștenilor pe meridianele globului, despre raportul lor cu lumea de peste hotarele țării. Revolta anticomunistă din decembrie 1989 a dat la o parte „cortina de fier” și ei au pornit – conform unor motivații obiective, dar și subiective – să colinde pe mapamond ducînd faima locurilor natale la sute și mii de kilometri depărtare. Unii se întorc la baștină, dar alții întemeiază acolo, în străinătate, familii și trimit rudelor prin poșta electronică doar imagini ale lor și ale odraslelor sale...

Monografia comunei Miroslovești constituie un omagiu adus generațiilor care și-au trăit viața pe frumoasa Vale a Mol-

dovei. E o lucrare amplă și complexă prin structura sa, care poate fi considerată una dintre cele mai reușite în domeniu. Sperăm că această lucrare să satisfacă orice persoană ce se interesează de acest subiect, deoarece este rezultatul unor cercetări științifice îndelungate și anevoioase. Baza documentară a lucrării este una impresionantă: arhive, memorii, lucrări și studii consacrate istoriei naționale, reviste, ziare din diverse domenii, precum și informații orale foarte prețioase. Pentru contribuția deosebită la promovarea și conservarea valorilor rurale autorii sus-menționați merită tot respectul consătenilor și nu numai. Fiecare etapă istorică a conferit localității o fațetă nouă. Astăzi orice miroslăveștean este mîndru să trăiește într-un spațiu binecuvîntat de Mîntuitorul nostru. Fotografii și imagini inserate vorbesc de la sine despre oamenii locului care au fost martorii oculari la toate evenimentele zbuciumate ale ținutului lor natal. Pentru a scoate în evidență încă o dată importanța și valoarea acestei monografii, recomand să fie găsită și lecturată de toți

cei în care bate o inimă de român. Pentru a ne aduce aminte de unde am plecat avem nevoie anume de așa lucrări, în care materialele sînt aranjate logic, iar descrierea este făcută cu exactitate. Volumul – cu aspectele istoric, demografic, etnografic, economic, spiritual – *Monografia comunei Miroslăvești* marchează identitatea acestor locuri. Ea dovedește pentru urmași că străbunii lor și-au iubit meleagul natal, că au avut grijă să păstreze și să îmbogățească limba maternă, că au menținut și ne-au transmis intacte creațiile populare, fapt pentru care merită o închinăciune pînă la pămînt. Versurile lui Lucian Blaga din poezia *Sufletul satului* „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat, / aici orice gînd e mai încet / și inima-ți zvîcnește mai rar, / ca și cum nu ți-ar mai bate în piept, / ci adînc în pămînt undeva” sînt scrise parcă anume în acest scop: de a vizita aceste scîlpiri de mărgăritare din spațiul carpato-danubian-nistean, de a le admira și a le ține în suflet pentru toată viața.

Cristian ZIDARU

DOUĂ CĂRȚI DEDICATE CHIȘINĂULUI

Chișinăul în literatură

Biblioteca Municipiului Chișinău a publicat, anul trecut, în frumoase condiții grafice *Chișinăul în literatură**, o antologie prefațată de primarul capitalei moldovene, Dorin Chirtoacă, semnatarul textului *Chișinău – oraș cântat, elogiât, iubit, apreciat de chișinăuieni*, în care scrie între altele: „*Antologia Chișinăul în literatură vine în susținerea unei aspirații. Este rodul muncii cercetătorilor de la Biblioteca noastră Municipală «B.P. Hasdeu» în anul aniversar al Chișinăului – 575 de ani, este contribuția lor la zestrea cultural-artistică a Chișinăului.*” În continuare, Genoveva Scobioală, cea care a alcătuit și a coordonat lucrarea, scrie în

Notă asupra ediției că a adunat texte scrise de 130 de autori (85 de limbă română) pe întinderea a 575 de pagini, vârsta orașului, criteriile fiind, în primul rând, cel valoric și apoi reprezentativitatea pentru epoca în care au fost scrise. Editarea antologiei viza pentru G. Scobioală prezentarea unui „...solid suport informațional despre istoria și cultura municipiului Chișinău și va fi un document de reală utilitate pentru bibliotecari, profesori, studenți, elevi, pentru alte categorii de cititori interesați, determinându-i să reflecteze asupra imperativului de cunoaștere a ceea ce istoricește ne aparține, de cultivare a sentimentelor de dragoste și stimă față de locurile natale, de valorile perene ale poporului nostru.” Pentru conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, directorul general al Bibliotecii „B.P. Hasdeu”, volumul ca pro-

* *Chișinăul în literatură* : antologie. Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”. Ch.: Grafema Libris SRL, 2011. 575 p.

iect al instituției pe care o conduce își argumentează apariția prin rolul pe care așezământul municipal de tezurizare a cărților îl joacă în comunitatea cititorilor. În același timp, dr. Lidia Kulikovski împlinește, după propria-i mărturisire, „...un angajament moral, civic, un obiectiv-dorință de a edita o antologie despre Chișinăul în literatura artistică gășind un loc pentru fiecare scriitor chișinăuian și străin care au cântat în versurile, prozele lor orașul.” Pentru aceeași, cartea este

„...o ancoră în local, în natal; care printr-un tonometru măsoară dragostea chișinăuienilor față de Chișinău, ritmul vieții municipiului natal”. Redactorul de carte și directorul publicației naționale *BiblioPolis*, scriitorul Vlad Pohilă, privește apariția cărții din perspectiva prezenței Chișinăului în conștiința scriitorilor de dincoace de Prut și îi amintește pe Hasdeu, Iorga, Goga, Minulescu, Galaction, Nichifor Crainic sau mai aproape, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, care au trăit sau numai au trecut prin capitala Moldovei și au iubit-o din tot sufletul. Nu se poate uita concertul lui George Enescu la Chișinău, în cinstea Marii Unirii din 1918.

În secțiunea de poezie a cărții semnează Nicolae Dabija (*Iarnă naționalistă*), Ion Hadârcă (*Sonet blindat Noului Chișinău*), Emilian Galaicu-Păun (*Ch-ău*), Leonida Lari (*Amurg la Chișinău*), Dumitru Matcovschi (*Chișinău*), Adrian Păunescu (*Sosire în zori*), Ștefan Sofronovici (*Chișinăule, drag Chișinău*) și alții. Nume cu răsunet semnează texte în proză despre orașul la care ne referim: Ana Bantoș (*O imagine a Chișinăului literar*), Geo Bogza (*Misterele Chișinăului*), Ion Druță (*Ultima lună de toamnă*), Gala Galaction (*În vacanță*), Virgil Gheorghiu (*Arde Chișinăul*), Octavian Goga (*Mustul care fierbe*), Nicolae Iorga (*Chișinăul*), Gheorghe Malarciuc

(*M-am pornit la Chișinău*), Olga Nacco (*Din viața lui A.S. Pușkin la Chișinău*), Constantin Negruzzi (*Scrisoarea VII*), Alexandru Robot (*Portretul unei periferii*). Volumul include versuri ale unor cântece de mare popularitate în Republica Moldova; amintim: Liviu Deleanu (*Te salut, Chișinău*), Steliana Grama (*Citadelă dragoste*), Anatol Gugel (*Orașul celor îndrăgostiți*), Viorica Nagacevschi (*Hora de la Chișinău*), Gheorghe Vodă (*Chișinău-Chișinău*) și alții.

Cartea se încheie cu versuri despre Chișinău scrise de ruși, ucraineni, bulgari, găgăuzi, cetățeni ai Republicii Moldova, care-și iubesc în limba lor capitala, rotunjind un univers sentimental, în același timp patriotic, reconfortant.

Chișinăul din amintire

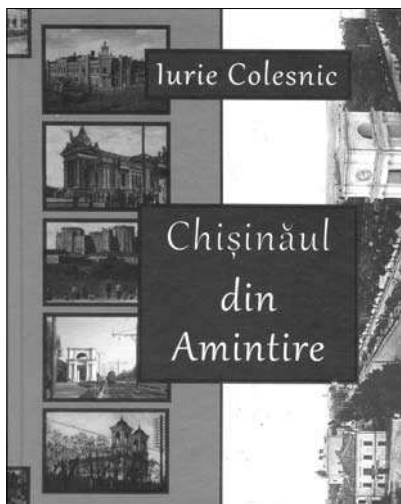
Cartea lui Iurie Colesnic *Chișinăul din amintire*** , editată de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, apărută în 2011 la Editura „Grafema Libris”, este prefațată de dr. Lidia Kulikovski, care notează: „Pe parcursul aproape a șase sute de secole, Chișinăul a avut momente de glorie (în sens de dezvoltare urbanistică, culturală), a cunoscut perioade în care viața urbei putea fi numită armonioasă. Este o carte pentru cei care nu acceptă decizii care ciopârțesc și urătesc Chișinăul. Această carte este pentru cei care-i doresc un viitor frumos Chișinăului. Chișinăul privește sigur în viitor.” Mai mult decât un crez în destinul capitalei, o dorință intimă, ființială a dnei dr. Lidia Kulikovski.

Iurie Colesnic este absolvent al Institutului Politehnic „Serghei Lazo” din Chișinău, scriitor cu mai multevolume și premii

** COLESNIC, Iurie. *Chișinăul din amintire*. Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”. Ch.: Grafema Libris SRL, 2011. 516 p.

ale Uniunii Scriitorilor din Moldova și, firește, membru al breslei profesioniștilor scrisului. Și nu numai atât, Colesnic a scris mai multe scenarii de film care-l califică între profesioniștii domeniului. Mottoul cărții este scurta poezie *Lección de veșnicie – Chișinăului* care spune referitor la episoadele demolatoare din istoria capitalei: „Buldozerul / Nu poate doborî casa. / El se mișcă înainte și înapoi / Ca un fier de călcat – / Netezește locul. Casa chiar și demolată / Stă vertical, / Întocmai așa cum o vede / Amintirea noastră.”

Chișinăul – numele ar veni de la *chișlă*, vechi cuvânt românesc însemnând *izvor* – este atestat documentar la 17 iulie 1436, dar urmele viețuirii umane merg cu milenii în urmă. Vremea lui Ștefan cel Mare evidențiază la 1466 existența orașului, iar pe timpul lui Dimitrie Cantemir era surclasat de Lăpușna și Tighina. Ridicarea de către Rusia la rangul de capitală ar fi beneficiat de contribuția mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, născut în Bistrița. Fără a cantona în istoria mai puțin cunoscută a Chișinăului, Iurie Colesnic se ocupă cu rară acribie de oamenii care au avut contribuții remarcabile la coagularea și desfășurarea vieții publice, în strânsă relație cu istoricul clădirilor care au adăpostit sau în care își

au sediul instituții care au făcut istoria culturală a Moldovei fie aflată sub stăpânire muscală, fie găsindu-se în granițele Vechii Dacii.

Cunoscând până la amănunt biografiile personalităților, istoria Chișinăului și istoric imobilelor cu rol public, Iurie Colesnic dă dovadă de bogată inventivitate în țeserea celor trei elemente într-un tot unitar care compune o lucrare seducătoare prin frumusețea cu care povestește viu fapte și existențe ale trecutului, așezate în amintire. Clădiri de frumusețe rară – bulevardul Regele Carol II, Liceul „Principesa Natalia Dadiani”, Casa „Casso”, Banca Basarabiei, Banca Țărănească, Tribunalul Basarabiei, Liceul de fete nr. 1, Arcul de Triumf, Casa Krupenski și admirabile biserici pot fi văzute în fotografia alb-negru incluse în volum. Personalitățile iubitoare ale capitalei provenind din toate domeniile vieții publice și profesionale, formează o salbă din care numind pe cineva neîndreptățim pe alții, de aceea se cuvine să-l amintim încă o dată pe Iurie Colesnic care a scos totul, strălucitor, din amintirea trecutului sub ochii noștri. Este o veritabilă declarație de iubire pentru Chișinău și oamenii săi.

Victor ȘTIR
(După „Mesagerul de Bistrița-Năsăud”,
7 și 9 mai 2012)

УНИКАЛЬНАЯ, ИНТРИГУЮЩАЯ КНИГА

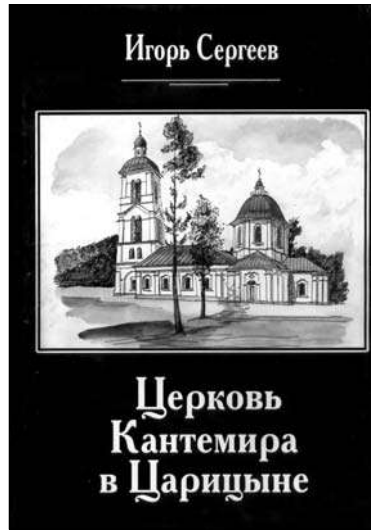
Должен признаться, что эта книга попала мне в руки совершенно случайно и неожиданно. Привёз её из Москвы мой приятель Илие Греку от нашего известного писателя, от академика Иона Друцэ. Вернувшись из отпуска, я нашёл её на

своём рабочем столе и сразу стал её перелистывать. Было очень интересно, поскольку несколькими месяцами раньше я опубликовал рецензию (см.: *Akademios*, 2010, nr. 4, p. 178-179) на библиографию *Neamul Cantemireștilor* (coord. acad.

A. Eșanu, alcăt. A. Eșanu, I. Cereteu, V. Eșanu, M. Poștarencu, D. Poștarencu; Chișinău, 2010). И вот, это новое знакомство с близкой по содержанию книгой* было приятным и, почему-то, мне сразу захотелось поделиться с вами, дорогие читатели, о прочитанном.

Для начала несколько слов об авторе Игоре Сергееве. Он, как мы узнаём из вводного слова книги, – офицер «в форме подполковника» первоначально увлёкся местностями где, «получив квартиру в 1974 году на Шипиловском проезде вблизи Царицына, по воскресным дням стал гулять в Царицынском парке» (с. 5). Однако, довольно быстро, узнав о том, «что церковь в Царицыне была построена Дмитрием Кантемиром в 1722 году... и заинтересовавшись личностями Кантемира и его сына Антиоха, стал после работы ходить по букинистическим магазинам и скупать книги в которых что-либо содержалось по истории этого семейства» (с. 5). Всё это было только началом, первой пробой этого заразного «наркотика». Спустя десять лет, после демобилизации в конце 1985 года, он полностью переключился на сбор информации: книги, статьи, рецензии и особенно архивных документов, связанных с жизнью и деятельностью Кантемировского рода, став, таким образом, владельцем довольно большого количества книг и архивных документов об этой известной семье и села Чёрная Грязь, которое принадлежало в те годы Сергею Кантемиру, а в последствии, перешло во владения императрицы Екатерины II, переиме-

* СЕРГЕЕВ, Игорь. *Церковь Кантемира в Царицыне*. Moscova: Ed. Golos-Press, 2011. 232 p., il.

нованное в Царицыно. Известно также что он, изучая эти документы, в 1993 году издал книгу под названием *Царицыно*, переиздав её в 1995 и в 2008 годах, а затем последовали: *Царицыно*. Суханово (М., 1998), и *Царицыно*. Подмоскowie (М., 2006). Вот и всё что библиографам Молдовы известно об авторе консультируемой книги.

После своего короткого вводного слова *От автора*, Игорь Сергеев, в разделе *Кантемировский след на картах Центральной России* (с. 11-13) знакомит нас с историей появления многочисленных селений: Дмитриевка (6 сёл), Сергеевка (19 сёл), Матвеевка (9 сёл), Марьино (6 сёл) и т.д., названных именами самого Д. Кантемира и его детей: Сергея, Матвея и Марии Кантемир. Следует отметить, что автор посчитал важным охарактеризовать каждое название села с указанием их конкретного адреса: область, район и т.д. В этом же русле вписываются и следующие разделы книги: *Из истории села Сабурова* (с. 14-17), *Булатниково* (с. 18-20) и др.

Далее, в отдельном разделе, автор перечисляет господарей Молдавии, годы их правления и родословную князей Кантемиров, уделив особое внимание отцу Дмитрия Кантемира, Константину Кантемиру, который «был человеком неграмотным. Он едва умел расписываться, не прочитав написанного. Но зато он мог разговаривать на нескольких языках» (с. 23).

Важно также отметить, что каждый раздел книги, каждый параграф, каждая идея аргументируется примерами (цитатами) из многочисленных разноязычных публикаций и архивных документов, одним из которых является и

раздел *Прутский поход Петра Великого 1711 года* (с. 27-39), посвящённый, в частности, согласованию между Петром I и Д. Кантемиром «проекта договора о совместной борьбе против Турции, об освобождении Молдавии от османского ига и вхождения Молдавии в состав России на правах автономии» (с. 28). Так вот, именно эти и другие события, которые, значительно позже, нашли своё отражение в *Походном журнале Петра I за 1711 года* (СПб, 1854), автор приводит в своей книге довольно подробно, по месяцам и датам, начиная с 17 июня 1710 по 9 мая 1712 годов (с. 29-39).

Следует подчеркнуть, что обращение И. Сергеева к временам Петра I, точнее к Прутскому походу, непосредственно связано с первыми разделами книги (*Кантемировский след на картах центральной России* и др.), в которых практически говорится о присутствии кантемировского следа, но без прямого ответа на вопрос как появились эти следы. И автор, который накопил довольно привлекательную информацию и настроил себя на отражение в печати российских аспектов кантемирианы, в какой-то момент, оказался в неловкое положение из-за отсутствия документов по другим аспектам жизни и деятельности кантемировского рода, в частности, речь идёт о кишинёвских, бухарестских, ясских и др. изданиях на румынском языке (и не только). Именно таким образом можно объяснить и появление следующих разделов (глав, параграфов) книги: *Румынские рассказы о Петре Великом* А.И. Яцимирского (с. 40-46), *Кантемиры в Москве* (с. 51-55), *Кантемиры в изобразительных материалах* (с. 158-181) С.В. Фомина (и других работ этого же автора без подписи) в которых находим прямолинейные разъяснения на возникающие, при чтении книги, недоумения. С.В. Фомин, к примеру, говорит прямо: «Неудачно закончившийся Прутский поход Петра I заставил мол-

давского господаря Дмитрия Кантемира вместе со своим семейством искать убежища в России. Вслед за ним в изгнание удалились 24 боярина и четыре тысячи молдован» (с. 51). Далее читатель найдёт подробнейшие сведения о том, где и как сложилась жизнь тех, «кто плечом к плечу с русскими войсками в неимоверно трудных условиях сражался против турок в Прутском походе...» (с. 51)

В связи с вышесказанным, позволяем себе ещё раз подчеркнуть скрупулёзность автора. Он, в приведённом примере, да и не только, не избегая цитирования различных авторов и, особенно, архивных документов, довольно часто прибегает, как мы видели чуть выше, к включению в книгу целых работ других авторов. Следующие главы, посвящённые Д. Кантемиру, Антиоху и Марии Кантемир и другим представителям их рода (с. 56-151) могут служить прекрасным примером сказанного. Но, чтобы не оказаться голословным, приведём ещё один документ, который отражает отдельные аспекты из жизни и деятельности некоторых из них – *Дневник Ивана Ильинского, секретаря Дмитрия Кантемира* (с. 61-75) за 1721-1727 годы. Уместно, думаю, вспомнить и об известном уже материале (*Кантемиры в изобразительных материалах* С.В. Фомина (с. 158-186)), на которого обращаю внимание специалистов поскольку, на наш взгляд, это – одно из немногих исследований которое отражает отдельные аспекты кантемировского рода и его окружения изобразительными документами. В этом отношении особое внимание заслуживает раздел *Личность Марии Кантемир* (с. 94-97) в рамках которого размещено 12 листов именно таких документов. Среди них: *Эскизный проект памятника для заповедника Царицына*, портреты Д. Кантемира, Кассандры Кантемир, *Законоспасский монастырь*, портреты Антиоха Кантемир в окружении изображений Феофана

Прокоповича, М.В. Ломоносова, Г.Р. Державина, изображения многих церквей: *Церковь в городе Дмитровске, Церковь в честь Вознесения Христова, Роганский мавзолей молдавских князей* и т.д. Самое привлекательное из всех изображений, однако – это портрет Марии Кантемир, любовницы Петра I. Уместно заметить и то, что многие снимки из данного раздела перекликаются с описанием подобных изображений другого раздела книги – *Изображения родственников Кантемира* (с. 187-209). И вообще, вся книга насыщена богатейшими иконографическими документами, которые значительно обогащают её в информационном плане. Значительны в этом отношении и приложение под названием *Опись кантемировского фонда, хранящегося в ЦГАДА* (с. 152-156) и *Библиографический список* (с. 229-231), которым завершается книга, а также многочисленные «примечания» и разного вида библиографические списки и сноски которыми снабжены почти все разделы настоящего издания.

В заключение следует отметить что настоящий труд, несмотря на некоторые неточности, заслуживает самого серьёзного внимания со стороны всех специалистов связанных с кантемировской тематикой: историков, филологов, философов, искусствоведов и т.д., ибо в нём заложено целое информационное богатство. Говорю об этом поскольку автор упустил настоящий момент: кому адресует свой труд, а он, по существу, далеко не второстепенный. Именно поэтому считаю целесообразным обратить внимание читателя, что эта книга, в совокупности с другими ей подобными, с которыми, видимо, наш автор не успел познакомиться, как например: *Dinastia Cantemireștilor. Secolele XVII-XVIII* (autori Andrei Eșanu, Ion Druță ș.a.; Chișinău, ÎE-P „Știința”, 2008, 604 p.); *Neamul Cantemireștilor. Bibliografie* (AȘM, alcăt.: Andrei Eșanu, Igor Cereteu, Valentina Eșanu ș.a.; Chișinău, Ed. „Pontos”, 2010, 388 p.) и др.,

являются важнейшими информационными источниками, в которых заложены основы многих диссертационных, научных работ настоящего и будущих поколений.

Я, как библиограф, рекомендуя читателям настоящую книгу видимо должен обратить их внимание на то, что работа предстоит нелёгкая. Её нужно читать очень внимательно, не торопясь. Ибо в ней довольно много текста кантемировских времён. И ещё одно недоумение. Читатель этих строк, ознакомившись с консультируемой книгой, вправе будет упрекнуть рецензента в том, что он поверхностно отнёсся к недостаткам. И будет прав. Есть такие грешки. Вот, к примеру, какие встречаются варианты описания документов автора Г. Безвикони (Bezviconi; с. 76) на румынском языке: „Bezvtcoru G. Contnbi.it.ii la istona rela^iilor romano-ruse. – Bucurebti...” (с. 184, № 37). А вот правильное описание: „Bezviconi Gh. Contribuții la istoria relațiilor româno-ruse. – București...” Смотрите также и описание того же автора на следующей странице: 185 (№ 83). Однако книга дорога читателю не теми упущениями которых очень легко можно найти в любом издании, а той информацией, которую он, Игорь Сергеев, представил нам своей работой. Дорогие читатели, настоящий пример приведён лишь для того, чтобы обратить на него ваше внимание и заодно успокоить нашего скрупулёзного автора. Мы убедились, – эти грешки, конечно, не украшают книгу, но, на наш взгляд, они простимы. Поэтому мы позволяем себе поздравить его с этим глубоко информационным изданием и одновременно желаем новых успехов. А вам, уважаемые исследователи, если ваши интересы каким-то образом соприкасаются с *Кантемирианой*, советуем не проходить мимо работ Игоря Сергеева, последнюю из которых – *Церковь Кантемира в Царицыне* – вы можете найти и в Центральной Научной Библиотеке им. А. Лупана Академии Наук Молдовы.

Ион ШПАК
Август-октябрь 2011

O PLEDOARIE TULBURĂTOARE, DECI ȘI EXTREM DE CONVINĂTOARE, PENTRU MARAMUREȘ

La o lecturare mai atentă a acestei cărți, cititorul poate găsi nu numai declarații pline de exaltare, ci și... unele regrete. Mi-au atras și mie atenția, și am decis să le pun în atenția altor persoane interesate de acest subiect: „Da, sunt unul dintre cei care descoperă tîrziu [...] «marmacajul» locului original [...]” [Nicolae Breban, p. 57]; „Atâtea frumuseți mă dor / Că le-am văzut abia cînd e să mor” [Geo Bogza, p. 43]. Nu știu ce vor spune alții citind aceste păreri-de-rău, eu unul însă m-am gîndit

că sînt un om, pur și simplu, fericit: am văzut Maramureșul de cîteva ori, din anii de studenție, cînd am beneficiat de o excursie în „Carpații ucraineni” și pînă mai anul trecut, inclusiv, aflîndu-mă, cu vreo zece ani în urmă, la Baia Mare, timp de o lună și ceva! Poate de aceea pot confirma cu ușurință un adevăr greu contestabil: cu cît vizitezi mai des, mai îndeaproape, plaiurile maramureșene, cu atît mai mult le îndrăgești și cu atît mai tare vrei să le revezi...

Această senzație, această dorință vie, palpitană, de a merge din nou la Baia Mare și poate mai ales în împrejurimi, în localitățile din județ, mi-au răscolit sufletul și în zilele cînd am citit *Maramureșul din cuvinte**, o carte frumoasă ca o biserică

* *Maramureșul din cuvinte*: antologie subiectivă de texte despre Maramureș din colecțiile Bibliotecii

maramureșeană! Iată o realizare pe cîste a colegilor de la BJ „Petre Dulfu” din Baia Mare, pentru care merită toate elogiile, eventual spuse la un păhărel de pălincă, la umbra unui stejar sau a unui fag secular, care se află cam la fiecare pas în județul Maramureș!...

Volumul *Maramureșul din cuvinte* are o arhitectură simplă, adică exact cum trebuie să fie construită o atare antologie, destinată celui mai larg cerc de cititori / utilizatori: *Cuvînt-înainte*, de

Ioana Dragotă; corpul de texte (poezii și fragmente de proză, dispuse de-a valma, în ordinea alfabetică a numelor autorilor); *Nota redactorului* (a dnei Ioana Dragotă) încheie lucrarea, avînd înaintea sa *Indice de persoane*, *Indice de locuri* [nume?... – VI. P.] *geografice* și *Lista imaginilor prelucrate*.

După cum sîntem informați în *Nota redactorului*, în vederea alcătuirii volumului „au fost selectate cuvintele a 245 de autori și fragmente din peste 200 de lucrări”, deși, firește, „lucrările cercetate au fost mult mai numeroase”, fiind „parcurse mii de pagini de cărți și seriale, în căutarea citatelor semnificative, care să prezinte aspecte și

Județene „Petre Dulfu”. Coord.: dr. T. Ardelean; selecția textelor: Ioana Dragotă, Gabriel Stan. Baia Mare: Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, 2011. 394 p., 30 f. il. ISBN 978-973-1748-26-9.

abordări dintre cele mai variate, pentru realizarea unui portret științific și literar armonios și complet al Maramureșului”.

Din totalul de 245 de autori incluși în antologie circa 30 sînt străini: șase francezi, cinci din SUA, trei britanici, cîte unul din Belgia, Canada, Elveția, Germania, Grecia, Iran, Israel, Japonia, Olanda, Polonia, Spania, Ucraina. Pentru acești autori, cu mici excepții, este caracteristică o firească exaltare a tonului impresiilor lăsate, ca și o aproximație a celor mai multe judecăți emise. Facem această mențiune nu cu titlu de reproș, desigur, ci mai curînd pentru a reitera că Maramureșul trebuie văzut, apoi simțit, apoi trăit... și abia după aceea poți spera că îi vei face un portret cît de cît apropiat de cel real. În acest sens, autorii români sînt niște avantajați, niște răsfățați de soartă (inclusiv de destinul istoric), din care motiv vom zăbovi mai mult la scrierile lor. Totuși, nu înainte de a cita măcar un străin – alegerea noastră a căzut pe impresiile despre Maramureș ale spaniolului Eduardo Molas, care se confesează: „Ceea ce m-a cucerit [în Maramureș] este arhitectura tradițională care – credeți-mă că pot documenta ce spun – este singulară și unică în lume. Din păcate ea lipsește cu desăvîrșire în publicațiile de specialitate. Ea ar trebui studiată la facultățile de arhitectură ca un capitol aparte, pentru că se pot învăța multe din felul în care constructorul maramureșean reușește să îmbine lemnele pentru a ridica adevărate monumente. Iar faptul că o făcea fără un plan, un desen sau măcar o schiță, ci doar cum îi dicta inima, adică sufletul și sensibilitatea, este aproape incredibil [...]” [p. 214].

Dintre spusele autorilor români, cea mai veche pare a fi cea a lui Miron Costin, care pe la finele sec. XVII nota: „Și au [ardelenii] o limbă mult mai frumoasă și mai apropiată de cea italiană, mai ales maramureșenii; ei nu sînt supuși nimănui, liberi, nu slujesc pînă astăzi niciunui stăpîn.” Mihai Eminescu este prezent cu un fragment din

poemul *Bogdan-Dragoș* în care, pornind „din lungi cărări de codri, din munți cu vîrfuri-nouri...”, coboară lin și firesc în Țara de Jos, ca să ajungă „pînă la Nistru” și „pînă la Cetatea Albă”, unde „stă neclintit Moldova țesînd la pînza vremii, / Viteji îi erau fiii și purtătorii stemii, / Cei dătători de lege și așezători de datini, / Lumine din lumine, Mușatini din Mușatini [...]”. Nu putem să nu reproducem aici o remarcă semnificativă din *Nota redactorului*: „Un efort deosebit au depus antologatorii pentru identificarea unui fragment din opera eminesciană, dedicat Maramureșului, pentru că, fără Mihai Eminescu, nu am fi putut considera această antologie – fie ea și subiectivă – încheiată” [p. 385]. Anticipînd nișel lucrurile, vom menționa că nu numai grație acestui fragment antologia este una de-a binelea încheiată; oricum, astfel de prețuire a operei și prestigiului Marelui Poet nu poate să nu impresioneze.

Am citat cuvintele a doi mari români din trecut, ca să-mi dau seama, acum, că, în linii mari, autorii incluși în antologia recenzată pot fi divizați în trei mari categorii: a) scriitori, b) oameni de știință și c) oameni de artă. Din prima clasă vom aminti (în ordine strict alfabetică) nume de personalități notorii precum: Ioan Alexandru, Lucian Blaga, Ana Blandiana, Nicolae Breban, Augustin Buzura, Radu Cârnelci, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Alexandru Vlahuță... Demne de reținut sunt și numele unor învățați: Ovid Densusianu, Nicolae Iorga, Simion Mehedinți, Constantin Noica, Dimitrie Onciul, P.P. Panaitescu, Ioan Aurel Pop, Onufrie Vințeler... Ca și cele ale unor muzicieni, cîntăreți și / sau artiști de teatru: Ducu Bertzi, Harry Brauner, Ștefan Hrușcă, Grigore Leșe, Gheorghe Zamfir.

Dacă O. Densusianu, în fragmentul despre Maramureș se ocupă de unele particularități istorice ale graiului de aici, N. Iorga le face maramureșenilor un foarte precis portret etno-psihologic, din care

vom cita: „[...] Sînt curați și mîndri. Legăturile cu Moldova domnească le-au dat o conștiință de noblețe care nu se află aiurea. Pînă astăzi, ei își zic uneori «*boieri dumneavoastră*» și copiii aici nu au altă calificare decît aceea de *cocon, coconaș, cocoană, coconiță*; vechea vorbă *jupîn* nu a degenerat ca în Moldova, unde cu ea se cheamă evreii, ci înseamnă încă *domn* și mulți se fălesc cu «*jupînia*» lor. Priceperea pentru frumusețe se vede în meșteșugul săpării porților de lemn și în caracterul deosebit al crucifixilor: cele tăiate în tablă au la picioarele Mîntuitorului două femei care plîng și am văzut unul foarte frumos, săpat din lemn de un ocnaș, osîndit din decenii acum depărtate” [p. 159]. E de menționat că marele Nicolae Iorga a vizitat Maramureșul și a scris niște studii despre această provincie românească prin anii 1905-1906, adică exact atunci cînd savantul a trecut și prin Basarabia noastră, lăsînd posterității niște scrieri memorabile despre spațiul românesc dintre Prut și Nistru.

Decisesem să trec peste poeziile dedicate Maramureșului – prea multe sînt și prea frumoase, multe! – în această antologie de la Baia Mare! Mi s-a părut însă de neiertat această neglijare a breslei trubadure și pînă l-a urmă mi-am zis să citez măcar cîteva strofe... Măcar ceva de Ioan Alexandru: „Asta-i sfințenia voastră maramureșenilor / Acestea vă sînt comorile / Naștere de prunci trude din greu / Șase zile ponos la coasă sau în adîncul / Pămîntului / A șaptea în genunchi sobor la altar / Sub flăcările Cuvîntului / Țara se strică bolesc vitele-n juguri turmele în scădere / Fără strîngerea pîinii fără zdrobirea inimii de-nviere / Obrazul dă-n lepra nerușinării lacrima seacă / Unde vremile nu-s vămuite de clopote și de toacă” [*Maramureș*, p. 8]. Și încă ceva, de Adrian Păunescu: „Aici, în Maramureș, e cazul să venim / la cuminecătură și la purificare, / să ne pătrundem trupul de duhul care doare, / să ne păstrăm credința într-un altar sublim. // Aici, în Maramureș, e ca-

zul să iubim / pe omul care duce pămîntul în spinare, / și de durere tace, de sărăcie moare, / aici, în Maramureș, ca în Ierusalim [...]” [*Aici, în Maramureș*, p. 248]. Sinceritatea *in extremis* și religiozitatea (și la figurat, dar și la propriu) versurilor de acești doi poeți contemporani, dar atît de diferiți, par și mai răvășitoare dacă amintim că au fost scrise, respectiv, publicate în premieră, în anii 1988-1989, așadar, în plină sălbăticie comunistă, cînd era o impietate să apelezi la alte autorități și simboluri decît cele ce defineau regimul aflat în delirant declin...

Deși sîntem preveniți că „nu este ușor să scrii despre Maramureș cînd îl porți în sîngele tău” [Ioana Dragotă, p. 122], descoperim printre autorii incluși în antologie numeroși maramureșeni, inclusiv colegi de-ai noștri de breaslă – jurnaliști sau scriitori, lucrători ai bibliotecii: Teodor Ardelean, Gheorghe Mihai Bârlea, Augustin Buzura, Gheorghe Pârja, Ioana Dragotă, Ioan Aurel Pop și mulți alții, pe care, chiar dacă nu îi cunoaștem personal, îi putem totuși bănuși ca atare. Astfel, trebuie suspectați a fi maramureșeni – fie prin origine, fie prin alianță – toți autorii cu numele **Pop**: acad. Ioan Aurel Pop, Mihai Pop, Romul Pop, Sânzeana Pop, Anca Pop-Bratu etc. (aici va fi inclusă și dna dr. Anuța Boldureanu, cercetătoare la Muzeul Național de Istorie din Chișinău, născut Pop, la Apșa de Mijloc, în Maramureșul „Mic” sau „Istoric”, sau „din dreapta Tisei”, sau „de peste Tisa”). La fel, lasă impresia de maramureșeni get-beget cei mai mulți autori cu nume ce încep cu litera **B**: Bârlea, Birdaș, Botor, Borlan, Borlean, Bota, Botoș, Bud, Buduca, Burnar, Buzura... Deși prezintă un text în proză, T. Ardelean face poezia cea mai autentică atunci cînd ne spune: „Maramureșul nu este doar Țara bisericilor de lemn și a porților sculptate cu migală. Maramureșul nu mai este decît în parte ținutul în care oamenii poartă frumoase costume populare de sărbători. Maramureșul este un tărîm al esențelor, în care fibra intimă a existen-

ței se relevă plenar ca într-o rezervație de străvechi, în ciuda presiunilor modernității [...]” [p. 15], ca în continuare să ne convingă că Maramureșul este „cel mai central loc al Europei”, fără să-i pese că acest calificativ este revendicat și de ucraineni (cu referire la o poiană de la poalele Carpaților, nu departe de or. Ujhorod), și de slovaci, ba chiar și de cehi!

Am avut plăcuta surpriză de a descoperi în paginile antologiei și fragmente scrise de câțiva autori de la Chișinău: ziaristul Gheorghe Budeanu, dr. Anuța Bolduratu (după cum ne putem da seama și grație remarcii de mai sus, dînsa este basarabeană „prin adopție”, prin căsătorie adică), acad. Mihai Cimpoi. Nici măcar într-o impresie despre Maramureș M. Cimpoi nu-și dezmințe demnitatea de eminescolog, începîndu-și textul astfel: „Toți românii au pogorît din Maramureș”, spunea undeva Eminescu, pecetluind un adevăr cu aer de legendă și totodată de realitate concretă” [p. 88].

...Iar eu, dacă am început această consemnare cu niște regrete, nu îmi rămîne decît să o închei la fel, exprimîndu-mi

regretul că în antologie nu au fost incluse și cîteva bucăți din folclorul maramureșean. La noi, în Basarabia, inclusiv grație promovării de către Ion și Doina Aldea-Teodorovici, sînt cunoscute și apreciate ca niște veritabile imnuri maramureșene piesele *Sărăca inima mé* sau *C-așa-mi vine cîte-odată...*, iar cîntecul *Cîtu-i Maramureșul*, inclus în repertoriu și de marea, irepetabila Maria Tănase, trebuie să fie chiar un imn al maramureșenilor. Poate că la o ediție înnoită, completată a cărții se va ține cont și de această sugestie. Însă cum reeditarea *Maramureșului din cuvinte* e o chestiune de viitor incert, tragem linia aici, spunîndu-le în final autorilor sincere felicitări pentru că au izbutit să facă o înflăcărată declarație polifonică de dragoste „patriei lor mici”, punînd astfel la îndeplină iubitorilor de frumos o tulburătoare pledoarie pentru Maramureș, care este și cea mai convingătoare călăuză pentru a ne îndrepta gîndurile, dar și pașii spre acest miraculos tărîm al românității.

Vlad POHILĂ

DULCE-AMAR DE POEZIE...

M-a convins tânăra poetă **Ana Rapcea** că poezia nu este o variantă ornamentală, aluzivă sau directă, discursului prozei.

Am recitat cu mare atenție noul volum al autoarei intitulat foarte *ca-acasă – Dulceață de coarne**, apărut la Editura „Lumina”, în 2011.

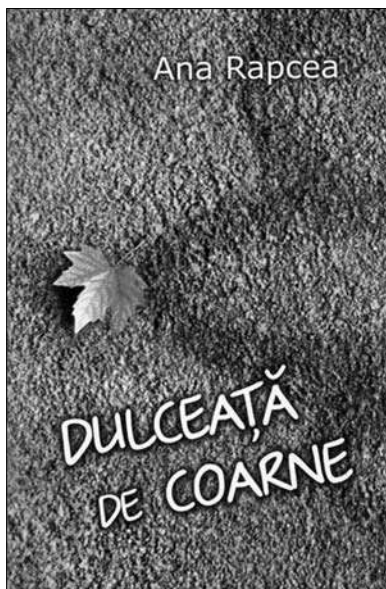
Pentru Ana Rapcea ea, poezia, se dovedește calitate ireductibilă, ca limba fiind zămislită de o sensibilitate particulară, ca substanță conținîndu-și natura într-o *manieră – imanență* ce urmează a se autodezvălui: „Ardeam pe rugul unei nostalgii anonime / și-am cerut să văd

ochii / ce m-au visat cu atîta intensitate. / Mi-au arătat un foc, / o ardere paralelă / izvorâtă totuși din mine și mi-au spus: / *Vom amesteca cenușa a două ruguri / ca să naștem o pasăre nouă, / pentru arderea de tot, / pentru jertfă*” [Phoenix, p. 30]. Cititorul se va regăsi în față un act de invenție, nu de expresie simplă și de aceea cuvîntul încetează, – aluziv, de a mai fi nucleu discursiv, afirmîndu-se ca o cantitate disponibilă interpretărilor. Pornit ca o aventură a cuvîntului, experimentul se dovedește însă aventura cu urmări imprevizibile, a însăși poeziei... De fapt, aceasta și frapează dintru început la lectura volumului *Dulceața de coarne*, iar tonul abrupt al rostirii, franchețea, am spune, incomodă

* RAPCEA, Ana. *Dulceață de coarne*: versuri. Ch.: Ed. Lumina, 2011. 68 p.

pentru ipocriții și filistinii vremii noastre, anunță: „Trecutul care ține de trecut / se-ntoarce uneori și nu mai trece, / și porți în piept ca pe un fel de scut / arsuri rămase din războiul rece: // păstrăm sau dăruim din ce avem / agonisit sau doar abia a strânge... / Dar ți-a rămas să urci, Matusalem, / această scară cu fuscei de sânge, // pe care îngerii se urcă și coboară / și-s încă fără aripi, fără chip, / când Dumnezeu întinde și măsoară / timpul în spațiu, spațiul în timp... / ...iar noi rămânem iar pe dinafară” [Pe dinafară, p. 29].

În această realitate deposedată aproape de toate atributele, nu numai ale idealului ei și ale iluziei, supusă imperativelor abstracte, poeta încearcă, exercită prin cuvânt, ca oficii, o influență modelatoare asupra existenței: „A venit târziul, / a venit și pe umăr mi-a plâns, / căruntețea, ca un ultim popas – / o cabană în munți și un soare-nghețat... // O femeie frumoasă vine și-mi râde în față, / o pasăre vine și-mi cântă în spate, / și pustiul fluieră, / și goar-nele vântului. // Scriu cu degetul pe nisip / prima odă nimicului... // Cădere liberă, somn / și-o panglică neagră / în părul ei parfumat – // a venit târziul și noaptea / și-mi strâng moartea la piept / ca pe-un drag înviat...” [Solitaria, p. 42]. Ana Rapcea face din poezia sa și o disciplină preponderent intelectuală, transferându-i, împreună cu un limbaj aproape suav, o pătrunzătoare dispoziție analitică-disociativă, care ridică nivelul de generalitate a considerațiilor lirice în vecinătatea comentariului estetic. În mod firesc meditațiile, dar și poemele, sonetele, evocările și interogațiile intime

denotă o plăcere rară de a defini, de a găsi formulări memorabile ori... paradoxale, de a aplica versurilor, uneori, o turnură sentențioasă: „O, zâmbet-soare, păr învolburat / de vânturile golfului tentant, / sunt lucruri despre care zâmbind / într-un amurg de vară chinuit, / în rădăcini și-n frunze obosite – / rugină de tristeți agonisite. // N-ai să mai fii cu fața asta niciodată, / înnebunită algă din apus, / cine se zbate,-n ochiul tău ascuns, / balaurul cu limba

despicată? // E totul un mister nesesizat, / cifrat cu păsări, zbor și refulare, / aruncă peste podul lin curbat / regretele iubirilor amare / și, ca să bucuri zeul cariat, / zâmbeste iar, dar strânge dinții tare” [Poem tânăr, p. 46]. Această capacitate de a converti în concept și a analiza astfel... materia sensibilă a poeziei se păstrează, nealterată în tot cuprinsul volumului: „Tu, ce poți citi în palma acestei nopți / ce și-a strâns stelele-n pumn ca pe niște lacrimi! / Bătrânețea triumfă în lupta pe care o pierd... / Adevărul a rămas în pagina peste care s-a prăbușit întunericul... / Sub piatra aceasta, în piatră, mai doarme un ied...” [Poem, p. 31]. Enunțul are aspectul comunicării uzuale și al înregistrării filmice a vieții – nu este însă nicio clipă pusă la îndoială funcția și impresia de semnificant poetic –, nu este deloc un mimesis inocent, ci ascunde o elaborată și *insidioasă* strategie textuală.

Poemele sunt axate pe doi poli. Enumerarea calmă a obiectelor, a lucrurilor *sordide*, schimbul habitual de saluturi al celor doi [vezi: *Numai tu*, p. 40; *O fericire interzisă*, p. 27; *Poem acvatic*, p. 49], sunt metafore prin care, paradoxal, firescul devine

un releveu al lumii pe dos. Iar imaginea conformării poetei la ordinea și existența cea mai plată, maschează un protest înăbușit, o revoltă comprimată, ce dă semne prin *șuieratul* tăios, alarmant, al unui adio: „În sanctuarul meu velin, / ca-ntr-un peisaj pretins terestru, / officiez – mai mult din chin – / reproșuri față de Maestru. // De gulerășul tău scrobite / și de albeața pielii tale / mi s-a tăiat, mi s-a urât, / te rog să pleci, să-mi piei din cale. // Acum nimic nu-mi mai doresc / din ce-am avut, din ce-am trăit... / Firescul vostru nefiresc / mi s-a oprit, îmi stă în gât // și mă sufocă! Nu

mai pot / privi ilustrele epave – / atât a fost, asta e tot! / Adio, Caesar! Ave! Ave!” [*Adio, Caesar!*, p. 39].

Din fericire, Ana Rapcea are deja acumulată o serioasă experiență a scriiturii și evită în majoritatea cazurilor diluarea în prozaic și verbozitate.

Privită pe fundalul unei generații, fenomenul poeziei tinerei noastre autoare, complementar..., își statuează o indiscutabilă tematică și stilistică.

Vitalie RĂILEANU

ACEST DESCÂNTEC, POEZIA...

Așa s-a făcut că toate ușile pe care i le-a deschis Domnul în calea vieții distinsei **Nina Slutu** au avut o singură destinație – Creația, și, indiferent de genul de literatură pe care l-a mânuit cu măiestria penitei ce nu obosește niciodată, dânsa a pledat și și-a ales ca scut expresivitatea și eleganța cuvântului artistic prin prisma *visului prin care s-au perindat atâtea lumi*, eul liric alegându-și ca vector pe acea cu lumini multicolore și chipul distinct al Domnului în faptele și calitățile Omului, modelat după chipul și asemănarea Sa. Într-o lume de vis imaginea perfecțiunii capătă contur în lumina dorului care pentru români e chiar Superioritatea existenței: „*E calea grea și nouă / Și n-am busolă-n față, / Dar visul iar mi-i tată / Și iar îmi dă povață: / «N-ai teamă să te sprijini / Pe-un dor fără sfârșit, / Cât inima te-ndeamnă / Să crezi în infinit...»*” („O, câte lumi”).

Crezul poetic este cuvântul-taină, pe care poeta îl descoperă și îl țese deopotrivă la lumânarea metaforei trecută prin ochiul vigilent, prin fibra optică a Marelui Timp și pe care îl vede ca pe un rost al limpezirilor: „*Ai munți de întrebări, / Și toate își așteaptă rândul / – Să te înalțe sau să te*

arunce, / Și nimeni vreo-ndurare nu-ți aduce, / De nu poți dezlega: Ce taină e cuvântul? („Rostul limpezirilor”).

A plămădit de un gust spiritual rafinat versuri ce izvorăsc când dintr-un aflus de energii cosmice, eul liric sugerându-ne ceva mai demn decât o trecere ușoară în timp, fiecare om având o misiune aparte, pentru că „*nici un om nu știe a muri... / Doar a trăi abia de mai învață câte unul*”, când dintr-un val de trăiri de intensitate lumești, cu o altă imagine a omului, emblemat de o trecere demnă, frumoasă prin toate anotimpurile vieții, cu toată iubirea înveșnicită într-un evantai de doruri pentru tot și toate, dar îndeosebi pentru limba română care e mama cuvântului, rămasă „*un dangăt de baladă răstignită*” pentru care „*un ocean de inimi zbuciumate, / o mare de cuvinte-ncătușate / va erupe-n val – pentru dreptate*”. Eul liric demască ipocrizia, lașitatea pentru inșii care își schimbă epoleții, răspunsul la întrebarea „*Ce-a mai rămas din blânda noastră limbă?*”, fiind unul pentru toți acei care nu-l intuiesc: „*Un paloș nedepriș să ruginească / La poartă de cetate să rămână, / De toți mancurții să ne izbăvească*” („Bunavestire”).

Viața poartă însemnul demnității și, repetat trăită, eul liric la fel ar pleda pentru dăruirea de sine frumuseții și nobleței, cei mai frumoși zei ai microcosmosului omului – sufletul acestuia, ca spațiu și dimensiune favorabilă pentru un asemenea locaș în cazul în care Divinității i se atribuie superioritatea: „*Aș mai fredona și-atunci un cânt de dor, / Aș mai regreta și-atunci că trece timpul / Și că n-am deprins decât ce-i setea pentru zbor, / Și că n-am aflat decât că Viața e OLIMPUL.*”

Așa cum speranța moare ultima, ea nu poate fi strivită simplu de norii ce te pasc mereu într-un deșis pentru *al căror cojoc există ac* – raza de lumină ce străbate –, eul liric distribuind fiecăruia ce-i aparține, dar îndeosebi – cu generozitate – noi trăiri de un parfum primăvărat în sufletul cititorului parcă șoptindu-i: „*Viața e frumoasă!*” Chiar și în poezia tristă eul liric, străbătând energii neguroase, e tentat de spațiul libertății imense al păsării: „*Nu-mi mai este dor de lume, / Nu-mi mai este dor de tine / C-a venit o umbră neagră / Și m-a alungat din mine. / Și mă caut prin vântoaițe, / Și mă*

caut prin balade... / Doar în cântec m-aș întoarce – / Pasăre pe țârmuri calde... („*Meru la început*”). Este *ars poetica* Ninei Slutu, distinct de dominată de frumos, a cărei vers se contopește cu susurul apei de izvor, cu șopotul frunzei mișcate de vânt, cu strigătul tăcerii unui fricel de iarbă ce se ridică mândru în urma unei tălpi de picior ce a uitat *intenționat* să-și scoată pantoful pentru a-i mângâia respirația prin care se aude cea a întregului univers, cu atât mai mult cu cât, considerat *veșnicie*, răspunde tuturor așteptărilor noastre, rămânând un model de verticalitate. Poezia nu are vârstă, iar poeta Nina Slutu-Soroceanu, mereu aflată în apogeul creației, ne vindecă sufletele de închistare cu splendorile trăirilor interioare, mai păstrând cu lacrima ce curge o taină încă nedescoperită pentru fiecare din noi, în timp ce văzul este alintat de o geană umedă, mereu pusă să ne purifice în numele frumosului cu un descântec inedit: „*Ochii mei plângeau la stele, / Gura mea ruga la cântec / Și din lacrimile mele / Versul izvora descântec.*”

Lidia GROSU

CERUL DE CUVINTE AL LUI VICTOR LADANIUC

„...*Nu vreau decât să-ți mai pot vorbi despre un suflet pătruns de neliniști. de vânturi răzlețe, ce-mi tulbură gândul și-mi spulberă ultimele cuvinte de dor.*”

Victor Ladaniuc, acest copil în vârstă, care surprinde scurgerea clipelor spre veșnicie, este o fire sensibilă și simte chiar trecerea clipei prin sine, lăsându-i lumini necunoscute pe retină...

Iar trecerea luminii, în strălucirea unei clipe, îl fac să vadă miracolul luxuriant al izbucnirii de mugur și floare în primăvară și să constate cu surprindere că „*înaintea mea / a trecut pe aici Dumnezeu*” și *inundat de uimire el strigă șoptit. „Azi au înflorit ci-reșii, / caișii și vișinii. / Azi a înflorit raza de*

soare / și cântecul mierlei a înflorit. / Azi urcă o floare / în mine...” Iar „*dinspre lanuri, dinspre câmpuri / vine Dumnezeu desculț!*”

Când îl trezesc *exploziile albe*, Victor Ladaniuc simte *atâta iubire* încât sufletul lui plutește *pe-al păpădiei fir*, contopindu-se cu cerul, cu stânjeneii, cu acest *surplus de albastru...*

„*Tremurătoare se trezesc diminețile în reci rourări virginale, în soprane sonorități, abia percepute, concentrate în adâncul simțirii.*”

Un dans liturgic, curcubeic se zbate-n schimbarea aceasta la față și se risipește-n revărsări de lumină.”

În inima cuvintelor sale până și vântul ia culoare, iar în zorii zilei, când se adună bacia / să-și dea lucefieri timizi în strungă, domnul poet ne anunță: „Am o căldură. / De dragoste-un fir. / Cu el în suflet / boabe de doruri înșir.” Și aceste boabe de doruri, de neliniști, de visuri sidefii Victor Ladaniuc le-a încheat frumos într-o carte de poeme **Înspre tine caut***, apărută recent la Editura „Draghiștea” din Chișinău. În cele șapte compartimente își dezvelește sufletul său atât de sensibil și dialoghează atât de sincer cu cititorul său, încât, ajuns la ultima filă, el, cititorul, exclamă cu adevărat: „Aceste poeme sunt scrise în limba sufletului.”

Poemele sale le-a scris, fără îndoială, cu pana înmuiată în căldura ușor foșnitoare a suavelor culori, care împrejmuesc *clipa albastră*, căsuța-i tihnită, unde regină e ea, poezia, când în clipe de dulce singurătate cuvintele sale își pornesc plutirea spre suava lor îmbrățișare cu aripile. „Numai de cerul ochilor tăi, / iubită, / nu pot să mă dezbrac”, îi mărturisește adesea el acestei regine.

Pentru poemele sale caută cuvinte alese, le șlefuește cu mihală, ca un giuvaiergiu, apoi le așterne pe hârtia imaculată: „Cuvintele mele vor lumină, de aceea le întorc mereu cu fața spre soare.

*Cuvintele mele se vor limpezi,
de aceea le întorc mereu spre izvor
și spre floare.*

*Cuvintele mele se vor fierbinți,
de aceea le țin mereu
lângă flacăra inimii.”*

În glia sufletului el a semănat cuvinte pline de lumină, de floare, de dor, de speranțe subtile...

Victor Ladaniuc știe că poemele se scriu cu toate izvoarele de-acasă, la lumina stelor-candelabre... El este o fire euforică. Iată ce ne destăinuiește însuși autorul: „Pulberi divine mă impresionează, / o euforie mă ține din nou...” La Victor Ladaniuc până și blestemul e plin de bunătate: „...să te asurzească / explozii de păstăi / și să te orbească / deschiderea florilor / pe văi...”

Acest vechi zodiac caută printre aștri, printre lucefieri reci, printre cometele în zbor... Caută semne de bine pentru această lume zbuciumată și încearcă să traseze pentru ea *geometria fericirii*.

Victor Ladaniuc și-a adunat din ani un larg arhipelag și de aici obsesiv urmărește misterul de naștere a Luminii... *E liniștea solemnă a coacerii*... El și-a decretat *starea de toamnă*, dar o toamnă plină de rod, de năucitoare culori, de zbuciumări sufletești, când își dorește năvalnic o acupunctură de iarbă, iar sufletul său, lebdând, poate lăstări, în orice răzor de vioare.

Sincere felicitări, prietene, și rămâi mereu în preacurata plinătate a dăinuirii.

Eugenia MANEA-CERNEI

* LADANIUC, Victor. *Înspre tine caut* : poezii. Ch.: Fundația Draghiștea, 2012. 344 p.

TOATE CURIOSITĂȚILE LUMII ÎNTR-O SINGURĂ CARTE

În calitatea sa de centru informativ, educativ și recreativ, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, datorită atît fondurilor sale, cît și „factorului uman”, de colaboratori, joacă un rol important în viața chișinăuienilor. Acesta este un fapt bine cunoscut. Ea se impune – iată de acum 135 de ani – prin prestarea în mod satisfăcător a tuturor serviciilor clasice, dar și prin implementarea unui șir de inovații în deservirea utilizatorilor. Preocupările zilnice ale bibliotecii sînt văzute de cetățeni și de intelectua-

litatea locului drept valoroase și pozitive, deoarece BM este deschisă oricînd pentru public. De cum pășești pragul ei pătrunzi în lumea fantastică a cărților ca să sorbi înțelepciunea veacurilor, iar aici Măria Sa Cartea este acel fir al Ariadnei care te conduce prin toate labirinturile vieții. Nu în zadar proverbul „Ai carte, ai parte” înseamnă, în linii mari, că o persoană bine educată, instruită este avantajată în viață față de alta care a neglijat lecturile. Același mesaj ne transmit și versurile lui Vasile Romaniuc: „Cît citești, atîta crești, cît citești, atîta ești.”

Lumea din jur devine tot mai tehnologizată, internetul în era cunoașterii și informării întrece toate imaginațiile omului. Dar, menționăm cu satisfacție, cartea – chiar și în aceste condiții vitrege pentru existența ei – nu cedează pozițiile ca sursă de documentare. De aceea, astăzi BM nu este doar un loc de păstrare și lecturare a

cărților, ci și de propagare, de diseminare și chiar de susținere a tipăririi acestora. Ea și-a însușit această particularitate – ce o deosebește de celelalte instituții culturale de același profil – de ani buni. Nu voi enumera cărțile „tutelate”, scoase la lumina tiparului sub auspiciile BM, căci ar fi o listă destul de impunătoare, dar mă voi opri la prezentarea uneia dintre ele care dovedește încă o dată cît de importantă este această funcție – deloc neglijabilă! – a Templului culturii din ur-

bea noastră. E vorba de volumul **Știați că? Caleidoscop enciclopedic*** – concepție, selecție și realizare de **Eugenia Manea-Cernei** și **Alexandru Horațiu Frișcu**.

Acest volum cuprinde între copertile sale un șir lung de informații cu adevărat prețioase, pe care nu prea ai de unde le afla din altă parte, culese pe parcursul anilor – în urma lecturilor parcurse – și prezentate într-o ipostază nouă. Astfel, materialul selectat este structurat în 12 capitole: *Cosmologie și fizică, Istorie a Terrei și geografie, Istorie a civilizațiilor, Biologie generală, Antropologie, Biochimie și biomedicină, Istorie a literaturii, Arte, Filozofie, Mitologie, Religie, Invenții, curiozități*. În ajutorul cititorilor a fost alcătuit aparatul auxiliar al cărții ce are

* *Știați că? Caleidoscop enciclopedic*. Concepție, sel. și realizare: Eugenia Manea-Cernei, Alexandru Horațiu Frișcu. Ch.: Pontos, 2009. 532 p.

trei compartimente: *Bibliografie selectivă*, *Indice de nume* și *Indice tematic*.

Această lucrare, ce are imprimată pe copertă chipul sculptural al *Gînditorului de la Hamangia*, aduce plusvaloare BM prin faptul că este implicat sistemul ei de cercetare. Conf. univ. dr. Lidia Kulikovski în prefața intitulată *Premise de a ne cunoaște pe noi înșine* menționează: „Biblioteca Municipală «B.P. Hasdeu», responsabilă pentru organizarea și calitatea lecturii în municipiul Chișinău, nu este doar o deținătoare de valori culturale și intelectuale, ci și o instituție de cercetare științifică ce urmărește să satisfacă necesitățile, aspirațiile și curiozitățile fiecărui utilizator, oferindu-i publicații actuale, utile, informații precise, oportune și eficiente. Această activitate notează multiple aspecte și se materializează prin numeroase apariții editoriale, de bibliografii la studii monografice și documentare și la publicații de caracter enciclopedic. BM, considerîndu-se a fi drept un «element strategic» în configurarea unei societăți a cunoașterii, susține apariția unui volum pentru curioși, volum ce cuprinde un număr important de materiale cognitive din cele mai variate și posibile domenii ale spiritului uman.” Personal, ca un pasionat de tot ce e curios și tainic, sînt animat, electrizat de lecturile ce îmi furnizează cunoștințe noi, pe care nu le-am cunoscut mai înainte. Tocmai prin multitudinea domeniilor de cunoaștere (istorie, societate, religie, mitologie, literatură, artă, geografie, biologie, cosmologie, filozofie, medicină, inventică ș.a.) și prin noutatea informației volumul menționat m-a cucerit.

Cu certitudine, pentru elaborarea acestei lucrări autorii au folosit mai multe surse documentare precum enciclopedia, dicționare, tratate, manuale, reviste, ziare, almanahuri etc. Aceasta o confirmă ei înșiși în cuvîntul introductiv: „Ceea ce vă propunem aici este, în fond, tot o bibliotecă, doar că una comprimată într-o singură

carte. Profesorul Theofil Simenschy avea obișnuința de a le spune studenților: «Nu citiți niciodată cărți bune: căci, chiar dacă ați avea trei existențe, tot nu ați avea timp să le citiți pe toate cele foarte bune.» Inițial, nu ne-am pus drept scop alcătuirea unei cărți. Pur și simplu, am avut șansa (!) de a citi cărți «foarte bune» și a reține astfel momentele cele impresionante. Aceste spicuiuri ni s-au părut, la un moment dat, interesante, fapt ce ne-a condus la ideea de a le propune public într-o culegere. Am fi foarte bucuroși dacă și cititorul nostru ar împărtăși impresiile și considerațiile noastre. Cu atît mai mult cu cît aceste nestemate culese din tezaurul civilizației umane milenare pot fi de folos oricui, indiferent de vîrstă, profesiune, cultură, profesiune, orientare politică... Marile personalități, care au dat consistență culturii și progresului, au explorat neantul întunecat al coexistenței materiei și a spiritului uman, pentru a face lumină în interiorul nostru.”

Pentru autori, care alcătuiesc un frumos cuplu familial, putem spune că acest volum constituie punctul cel mai înalt la care au aspirat în creația lor comună. Eugenia Manea-Cernei, originară din Căinarii Vechi, jud. Soroca, absolventă a Universității de Stat din Tiraspol, și-a susținut teza de doctor în științe biologice la Institutul de Botanică „V.L. Komarov” din Sankt Petersburg. A activat ca profesoară în jud. Cahul, apoi ca cercetătoare la Grădina Botanică a AȘM. A adus o deosebită contribuție la ameliorarea plantelor decorative, în special a stînjeneilor. Semnează cărțile: *Curcubeu de flori* (1980), *Țveti i fantazia* (în lb. rusă, despre arta aranjamentului floral, 1987), *Clepsidra cu flori* (eseuri, 2001), *Cad ploile-amintiri* (versuri, 2005), *Lîngă rugurile toamnei* (cîntece, 2005), *Valori eterne sau Cîntec de-ntors cocorii* (2006), *Sub poleiuri de lună* (cîntece, versuri, cugetări, 2008), *Întîiul gînd ți se cuvîne Ție, Doamne* (cîntece, 2009). Alexandru Horațiu Frișcu, născut în s. Cotiujeni, jud. Hotin, este licențiat al

Facultății de bibliologie a Universității de Stat din Moldova. De la absolvire pînă în prezent deține funcția de director de bibliotecă – filială a BM „B.P. Hasdeu”. Este membru al Uniunii Jurnaliștilor și al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Semnează cărțile: *Descîntecul Gorgonei* (parodii și epigrame, 1999), *Demitizarea nimicului* (versuri satirice, 2001), *Laboratorul lui Paracelsus* (parodii și epigrame, 2006), *Greaua ieșire din simulacru* (publicistică, 2007), *File negre de istorie roșie* (publicistică, 2009), *Mic dicționar de mari prostii* (2011), „...Numele vechiu și mai dreptu iaste rumân...” (2012).

Volumul *Știați că? Caleidoscop enciclopedic* demonstrează o preocupare constantă a autorilor pentru a acumula noi informații științifice, a le disocia și, apoi, a le pune în circulație. De fapt, este o enciclopedie a informării și se impune ca un instrument al ridicării nivelului cunoștințelor de cultură generală la un grad mai mare. Cînd deschizi cartea și citești despre un fapt sau un lucru necunoscut pînă la acel moment, deîndată o forță nevăzută te face să continui lectura și să găsești o altă curiozitate și mai neverosimilă și tot așa pînă la ultima pagină. Am extras la întîmplare cîteva exemple:

- ...Universul cunoscut este alcătuit din miliarde de galaxii, diametrul său fiind de 50 000 de ori mai mare decît cel al galaxiei noastre (Calea Lactee), el alcătuieste circa 100 000 de trilioane de kilometri și, ca să-l străbată, luminii i-ar trebui circa 10 miliarde de ani;
- ...vidul cosmic constituie „chintesența” Universului. Specialiștii afirmă că vidul cosmic este „sediul” unor nebănuite energii;
- ...picăturile din nori pot rămîne lichide chiar și la temperaturi mult sub 0 grade Celsius – chiar pînă la minus 15 grade Celsius;
- ...ghețurile Antarcticii și ale Groenlandei reprezintă aproximativ 77 la sută

din rezervele de apă dulce ale planetei. Topirea lor ar determina ridicarea nivelului oceanelor cu aproape 70 de metri;

- ...unele bacterii termofile se pot dezvolta și la temperatura de + 93° C;
- ...caracatița comună (*Octopus vulgaris*) este singurul animal marin care-și construiește vizuină;
- ...cămila poate să supraviețuiască unei pierderi de apă ce depășește cu 40 % greutatea corpului său;
- ...la finele lui februarie 2001, Comisia de supraveghere a schimbărilor climatice (afiliată ONU) a prognozat că, la sfîrșitul secolului XXI, temperatura globală medie va fi cu 6 grade Celsius mai mare, planeta riscînd o catastrofă ecologică generalizată;
- ...pe Pămînt, dacă luăm ca moment de referință apariția lui Homo sapiens (acum circa 600 000 de ani, după estimările unor cercetători), pînă acum au existat cam 81 de miliarde, dintre care 75 de miliarde au murit;
- ...în farmacii ajung doar unu la sută din cele 10 000 de medicamente naturale;
- ...primul oraș din Europa, care a avut străzi iluminate electric, a fost Timișoara. Era anul 1884!

Desigur, autorii nu și-au propus să realizeze o enciclopedie exhaustivă în deplinul înțeles al cuvîntului, dar volumul suscită interesul prin varietatea de informații din diverse domenii ale științei și artei universale. Am spina mai mult: e o carte ce îți poate schimba într-un fel sau altul modul în care vezi sau înțelegi lumea înconjurătoare, e o carte ce poate fi transmisă din tată în fiu, adică de la generație la generație, fără a-și pierde rostul.

„Ceea ce face succesul unei cărți, este să o citești din curiozitate. Ceea ce îi face glorie, este să o recitești pentru a-ți hrăni sufletul”, afirma poetul și dramaturgul

francez Alfred de Vigny. Credem că succesul cărții *Știați că?*... este asigurat: ea va fi citită și recită deoarece este o lucrare de referință pentru cei care vor să cunoască istoria omenirii, dar și a universului, în multe detalii, neobservate cu ochiul liber de omul simplu. Mai mult decât atât, ea poate fi completată periodic cu date noi ca să apară peste un timp într-o viziune nouă.

Elaborarea unei lucrări de acest fel nu este un lucru ușor: se cere multă muncă, tenacitate și răbdare. În etapa de cercetare, de colectare a materialului științific autorii au folosit diverse metode de completare, actualizare și analiză a datelor. Desigur, ei au fost responsabili și de respectarea adevărului științific, și de utilizarea unui stil

adaptat la cerințele beneficiarilor potențiali. Ca rezultat noi avem ocazia de a savura roadele acestei activități, vorbind la modul figurat – să ne îndulcim cu mierea adunată de harnicele albinuțe prin procedeul lecturii. Oricine poate lua câte o linguriță din acea miere pentru a-și cultiva inteligența.

Sper că am trezit interesul cititorilor de a căuta și a face cunoștință cu volumul *Știați că? Caleidoscop enciclopedic*. Dacă urmați îndemnul, vă veți convinge a căta oară că o carte într-adevăr poate fi un izvor nesecat de înțelepciune, o călăuză spre cunoștințele atât de necesare pentru formarea unui intelect modern.

Aurel HIOARĂ

QUO VADIS, ROMÂNIA?

Să zici azi că ești patriot nu e destul – trebuie să și faci ceva concret în numele prosperării Patriei tale. Să realizezi ceva care, la prima vedere, nu e mult, dar îndreptățește acest scop mareț. De exemplu, trebuie să-ți faci cinstit îndatoririle de serviciu – în așa fel ca țara ta să urce an de an, treaptă cu treaptă calea spre o civilizație demnă de epoca contemporană. În acest sens, renumitul cărturar și om politic Nicolae Iorga menționa că „un patriot se recunoaște prin faptul că iubește, respectă și caută să adune și să îmbunătățească tărimurile și oamenii, pe când un șovinist urăște tot ce nu-i seamănă și dezbină oamenii”. În viziunea filozofului Vasile Conta, a fi patriot înseamnă „a fi cinstit, a avea conștiința curată și o inteligență vie, a avea un arbitraj filozofic pentru compatrioții tăi; în fine, un criteriu, din care să reiasă principiul că viața ta aparține tuturor și că tu nu ești decât un luptător într-un război care tinde spre fericirea și gloria țării tale”. Iar spusele scriitorului clasic Mihail Sadoveanu completează aceeași idee: „Patriotismul nu înseamnă ură împotriva altor neamuri,

ci datorie către neamul nostru; nu înseamnă pretenția că suntem cel mai vrednic popor din lume, ci îndemnul să devenim un popor vrednic.”

Deci, patriotismul este un exercițiu de dăruire oamenilor, societății – pe parcursul vieții întregi. Dincolo de respectarea tradițiilor, patriotismul în zilele noastre, și aici în Basarabia, și dincolo de Prut, în România, devine un subiect pus în discuție – de oamenii politici, de cultură și știință – tot mai frecvent. Astfel, la editura ieșeană „Junimea”, în 2011, a apărut volumul *Quo vadis, România? (un punct de vedere)**, constituit din articole și documente oficiale la temele abordate în ele, care îi are drept autori pe Ion M. Anghel, Ioan V. Maxim, Ion Diaconu și Aurel Preda – apreciați profesori de drept, foști ambasadori. Autorii abordează chestiuni incitante și controversate din contemporaneitatea României: dubla cetățenie, autonomia pe criterii etnice, de-

* *Quo vadis, România? (un punct de vedere)*. Coord.: Ion M. Anghel. Iași: Junimea, 2011. 188 p. (Col. „Liber amicorum”)

ficiențele juridice ale Tratatului dintre România și Republica Ungară ș.a.

Cei patru autori, sînt de formație juridică, toți au predat în învățămîntul universitar, avînd în palmares cărți publicate în dreptul internațional și al Uniunii Europene, au urmărit în permanență, în diferite perioade din viața lor – direct sau tangențial –, problematica abordată și în volumul de față. În cadrul serviciului diplomatic român au participat la uniuni internaționale în care au fost dezbătute astfel de chestiuni, au elaborat documente în legătură cu această tematică și au prezentat poziția României pe plan global.

România în etapa actuală se află într-o situație dificilă: un număr mare de români au plecat în afara țării să-și caute surse de existență, populația care a rămas în țară e îmbătrînită și sărăcită, mulți copii sînt abandonați de părinți și apucă să meargă pe căi greșite în viață. Ai impresia că România se cufundă într-un hău din care va fi greu să iasă la liman. Cum s-a ajuns la această situație? Cine și unde a greșit cînd s-au luat decizii importante de acțiune? Ce e de făcut în continuare? Iată problemele ce îi frămîntă pe foștii diplomați și profesori. Cartea de față ne ajută să înțelegem întru cîtva cum au decurs lucrurile și ne prezintă un șir de neglijențe în serviciu ale conducătorilor sus-puși care nu au putut apăra și promova interesele României la momentul oportun. Întrucît problemele țin de interesul național, autorii, într-un fel fiind chiar obligați în virtutea funcțiilor deținute, ne propun alte puncte de vedere în soluționarea lor bazîndu-se pe argumente judicioase și luînd în considerație că e pusă în joc soarta Patriei – România.

Urmînd îndemnul din mottoul „Chiar dacă s-a ajuns ca expresia de «patriotism» să dispară din limbajul curent din societatea românească – oamenii zilei ducîndu-l în derizoriu și făcîndu-l desuet, iar uneori, chiar creîndu-ne complexe – noi toți vom fi, la urma urmelor, judecați după acest criteriu și etern criteriu al societății – atașamentul față de neam și țară, deoarece: «Pro rege saepe, pro patria semper!» [Pentru rege adesea, pentru patrie totdeauna!]” (Jean-Baptiste Colbert), autorii au adus în discuție puncte de vedere diferite care nu sînt de neglijat, deoarece „nimeni să nu se creadă în afara timpului, iar pentru situația la care s-a ajuns, ca și pentru ceea ce s-ar putea produce în continuare, există în mod neîndoielnic, vinovați și [...] să nu-și facă iluzii că nu vor răspunde așa cum se cuvine să se facă”.

Primul studiu, intitulat *Implicațiile generate de situațiile de dublă cetățenie în cazul României*, al dlui prof. univ. dr. Ion M. Anghel, pune în dezbatere problema dublei cetățenii – cauzele și dificultățile pe care le generează. Problema dată devine una complicată, atunci cînd intervin anumite scopuri politice ale statelor respective, iar relațiile dintre ele devin tensionate, neprietenești. Acordarea dublei cetățenii, ca și cea a cetățeniei multiple, se face, de cele mai multe ori, cu abateri de la legile diferitor state în acest domeniu. Acestea își creează politica lor proprie în materie de acordare a cetățeniei, luînd în considerație mai mulți factori de ordin intern și extern.

Cetățenii Uniunii Europene se bucură de drepturi și au obligații stabilite prin tratate. Cetățenia UE nu o înlocuiește pe cea națională, ci se adaugă la aceasta. Cetățe-

nia UE este complementară, dar nu întocmai cu cea națională. România, de regulă, aplică privind cetățenia dublă reglementările existente în practica internațională, luând în considerare evoluțiile ce se produc în domeniu. Dar cazurile de dublă cetățenie produc situații spinoase în relațiile dintre statele al căror cetățean este persoana respectivă, fiindcă apar suprapuneri de jurisdicții, obligațiile de loialitate ale cetățeanului față de ambele state coincid, intervine concurența și excluderea reciprocă, iar când avem a face cu un fenomen de masă pot lua naștere conflicte în comunitatea internațională.

Un stat nu poate acorda cetățenie dublă nelimitat și în mod abuziv – există în privința acestora norme consfințite în dreptul internațional (lipsite de exagerări!). Se aduce drept exemplu acțiunile de acordare a cetățeniei la cerere de către Ungaria care a pornit o campanie agresivă de strângere „sub cupola Budapestei” a tuturor ungarilor de pe mapamond. Autorul articolului este îngrijorat de faptul că statele vecine (inclusiv România) tac. Strategia Ungariei este clară: promovarea la nivel internațional a drepturilor pentru minorități, discriminând în felul acesta populația majoritară prin aplicarea presiunilor din interior și exterior. Situația în care „Ungaria poartă răspunderea pentru soarta ungarilor” este foarte delicată și ridică problema suveranității statelor. Nu în zadar Comisia de la Veneția „găsește nefericită formularea, în acest context, a termenului de responsabilitate”. Și o rezoluție a Parlamentului European a respins această obsesie iredentistă ce durează de acum aproape un secol. Specialiștii în materie de drept internațional sînt de părere că Ungaria împiedică România de a-și exercita jurisdicția pe teritoriul său (sub pretextul că îi protejează pe cetățenii români de etnie ungară).

Deci, România se confruntă cu o situație de risc. Sînt multiple posibilități de a o gestiona și a o depăși, dar trebuie să existe

în acest caz multă voință politică. Lucrurile stau cu totul altfel: predomină indiferența – guvernării nu întreprind nimic în acest sens, de parcă nici nu știu că e vorba de consecințe greu de suportat în viitor, mai concret, de ruperea teritoriilor pe care au trăit din vremuri străbune românii băștinași. Odată cu formarea unei autonomii pe criterii etnice, situația poate ieși de sub control. De aceea, dr. în drept Ion M. Anghel avertizează: „Acțiunile la nivelul minorității ungare de a ieși de sub autoritatea statului român, conjugate cu cele iredentiste – afișate în mod nevinovat, dar cinic – ale Ungariei, vor aduce lucrurile în situația în care se va considera că, în interesul păcii și al unității în UE, NATO ș.a., nu există altă cale decît sacrificarea României prin ciuntirea teritoriului său. În zilele noastre, nu este nevoie să se tragă niciun glonț, atunci cînd interesele generale de menținere a păcii au prioritate, iar România, care pare să fi lăsat ca lucrurile să meargă, ce-i drept, încet, dar continuu și fatal spre deteriorare, ar putea fi cea sacrificată. **Quo vadis, România?** [sublinierea autorului – n.n.]”

Concluzionăm și noi că abordarea problemei date trebuie să fie rațională, făcută cu răspundere și clarviziune. Făurind viitorul, să nu uităm de experiența din trecut a înaintașilor noștri care sînt un exemplu concludent de slujire Patriei și Neamului în care a fost vrerea lui Dumnezeu să ne naștem.

Cel de-al doilea studiu, *Dreptul internațional și autonomia teritorială*, semnat de dr. Ioan V. Maxim, are un motto ce ne plasează în miezul problemei: „Nu există recunoscut în dreptul internațional un drept de autonomie teritorială pentru minorități.” În cercetările sale autorul a urmărit conținutul reglementărilor universale și europene privind acordarea autonomiei, consultînd lucrările unor cunoscuți experți în domeniu, precum: Ajsbörn Eide (Norvegia), Fernand de Varennes (Canada), Gior-

gio Malinverni (Elveția), Ferdinando Albanese, Sergio Bartole (ambii – Italia), Hurst Hannum (SUA) ș.a.

În prezent, în România sînt înregistrate 18 minorități etnice, fiecare dintre acestea fiind reprezentată în organul legislativ al țării; fiecare se bucură de toate drepturile și libertățile necesare pentru protejarea identității și culturii lor. Reprezentanții etniilor din România pot fi văzuți la toate nivelurile vieții social-politice și cultural-religioase. Nu există probleme între populația majoritară (români) și cea a minoritarilor (unguri, rromi, germani, ucraineni, lipoveni, turci, tătari, sîrbi etc.). Dificultățile generate de criza globală afectează în egală măsură nivelul de trai al tuturor locuitorilor fără deosebire de naționalitate. Însă, în ultimul timp, minoritatea maghiară (care alcătuiește 6,6 % din populația țării), prin organizația „culturală” ce îi reprezintă – Uniunea Democratică a Maghiarilor din România (UDMR) –, se arată mereu nemulțumită cum este protejată minoritatea maghiară, cerînd înființarea unor autorități paralele (maghiare!) cu cele ale statului – niște consilii naționale cu funcții administrative autonome. Acest proiect nepotrivit se îndepărtează în mod simțitor de la prevederile *Convenției-cadru europene privind protecția minorităților naționale*.

Totodată, aproape toți ungurii, recurgînd la diferite tertipuri, vorbesc permanent despre necesitatea unificării națiunii ungare din bazinul munților Carpați, cu scopul de a obține autonomie culturală sau chiar teritorială în România, precum și în alte state vecine cu Ungaria, în care trăiesc maghiari: Slovacia, Serbia, Ucraina. Aici menționăm faptul că niciuna dintre celelalte minorități conlocuitoare nu revendică astfel de condiții, adică statut special.

Proiectul de autonomie al UDMR, ignorînd Constituția statului român, stipulează că autonomia este rezultatul voinței și deciziei minorității maghiare și acesta nu poate fi schimbat de altcineva. E un caz

de precedentă periculoasă în România. Să nu cunoască liderii maghiari că dreptul internațional contemporan nu prevede existența unui drept general la autonomie și nici a unei obligații pentru state de a o acorda? Puțin probabil...

Principiul de bază al garantării stabilității în țară, după cum menționează dr. Ioan V. Maxim, este „**egalitatea în drepturi și nediscriminarea**” [sublinierea autorului – *n.n.*]. Existența unei minorități etnice într-un stat nu constituie temei suficient pentru a i se acorda statut de autonomie, iar hipernaționalismul și separatismul sînt totdeauna condamnabile. Trebuie să precizăm că în prezent în lume nu există modele viabile / durabile de autonomie. Fiecare stat decide de sine stătător dacă trebuie sau nu să o acorde. Principalul e ca toți cetățenii lui să trăiască în pace și bună înțelegere – fără ca cineva să fie limitat în drepturi (în comparație cu alții).

Organizarea statelor și dreptul internațional este tema studiului ce urmează – a ambasadorului (p.), conf. univ. dr. Ion Diaconu. În motto dumnealui întrebă retoric: „Constituie agitația din jurul reorganizării țării și a ștergerii județelor, ca forme tradiționale de organizare teritorială, un prilej de a formula pretenții, de a șantaja și impune soluții dăunătoare României?”

Prezentînd diferite forme de organizare internă a statelor lumii, autorul specifică faptul că normele de drept în problema dată se stipulează în constituțiile acestora. România este un stat unitar, avînd un sistem unic de organe centrale, unele competențe de guvernare fiind conferite prin lege organelor teritoriale locale. Cînd se purcede la reorganizări teritoriale, trebuie să se ia în considerație normele de drept internațional. Astfel, ideile de a împărți România în opt regiuni și de a acorda autonomie pe criterii etnice nu sînt în concordanță cu legislația internațională în vigoare. Pentru a evita încălcări ale drepturilor omului, e necesar ca orice schimba-

re în plan administrativ să fie precedată de un studiu de influență a acesteia asupra vieții cotidiene a cetățenilor. Concluzia vine de la sine: în mod obligatoriu, organizarea teritorială trebuie să respecte atât normele constituționale ale statului, cât și pe cele ale dreptului internațional.

Unul dintre mottourile studiului *Nici Basarabia și nici Transilvania* al prof. univ. dr. Aurel Preda – studiu care încheie volumul – scoate în relief o axiomă greu de combătut: „Adevărul istoric este mai presus de toate!” Autorul relatează cazuri de indiferență crasă a unor politicieni din istoria recentă a României față de tot ceea ce este interes național. Cu părere de rău, clasa politică („prezumțios intitulată” așa), sacrificând interesele populației, are o singură grijă – „garnisirea propriilor buzunare cu bani”. Iată cum explică autorul: „Justificarea, cel puțin la început, a unor astfel de isprăvi – să le spunem pe față, de nu pur și simplu, acte lipsite de moralitate și de cinism, ci acțiuni care frizează trădarea națională – pe motive pueril scornite (naționalism, comunism, românism, populism etc.), s-a făcut sub orchestrarea atentă (culmea!) a «emanațiilor», o categorie, desigur, de departe, cică mai «cultă», cu multă experiență, dar – haide s-o spunem – și mult «atașament» față de interese obscure, fără legătură cu instinctul și interesul național, pe care le-au ignorat **ab initio** [sublinierea autorului – *n.n.*], din lipsă de motivație.”

Dr. Aurel Preda aduce exemple de slugărnicie față de străinătate – un fenomen cu rădăcini adânci la români – în timp ce

Moscova, Kievul și Budapesta nu au renunțat nici pînă azi să pună mîna pe teritorii românești cîndva incluse în diferite imperii. Edificatoare în acest sens sînt și citatele din cartea *Ferește-mă, Doamne, de prieteni. Războiul clandestin al blocului sovietic cu România* de Larry L. Watts.

A fi patriot înseamnă să îți ajuți prin toate posibilitățile conaționalii. Fiecare român, dacă pretinde la numele de patriot, prin acțiunile sale nu trebuie să renege Patria, Neamul, căci prin aceasta face rău și pentru semenii din preajmă, și pentru sine. A fi patriot înseamnă să lupți pentru demnitatea națională a Țării tale și, în felul acesta, să-i înmulțești valorile ei. Anume acestea sînt deducțiile după lectura volumului scris de cei patru autori (și să spunem direct: de patru mari patrioți!). Fără echivoc, ei și-au făcut meseria cinstit și se prezintă cu conștiința curată în fața concetățenilor. Numai prin discuții, prin analiza diverselor păreri se poate ajunge la un consens. Patriotismul înseamnă o viață trăită cu dăruire. În epoca modernă el nu trebuie să devină sinonim cu naționalismul exagerat. Afecțiunile noastre trebuie să le dovedim nu prin lozinci deșarte, nu prin fanfaronade, ci prin fapte concrete. Deci, să cunoaștem istoria noastră cu bune și cu rele, să făurim prezentul cum ni-l dorim și să privim cu încredere în viitor! Cu alte cuvinte, în ciuda exemplelor nedemne din volumul *Quo vadis, România?*, să iubim tot ce au creat românii bun pe această palmă de pămînt, lăsată lor de Dumnezeu pentru vecie.

Andrei BUTUCENEANU

UN SUPORT DIDACTIC BINEVENIT

Familia Grama este o familie de intelectuali, așa reiese și din tripticul biobibliografic *O familie de intelectuali* (2008), întocmit de regretatul profesor și bibliograf Ion Madan. Autorul a adunat cu migală toate

materialele, dar moartea l-a împiedicat să ducă lucrul la bun sfârșit, au finisat lucrarea bibliotecarele de la câteva biblioteci. Capul dinastiei, Dumitru C. Grama, este dr. hab. în drept, prof. univ., are publicate în

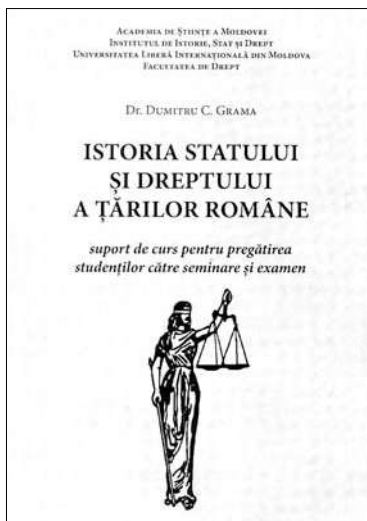
jur de 160 de lucrări științifice; soția Claudia Slutu-Grama – dr. în filologie, scriitoare, istoric literar, bibliolog și bibliograf. Fiica Steliana Grama, plecată mult prea devreme pe alt tărâm, a fost o apreciată poetă, prozatoare, publicistă, critic teatral.

La finele lui 2011, Dumitru C. Grama a pus la dispoziția viitorilor slujitori ai zeiței Themis suportul didactic *Istoria statului și dreptului a Țărilor Române**.

Prima parte a cărții cuprinde temele și întrebările, a căror studiere le va permite viitorilor specialiști însușirea profundă a programei cursului normativ. La fiecare temă de studii este dată o bibliografie selectivă și este propus un test-probă de verificare a cunoștințelor.

Partea a doua a lucrării înglobează acte legislative utilizate în arealul carpato-danubiano-nistean în sec. II-XIX: *Legea celor XII table*; *Sintagma lui Matei Vlastares* din 1335; *Carte românească de învățătură* din 1646 (Pravila lui Vasile Lupu); *Sobornicescul hrisov al lui Alexandru Mavrocordat*; *Adunare cuprinzătoare în scurt din cărțile împărateștilor pravile ale lui Andronache Donici*; *Codul criminal al Moldovei* din 1826 (promulgat de domnitorul Ioniță Sandu Sturza) ș.a.

Prin studierea actelor legislative respective viitorii juriști vor urmări procesul de constituire și evoluție a principalelor instituții de drept, pe baza cărora s-au format

ramurile contemporane ale jurisprudenței naționale: penală, civilă, familială, fiscală, funciară, de procedură etc.

Unele articole din *Legea celor XII table* ne uimesc prin cruzimea lor: „*Cel ce va fi făcut vreo mârțurie falsă să fie aruncat de pe stâncă*”. Un articol din *Sintagma lui Matei Vlastares* rămâne foarte actual și în ziua de astăzi: „*Căsătoria este uniunea bărbatului și a femeii și un destin comun toată viața, o împletire a*

dreptului divin și uman.” Să urmărim cum sună un punct din *Carte românească de învățătură* despre falsificarea banilor: „*Cela ce va cheltui sau va schimba bani răi și-i va lua de la cela ce-i face, știindu-l și cunoscându-l că iaste calpuzan [falsificator de bani – n.n.] să se cearte ca și calpuzanul*.” Sau un paragraf din capitolul *Despre furțișag și tănuirea lucrurilor furate din Codul Criminal a Prințipatului Moldaviei*: „*Furtul de lucruri sfinte din biserici, cum și acel de lucruri domnești și obștești, carele înarmat călcând au furat, va cade subț mai cumplită pedeapsă, decât acel ce fură de la particularnici: bătându-se pe toate ulițele și osândindu-se la groapa ocniș, pe toată viața sa*.”

Actele legislative sunt scrise într-o limbă veche românească, fapt ce îi va ajuta pe studenți să-și îmbogățească vocabularul, să urmărească procesul de evoluție a limbii române.

Studenților li se propun și exemple practice, cum ar fi: „*Un locuitor în Dacia romană cu știință și viclenie a dat foc la o casă din localitatea natală. Ce pedeapsă prevedeau legile care erau în vigoare?*”

Redactor al cărții este soția – dr. Claudia Slutu-Grama, încă o confirmare a faptului că sunt o familie de intelectuali.

Ludmila DOROȘENCO

¹ GRAMA, Dumitru C. *Istoria statului și dreptului a Țărilor Române: suport de curs pentru pregătirea studenților pentru seminar și examen*. Red. Claudia Slutu-Grama; Inst. de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei; Universitatea Liberă Internațională din Moldova. Ch.: Grafema Libris SRL, 2011. 134 p.

POETUL ÎN POSTURĂ DE FAUST XXI

Acad. Mihai CIMPOI

Prezența lui Faust în poemele mai recente ale lui Ion Stoica vine să consfințească o dominantă a întregii sale poezii atât de unitare prin tematică și registru, unitatea fiind accentuată chiar și de survenirea unor note existențiale mai apăsate, a unui reviriment (ne)așteptat care readuce dramaticul în primul rând. Călătorul prin spații cosmice, care descoperă că face un periplu rotund, însoțit de întreaga bogăție și risipă

a luminii pure, a vânturilor care readuc purificarea primordiilor, a limpezimilor de rouă și de ape, a „liniștii dintâi”, a culorilor, parfumurilor, sunetelor, tăcerilor, „privirilor verzi din pământ”, descoperă un tărâm al singurătății universale, un tărâm părăsit nietzschean de zei. Acel călător, marcat și de moda epocii, făcea un elogiu patetic luminii, simbol arhetipal al începuturilor: „Lumina – ca un râu pierdut al firii / Într-un pustiu înveșnicit în sete; / Ori cântec slobod e lumina, / Glasul dintâi al lutului din stele, / E visul meu pur ce învăluie grădina / Sub zidu-nînchipuitelor castele; / Nesaț și suferință și idee, / Culcuș de timp și flacăra străină, / Vieții lacăt mut și albă cheie: / Lumină har, lumină trup, lumină!” (*Lumina*).

Faust apare azi ca om al unei triple tentații – a cunoașterii, a puterii și plăcerii, a unei căutări mărginite de Dumnezeu și Diavol, dar înfruntând pericolele, îndoie-

lile și depășind frontierele spațiului și timpului care împiedică spiritul să se manifeste și râvnind o tinerețe veșnică (G. lui Claude Eterstein, vezi Frederic Laupies, *Dicționar de cultură generală*, Iași, 2008, p. 890-891). Ion Stoica va concepe un Faust al lumii contemporane, în care adevărul e mințit, în care tinerețea „s-a mistuit sub stelele de ieri” și pentru care poetul e dispus să vândă „un suflet dar, ori trei, ori zece”, în speranța

că va găsi „un drac atât de prost”, în care domină o glorie în sens negativ: „Gloria călăului / care ucide bine, / Gloria singurătății depline, / Fără pacea chiliei, / Gloria de-a călca / Sub copita prostiei / Nimbul sfânt al eroilor ...” (*Unu și cu unu*).

Eul liric care se plimbă cu nonșalanță prin spații cutreierate doar de muzica de sferă și prin paradisul terestru are acum o viziune dramatică, relativizată: „– Cine ești? zise umbra; / Sunt umbra ta de sub umbre; / – Umbra umbrei? / – Da, ecoul nu se termină, niciodată, / Noi nu știm decât începutul, / Dar trecerea e fără zăgaz, / Nu există sfârșit; / – Cum poate ceva să nu aibă sfârșit / Dacă a avut început? / Între început și sfârșit / Nu mai este nicio punte? / Atunci ce se sfârșește? / Fiindcă ceva se sfârșește mereu, / Spune-mi ce se sfârșește? / – Altceva, altcineva, o părere, o umbră, / Umbra umbrei” (*Umbra umbrei*).

Faust XXI ne oferă posibilitatea unei perspective exegetice asupra întregii poezii a lui Ion Stoica, de fapt a unei retrospectivă a dominantelor tematice și motivice, care impun poetica sa specifică, „autoportretul fenomenologic” de care este mereu obsedat. Autoportretizarea e făcută în teameiul chipului pur, narcisic al eului său, cu teamă declarată de alteritate, dar, mai cu seamă, din alchimiile faustice, ce topesc într-o unitate substanța diversă, contrariile: „Eu am iubit și fulgerul și balta / Și, apăsat ca de-un pustiul de zări, / M-am și iubit cu luna, alba 'nalta; / Din caier de visări îmi torc un fir / Cu astrologi și cavaleri în zale, / Iar altul se înnoadă fără șir / Sub roțile mașinii infernale; / Și-ncerc sinteza mea în alchimii / De timpuri înfundându-se etern, / Un chip de-nseninări și erezii / Deopotrivă antic și modern” (*Autoportret*).

Ceea ce remarcăm în primul rând în lirica (lirica ce se deosebește prin sensibilitatea fină de poezie) lui Ion Stoica este adevărată *lapsus calami*, o „scânteiere de condei”

supusă doar unui dicton quasisuprerealist, unei elegante și france textualizări. „Textul” este totuna cu „atmosfera”. Eul e volatilizat; e disparent, aerian, translucid și chiar transparent. Contururile lui, ca și ale lucrurilor sunt clare sau devin, într-un registru neo-simbolist, vagi, insesizabile. El populează un univers de semne, de păreri, de umbre, de un „târziu indefinit” („E ora de târziu cu pașii moi, de vată”, găsim în poezia *Târziu*). „O umbră vinovată mă împinge / Să te întorc în semne, înapoi”, îi spune iubitei.

Este indiscutabilă capacitatea de a atmosferiza, de a dematerializa contururile fenomenale ale lucrurilor și a le scufunda într-un aer al părelniciei, al nălucirii fantasmagorice, al „adâncurilor moarte”. Și al „cerului” și cercului „închipuirii”. Proiecția imaginară e surprinzătoare, ca în revelatoarea poezie dedicată lui Serghei Esenin: „Stelele în cer fac clacă / De lumini în care mori; / Și caleașca parcă n-are / Nici cai murgi, nici vizitii, / Gândul șapte e-o chemare / Dinspre noapte și târziu; / Drumul s-a făcut

subțire, / Lângă trupul orei mut / Plânge-n hamuri o iubire / Care nu s-a petrecut; Clipe blânde, mincinoase / Dorm ca iepurii vătui, / Gând uitat cu somn în oase / Se scufundă-n umbra lui; / Gerul s-a desprins de toarte, / Raza s-a făcut inel, / Gând în urmă, cal de moarte, / A-mpietrit cu noaptea-n el, / Vizitiul tot înjură / De irozi și de noroc, / Nu e nimeni în trăsură / Și trăsura stă pe loc" (*Caii*).

Atmosfera lirică o creează și viziunea nutrii elementelor – în universul terestral și cel cosmic –, poetul percepând „rotunde nunți de sere și lumină”, momentele „când ficele luminii se mărită / Cu mirii nesfârșitei dăruiri” și „când soarele se-mbracă mire / Și merge-n raze cerul viu...” și iubirea, în una din frumoasele poezii erotice ale poetului, poartă însemnele unei nuntiri cosmice: „Sunt iar cu tine, vorbe se cunună, / Departe parcă plânge cineva. / Poate e ochiul meu rămas în lună, / Ori poate tu te-ntorci în steaua ta” (*Sunt iar cu tine*).

Ion Stoica scrie versuri erotice în dulcele stil clasic, recurgând la o tonalitate de cantilenă și de madrigal, de preamărire, însuflire a însuși sentimentului, numai că ne dă de înțeles că îl trăiește în adâncurile ființei, cuprinsă în sfera Erosului, aflat în comunicare secretă cu Mors. Între El și Ea apare și un hiat, generat de conștiința imposibilității idealității împlinirii în dragoste: „Prin lutul vremii așteptarea sapă, / Din muguri noi speranțe se desfac. / Tu ești lumină, aer bun și apă, / Eu sunt doar o-nserare peste-un lac; / Când melcul zilei casa, 'naltă-și scoate, / Târând-o prin pustiul nopții plin, / Pe tine te dezleagă rost din toate, / Pe mine întâmplările mă țin; / Pământul tău e piatră care-nvie, / Din pătîmirea sângelui străbun, / Tu vii spre pragul meu de-o veșnicie, / Eu doar în vântul clipei mă adun; / De-o fi copacul vieților să-l scuturi, / De-o fi prin timp în alt cuprins să zbor, / Pe tine te aștept dinspre-nceputuri, / Pe mine să m-aștepți din viitor” (*Noi doi*).

Atmosferizând, spiritualizând, sensibilizând, îmbinând tonalitatea de pastel pillatian cu cea de cantilenă și elogie, scufundând viziunile în nuntire, ca Dan Botta în *Eulalii* (comparații cu un grad de aproximătate), Ion Stoica punctează „periplul său rotund” cu anumite adagii „faustice”: „O singură plămadă stă la pândă / În toate câte băntuie și sunt”; „Întregul lumii se împarte”; „Toate se micronează, numai picătura vremii crește fără margini”, „...fugi de peste tot, / Din tine nu pleci niciodată”; „Cădere. Și căderea e un zbor”; „Lumina nvață stelele să piară”; „Și nimic nu pare mai ușor / Decât să te dăruie golului de sub tine”; „Eu am venit în haosul fresc / Cu regula-ntâmplării la ureche”; „Cine să secere / Grăul din soare? / Cum ar fi fără trecere? / Cum ar fi fără moarte?”; „Numai fragmente, / În zadar încerc să le-adun / Întregul se refuză; / Dar există întreg?”; „Că steaua cea mai înaltă / E dragostea de rară”; „Ideea de poartă este mult mai primejdioasă / decât ideea de zid, mult mai plină de ambiguitate; / Dar zidul e mult mai aproape de moarte”.

Poetul Ion Stoica este știut și ca distins bibliolog care a repertorizat contribuțiile referitoare la modernism și la clasicism în contextul literaturii române, a scris despre biblioteca lui Titu Maiorescu și a valorizat documente inedite privind biografia și opera lui Panait Istrati.

Este autorul volumelor: *Casa de vânt* (1981), *Porțile clipei* (1982); *Pași peste ierburi* (1984); *Gates of the moment* (Londra, 1984); *Dincolo de cercuri* (1986); *Periplu rotund* (1988); *As: Come to London one midsummer's day* (London, 1990); *Vorbind cu tine* (1995); *A doua viață* (1996); *Nevoie de semne* (antologie, 1997); *Maree pe Lună* (2000), *În drum spre castel* (2002); *Umbra umbrei* (2005); *Faust XXI* (2007).

Periplu rotund (Cluj-Napoca, Ed. „Dacia XXI”, 2011) prezintă o selecție din aceste volume făcute de autor.

SCUMP, CU ADEVĂRAT, A FOST ȘI ESTE NUMAI COPILUL (despre o istorie a literaturii pentru copii și adolescenți)

Iulian FILIP

O carte de consistență unei rodii, fruct ticsit cu semințe explozive, provocatoare, ambalate în gust de fruct, dar deschizătoare de porți mirabile, pe care numai semințele sănătoase le conțin. Captivantă ai-doma unui jurnal de călătorie această *O istorie a literaturii pentru copii și adolescenți* de Iuliu Rațiu. O carte densă de nume de scriitori, personaje, denumiri de cărți, de țări, de evenimente, de istorii, de întâmplări, de citate, de gândurile *altora*, de texte. O carte structurată arhitectonic foarte atractiv, încurajând cititorul foarte diferit să treacă treptele afirmării acestei literaturi specifice, dar și facilitând înțelegerea lumii copilului și, mai ales, a adolescentului, ca să realizăm funcția și importanța unei literaturi *de o seamă* cu aceste lumi *neașezate*, nedevenite încă.

De câteva luni am mai mult timp pentru lectură. Am revenit la posibilitatea de a nu ieși câteva zile din casă, să mă culc mai târziu, lăsându-mă pradă unei ori altei cărți.

Am încheiat anul 2006 cu o carte deosebită, care a apărut la Editura „Prut Internațional” exact când trebuie – *O istorie a literaturii pentru copii și adolescenți*. Autorul e fondator și redactor-șef al câtorva reviste pentru copii, autor a peste 30 de cărți

– romane, culegeri de povestiri, piese de teatru, versuri, eseuri. „La sfârșitul, totuși, fără... sfârșit al acestei *ISTORII*, care nu este numai așa cum a fost, ci și așa cum a fost percepută de mine (ajutat și de gândurile altora), – un document revelator: I.B. Singer, laureatul Premiului Nobel pentru literatură pe anul 1978, aflat la Stockholm pentru a-și primi însemnele distincției, a spus: „Există 500 de motive pentru care am început să scriu pentru

copii, dar, ca să economisesc timpul, voi înșira doar zece din ele. Nr. 1. Copiii citesc mai cu seamă cărți, nu reviste. Nr. 2. Ei nu dau doi bani pe critică. Nr. 3. Copiii nu citesc pentru a-și găsi identitatea. Nr. 4. Ei nu citesc pentru a se elibera de complexe. Nr. 5. Ei nu fac caz de psihologie. Nr. 6. Ei detestă sociologia. Nr. 7. Ei nu încearcă să înțeleagă pe Kafka sau *Finnegans Wake*. Nr. 8. Ei cred încă în bine, în familie, în zâne și vrăjitoare, în logică, în claritate, în punctuație și alte asemenea vechituri. Nr. 9. Lor le plac povestirile interesante, nu comentariile, îndreptările și notele de subsol. Nr. 10. Când o carte este plecticoasă, ei cască fără să se jeneze.”

Traduceam, după ce am revenit din Suedia, o cârtică a Academiei Suedeze a literaturii pentru copii – *De ce ne trebuie cărțile pentru copii: 17 motive care le justi-*

fică existența. Să citez doar ultimul motiv: „Cărțile pentru copii îmbogățesc patrimoniul cultural al țării și contribuie la dezvoltarea economiei țării. Ele creează mai multe locuri de muncă: pentru autori, pictori, traducători, editori, graficieni, designeri, tipografi, critici, vânzatori, bibliotecari... Cărțile pentru copii sunt un important articol de export, care aduce bani și creează imaginea pozitivă a țării în străinătate.”

Pe fundalul dinamic al perindării de epoci, nume de împărați și de scriitori, de personaje și de citate-citate-citate, autorul prinde răscrucile potrivite pentru a ataca lipsa de rațiune, ambalată în demagogii economice, într-un domeniu de maximă importanță: „Ai carte, ai parte!”, spune o veche zicală românească. Dar cartea pentru copii este azi prea costisitoare, iar partea și-o... împarte editorul cu tipograful și Statul care a scumpit, în neștire, prețul hârtiei, al cernelii, impozitul etc. Deși, scump, cu adevărat, a fost și este numai copilul. Dar ce folos! Chiar și în acești ani de început ai mileniului al treilea nu-i ușor să citești o carte pentru copii. Acești copii violențați de părinți, de cărți, precum și de unele dintre filmele de la TV... Unde e antidotul? Școala e lașă, familia dă din colț în colț, teatrele sunt la capătul resurselor... Educația morală încă nu a izbutit de dărâmat tabuurile și de pus belciuge în nas, pe care specialiștii le numesc... cercei. Și astfel, copiii sunt speriați și bravează prin teribilism, argou, cinism. Totuși, ei rămân copii și, desigur, ar trebui în această haotică derută să intervină cartea, filmul și, de la „catedra” scenei, TEATRUL. Mai ales cel destinat anume copiilor.” Ziceam de importanța domeniului, pentru care lipsa rațiunii de stat se răzbună catastrofal, fiindcă – zice autorul că se afirmă în toate tratatele de psihologie – „copilăria... este perioada dezvoltării fizice și psihice a omului.” Dacă nu se întâmplă aceste înțelegeri și, în consecință, investiții suficiente în câte trebuiesc creș-

terii copilului teafăr, nu mai *dregi treaba* la facultate, la minister, în parlament.

Luliu Rațiu e supărat rău și în partea criticii literare pentru situarea literaturii pentru copii la *periferie*. Neînțelegerile din chiar luntrea scriitoricească dau apă la moara *statală* să macine în continuare neînțelegeri în partea segmentului prioritar social, unde se întâmplă – cu ori fără Stat – devenirea omului. E bine ca această devenire să nu fie prea dramatică, în pofdă ori chiar eroică... Să ne oprim la două alte citate ale lui Luliu Rațiu, extrase din afirmațiile a doi critici literari din altă categorie. „Literatura pentru copii e, oricum am lua-o, o probă de foc pentru toți scriitorii lumii”. E o aserțiune a criticului Constantin Cubleșan în postfața volumului *Literatura pentru copii* din colecția de antologii *Literatura din Basarabia în secolul XX*, proiect realizat în 2004 la editurile „Știința” și „ARC”. Iar referitor la scriitorii basarabeni pentru copii îl citează pe Mihai Cimpoi, care afirmă că „literatura pentru copii este *blazonul de noblețe* al culturii române din Basarabia. Este punctul ei de forță, este, poate, *domeniul cel mai bogat în valori estetice*. Scriitorii basarabeni au dat, indiscutabil, literaturii române și universale pagini revelatoare despre copilărie”. Ilustrație a acestui *blazon* e trimiterea de către autor la „un bilanț bibliografic realizat în anul 2004, de metodiști și redactori ai Bibliotecii Naționale pentru Copii «Ion Creangă» din Chișinău, intitulat *Scriitorii Moldovei în lectura copiilor și adolescenților* (aflat la a doua ediție, revăzută și completată), care cuprinde peste 100 de nume de autori, fiecare dintre aceștia beneficiind de unele date biografice, de o bibliografie completă, de extrase din cele mai autorizate păreri critice, precum și de o listă detaliată cu monografiile și studiile de cărți, recenziile din ziare și reviste – «un vis împlinit», cum numește cineva, pe bună dreptate, această întreprindere literară și culturală unică, exemplu demn de

urmat și de meditație pentru cei care minimalizează sau desconsideră valoarea, unii chiar și existența acestei literaturi." În *Micul dicționar bibliografic de literatură română contemporană pentru copii și adolescenți anexat Istoriei...* circa 50 de scriitori basarabeni sunt prezentați între ceilalți scriitori români cu prinosul lor bibliografic...

Ce reprezintă această *Istorie...*? Autorul formulează, chiar în deschiderea cărții, altfel întrebarea. Și răspunde exhaustiv: „Oare este nevoie de o asemenea *ISTORIE*? Da: acum, mai mult ca oricând! De aceea, deși nu am pretenția să fiu nici istoric literar și nici critic de profesie, m-am încumetat să alcătuiesc această... «istorie crestomatică», – succintă culegere de texte alese și comentate, din și mai ales despre literatura pentru copii și adolescenți, folosite cu prilejul cursului pe care l-am ținut la Universitatea *Pro-Humanitas* din București, și care dorim să se constituie ca un necesar și util instrument de lucru pentru învățători, profesori, bibliotecari, dar și pentru părinții ce vor să participe, în cunoștință de cauză, la efortul constant și obligatoriu pe care trebuie să-l facă, pentru a putea îndruma, cu competență, lectura celor mai tineri cititori. Originală doar prin intenție și efort (recunoaștem fără falsă modestie), lucrarea de față, singura, din nefericire, abordând o asemenea vastă tematică, atât la noi în țară, dar, s-ar părea, și în lume, reprezintă o scurtă «sinteză analitică» a unora dintre cele mai interesante și esențiale momente, consemnate (mai cu seamă întâmplător), în istorii literare, enciclopedii, dicționare, cursuri universitare etc., care au încercat să prezinte, cât de cât, fenomenul amplu, complex și uluitor al unei literaturi ce, sub... modesta rochie-simbol a Cenușăresei, ascunde o adevărată comoară de înțelepciune, atât de necesară și utilă educării, dar și înnobilitării sufletelor copiilor și ale adolescenților de pretutindeni și din toate timpurile.”

La foarte delicata parte ce le revine părinților, *care vor să participe, în cunoștință de cauză, la efortul constant și obligatoriu...*, e mereu de amintit și Statului-părinte că are aceeași obligație să acționeze în cunoștință de cauză pe acest segment, unde, mă rog, miturile, basmele, Homer, Andersen, Creangă, Twain, Stivenson, Defoe, Gr. Vieru, S. Vangheli cu opera lor nu au vacanță nici recreație, dar rațiunea de stat e cea care întârzie să-și pună umărul exact la locul Statului sub crucea noastră comună. Vorbesc de omenire și de viitor, care pe acest segment *copilăresc* pornesc etern să devină – de altă, înaltă calitate e de dorit.

De la lumea basmelor, atât de diferita lume basmică, unde Iuliu Rațiu și-l ia călăuză vrednică pe Lazăr Șăineanu, cel mai de seamă discipol al lui B.P. Hasdeu (aprecierea lui Ovidiu Bârlea), accentuând diversitatea tipologică a poveștilor, până la *Micul dicționar bibliografic de la sfârșitul Istoriei...*, cititorul trece prin *timpii care „sunt legați, în primul rând, de inocența, mereu speculata inocență a copilului etern, iar în al doilea rând, de inocența mereu necesară în actul de creație”. Ajutat de trei distinși nevăzători – Homer, miopul Mircea Eliade și marele bibliotecar orb Jorge Luis Borges –, autorul istoriei repune mereu cartea **la locul cărții**, „cartea fiind dascălul care nu doarme niciodată când îl întrebăm” (șoapta lui Erasmus), trecând printre celebrii autori și cărțile lor lucrătoare în timp (era un timp al bibliotecii din Alexandria și e alt timp al Bibliotecii „Ion Creangă”) și în spațiu. Timpul pictogramelor (prima jumătate a mileniului IV, înainte de Hristos), timpul scrierilor cuneiforme dăltuite în piatră, timpul marelui Hammurabi (1792-1730 î. Hr.), care „adunase și poeme mitologice, printre care și *Enuma elish* – mitul creației, care amintește de *Cartea facerii* din Biblie”, dar avea, fără îndoială, și epopeea despre frumosul și viteazul Ghilgames, timpul *papurei* cu*

memorie, papyrusul egiptean, între care cel destinat *Iliadei* lui Homer și istoricului grec Tucidide avea 100 metri lungime, timpul apariției hârtiei în China e un timp curgător, pe care Iuliu Rațiu ni-l umple cu aventura afirmării cărții pentru copii, implicând și spațiile mai favorabile, neamurile și țările cu contribuție notorie la edificarea fenomenului literatură pentru copii și adolescenți: miturile Eladei și ale Romei, cavalerii Mesei Rotunde, *Divina Comedie*, contribuția franceză (Charles Perrault, Jules Verne, Alexandre Dumas, Victor Hugo, Jules Renard, Antoine de Saint-Exupéry), engleză (Daniel Defoe, Jonathan Swift, Walter Scott, Charles Dickens, Robert Luis Stevenson, Oscar Wilde, Joseph Rudyard Kipling, Herbert George Wells, Lewis Carroll), americană (James Fenimore Cooper, Harriet Beecher-Stowe, Mark Twain, Herman Melville, Jack London), germană (Frații Grimm, Wilhelm Hauff, Karl May)...

Am zis de consistența provocatoare a acestei cărți, unde alături de Selma Lagerlöf, autoarea suedeză a *Minunatei călătorii a lui Nils Holgersson prin Suedia* se cerea remarcată și Astrid Lindgren, autoarea *Pippitei Cioraplungi*... La Stockholm s-a edificat un complex miraculos pentru copii *Unibachen*. Autorii concepției acestui spațiu, au cerut permisiunea scriitoarei suedeze ca *Unibachenul* să se constituie pe baza operei lui Astrid Lindgren. Autoarea a acceptat, dar cu o condiție: în concepția acestui complex să fie implicați, să se vadă și contribuția celorlalți scriitori pentru copii din Suedia. Am avut fericirea să fiu în acest spațiu, patronat de spiritul liber al celebrei Pippi Cioraplungi. Acolo m-am întărit în convingerea conceptuală a *Ogrăzii Creangă* din concepția *Satului TREI IEZI*. (Ghinioniști cei trei iezi ai lui Creangă, puși la lucru de Vangheli, apoi și de Filip, care constată trei *treimi* implicate în ducerea la capăt a basmului – trei iezi, trei scriitori, trei președinți, la care am apelat să ducem la bună realizare o năzuință de po-

veste...). Walt Disney a realizat în viziunea sa un parc pentru copii. Nu știu ce rațiuni avea celebrul Salvador Dali, dar descopăr în *Istoria*... lui Iuliu Rațiu un amănunt pe care nu-l cunoșteam: „Acum câțiva ani (fapt aproape necunoscut), Salvador Dali și-a exprimat intenția de a crea în România, pentru copii, o sculptură cibernetică, lungă, nici mai mult, nici mai puțin, decât de... 36 kilometri. Potrivit corespondentului Agenției *United Press International*, care a asistat la conferință, Dali a afirmat că sculptura sa monumentală, pe care vrea s-o expună în România, va avea forma unui cal. Citez: „Lucrez la un cal de 36 kilometri... și voi fi ajutat la realizarea sculpturii de o echipă de specialiști în cibernetică...” Lui Dali, în ultimii ani, pretențiile i-au crescut și voia să se joace, cu copiii României, *de-a... Dali!* Motiv stimulator și pentru scriitorii de literatură pentru copii, să se joace și ei frumos cu vorbele! Nu însă cu sufletele și cu destinele gingașilor cititori.

...Recitesc de câte ori ceea ce am scris: nu e mai mult decât mărturisirea unei bucurii în fața unei cărți bune, pe care vă recomand să o puneți la lucru. Aș vrea să revin la paginile cu Biblioteca din Alexandria unde, după Alexandru cel Mare, întemeietorul, se perindă mai mulți regi și împărați cu atitudini foarte diferite față de bibliotecă. Și la paginile cu fostul sclav al lui Pitagoras, Zamolxe, mai am de lucru...

Copii pe ruinurile Curții Domnești

Mișună, ca printre litere de manuscrise
vechi,
întrebări năstrușnice cu ochi și urechi,
copii gălăgioși, de viață plină plini,
iscoditori de *ce e pe ruini?*

E-un cer profund, rotit spre infinit
din clipa lor de ou plesnit, uimit
a viață. A cunoaștere de toate,
neștiutori de *nu se poate*.

S-A STINS DIN VIAȚĂ PRIMADONA OPEREI NAȚIONALE

A trecut în lumea celor drepti Maria Bieșu – Primadona Operei Naționale din Republica Moldova, Artistă a Poporului, laureată a Premiilor de Stat, profesor universitar, academician, Doctor Honoris Causa al câtorva universități, Cavaler al Ordinului Republicii și deținătoarea Ordinului Național „Steaua României”.

Născută la 3 august 1935, în s. Volintiri, județul Cetatea Albă (azi r-nul Ștefan-Vodă), distinsa interpretă și-a dedicat întreagă activitate scenei și muzicii universale. Personalitate de o vastă erudiție și

cultură în domeniul artei lirice a înregistrat performanțe artistice la nivel național și internațional, fiind recunoscută de exegeții în materie ca una dintre cele mai mari cîntărețe de operă a culturii universale. Pe parcursul activității sale, a cîntat aproape în totalitate ariile principale din spectacolele înscrise în repertoriul Teatrului Național de Operă și Balet.

A debutat ca solistă în cadrul formației de muzică populară „Fluieraș” alături de celebra Tamara Ciobanu și Serghei Lunchevici.

Maria Bieșu avea convingerea fermă că locul ei este pe scena Operei, astfel a trecut de la muzica folclorică la operă, angajînduse în 1962 în urma unui concurs la Opera din Chișinău. Succesul ei a fost recunoscut imediat atît de specialiști, spectatori, cît și de teatrul care a început să proiecteze un repertoriu special pentru ea.

Maria Bieșu
(3.VIII.1935 – 16.V.2012)

În 1965, tînăra solistă, împreună cu un grup de soliști de operă, a făcut un stagiul la Teatrul „La Scala” din Milano, Italia. Aici, sub îndrumarea maestrului Enrico Piazza, pregătește rolurile principale de soprană în limba italiană din operele *Tosca*, *Madame Butterfly*, *Aida* și *Trubadurul*. Însuși Antonio Guiringuelli, directorul general al Teatrului „La Scala”, a declarat că această tînără n-are nevoie de niciun fel de lecții – ea are un dar înnăscut.

Recunoștința internațională a obținut-o în cadrul celor mai prestigioase concursuri internaționale, fiind laureată și deținătoare a Premiului III la Concursul Internațional „P.I. Ceaiikovski” din Moscova (1966), a Premiului I și Cupei de Aur pentru cea mai bună interpretare a rolului Madama Butterfly din opera *Madama Butterfly*, la Concursul Internațional de canto „Miura Tamaki”, Tokio, 1967.

Deși a avut multiple invitații de colaborare în străinătate, Marea cîntăreață a ales să rămînă în țară, ridicînd prestigiul Teatrului de Operă și Balet și promovînd imaginea țării în străinătate.

Din 1987, Maria Bieșu a fost președintele Uniunii Muzicienilor din Moldova și vicepreședinte al Uniunii Mondiale a Muzicienilor din Moscova (1992), iar din anul 1990 este președintele Festivalului Internațional de Operă și Balet „Invită Maria Bieșu”, care în acest an va împlini 20 de ani.

Maria Bieșu a fost președintele de onoare al Asociației Femeilor din Republica Moldova, reprezentînd cu demnitate femeile Moldovei în toate colțurile lumii.

Oamenii de cultură sînt profund îndurerăți de această pierdere enormă pentru cultura națională.

Distinsa Primadonă s-a bucurat de dragostea și simpatia a sute de mii de oameni. Îi vom păstra vie memoria și vom valorifica aportul adus la promovarea și dezvoltarea artei scenei lirice din Republica Moldova.

Fie-i țărîna ușoară și Dumnezeu să o odihnească în pace.

A PLECAT LA DOMNUL RECTORUL NOSTRU...

Academicianul Boris Melnic a fost omul model de știință care s-a format în perioada postbelică în mediul universitar, manifestîndu-se plenar în cercetările biologice (fiziologia umană și fiziologia animală), dar și ca un manager iscusit în domeniul educației și științei. Amintim doar de unele repere din vasta sa activitate de muncă organizatorică și științifico-didactică: a fost prorector (1960-1974) și rector (1974-1992) al Universității de Stat din Moldova pe parcurs de 32 de ani.

În această calitate a făcut tot posibilul ca unica pe atunci universitate basarabeană să devină cea mai prestigioasă, principala instituție de învățămînt de la noi: a deschis noi facultăți și specialități; a construit noi săli de studii, laboratoare și cămine, a creat posibilități ca mulți absolvenți să urmeze doctoratul; a promovat cadrele naționale cu capacități reale; a extins șansele profesorilor universitari de a-și publica cercetările în reviste de specialitate, dar și în ediții aparte. Nu este întîmplător faptul că ani și decenii la rînd studenții și absolvenții USM îl numeau pe Boris Melnic, cu afecțiune și recunoștință, „Rectorul nostru”.

O pagină strălucită a înscris savantul în istoria Comisiei de Atestare a RM, fondată

Boris Melnic
(11.II.1928 – 27.IV.2012)

în 1992, conform Decretului Președintelui RM din 25 martie 1992, și pe care a condus-o și dezvoltat-o pe parcurs de un deceniu, punînd temelile sistemului național de atestare. Ulterior această instituție și-a extins atribuțiile, transformîndu-se din 2004, potrivit *Codului cu privire la știință și inovare*, în Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare – formulă în care își exercită atribuțiile și astăzi.

În ultimii ani academicianul Boris Melnic a fost director al Consiliului Consultativ de Expertiză al AȘM, concomitent găsindu-și refugiul sufletesc în laboratorul de homologie din cadrul Societății Științifice „Omul și Universul”, pe care a creat-o în 1999. A publicat peste 400 de lucrări științifice, inclusiv nouă monografii și opt manuale.

Savantul și omul Boris Melnic va rămîne pentru totdeauna în memoria celor care l-au cunoscut, l-au apreciat și i-au susținut ideile lui pentru a face lumea plaiului nostru moldav mai bună, mai cultă, mai prosperă.

Sincere condoleanțe familiei îndurate, rudelor, tuturor celor care astăzi deplîng moartea unui consacrat și valoros om de știință!

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

ERA O PEZENȚĂ UNANIM APRECIATĂ ÎN VIAȚA NOASTRĂ TEATRALĂ

A încetat din viață, la vârsta de 65 de ani, filologul, publicistul și cronicarul de teatru Pavel Proca, lăsînd un gol imens în viața noastră teatrală.

Pavel Proca s-a născut la 1 aprilie 1947, în comuna Ghiliceni, r-nul Telenești. Studiile și le-a făcut la Chișinău, la Facultatea de filologie a Universității de Stat, între anii 1965 și 1970. În anii 1983-1986 și 1987-1990 face stagii de critică teatrală la Laboratorul de critică teatrală și secretariat literar la Moscova.

Și-a început activitatea în calitate de șef al trupei la Teatrul Național „V. Alecsandri” din Bălți (1972-1974). Mai apoi devine secretar literar (1975-1988), director / director artistic și iarăși secretar literar (1989-2008). Are numeroase publicații în reviste și ziare (*Masca, Teatracție, Info-Masca, Literatura și arta, Timpul, Jurnal de Chișinău, Flux, Săptămîna, Basarabia, Viața Basarabiei, Prezident, Semn*); este autorul cărților: *Aplaudați-mă cu palma pe obraz* (2002); *Portrete cu jobenu-n jos* (2004); *Noțițe pe noițe și Jumătate de veac cu Vasile*

Pavel Proca
(1.IV.1947 – 6.VI.2012)

Alecsandri (2007); *Eu sînt cel mai singur și Mă rog să pardonăți* (2009); *O mască tremură-n oglindă; Îndepărtate alte vremuri; Spovedania unui histrion* (2010); *Și noi eram o ceată tristă* (2012). Și-a adus contribuția în calitate de membru al diverselor jurii de specialitate la festivaluri naționale de teatru.

Ca profesionist, a fost apreciat cu diverse premii la Galele UNITEM și Galele Teatrului Municipal „Satiricus I.L. Caragiale”.

În 1991 i s-a decernat titlul onorific Maestru Emerit în Artă din Republica Moldova.

Pavel Proca, și după plecarea sa la cele veșnice, va rămîne o prezență constantă, unanim apreciată și respectată, în viața noastră teatrală. Căci a trudit permanent și cu inspirație, aproape o jumătate de secol, ca om de cultură, istoric, teoretician și comentator avizat al fenomenului teatral național și universal. Lucrătorii culturii, în primul rînd oamenii de teatru, toți cei ce l-au cunoscut îi vor păstra vie amintirea.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!